

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

**CUMHURİYET DÖNEMİ BASININDA (1928 - 2000) HARİTA
İÇERİKLERİNİN KARTOGRAFİK YÖNDEN ARAŞTIRILMASI,
ARŞİVLENMESİ, SINIFLANDIRILMASI**

DOKTORA TEZİ

Pınar SARIN

Geomatik Mühendisliği Anabilim Dalı

Geomatik Mühendisliği Programı

OCAK 2021

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

**CUMHURİYET DÖNEMİ BASININDA (1928 - 2000) HARİTA
İÇERİKLERİNİN KARTOGRAFİK YÖNDEN ARAŞTIRILMASI,
ARŞİVLENMESİ, SINIFLANDIRILMASI**

DOKTORA TEZİ

**Pınar SARIN
(501122603)**

Geomatik Mühendisliği Anabilim Dalı

Geomatik Mühendisliği Programı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Nesibe Necla ULUĞTEKİN

OCAK 2021

İTÜ, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü'nün 501122603 numaralı Doktora Öğrencisi Pınar SARIN, ilgili yönetmeliklerin belirlediği gerekli tüm şartları yerine getirdikten sonra hazırladığı “CUMHURİYET DÖNEMİ BASININDA (1928 - 2000) HARİTA İÇERİKLERİNİN KARTOGRAFİK YÖNDEN ARAŞTIRILMASI, ARŞİVLENMESİ, SINIFLANDIRILMASI” başlıklı tezini aşağıda imzaları olan jüri önünde başarı ile sunmuştur.

Tez Danışmanı : **Prof. Dr. N. Necla ULUĞTEKİN**
İstanbul Teknik Üniversitesi

Jüri Üyeleri : **Prof. Dr. Rahmi Nurhan ÇELİK**
İstanbul Teknik Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi H. Cevahir KAYAM
İstanbul Üniversitesi

Doç. Dr. M. Tefik ÖZLÜDEMİR
İstanbul Teknik Üniversitesi

Prof. Dr. Melih BAŞARANER
Yıldız Teknik Üniversitesi

Teslim Tarihi : **04/12/2020**
Savunma Tarihi : **05/01/2021**

ÖNSÖZ

Anahtar kelimeleri çok çalışmak, vazgeçmemek ve hiç bir fedakarlıktan kaçınmamak olan hikayem, doğru insan-lara ulaşmakla başladı. Bugün birlikte bitiş çizgisine varmaktan büyük mutluluk duyduğum doktora hocama attığım bir e-postaya dünyanın en pozitif ve motive edici geri dönüşünü aldığımda, bu çatı altında o gün hayal bile edemeyeceğim kadar dolu ve güzel yıllar geçireceğimi bilmiyordum. Kanatlarının altındaki her öğrenciyi yalnızca akademik olarak değil, düşünsel, insani ve sosyal olarak da geliştiren bu üretken ve sevgi dolu ortam; bugün beni ben yapan değerleri sağlamlaştırmama büyük olanak sağlamış, aslında zorluklarla dolu olan bu yolun her aşamasında hep çok şanslı hissetmeme neden olmuştur.

Bu noktada,

o gün uzattığım eli geri çevirmeyen, bir üniversite hocasının ötesinde, sahip olduğu herşeyi bir anne şefkatiyle çömertçe paylaşan, destekleri olmadan ‘o en keskin virajı’ alamayacağım, en büyük şansım, çok kıymetli doktora hocam; Prof. Dr. Nesibe Necla Uluğtekin’e,

Kendimi tanımama, akademik eğilimlerimin ete kemiğe kavuşmasına eşsiz şekilde katkı sağlayan, doktora tez konumuza fikir babalığı yapan ve yardım çağrılarımı bir kez bile yanıtırsız bırakmayan, değerli hocam; Prof. Dr. Rahmi Nurhan Çelik’e,

Disiplinlerarası bir çalışma yapmanın zorluklarını sayesinde hissetmediğim, konuya farklı bakış açıları getirmemi sağlayan, değerli görüş ve bilgi paylaşımları için, değerli hocam; Dr. Öğr. Üyesi Cevahir Kayam’a,

Akademik yaşamımın en başından bugüne bilgisinden, bilgisini paylaşmada sunduğu cömert yaklaşımdan, çözüm odaklılığından çok etkilendiğim, değerli hocam; Doç. Dr. Tevfik Özlüdemir’e,

Arşiv çalışması, şehirlerarası bir sürecin zorlukları, seyahatler, konferanslar, makaleler, tez yazım süreci, bilgisayar uğultusu, çıkılamayan tatiller, aksayan ev düzeni, panikler, düşen motivasyonlar... Bütün bunları diyalog ve hoşluğa dönüştüren en büyük yardımcım, çok değerli eşim; Salih Sarın’a,

Dünyaya geleceğine dair haberi aldığımızdan beri, en büyük sevinç ve motivasyon kaynağım olan oğlumuz; Ali Toprak Sarın’a,

Hikayenin en başından beri bilgiye, ideallere verdiği değerden etkilendiğim, sahne arkasında yargılamadan, sorgulamadan ne zaman ihtiyaç duysam yanımda olan, ilk öğretmenim, sevgili anneciğim; Makbule Demirci’ye,

Tam 40 yıldır sektör emekçilerinden biri olarak, aslında ‘haritacılık’ hikayemin başlamasını sağlayan ve bugün geldiğim noktada olmam için hiçbir fedakarlıktan kaçınmayan sevgili babacığım; Mustafa Demirci’ye,

Tez çalışması boyunca değerli fikirlerini paylaşmaktan çekinmeyen, desteğini her zaman hissettiğim; Doç. Dr. Ahmet Özgür Doğru’ya,

Makale yazım sürecinde değerli görüş ve katkılarını sunarak yardımlarını esirgemeyen, Prof. Dr. Çiğdem Göksel ve Prof. Dr. Hande Demirel’e,

Aylar süren veritabanı inşa sürecinde, disiplinimize yabancı olduğu halde, olağanca gayretiyle yanımda olan ve desteklerini esirgemeyen kıymetli hocam; Ferit Tandoğan’a,

Her zaman hissettiğim motivasyon desteği için, kıymetli kayınpederim, Suat Sarın’a;

Arşivlerde benimle geceleyen, tıpkı hayatın içinde olduğu gibi, tez çalışması sırasında da beni yalnız bırakmayan sevgili kardeşim; Batuhan Demirci'ye;
Devam edemediğim ya da görüşüne başvurmam gereken her noktada orada olduğunu bildiğim, sevgili ablam; Dr. Seda Turgut'a,
Ancak bir kızkardeşin yapabileceği gayret ve özveriyle çalışmanın her noktasında desteklerini esirgemeyen sevgili; Marin Neio Demirci'ye,
Bitmek bilmeyen 'edit' ve kontrol okumalarına 'of' bile demeden tahammül eden, isteksizleştiğimde cesaret veren, destekleri olmadan eksik kalacağım sevgili dostum, kızkardeşim Dr. Berna Morova'ya,
Hep örnek aldığım duruşuyla bu süreçteki en büyük destekçilerimden biri olan sevgili dayım; Prof. Dr. Mehmet Özden'e,
Fiziksel dünyalarımız birbirinden uzakta da olsa, bir kızkardeş yakınlığı ile her zaman yanımda olan, dinleyen, anlayan ve güç veren sevgili dostum, kızkardeşim; Gökçe Demirci'ye,
Çocukluğumdan bugüne hayatın her safhasında sürdürdüğü desteğin yoksunluğunu bir an olsun hissetmediğim sevgili ağabeyim; Fatih Demirci'ye,
Bugüne dek bana olan inancını, motivasyon desteğini unutamayacağım, gönüllü rehber hocam olmayı bugün olsun sürdüren sevgili kuzenim, ağabeyim; Zafer Demirci'ye,
Yakınmalarımı anlayışla karşılayıp, motivasyon konuşmaları yapan ve her aşamada beni yalnız bırakmayan, sevgili dostum, kızkardeşim; Seher Fidan'a,
Bana her zaman inanan ve bu süreçte de desteklerini unutmayacağım, sevgili dostum, kardeşim; Kürşad Derindağ'a,
Ne zaman ihtiyaç duysam çözüm odaklarından biri olan ve desteğini esirgemeyen sevgili dostum, kızkardeşim; Ezgi Candaş'a,
Uluslararası demeden, katkılarını ve görüşlerini paylaşan, değerli arkadaşlarım Assist. Prof. Matyas Gede, Dr. Anna Shaindman ve Gianrico Baldini'ye;

saygı, sevgi ve teşekkürlerimle...

Ocak 2021

Pınar Sarın
(Geomatik Yüksek Mühendisi)

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖNSÖZ.....	vii
İÇİNDEKİLER	ix
KISALTMALAR	xi
ÇİZELGE LİSTESİ.....	xiii
ŞEKİL LİSTESİ.....	xv
ÖZET.....	xix
SUMMARY	xxiii
1. GİRİŞ.....	1
1.1 Gazetelerdeki Kartografik İçerikler.....	1
1.2 Literatür	2
1.3 Tez Çalışmasının Amaç ve Kapsamı.....	5
2. VERİ TOPLAMA	11
2.1 Arşivlenen Gazeteler	11
2.1.1 Cumhuriyet Gazetesi	12
2.1.2 Hakimiyeti Milliye Gazetesi.....	13
2.1.3 Ulus Gazetesi	14
2.1.4 Milliyet Gazetesi.....	14
2.1.5 Tercüman Gazetesi	15
2.1.6 Sabah Gazetesi.....	15
2.1.7 Star Gazetesi	16
2.1.8 Zafer Gazetesi.....	16
2.2 Web Arşivleri	17
2.3 Kütüphaneler	18
2.4 Arşiv Çalışmalarında Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Odaklı Yaklaşımlar ..	20
3. VERİTABANI TASARIM VE UYGULAMASI.....	27
3.1 Veritabanı Tasarımı.....	27
3.2 Verilerin Referanslandırılması	29
3.3 Karşılaşılan Problemler ve Çözümleri	31
3.4 Veritabanının Kavramsal, Mantıksal ve Fiziksel Modeli.....	32
3.5 Uygulama Verisi.....	36
3.5.1 Harita benzeri.....	37
3.5.2 Harita	38
3.5.2.1 Harita tipi.....	40
3.5.2.2 Harita elemanları	46
3.6 Tasarlanan Veritabanında Gerçekleştirilebilen Olası Sorgulamalar	51
4. VERİ ANALİZİ.....	55
4.1 Verilerin GeoMekânsal Değerlendirilmesi	56
4.2 Verilerin Kartografik Değerlendirilmesi	57
4.2.1 Harita benzeri görseller.....	58
4.2.2 Harita	65

4.2.3 Harita elemanları.....	83
4.3 Verilerin Tematik Değerlendirmesi.....	98
5. SONUÇLAR	119
KAYNAKLAR.....	133
ÖZGEÇMİŞ	139

KISALTMALAR

AIDS	: Acquired Immun Deficiency Syndrome
API	: Application Programming Interface
CHP	: Cumhuriyet Halk Partisi
ID	: Identification Definiton
IOS	: iPhone Operating System
lon	: longitude
lan	: latitude
SQL	: Structured Query Language
URL	: Uniform Resource Loader

ÇİZELGE LİSTESİ

Sayfa

Çizelge 4.1 : Görüntü tipi.	57
Çizelge 4.2 : Harita benzeri görseller.	58
Çizelge 4.3 : Karikatür.	58
Çizelge 4.4 : Politik içerik.	59
Çizelge 4.5 : Harita tipi.	65
Çizelge 4.6 : Görüntü Haritaları.	65
Çizelge 4.7 : Genel amaçlı haritalar.	67
Çizelge 4.8 : Tematik Haritalar	69
Çizelge 4.9 : Harita elemanları.	83
Çizelge 4.10 : Yazı dili.	94
Çizelge 4.11 : Yaklaşık ölçek.	98
Çizelge 4.12 : Mekânsal görsellerin bulunduğu gazete bölümleri.	98
Çizelge 4.13 : Mekânsal görsel kullanılan haberlere ilişkin konu dağılımı tablosu..	99

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa

Şekil 2.1 : Mekânsal görselleri arşivlenen gazeteler ve yayın süreleri.....	11
Şekil 2.2 : Cumhuriyet Gazetesi uygulaması ile elde edilmiş ekran görüntüsü.	23
Şekil 2.3 : Milliyet arşiv internet sitesi ekran görüntüsü.	24
Şekil 3.1 : Konum işaretleme.	29
Şekil 3.2 : Konum-1 ve Konum-2 seçenekleri.....	30
Şekil 3.3 : Farklı bölgelerin aynı içerikte kullanımı.	30
Şekil 3.4 : Görüntüye ilişkin kartografik ve tematik değerlendirme başlıkları.	33
Şekil 3.5 : Veritabanı kavramsal tasarımı.....	34
Şekil 3.6 : Veritabanı mantıksal tasarımı.....	35
Şekil 3.7 : Veritabanı fiziksel tasarımı.	36
Şekil 3.8 : ‘Harita benzeri’ görsel örneği.....	37
Şekil 3.9 : Görüntü tipi kategorizasyon ve parametrelerine ilişkin şema.	37
Şekil 3.10 : ‘Harita’ verisine ilişkin örnek.....	39
Şekil 3.11 : Harita tipine ilişkin kategorizasyon şeması.....	40
Şekil 3.12 : Harita elemanları başlığı altında incelenen parametreler.	46
Şekil 3.13 : Yaklaşık ‘Ölçek’ başlığı altında incelenen dört parametre.	47
Şekil 3.14 : Harita ve harita benzeri görsellerin gazetelerde kullanıldıkları bölüm. .	50
Şekil 4.1 : ‘Diğer’ başlığında bir örnek.	59
Şekil 4.2 : Propaganda içeriğine ilişkin örnek.	59
Şekil 4.3 : Propaganda içeriğine ilişkin örnek.	60
Şekil 4.4 : Propaganda içeriğine ilişkin bir örnek.	60
Şekil 4.5 : ‘Diğer’ politik konulara ilişkin örnek.....	61
Şekil 4.6 : Bir ‘küre’ gösterimi.	61
Şekil 4.7 : Haber sayfasında yer alan ‘küre’ gösterimi.....	62
Şekil 4.8 : Logo tasarımında ‘küre’ örneği.	62
Şekil 4.9 : Reklam/İlan bölümünden plan/kroki.....	63
Şekil 4.10 : Haber bölümünden bir plan/kroki örneği.	63
Şekil 4.11 : Suikast haberinden plan/kroki örneği.	64
Şekil 4.12 : Fotoğraf başlığındaki kullanımına örnek.	64
Şekil 4.13 : Uydu görüntüsü kullanımına ilişkin örnek.	66
Şekil 4.14 : Uydu görüntüsü kullanımına ilişkin örnek.	66
Şekil 4.15 : Genel amaçlı harita başlığına bir örnek.....	67
Şekil 4.16 : Haberde bulunan özdeş harita örneği.	68
Şekil 4.17 : Reklamlardan özdeş harita örneği.	68
Şekil 4.18 : Doku değişkeninin kullanımı.	69
Şekil 4.19 : Renk ve doku değişkeninin kullanımı.	70
Şekil 4.20 : Resimsel işaretli harita örneği.	71

Şekil 4.21 : Resimsel işaretli harita örneği.	71
Şekil 4.22 : Resimsel işaretli harita örneği.	72
Şekil 4.23 : Ağ haritalarına ilişkin örnek.	72
Şekil 4.24 : Ağ haritalarına ilişkin örnek.	73
Şekil 4.25 : Ağ haritalarına ilişkin örnek.	73
Şekil 4.26 : Ağ haritalarına ilişkin örnek.	74
Şekil 4.27 : Akış haritalarına ilişkin örnek.	74
Şekil 4.28 : Oransal işaretli haritalara ilişkin örnek.	75
Şekil 4.29 : Seçim haberlerinde yer alan bir renkli harita.	76
Şekil 4.30 : Renk hiyerarşisine ilişkin örnek.	76
Şekil 4.31 : Renk değişkenine ilişkin örnek.	77
Şekil 4.32 : Renk değişkenine ilişkin örnek.	78
Şekil 4.33 : Ton değişkenine ilişkin örnek.	79
Şekil 4.34 : Renk tonlu harita örneği.	79
Şekil 4.35 : Gri tonlu harita örneği.	80
Şekil 4.36 : Nokta harita örneği.	81
Şekil 4.37 : Eş değer eğrili harita örneği.	81
Şekil 4.38 : Birden fazla görsel değişken örneği.	82
Şekil 4.39 : Başlık kullanımına bir örnek.	83
Şekil 4.40 : Farklı formatta başlık kullanımı.	84
Şekil 4.41 : Farklı formatta başlık kullanımı.	85
Şekil 4.42 : İşaret tablosu bulunan harita örneği.	85
Şekil 4.43 : İşaret tablosu kullanımı.	86
Şekil 4.44 : Kuzey oku kullanımına örnek.	87
Şekil 4.45 : Pusula kullanımına örnek.	88
Şekil 4.46 : Yönelme elemanı kullanımına örnek.	88
Şekil 4.47 : Üretim ve kaynak bilgileri örneği.	89
Şekil 4.48 : Kaynak bilgisi verilen bir örnek.	90
Şekil 4.49 : Ek harita örneği.	91
Şekil 4.50 : Yazı kullanımına ilişkin bir örnek.	92
Şekil 4.51 : Yazı kullanımına ilişkin bir örnek.	93
Şekil 4.52 : Yazı kullanımına ilişkin bir örnek.	93
Şekil 4.53 : Yunanca harita örneği.	94
Şekil 4.54 : İngilizce harita örneği.	94
Şekil 4.55 : Grafik ölçek kullanılan gazete haritası.	95
Şekil 4.56 : Lokal ölçekte harita örneği.	96
Şekil 4.57 : Bölgesel ölçekte harita örneği.	96
Şekil 4.58 : Kıtasal ölçekte harita örneği.	97
Şekil 4.59 : Küresel ölçekte harita örneği.	97
Şekil 4.60 : Haber sayfalarında yer alan harita örneği.	99
Şekil 4.61 : Bölgesel harekete ilişkin harita örneği.	100
Şekil 4.62 : Olay mahalinin lokal ölçekli harita örneği.	100
Şekil 4.63 : Yugoslavya'ya ilişkin harita.	101
Şekil 4.64 : Bir suikast haberine ilişkin kroki.	101
Şekil 4.65 : Ulaşım haberine harita örneği.	103
Şekil 4.66 : Uçuş rotaları ile ilgili harita örneği.	103
Şekil 4.67 : Ekonomi haberine ilişkin bir harita.	104
Şekil 4.68 : 1999 marmara depremi harita örneği.	105
Şekil 4.69 : Petrol boru hattı projesi harita örneği.	106
Şekil 4.70 : Turizm haberine ilişkin harita örneği.	106

Şekil 4.71 : AIDS hastalığına ilişkin bir örnek.....	107
Şekil 4.72 : Bir teknoloji haberinde kullanılan kroki.	108
Şekil 4.73 : Kirliliğe ilişkin örnek.	108
Şekil 4.74 : Çevre kirliliğine ilişkin bir harita.	109
Şekil 4.75 : Hac haberine ilişkin harita örneği	110
Şekil 4.76 : Göç hareketlerine ilişkin harita örneği.	110
Şekil 4.77 : Dünya Kupası ile ilgili harita örneği.	111
Şekil 4.78 : Sevr anlaşmasıyla ilgili harita.	112
Şekil 4.79 : Küresel ölçekli görsel.	113
Şekil 4.80 : Küre gösterimine yer veren bir reklam.	114
Şekil 4.81 : Şube dağılımını gösteren harita.	114
Şekil 4.82 : Köşe yazısı logo örneği	115
Şekil 4.83 : Gazete ismi logo örneği.....	115
Şekil 4.84 : Meteoroloji bölümü harita örneği.	116
Şekil 4.85 : Spor haberlerinde kullanılan görsel örneği.	117
Şekil 4.86 : Spor sayfalarında kullanılan görsel örneği.	117
Şekil 4.87 : Yazı dizisi örneği.....	117
Şekil 5.1 : ‘Bilgi veren’ kapsamında harita.	124
Şekil 5.2 : ‘Bilgi veren’ kullanıma örnek.	124
Şekil 5.3 : ‘Bilgi vermeyen’ harita örneği.	126
Şekil 5.4 : Yanlış bilgi veren harita örneği.	127
Şekil 5.5 : Spekülatif amaçlı kullanılan harita örneği.....	128
Şekil 5.6 : Spekülatif amaçlı kullanım örneği.	128

CUMHURİYET DÖNEMİ BASININDA (1928 - 2000) HARİTA İÇERİKLERİNİN KARTOGRAFİK YÖNDEN ARAŞTIRILMASI, ARŞİVLENMESİ, SINIFLANDIRILMASI

ÖZET

Yazılı ve görsel medya organları; mekânsal bilginin topluma ulaşması için önemli iletişim aracıdır. Hiçbir grafik araç ya da metinsel anlatım, mekânsal bilgiyi haritalar kadar doğru ve hızlı bir şekilde iletememektedir. Dolayısıyla medyada yer alan bir olay ya da konuya ilişkin bilgi verilirken; ne, nerede, nasıl sorularının cevapları en iyi mekânsal görseller yoluyla somutlaştırılabilmektedir. Bu kapsamda, harita ve harita benzeri görselleri her gün milyonlarca okura ulaştıran gazetelerin sorumlulukları büyüktür. Özellikle Türkiye gibi mekânsal bilginin işlenmesi ve kullanımı ile ilgili temel eğitimin yetersiz olduğu ülkelerde, yazılı medya üzerinden topluma ulaşan harita ve harita benzeri görseller ile coğrafi eğitime katkı sağlanmaktadır. Gazetelerin her sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel gruptan insana ulaşan, hızlı, kolay ve ekonomik medya araçları olduğu düşünüldüğünde ise, içeriklerinde yer verilen mekânsal görsellerin kullanımlarına ilişkin bir çalışma yapmak önem kazanmaktadır. Bu doğrultuda; Türk harf devriminden itibaren basılmış 8 gazetenin 2000 yılına kadar olan mekânsal görselleri arşivlenmiştir. Belirtilen 8 gazete; *Cumhuriyet* (1928-2000), *Hakimiyet-i Milliye* (1928-1934), *Ulus* (1945-1975), *Zafer* (1949-1960), *Milliyet* (1950-2000), *Tercüman* (1955-1994), *Sabah* (1980-2000) ve *Star* (1999-2000) olarak belirlenmiştir. Bu gazeteler, yayımlandıkları dönem içinde çok tirajlı gazeteler arasından seçilmiştir. Gazetelerin mekânsal görsellerinin tespitine yönelik arşiv çalışması gazetelerin kütüphaneler ve web sayfalarında yer alan arşivleri üzerinden yürütülmüştür.

Tez çalışması kapsamına ise; 7000’den fazla mekânsal görselden oluşan bu arşivden, yayını 1970 ve 2000 yılları arasındaki tarihsel periyot içinde devam eden 5 gazetede yer almış, harita ve harita benzeri görseller dahil edilmiştir. Bu beş gazete ise; *Cumhuriyet* (1928-2000), *Milliyet* (1950-2000), *Tercüman* (1955-1994), *Sabah* (1980-2000) and *Star* (1999-2000)’dır. Bu kapsamda; 3452 harita ve harita benzeri görsel, kartografik ve tematik olarak incelenmiş, mekân bazlı ve web tabanlı bir veritabanı üzerinde geometrik ve tematik bilgilerine göre kategorize edilmiştir. Ayrıca her görsel yeryüzünde temsil ettiği coğrafyayla ilişkili olarak georeferanslandırılmıştır.

Gazetelerde yer alan harita benzeri görseller; plan/kroki, karikatür, küre ve fotoğraf gibi alt başlıklar altında kategorize edilmiş, aynı zamanda gazete içinde bulunduğu bölüme ilişkin kayıt oluşturulmuştur. Karikatür başlığı altında değerlendirilen görsellerin politik içerikte olup olmamasına göre bir alt kriter oluşturulmuştur. Yaklaşık ölçek tipine göre de sınıflandırılan her harita benzeri görsel, mekânsal olarak bir Google haritası üzerine yapılan işaretleme ile georeferanslandırılmıştır. Haritalar ise kartografik analiz aşamasını oluşturan asıl veri grubunu oluşturmaktadır. Veritabanına harita olarak kaydedilen her görselin, harita tipi ve harita elemanları belirlenmiştir. ‘Harita Tipi’ başlığı altında haritalar; ‘Genel Amaçlı Haritalar’ veya

‘Görüntü Haritaları’ alt başlıkları altında değerlendirilmiştir. Genel amaçlı harita olduğuna karar verilen bir harita ise; ‘Atlas’, ‘Topografik’, ‘Tematik ‘ ya da ‘Özdeş’ başlıkları altında sınıflandırılmıştır. Tematik haritalar ise kullandığı görsel değişken ve işaretlere göre; ‘Oransal İşaretli harita’, ‘Resimsel işaretli harita’, ‘Ağ harita’, ‘Akış haritası’, ‘Nokta harita’, ‘Eş değer eğrili harita’, ‘Renkli harita’, ‘Renk tonlu harita’, ‘Doku’ ya da ‘Diğer’ başlıkları altında sınıflandırılmıştır. Harita tipi başlığındaki bir diğer ana başlık olan görüntü haritaları ise ‘Uydu Görüntüleri’ ya da ‘Hava Fotoğrafları’ şeklinde iki alt başlık altında değerlendirilmiştir.

Veritabanına harita olarak girişi yapılan her görselin harita elemanlarına ilişkin değerlendirmeler yapılmıştır. ‘Başlık’, ‘Ölçek’, ‘İşaret tablosu’, ‘Yöneltme elemanları’, ‘Ek harita’, ‘Harita yazıları’, ‘Üretim ve kaynak bilgisi’, ‘Projeksiyon ve datum bilgisi’ gibi harita elemanlarının kullanımlarına ilişkin bilgiler veritabanına kaydedilmiştir.

Ayrıca her görsele ilişkin yaklaşık ölçek bilgisi tespit edilmiş, görseller; ‘Lokal’, ‘Bölgesel’, ‘Kıtasal’ ve ‘Global’ olmalarına göre dört alt sınıfta incelenmiştir. Harita benzeri görseller de olduğu gibi veritabanına girişi yapılan bütün haritalar, bir Google harita üzerinden georeferanslandırılmıştır.

Görsellerin tematik kapsamına ilişkin değerlendirmeler de yapılmış, ilk olarak her görselin tespit edildiği gazete bölümü tespit edilmiştir. Haber, spor, köşe yazısı, reklam/ilan gibi gazete sayfalarında yer alan mekânsal görseller ilgili başlıklar altında kaydedilmiştir. Ayrıca haber sayfalarında yer alan mekânsal görsellerin konularına ilişkin değerlendirme yapılmış, hazırlanan veritabanına kaydı bu şekilde sağlanmıştır. Dolayısıyla politik, ulaşım, suç, trafik, doğal kaynaklar, kirlilik, tarih, din gibi içeriklerde yer alan harita ve harita benzeri görsellere veritabanında yapılan sorgulamalar yoluyla ulaşılmaktadır. Ayrıca belirtildiği şekilde veritabanının sunduğu sorgulama olanakları yardımıyla, belirtilen harita ve harita benzeri görsellerin görüntülenebilmesi ve sorgulanması www.mapstoreofnews.com adresi üzerinden sağlanabilmektedir.

İlgilenilen tarihsel dönem temel alınarak, araştırma kapsamına alınan gazetelerden sağlanan görseller, veritabanı üzerinde gazete ve ilgilenilen yıl aralığı seçilerek tekli veya çoklu olarak sorgulanabilmektedir. Bu kriterlere ek olarak kartografik ve/veya tematik kriterlere ilişkin sorgulama olanaklarından da yararlanılmaktadır. Ayrıca veritabanı yoluyla, sorgulama yapılmak istenen coğrafi bölge bir Google haritası üzerinden seçilerek, o alana ilişkin harita ve harita benzeri görsellere ulaşım sağlanabilmektedir. Sorgulama sonrası web arayüzünden listelenen görsellerin ekran çıktılarına ulaşılabilir. Bu ekran çıktılarında, bir görselin ait olduğu ‘yıl’, ‘gazete’ gibi bilgiler sağlanabilirken, görsele ilişkin kartografik, tematik ve mekânsal bilgilere de ulaşılabilir. Kartografik, tematik ve mekânsal sorgulama olanakları ile veritabanı üzerinden veri analizi gerçekleştirilmiştir. 30 yıllık tarihsel dönem boyunca 5 gazeteden elde edilen 3452 görsele ilişkin tematik, kartografik ve mekânsal analizler yapılmıştır. Bu kapsamda her harita ve her harita benzeri görsele ilişkin gözlem ve inceleme sonuçları literatürde yapılmış benzer çalışmalarla karşılaştırmalı olarak değerlendirilmiştir.

Sonuç olarak, geniş bir tarihsel dönem içinde, çeşitli amaçlarla gazeteler bünyesinde kullanılan mekânsal görsellerin; toplumu etkisi altına alan, savaş, barış, göç ve doğal afetler gibi travmatik sosyal olaylar sırasında gazeteler içinde kullanımının arttığı görülmüştür. Bu doğrultuda, mekânsal görsellerin gazeteler içinde yer verilme önceliği olan, etkili grafik araçlar olduğu sonucuna varılmaktadır. Ayrıca spekülatif kapsamı

olan bazı haber içeriklerinde de haberin vurgu ve etkisini artırmak için haritaların kullanıldığı tespiti yapılmış, bu doğrultuda haritaların, gazetelerde verilmek istenen argümanı vurgulayıcı etkisinin gazete karar vericileri tarafından bilinen ve kullanılan bir gerçek olduğu görülmüştür.

Gazeteler içinde kullanılan mekânsal görsellerin kartografik bilgi kuramı kapsamında; bilgi veren, bilgi vermeyen, yanlış bilgi veren ve spekülatif bilgi veren şeklinde dört alt başlığa ayrılabilceği görülmüştür. Bu doğrultuda, haritalar aracılığı ile verilen geometrik ve öznitelik bilgilerinin işaretleştirilmesine ilişkin eksik ve yanlış kullanım örnekleri değerlendirilmiş, gazete haritalarının daha çok dekoratif amaçlarla kullanılan grafik tamamlayıcılar olduğu sonucuna varılmıştır. Mekânsal görsellerin genel olarak teknik olarak hatalı ve/veya eksik, basit çizimler olduğu tespit edilmiştir. Haritaların grafik ve öznitelik bilgilerinin genellikle belirli bir hiyerarşi gözetilmeden, gazetenin genel tasarım ölçütleri esas alınarak tasarmlandığı görülmüştür. Ayrıca genel olarak gazetelerde yer verilen mekânsal görsellerin üretim ve kaynak bilgilerine yer verilmediği izlenmiştir. Bu durumun fikri sınai haklar çerçevesinde ele alınmasına ilişkin öneriler getirilmiştir. Bu çerçevede gazete karar vericilerinin, gazetede kullanılan haritaları iyileştirmeye yönelik olarak ortaya koyabilecekleri eylemsellikler tartışılmıştır. Gazeteler içinde kullanılmadan önce teknik ve tematik yönüyle hiçbir editoryal incelemeye tabi tutulmayan haritaların kullanımına ilişkin değerlendirmeler aktarılmış, konunun hukuki ve teknik yönüne ilişkin öneriler getirilmiştir. Bütün bu değerlendirmeler doğrultusunda, harita ve harita kullanımı alanında önemli bir noktaya işaret ettiği düşünülen çalışma ile Türkiye’de belirli bir dönem arasında yayınlanan gazetelerin kartografik olarak değerlendirilmesi ele alınmıştır. Veritabanının mekân bazlı olarak tasarlanması, tasarımına ilişkin ortaya konan bakış açısı ve teknik özellikleri açısından Türkiye ve Dünya’da ilk kez bu kapsamda bir çalışma yapılmıştır. Çok disiplinli çalışmalara olanak sağlayacak veritabanı, ihtiva ettiği mekânsal görseller ve veri analizi sonuçları ile başka çalışmalar için işaret edilmemiş birçok noktanın ortaya çıkarılmasını sağlayacak bir ürün olarak değerlendirilmektedir.

ARCHIVING, CLASSIFICATION AND RESEARCH ON MAP CONTENTS ACCORDING TO CARTOGRAPHIC APPROACH IN PRESS OF THE PERIOD (1928-2000) OF TURKISH REPUBLIC

SUMMARY

Maps are graphical representations of geo-spatial information. Compared to other graphic representations, like tables, statistical graphics or text explanations, maps are the best communication tools for the visualization of spatial relationships. Visible or invisible, the spatial distribution phenomena of the real world can be conveyed to users via maps in many different ways.

People who come across maps in their daily lives might not necessarily be professionals, since visual and printed media is an easy and cheap way to communicate information, including maps, to the public. Depending on the purpose, maps could be used in the news or the complementary sections of newspapers, like advertisements, comics or even in the arts section, making them powerful geographic information communication tools.

This study aims to conduct a cartographic analysis of maps used in newspapers published in the Turkish Republic. In order to conduct the analysis, map images were collected from 8 newspapers published between 1928 and 2000, followed by their categorization by cartographic and thematic evaluation and accordingly establishing a database. The database enables to clearly organize and analyze the collected data, in addition to providing data to future studies in the cartography and other disciplines. Finally, the database was used to conduct a case study on maps used in newspapers between 1970 and 2000.

The first part of the study included both examining the newspapers in libraries and through online resources. While six of the newspapers were examined at Istanbul archives, the rest were examined online, because they were accessible through a Web archive.

The following newspapers were selected: *Cumhuriyet* (1928-2000), *Hakimiyet-i Milliye* (1928-1934), *Ulus* (1945-1975), *Zafer* (1949-1960), *Milliyet* (1950-2000), *Tercüman* (1955-1994), *Sabah* (1980-2000) and *Star* (1999-2000). Only one of the newspapers, *Cumhuriyet*, was published throughout the time frame selected for the study, while others were published for a shorter time span within the selected period. The period between 1928 and 2000 was selected, because in 1928 the Alphabet Revolution occurred and in 2000 online journalism was launched. The Alphabet Revolution was significant because the official alphabet was switched from Arabic to Latin and with that the design of newspapers and texts on maps changed. The other end of the selected time period is important because, the switch to online journalism in 2000 had an impact on the press style and with that the representation of phenomena by maps.

The second part of the study included establishing a database of the collected items. In order to do that it is crucial to categorize the items to set up a database hierarchy. Since maps can represent anything that have a spatial component, there are many possible map types. Thus, they were firstly analyzed according to their design and with insights from previous research, the collected items were identified as follows: “Map” and “Map like”.

“Map-like” items contain just some spatial features, which is not enough to categorize them as maps and thus, hold a rather decorative role in newspapers. According to their usage in newspapers, this group of map-like images was further categorized as follows: ‘Propaganda’, ‘Simple plans’, ‘Photograph’ and ‘Globe’. While the ‘Propaganda’ category includes propaganda messages, ‘Simple plans’ category items include rather residential sketchy drawings in the advertisement newspaper section. The category name ‘Photograph’ is rather self-explanatory, including photographs of maps and map-like images. The items in the ‘Globe’ category include globe resembling images and are used in newspapers for various purposes, like advertisements, logo designs, columns and meteorology news.

On the other hand, “Map” items could be categorized more elaborately. They were firstly divided into 3 cluster, based on which maps could be analyzed: ‘Map Types’, ‘Cartographic Elements in Published Maps’, ‘Scale’.

The first clusters, ‘Map Types’, is based on map function. The main headings of the ‘Map Types’ are ‘General Purpose Maps (Reference Maps)’ and ‘Image Maps’. In turn, ‘General Purpose Maps’ consist of four subheadings: ‘Thematic Maps’, ‘Atlas Maps’, ‘Identical Maps’, ‘Topographic Maps’. ‘Image Maps’ consist of 2 subheadings: ‘Aerial Photographs’ and ‘Satellite Images’. The ‘Thematic Maps’ subheading is in turn separated into 8 sub-sub-headings according to the usage of theme related symbols in the maps: ‘Picture Symbol Maps’, ‘Choropleth Maps’, ‘Dot Maps’, ‘Graduated Symbol Maps’, ‘Chorochromatic Maps’, ‘Isoline Maps’, ‘Network Maps’, ‘Flow Maps’ and others which are not in take of main categories.

The second clusters, ‘Cartographic Elements in Published Maps’, is based on existence and correct usage of cartographic elements in maps. This category was divided into the following main headings: ‘Title’, ‘Scale’, ‘Legend’, ‘Directional Indicator’, ‘Inset Map’, ‘Text’, ‘Resource Information’, ‘Projection and Datum Information’.

The third cluster, ‘Scale’, was divided into four main headings, according to the following parameters: ‘Global’, ‘Continental’, ‘Regional’ and ‘Local’. This is because some maps do not have scale information and the scales should be predicted. The 4 chosen parameters enable to approximately determine scale factors. The ‘Global’ main heading involves world maps such as atlas maps and globes. The ‘Continental’ main heading includes continent maps. The ‘Regional’ main heading includes maps with either one or multiple countries. Finally, the ‘Local’ main heading includes large scale maps such as city or street maps.

Additionally, all of the maps and map-like images were categorized under the option “map content”, based on the part of the newspaper maps were located in. This enables to analyze map use in different newspaper sections and identify sections, which most commonly use maps. The maps were divided under headings as follows: ‘Report’, ‘Sport’, ‘Strip Cartoon’, ‘Logo’, ‘Column’, ‘Caricature’, ‘Article Series’, ‘Advertisement’, ‘Announcement’, ‘Weather Forecast’. According to different topics discussed in the ‘Report’ section of the newspaper, this heading was further divided into subheadings as follows: ‘Politics’, ‘Transportation’, ‘Criminal’, ‘Natural

Disaster', 'Contagious Disaster', 'Propaganda', 'Sport', 'Social Life', 'Economy', 'Science', 'Art', 'Education' etc.

The database system has been structured by a computer programming language called C Sharp (C#) in Microsoft Visual Studio 2015 platform. It was chosen because of the useful interface and flexibility of the language. Database search could be done by using the "bounding box" field, which contains a geographic quadrangle of the approximate extent of the maps in [lon₁, lat₁, lon₂, lat₂] format. For the time being the database has been set up in Turkish, but could be easily converted into the English language during future research. The database can be reached from the following link: <http://mapstoreofnews.com/>.

The third part of the study included conducting a case study based on data from the newly set up web-based special database. A database search was conducted to obtain general statistics between 1970 and 2000. As a result 3452 images were retrieved.

From a cartographic perspective a "good map" is determined by how well it conveys information as a means of communication. Although, map accuracy, readability, legibility, aesthetics etc. plays a role in determining map quality, the most important issue lies in how effectively maps deliver their intended message. The study found that the retrieved maps contain many cartographic errors and deficiencies, preventing them from fulfilling their initial purpose of communication, giving them rather a decorative role in newspapers. Thus it was concluded that maps are mostly used to visually enhance news, like a photograph, rather than making its contribution to conveying the message of the news. Based on these findings, it was suggested that maps might be further categorized under the following groups: informative, uninformative, misinformative or speculative. After further research these groups might be added to the database.

During the chosen case study time period, an earthquake took place in 1999. This was a sociologically traumatic event effecting the society economically and psychologically. Due to this event, map usage in newspapers increased significantly. Since the earthquake also struck important industrial zones, even more emphasis was given to maps to convey special details. In this case, maps were not used as visual decorations, but rather as news extensions, since plain text fell short of accurately and in a detailed matter describe the events. Maps enabled to increase readers' comprehension on spatial relationships and with that have a greater influence on the reader. Therefore, it was concluded that in addition to their decorative value, maps in newspapers may also play an important role in communities' spatial thinking, making it even more important to minimize cartographic errors and deficiencies. Journalist-cartographer collaboration could be used to achieve this.

The database on newspaper maps, granting access to approximately 70 years worth of maps, together with allowing several ways to sort and navigate through them, is a valuable contribution to the current body of cartographic literature. It offers a diverse range of search filters to obtain the intended dataset, in order to investigate the use of maps and map-like items in newspapers related to different topics. Thus, the current research could be expanded through further map analysis. In addition, the database could be used to conduct experimental studies on how newspaper readers perceive maps and map-like images from certain time intervals. This would enable to find new strategies on how to take advantage of using maps in the media.

1. GİRİŞ

Yeryüzünde bulunan doğal ya da yapay objelerin birbirleriyle olan ilişkilerinin görselleştirilmesi ve kullanıcı(lar) ile paylaşımı için en iyi iletişim aracı harita(lar)dır (Uluğtekin ve Doğru, 2005). İyi tasarlanmış bir harita ile harita kullanıcısı-okuyucusu olmak uzmanlık olmak gerektirmez. Bu kapsamda gazeteler başta olmak üzere yazılı medya; günlük ve tarihsel olayların okura iletilmesi gibi amaçlar doğrultusunda mekânsal bilgi veren haritaları kullanmaktadır.

1.1 Gazetelerdeki Kartografik İçerikler

Gazetelerde yer verilen olay ve konuların mekânsal olarak görselleştirilmesi ve bir gazetecilik kaygısı olarak, okur algısı içinde ‘nerede’ sorusuna cevap verilmesi, ancak işlenen konu kapsamında harita (bkz: Bölüm 3.5.2) ve harita benzeri (bkz: Bölüm 3.5.1) şeklinde sınıflandırılan mekânsal görsellere yer verilmesi ile sağlanabilmektedir. Çünkü gazetelerde yer verilen diğer grafik araçlar ya da metinsel açıklamalar, mekânsal kapsamı tam olarak ortaya koyamadığından, harita ve harita benzeri görseller kadar etkili olamamaktadır. Lokal, bölgesel, kıtasal ve küresel ölçekteki her olay ve konuya ilişkin mekânsal objeler, olay ve olgular harita ve harita benzeri araçlar kullanılarak görselleştirilebilmektedir. Dolayısıyla mekânsal detayları ile ortaya konması gereken her haber veya konu gazeteler içinde kendine genellikle mekânsal gösterimler eşliğinde yer bulmaktadır (Monmonier, 1989; Sarin ve Uluğtekin, 2019). Bu anlamda; savaş, barış, yeniden belirlenen sınırlar, terör eylemi, patlama, suikast gibi politik içerikteki olaylar; göç, kaza, ulaşım gibi günlük haberler; cins, ırk, yaş, iş durumu, yerleşim yeri gibi demografik öğelere ilişkin incelemeler çoğunlukla harita ve harita benzeri görseller kullanılarak görselleştirilmektedir. Gazete içeriğiyle uyumlu olarak işlenen konuya veya olaya göre harita ve harita benzeri görsellerle, coğrafi bilginin iletişimi ve mekânsal ilişkilerin aktarımı amaçlanmaktadır. Örneğin; bir suikast haberinde harita kullanılarak okura yalnızca lokal ölçekte coğrafi konum bilgisi vermek amaçlanırken, savaş sonrası sınırların yeniden belirlenmesi veya yerel seçim haberleri gibi içerikler yoluyla ise coğrafi bilgiye ek olarak habere ilişkin

diğer mekânsal ilişkiler de ortaya konmaktadır (Sarin ve Ulugtekin, 2019). Bu bağlamda, herhangi bir içerik altında harita kullanımı ile okurun konu veya olayın geçtiği coğrafi yerin yalnızca ismiyle yetinilmemesi, ayrıca mekânsal ilişkilerin ve coğrafi detayların da vurgulanması sağlanmaktadır. Bu şekilde, okur konu veya olayın geçtiği yerin dünya üzerindeki coğrafi konumu, komşuluk ilişkileri ve tematik özellikleri gibi mekânsal detaylarına hakim olabilmektedir. Dolayısıyla gazeteler kartografik ürünlere yer vererek, işlenen olay ya da konunun mekânsal yönüne ilişkin metinsel açıklamalara ihtiyaç duyulmadan, okur algısına katkı sunarak gerekli bilginin verilmesini sağlamaktadır. Bu anlamda, gazete haritalarının okurun coğrafi eğitimine hizmet eden araçlar olduğu da söylenebilmektedir (Monmonier, 1989; Sarin ve Ulugtekin, 2019). Okurun gazetede işlenen olay veya konunun geçtiği yere ilişkin mekânsal detaylara gerçekte hâkim olmadığı durumlarda, coğrafi bilgi verilmesi ancak kartografik ürünlerin kullanımı ile mümkün olabilmektedir. Başka bir deyişle dünyanın öbür ucunda yer alan, bilinmeyen bir coğrafyaya ilişkin bir haberle ilgili mekânsal detayların algılanabilmesi için harita kullanımı; haberin herhangi bir haber olmaktan öteye geçerek, okurun haberin coğrafi gerçekliğine ilişkin bilgi sahibi olması ve zihin haritası (mental map) olarak algılaması anlamına gelmektedir (Holmes, 1991). Bu bağlamda, gazete içinde yer verilen habere konu mekanın görselleştirilmesi aynı zamanda okurun zihin haritasını da geliştirmektedir (Cartwright, 1997; Sarin ve Ulugtekin, 2019). Dolayısıyla, okurun gazete haritaları yardımıyla hâkim bilgi sahibi olduğu ya da olmadığı coğrafyalara ilişkin mekânsal detayları görselleştirebildiği, coğrafi eğitimine katkıda bulunduğu ve zihin haritasını geliştirdiği bir gerçektir. Gazetelerin farklı sosyo-kültürel seviyelerde birikime sahip okuyuculara sıklıkla ve çoğu zaman kolaylıkla ulaşan birer iletişim aracı olduğu düşünüldüğünde, bu gazetelerde yer alan, yukarıda vurgulanan işlevlere sahip, kartografik ürünlerin kapsamının nitelik ve nicelik bakımından araştırılmasının gerekliliği anlaşılmaktadır. Bu saptamaya istinaden bu tez çalışması ile Geomatik Mühendislerinin temel ürünlerinden olan harita ve harita benzeri görsellerin ulusal gazetelerdeki kullanımlarının kapsamlı bir incelemesi ve değerlendirilmesi yapılmıştır.

1.2 Literatür

Konuyla ilgili geçmişten günümüze gerçekleştirilen çalışmalarda gazetelerde kullanılan kartografik ürünlerin farklı kapsamlardaki nitelik araştırmalarına yer

verilmiştir. Bu anlamda ilk olarak haber içeriklerinde yer alan haritaların rolü ve kullanım amaçlarını araştıran çalışmalara rastlanmıştır. Bu araştırmalarda haber içeriklerinde kullanılan ‘haber haritaları’nın kartografik incelemelerinden çok okur algısı üzerindeki etkilerinin yorumlandığı görülmüştür. Time dergisinde sanat direktörü olarak çalışan Holmes (1991) yaptığı çalışmada; ‘resimsel harita - pictorial maps’ olarak isimlendirdiği gazete haritalarının kullanımının, içeriğin vurgulayıcılığı açısından hayati önemine değinmiştir. Daha güncel olarak ise 2012 yılında Rendgen ve Wiedemann’ın gazete haritalarına yönelik yürüttüğü çalışmalar göze çarpmaktadır. Ancak bu çalışmalarda haritaların kartografik teknik açısından incelenmediği, yalnızca tematik olarak değerlendirildiği görülmektedir. Yine Antoniou ve Ehmann 2015 yılında gazete içeriklerinde kullanılan bir grafik araç olarak haritaların kitleler üzerindeki etkisini ele alan çalışmalar yapmıştır.

Haritaların gazete içindeki sosyolojik rollerinin incelendiği çalışmaların yanısıra, kartografik olarak da değerlendirildiği birçok araştırmaya rastlanmıştır. Bu yaklaşımla, Balchin (1985) televizyon ve yazılı medyada kullanılan haritalar üzerinde yaptığı gözlemleri aktardığı Media Map Watch isimli çalışmada, gazete haritalarının tasarımına ilişkin tespitlerde bulunmuş ve özellikle bu haritalarda yer alan harita elemanlarının kullanımına ilişkin değerlendirmeler yapmıştır. Yine Ferris (1993) İngiliz Independent gazetesinde yer verilen haritalar üzerinde yaptığı çalışma ile haritaların tasarım ve üretim aşamalarına ilişkin tartışmalara katkı sağlamıştır. Benzer olarak Perkins ve Parry (1996), İngiltere’de 1995 yılında yayınlanan günlük gazeteler üzerinde bir aylık çalışma yaparak, yazılı ve görsel basının haritaların tasarım süreçlerine etkisi, getirdiği kısıtlamalar ve ölçütler değerlendirmiştir. Üzerinde çalıştıkları bu haritaların işlevsel rolünü ön plana çıkararak sistematik biçimde sınıflandırmışlardır. Bu çalışmalarda, gazete haritalarının güzergâh (route), konumlandırıcı (locational), açıklayıcı (explanatory) vb. gibi başlıklar altında kategorize edildiği gözlenmiştir. Gilmartin ve Vujakovic gibi araştırmacılar ise, gazete haritalarında gözlemledikleri kartografik algı sorunsal kökenini, harita projeksiyonu seçimine bağlamış ve bu doğrultuda çalışmalar yürütmüşlerdir (Gilmartin, 1985; Mijksenaar, 1996; Vujakovic, 2002a). Sıralanan çalışmalardan farklı olarak, gazete içeriklerini özel olarak ele alan araştırma yapan Monmonier ve Pipp (1987) yayınladığı çalışmayla gazetelerdeki meteoroloji haritaların tasarımına ilişkin incelemeler sunmuştur. 1989 yılında ise Monmonier, çalışmalarının kapsamını

genişleterek; Maps with the News kitabını yayınlamış ve bu eser ile haritaların tasarım problemleri ve zayıf tasarımılanan haritaların okur algısı üzerindeki etkisini araştıran bir çalışma ortaya koymuştur. Kitap temelde; Kanada, Amerika ve İngiltere’de yayınlanmış yerel ve uluslararası ölçekte basılan bazı gazetelerin harita kullanımlarına ilişkin değerlendirilmelere yer vermiştir. Çalışmada ayrıca, elektronik ve görsel medyada kullanılan haritaların projeksiyon seçimlerine ilişkin gözlemler ve yorumlamalar da yer almaktadır. Haritaların, gazete ve haber içindeki rolü, zaman ve teknolojik gelişmeler karşısındaki gelişimi, içerik ve biçimsel detaylarına ilişkin değerlendirilmesi gibi birçok farklı başlık içeren bu eser; gazeteler içinde harita benzeri görsellere yer veren karikatür ve illüstrasyonlara ilişkin değerlendirmeler de yapmaktadır. Farklı ülkelere ait farklı gazetelerin, farklı zaman dönemleri arasındaki kopyalarının incelenmesi ile elde edilen kartografik görsellerin değerlendirildiği kitap; harita kullanımıyla ilgili günümüze dek yapılmış en detaylı eserdir (Monmonier, 1989). Bunun dışında, Gauthier (1997) yaptığı çalışma ile Kanada’da yayınlanan gazetelerde kullanılan haritaları mercek altına almıştır. Yine 1997 yılında benzer bir çalışmayı, Tremols İspanya ulusal gazeteleri üzerinde yürütmüştür. Kowalski ve Paslawski (1997) ise benzer ama daha kapsamlı bir çalışmayı Polonya ulusal gazeteleri için yapmıştır. 1899’dan 1942’ye kadar Fin basınında çıkan haritalar üzerine yaptığı incelemeler ile Kosonen (2008), uzun dönemi kapsayan bir çalışma ile ulus inşası üzerinde basın haritalarının bölgesel etkinliğini vurgulamıştır. Gazete haritalarına yönelik olarak yürütülmüş ulusal gazeteler düzeyindeki çalışmalar içinde en güncel olanı ise 2019 yılı Nisan ayında, Brezilya’da Maps in Newspapers adıyla yayınlanmış olan kitap çalışmasıdır (Novaes, 2019). Kitap; Brezilya’nın tarihi boyunca geçirdiği üç önemli savaş süresince yayınlanmış gazetelerin kartografik görsellerine odaklanmaktadır. Bu üç farklı dönem içinde yaşanan savaşlara ilişkin olarak yer verilen kartografik ürünler; basında haritaların nasıl kavramsallaştırılması gerektiği, gazetelerdeki kartografik görsellerin incelenme yöntemi ve bu görsellerin zaman içindeki değişimi gibi başlıklar altında değerlendirilmiştir. Çalışma kapsamında incelenen haritalarda karşılaşılabilecek eksik ve hataların tespit edilmesine ilişkin yöntemler de açıklanmıştır. Benzer şekilde, Vujakovic de İngiltere ve Kosova’daki gazetelerde yayınlanan Yugoslavya’nın dağılması ve NATO müdahalesi gibi politik haberlerde bulunan kartografik görsellere ilişkin kategorik çalışmalar yapmıştır (Vujakovic, 1999; Vujakovic, 2000; Vujakovic, 2002a; Vujakovic, 2002b; Vujakovic, 2009; Vujakovic, 2010; Vujakovic, 2014). Yine Kent ve Sanders (1993), 1930’tan

1986'ya kadar olan dönem boyunca Amerika Birleşik Devletleri'nin orta kesimlerinde yayınlanan bölgesel gazeteler üzerine yaptıkları çalışmalarda savaş haberlerinde yer verilen haritaları incelemiştir.

1.3 Tez Çalışmasının Amaç ve Kapsamı

Tez çalışması ise kaynakçada özetlenmiş uluslararası araştırmaları dayanak alarak, Türkiye'de 1928 ve 2000 yıllarını kapsayan 78 yıllık dönemde yayınlanan 8 ulusal gazetede yer verilen kartografik gösterimlerin veritabanı yaklaşımı ile dijital ortamda arşivlenmesini ve bu gösterimlerin kartografik tasarım teorisi dahilinde incelenerek sınıflandırılmasını kapsamaktadır. Arşiv çalışması ile kartografik görsellerine ulaşılan 8 gazete, referans alınan dönem boyunca tirajı yüksek seyretmiş başlıca gazeteler arasından seçilmiştir. İçerik araştırmasına konu gazetelerin yayın hayatları, referans dönem içinde farklı zamansal karakteristikler göstermektedir. Bu kapsamda tez çalışması için; Cumhuriyet Gazetesi'nin 1928-2000 yılları arasındaki 78 yıllık dönemi, Hakimiyeti Milliye Gazetesi'nin 1928-1934 yılları arasındaki 6 yıllık dönemi, Milliyet gazetesinin 1950-2000 yılları arasındaki 50 yıllık dönemi, Sabah Gazetesi'nin 1980-2000 yılları arasını kapsayan 20 yıllık dönemi, Star Gazetesi'nin 1999-2000 yılları arasını kapsayan 12 aylık dönemi, Tercüman Gazetesi'nin 1955-1994 yılları arasını kapsayan 39 yıllık dönemi, Ulus Gazetesi'nin 1934-1975 yılları arasındaki 41 yıllık dönemi ve son olarak Zafer Gazetesi'nin ise 1949-1958 yılları arasını kapsayan 9 yıllık dönemi kartografik olarak incelenmiş ve arşivlenmiştir.

Seçilen gazetelerin incelenmesine 1928 yılı itibariyle başlanmasının nedeni; 1 Kasım 1928 tarihi itibariyle Türkiye'de, Arap alfabesi yerine Latin alfabesi kullanılmaya başlamasıdır. Türkiye tarihinde 'Türkiye Harf Devrimi' olarak adlandırılan bu dönem sonrası, yazılı basın da temel bir değişime uğramıştır. Dolayısıyla yazılı basın ve gazetelerde yer alan haber ve yazı içeren her grafik araçta olduğu gibi, haritaların da yazı parametresi Latin alfabesiyle kullanılmaya başlanmıştır. Haritanın önemli bileşenlerden biri olan yazı, harita ile bilgi iletişimde kullanılan kartografik işaret dilini destekleyerek kartografik ürünlerin anlaşılabilirliğini arttırmaktadır. Bu nedenle harita işaretleri arasında kabul edilerek bu kaygı ile tasarımları gerçekleştirilen 'yazı' dilinde yapılan değişim, kartografik ürünler ile bilgi aktarım yöntemlerinde de değişimin yaşanmasına neden olmuştur. Diğer baskı tekniklerinin (siyah-beyaz, offset, dört renk) kullanımının başlangıç ve bitiş zamanları gazetelerin grafik bileşenleri için

nasıl dönem tanımlıyorsa, gazeteyle bütünlük içinde olarak haritalarda kullanılan alfabenin değişimi de tasarımsal olarak haritalar için yeni dönem tanımlamaktadır. Araştırmanın referans periyodu Türkiye’de internet üzerinden “web gazeteleri”nin yayınlanmaya başladığı 2000 yılı olarak belirlenmiştir. Web gazeteciliği ise; internet kullanımının yaygınlaşmasıyla, alternatif medya olarak da takdim edilen, internet üzerinden yayın yapan yeni bir habercilik türü olarak ortaya çıkmıştır. Bu yeni tür, genel anlamda elektronik yayıncılık, daha özel bir terimle ‘internet gazeteciliği’ olarak adlandırılmaktadır. 2000 yılının başında, büyük sermaye gruplarına bağlı olmayan gazetecilerin öncülüğünde birçok haber sitesi yayına geçmiştir. Bu durum medya sektöründe yaşanan ekonomik krizin etkisi olmuş, birçok deneyimli gazeteci işsiz kalmış ve mesleklerini internette açtıkları sitelerle sürdürmek gibi alternatif yol arayışına girmişlerdir (Kaya, 2010). 2000’li yılların başlarında, internet kullanıcı sayısı toplamda yaklaşık 400 milyonken, 2019 Kasım ayı itibarıyla bu sayı 4.8 milyar civarındadır. Türkiye’de ise aynı tarihli internet kullanıcı sayısı yaklaşık 58 milyondur (URL 1). Ayrıca dijital teknolojilerin miladı sayılabilecek bir gelişme olarak Google Earth’ün kullanıcıya sunulması Haziran 2001’de gerçekleşmiştir. Google Maps ise Şubat 2005’te erişime açık hale gelmiştir. Bu gelişmeler, dünya genelinde olduğu gibi Türkiye’de de bilgi teknolojilerinin ve kitle iletişim araçlarının kullanımının yaygınlaştığı anlamına gelmektedir. İnternet kullanımının yaygınlaşması, teknolojik araç ve gereçlerin satın alınımının kolaylaşması gibi nedenlerle insanların bilgi alma alışkanlıkları da değişime uğramıştır. Eskiden, abonelik ya da bayiler aracılığıyla gazetelere ulaşan insanlar, artık internet üzerinden bir ‘tık’la haber almayı tercih etmeye başlamışlardır. Bu doğrultuda, dünya genelinde bazı yazılı medya kuruluşları geleneksel gazetecilik anlayışını bir kenara bırakarak, internet gazeteciliğine geçmişlerdir. Böylece gazeteler içinde haber ve diğer gazete içeriklerinin veriliş formatı tamamıyla değişmiştir. Bu da harita içeriğinde yer alan, grafik araçların basım ortamının değişmesi dolayısı ile haritaların tasarımsal olarak değişmesi anlamına gelmektedir. Sonuç olarak, haberin veriliş tarzı ve haritanın basım şekli değişikliğe uğradığından, çalışmanın sonlandırılması; web gazeteciliğinin başlangıcı olan 2000 yılı olarak belirlenmiştir. 4. Bölümde gerekçelerine detaylıca değinildiği üzere, 1970-2000 periyoduna ait harita ve harita benzeri görseller için kapsamlı değerlendirmeler yapılmıştır.

Belirtilen başlangıç ve bitiş tarihleri arasını kapsayan çalışma ile; gazeteler içinde verilmek istenen sözel bilgiyle ilişki içinde sunulan kartografik ürünlerin verdiği coğrafi bilginin iletişim doğruluğunun saptanması amaçlanmaktadır. Bunun için arşiv çalışması ile belli bir tarihsel dönem aralığına odaklanılarak, tespit edilen her harita ve harita benzeri görsel değerlendirilmiştir. Her içeriğin kartografik ve tematik olarak değerlendirilmesinin yanısıra, bu değerlendirme ışığında belli başlıklar altında kategorize edilerek, web-tabanlı bir veritabanında depolanması sağlanmıştır. Bu veritabanı; geomatik mühendisliği ve ilişkili disiplinlerden araştırmacılar tarafından kullanılabilirlik kapsam ve kolaylıktadır. Veritabanının sağladığı sorgulama olanaklarından yararlanılarak; filtreleme yoluyla, belirli bir periyotta yayınlanan gazetelerdeki kartografik görseller incelenebilmekte, bu görsellerin kartografik değerlendirmelerinin dönemsel olarak gözlemlenmesi de mümkün olabilmektedir. Kartografik incelemesi zamansal olarak ortaya konan bu görsellerin, üreten kişi ya da kurumu daha ‘iyi/güzel’ ürünler vermek için çalışmaya sevk edebileceği öngörüsünde bulunmaktadır (Sarin ve Ulugtekin, 2019). Ayrıca belirtilen tarihsel periyot içinde, özellikle günlük haberlerin yer aldığı (politik, suç unsuru, kaza, doğal afet) gazete bölümlerinde, belirli dönemlerde belli olaylar için kullanılan haritaların incelenmesi gerçekleştirilebilmektedir. Bu doğrultuda, incelenen 8 gazetede aynı tarihli, aynı olayın servis edilme şekli gözlemlenebilmekte, yardımcı görsel-grafik araç olarak haritayı kullanan ortak gazetelerin içeriği ve kullanılan haritalar kıyaslanabilmekte ve incelenebilmektedir. Yine istenildiğinde, farklı gazetelerin aynı haberi veya içeriği vermede harita kullanılıp kullanılmadığı, veritabanı üzerinden yapılan uygun sorgulamalar ile belirlenebilmektedir. Dolayısıyla tez kapsamında oluşturulan veritabanı kullanılarak farklı hedefler doğrultusunda, haberi haritayla servis eden ya da haberi aynı/benzer harita içeriğiyle sunmayı tercih eden gazeteler belirlenerek, teknik incelemeleri de buna göre yapılabilmiştir. Veritabanı üzerinden kartografik olarak yapılan sınıflandırmalarla, teknik açıdan değerlendirilen haritaların öne çıktığı olay veya süreçler, hatta yıllar arası belirlenebilmektedir. Dolayısıyla, 8 gazetede grafik öge olarak kullanılmış her harita, kartografik olarak değerlendirilmekte, gazetenin hangi bölümünde, hangi konuda daha çok harita kullanımına başvurulduğu veritabanı üzerinden saptanabilmektedir. Ayrıca, özel konu başlıklarına yönelik çalışmalara olanak veren veritabanı tasarımı sayesinde; gazetelerin içeriklerinde kullanılan görsel sayılarına ulaşılmıştır. Bu doğrultuda, kullanılan kartografik görsellerin; harita ya da harita benzeri olup olmadığı, harita ise içerdiği harita

elemanları, harita tipi ve ölçek bilgisine ilişkin değerlendirmelere ulaşılabilmektedir. Her harita ve harita benzeri görüntü titizlikle kartografik olarak değerlendirilmiş ve veritabanı üzerinde kategorize edilmiştir. Ayrıca veritabanı; teknik olarak belli bir bölge için kartografik içeriğe yer vermiş bütün haberlere, belli anahtar kelimeler yardımıyla, web üzerinden ulaşılabilmesi için mekânsal sorgulama olanağı sağlamaktadır. Tez çalışması kapsamında geliştirilen sorgulama sayfasında (<http://mapstoreofnews.com/goruntuAra.aspx>) bir Google haritası üzerinden yapılacak işaretleme ile coğrafi alansal sorgulama yapılabilmekte, gazetelerde sorgulanan alan arasına düşen bütün harita ve harita benzeri görsellere bu yöntemler ulaşılabilmektedir. Mekan bazlı sorgulamanın bu yolla mümkün olabilmesi ile, araştırmacılar yalnızca ilgilendikleri coğrafi alan üzerine odaklanabilmektedir.

Bunun dışında, teknik olarak bahsedilen sorgulama olanakları yoluyla bazı analizlere olanak tanıyan veritabanı sistemi ile; özellikle politik amaçlarla kullanılan kartografik araçların, topluma verdiği mesajlar da sorgulanabilecektir. Hangi konu, haber veya gazete bölümünde kartografik araçların kullanımının yoğunlaştığı tespit edilebilmektedir. Örneğin, Kıbrıs sorunu üzerine çıkan haber, yazı dizisi, köşe yazısı, karikatür gibi gazete içeriklerinde ne yoğunlukta kartografik ürün kullanımına başvurulduğu gözlemlenebilmektedir. Çok disiplinli çalışmalar doğrultusunda, propaganda niteliği taşıyan örneğin politik manipülasyon aracı olarak da kullanılan haritalar yoluyla, topluma hangi süreçlerde ve nasıl yön verilmesinin amaçlanmış olabileceği gibi çeşitli sosyolojik süreçler irdelenebilecektir. Bu anlamda olanak sağladığı bir çok çalışma açısından kartografik araçların, medyada kullanımlarının oluşturacağı etkilerin de gözlemlendiği bu çalışma ile; mesleki açıdan ulusal düzeyde bir farkındalık oluşturmak amaçlandığı gibi, uluslararası düzeyde yapılmış diğer çalışmalara farklı bir bakış açısı getirildiği de düşünülmektedir. Medyada yer alan kartografik araçların analizi çerçevesinde literatürde az sayıda çalışma ile karşılaşıldığı düşünüldüğünde çalışmanın disiplin içindeki önemi artmaktadır.

Bu tez çalışması kapsamında gerçekleştirilen kaynak araştırmaları sonucunda ülkemizde akademik ya da ticari kaygılarla gazete haritalarının kartografik değerlendirilmesi konulu herhangi bir çalışmanın yapılmadığı anlaşılmıştır. Geçmişten günümüze, ülkemizde günlük gazeteler yoluyla halkın kolaylıkla ulaştığı harita ve harita benzeri ürünlerin kartografik incelemelerinin yapılmaması ve bu alanda yetkin araştırmacı ve kurumlarla ilişki içinde değerlendirme ve/veya iyileştirme

abası sarfedilmemesi kaygı verici bir gerçeklik olarak değerlendirilmelidir. Geomatik Mühendisliğinin yetki ve sorumluluğuna giren bir alanda, bir anlamda formasyondan bağımsız olunamayacağını hatırlatacak bu tez çalışmasıyla literatürdeki bu önemli eksikliğin giderilmesi adına önemli bir adım atılmıştır. Yine günümüze kadar haritalara yönelik teknik ve teorik anlamda iyileşme sağlanması yönünde çalışan akademik birimler ve uzmanlar olmasına rağmen, gazete haritalarının iyileştirmeye yönelik, yazılı medyadan bir talep olmaması düşündürücüdür. Bu anlamda direkt meslek alanına girmesine rağmen, gazete haritalarını iyileştirmeye yönelik bir ihtiyaç olmadığı kanısı oluştuğu düşünülmektedir. Oysa ki Türkiye’de kurumsal olarak üretilen her haritayla yasal sorumluluk üstlenilmektedir Yasalarla belirlenen bu sorumluluklar çerçevesinde ülkemize oyuncak olarak giriş yapan ithal ürünlerin üzerine basılmış harita benzeri görsellerin ve yer küre çağrışımı baskılar içeren oyuncak top, süs eşyası ya da kalemtraş gibi ürünlerin dahi kontrolleri yapılmaktadır. Bu kapsama yönelik olarak mevzuatta ve uygulamada gereken düzenlemeler yapılırken, halka her gün ulaşan gazetelerde kullanılan mekânsal bilgi iletişimi harita ve harita benzeri görseller aracılığıyla kontrolsüz şekilde sağlanmaktadır. Coğrafi bilginin doğruluğuna ya da haritanın kartografik incelenmesine dair bir kaygı duyulmamaktadır. Bu anlamda, yazılı basının kullanmak ve yayınlamak istediği haritaların bir kısmının yerli, bir kısmının yabancı kaynaklardan alıntılандığı gözlemlenmiştir. Bu haritalar alıntılандığı kaynak bilgisi verilmediği için kaynağı bilinmemektedir. Bu durumdan mesleki etik sorumluluklar çerçevesinde kaygı duyulması gerekmektedir. Haritalar büyük emek ve sorumlulukla üretilen önemli ürünlerdir. Kaynak gösterilmeden alıntılanmaları, etik ihlaller yaratmanın yanı sıra telif hakları nedeniyle yasal yaptırımları da gerektirebilmektedir. Bu noktadan hareketle bu tez çalışması ile yazılı ve görsel basında kullanılan kaynağı belirli ya da anonim haritaların alıntılanmalarına ilişkin yasal düzenlemelerin gerekliliğine ilişkin bir farkındalık oluşturmak amaçlanmıştır. Ayrıca üçüncü şahıslara da kurumlar tarafından üretilen haritaların kullanımı sırasında, ürünlerin üzerinde yapılan değişiklikler için çeşitli hukuki düzenlenlemelerin yapılmasına yönelik çalışmalara ışık tutmak da amaçlanmaktadır. Bu şekilde meslek etiği ve fikri sinai hak ihlallerine de dikkat çekilmiş olunacağından, emek suistimalinin ya da hırsızlığının da önüne geçilmesine yönelik bir adım atılabileceği öngörülmektedir.

Bütün bu amaç ve hedefler doğrultusunda; gazetelerde yer verilen kartografik ürünlerin kapsamlı değerlendirilmesi, saklanması ve sorgulama olanakları ile belli bir araştırmacı grubunun hizmetine sunulması için veritabanı çalışması yapılmıştır. Tez çalışması için bu veritabanına, arşiv çalışması sırasında saptandığı üzere; seçilmiş 8 gazetenin harita kullanımlarının yoğunlaştığı 1970 ve 2000 yılları arasındaki harita ve harita benzeri görseller kaydedilmiştir. Belirlenen tarihsel dönem içinde; Yugoslavya'nın dağılışı, Kıbrıs Krizi, Körfez Savaşı gibi bölgesel ölçekte mekânsal görsel kullanan siyasi sorunsalların yaşanmasının yanısıra; 17 Ağustos 1999 Marmara ve 12 Kasım 1999 Düzce Depremleri gibi doğal afetlerin gerçekleşmesinin de mekânsal görsel kullanımını artırdığı düşünülmektedir. Bu dönem içinde yayınlanan gazetelerin mekânsal görselleri veritabanında depolanmış, değerlendirilmiş ve tez çalışması tamamlanmıştır. Bu bağlamda, mekânsal görselleri değerlendirme kapsamına alınan gazetelere ilişkin bilgiler tez çalışmasının 2. Bölümü olan Veri Toplama ve Depolama bölümünün alt başlığı olan 2.1. Arşiv Çalışması Sırasında İncelenen Gazeteler bölümünde ele alınmıştır. Arşivleme ve arşivleme sonrası tasnifle ilgili süreçlerine ilişkin detaylar ise 2.1. Arşivleme bölümünde açıklanmaktadır. Arşivlenen harita ve harita benzeri görsellerin depolanacağı veritabanının tasarım aşamalarına ilişkin mantıksal, fiziksel ve kavramsal modeller, tez çalışmasında Veritabanı ana başlığı altında, 3. Bölümde irdelenmektedir. Bu bölümün alt başlıklarında ise; geo-referanslandırma (3.2), veritabanının kartografik ve tematik altyapısına ilişkin mantıksal modelinin (3.4) aktarıldığı ve ayrıca veritabanının tasarım aşamalarının açıklandığı, fiziksel modelinin ortaya konduğu teknik detaylar yer almaktadır. Ayrıca bu bölümde tez çalışması içinde irdelenen veri de harita (3.5.2) ve harita benzeri (3.5.1) başlıkları altında detaylı açıklanmıştır. Karşılaşılan problemler ve bulunan çözümlere ilişkin detaylar aynı başlık altında bölüm 3.3'te ortaya konmuştur. Bölüm 4'te ise verinin analiz edilmesine ilişkin detaylar açıklanmış, kartografik (4.1) ve tematik (4.2) olarak iki alt başlık altında arşivlenen harita ve harita benzeri ürünlerin değerlendirilmeleri sağlanmıştır. 5. Bölümde ise bütün analizler sonucunda ulaşılan sonuçlar tartışılmakta ve bu sonuçlar ışığında önerilerde bulunmaktadır.

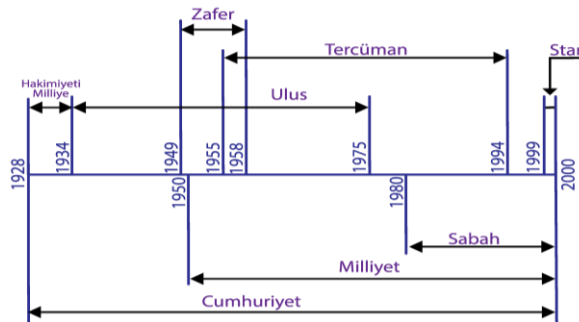
2. VERİ TOPLAMA

Bu çalışmanın temel veri grubunu 1928-2000 yılları arasında yayınlanan seçili 8 ulusal gazetede kullanılan harita ve harita benzeri görseller oluşturmaktadır. Gazetelerde haberler ve diğer içerikleri destekleyici grafikler olarak kullanılan bu görseller, gazetelerin incelendiği arşiv çalışmasıyla bir araya getirilmiştir.

Gazete kopyalarının saklandığı arşivlerde yapılan incelemeler sonucu, ulaşılan gazete haritalarını, fotoğraf çekimi yoluyla kaydetmek ya da dijital arşivleri bulunan gazetelerin internet üzerinden ulaşılan sayfalarından elde edilen dijital kopyaların bir veritabanında depolanması; çalışmanın amaçlarından biridir. Gazete arşivleri okuyucu ve araştırmacılarla, gazetelerin kendi internet sitelerindeki dijital arşivlerde ya da gazetelerin ciltler halinde kâğıt kopyalarının bulunduğu, arşiv hizmeti sunan kütüphanelerde bulunmaktadır. Bu doğrultuda veri toplama aşaması genel olarak, varsa gazetelerin dijital arşivleri ve çoğunlukla kütüphanelerde yürütülmüştür. Bu bölümde çalışma kapsamına alınan gazetelere ilişkin tarihsel bilgiler verilmekte ve arşivlenmelerine ilişkin olarak belirlenen iki veri toplama yöntemi değerlendirilmektedir.

2.1 Arşivlenen Gazeteler

Çalışma kapsamında harita ve harita benzeri görselleri arşivlenen gazeteler ve çalışma döneminde dikkate alınan yayın süreleri (Şekil 2.1) ile ilgili bilgiler bu bölümde incelenmiştir.

Şekil 2.1 : Mekânsal görselleri arşivlenen gazeteler ve yayın süreleri.

Bu bölümde tarihsel süreçleri değerlendirilen gazetelerin kartografik mekânsal görsellerine ilişkin araştırmalar, arşiv erişim imkanlarına bağlı olarak internet üzerinden ya da kütüphanelerdeki kopyalarının incelenmesi suretiyle gerçekleştirilmiştir.

2.1.1 Cumhuriyet Gazetesi

Türkiye Cumhuriyet rejimi ilkelerine göre yönetilmeye başladıktan sonra, Cumhuriyet Gazetesi Yunus Nadi tarafından 7 Mayıs 1924 tarihinde yayınlanmaya başlamıştır. Adını Mustafa Kemal'in önerdiği gazete bu dönem de İstanbul'da rejimin en yetkili sözcüsü olarak görülmüştür. Gazete, hilafet propangadası yapan basın ve yayın organlarına karşı, Cumhuriyet rejimini halka sevdirmek ve benimsetmek amacı taşımıştır. Yayın hayatına başladığı günden itibaren, Atatürk devrimlerinin savunucu olmuş, devrim atılımları öncesinde kamuoyu oluşturmada hizmet etmiş ve bu anlamda diğer basın ürünlerine öncülük etmiştir. Tatil Günü'nün Batıyla uyumlu şekilde Cuma'dan Pazar gününe alınması gibi bir çok yenilik, gazete yazarlarınca gündeme getirilmiştir. Halkın yeni harfleri öğrenmesinde, kılık, kıyafet, ölçü birimleri gibi pek çok yeniliği benimsemesinde gazetenin oynadığı rol önem taşımaktadır (İnuğur, 1992).

1930'lu yıllar gazetenin yükselişte olduğu bir dönem olmuştur. 1 Aralık 1928'de gerçekleşen Harf Devrimi ile Latin harflerinin kullanılmaya başlanması, başlangıçta bütün gazeteleri sarsmışsa da, geçen yıllarla birlikte basın yaşamına canlılık katmıştır. Bu doğrultuda, 24 Ocak 1930'da ilk sinema sayfası yayınlanmış, 30 Ocak 1930'da ilk mizah sayfası, 1 Şubat 1930'da ilk kadın sayfası, 5 Şubat 1930'da ilk spor sayfası ve 16 Şubat 1930'da ilk çocuk sayfası düzenlenmiştir. Böylece Batı basınında yer alan gelişmeler, gazete tarafından etkin bir biçimde halka ulaştırılmıştır (İnuğur, 1992).

Gazete bu tarihlerde ilk kez, dönemin Bakanlar Kurulu'nun aldığı bir kararla, devletin genel politikasına aykırı yayın yapıldığı gerekçesiyle, 29 Ekim 1934 tarihinde, 10 gün süre ile kapatılmıştır. İkinci kapatılma ise, 11 Ağustos 1940 tarihinden 8 Kasım 1940 tarihine kadar 90 gün süreyle olmuştur. Burada da neden ilkiyle aynıdır. Üçüncü kapatılış ise öncekilere nazaran çok daha kısa süreli olmuş, gazete 7 Kasım 1941 günü bir gün süreyle yayın yapamamıştır (İnuğur, 1992). Dolayısıyla bu tarihlere ilişkin kopyalar araştırma kapsamına alınmamıştır.

Gazete 1980'lerde yayın hayatına 10 sayfa olarak devam etmiştir. Mart 1981'de gazeteci Oktay Kurtböke genel yayın yönetmenliğinden ayrılmış yerine gazeteci Hasan Cemal getirilmiştir. 12 Eylül 1980 sonrası uygulanan sansür nedeniyle gazetede haber sıkıntısı baş göstermiş, çözüm olarak magazin haberlerine yönelme ihtiyacı duyulmuştur. Bu değişim, o döneme kadar gazetenin izlediği yayın politikası bakımından bir yumuşama olarak algılanmış, gazete tirajlarında artış sağlanmıştır. Yine bu dönemde, Hasan Cemal tarafından okura yöneltilecek bir takım sorulardan oluşan anketler hazırlanmıştır. Okurun meslek, yaş, eğitim durumlarına ilişkin tespitler yapma ve beğenilerini saptama amacı güdülmüştür. Ayrıca, en beğenilen ve en çok okunan yazarların belirlenmesi de sağlanmıştır (İnuğur, 1992).

Gazete, neredeyse Cumhuriyet tarihi boyunca yayın hayatına devam etmesi nedeniyle, çalışma kapsamına alınan en uzun soluklu gazetedir. Yayın hayatına günümüzde de devam eden gazetenin, Harf Devrimi (1928) sonrası çıkan ilk sayısından itibaren, 2000 yılına dek yayınlanmış 72 yıllık arşivi araştırma kapsamında incelenmiştir. Bu özelliği ile gazete, aynı zamanda tez araştırmasının en fazla sayısı incelenen gazetesidir. Aynı zamanda geniş bir web arşivi olanağına sahip olduğu için, araştırmalar daha çok internet ortamında yapılmıştır. IOS ve Android tabanlı cihazlara uyumlu bir mobil uygulaması olması nedeniyle, arşiv taraması tablet bilgisayarlar kullanılarak hızlı ve pratik şekilde planlanarak tamamlanmıştır.

2.1.2 Hakimiyeti Milliye Gazetesi

Hakimiyeti Milliye Gazetesi, 25 Aralık 1919'da Heyet'i Temsiliye Reisi sıfatıyla Mustafa Kemal Paşa'nın Ankaraya gelmesi ve Müdafai Hukuk Cemiyeti'nin aldığı bir takım kararları millete duyuracak bir gazeteye ihtiyaç olduğunu görmesi ile kurulmuştur. Gazete, kuruluşu itibarıyla Anadolu ve Rumeli Müdafai Hukuk Cemiyeti'nin yayın organı olmuş ve ilk sayısı Mustafa Kemal'in başyazısı ile 10 Ocak 1920'de yayınlanmıştır. 18 Temmuz 1920'ye kadar hafta da iki gün, sonrasında haftada üç gün yayınlanan gazete, 6 Şubat 1921'de günlük gazete haline getirilmiştir. Mustafa Kemal'in hakkında 'benim gazetem' diyerek söz ettiği gazete, genel olarak ulusal bağımsızlık düşüncesinin yayılmasını amaçlamıştır. Bu dönem, tarihsel önemi itibarıyla, İradei Milliye, Hakimiyeti Milliye gibi kavramları topluma entegre etme çabasının bir parçası olarak, basından azami ölçüde yararlanılan bir dönem olmuştur (İnuğur, 1992).

Tez araştırması kapsamında 1929-1934 yılları arasında yayınlanan sayıları ile incelenen Hakimiyeti Milliye Gazetesi, 1934 yılına kadar yayın hayatına devam etmiş, bu tarihten itibaren Ulus adıyla yayınlarını sürdürmüştür (İnuğur, 1992).

2.1.3 Ulus Gazetesi

‘Hakimiyeti Milliye’ Gazetesi, 1934 yılı itibariyle yayın hayatına ‘Ulus’ ismi ile devam etmiştir. 1945-1949 yılları arasında, gazete başlığının sol tarafında CHP Ulus Müessesesi- Çankırı Caddesi, Ankara ibaresi bulunması ile gazetenin bir siyasi parti gazetesi olduğu çıkarımlarına sebep olmuştur. Bu dönem içinde başyazıları, her zaman olduğu gibi gazeteci Falih Rıfkı Atay yazmaktadır. Yine bu dönem de İkinci Dünya Savaşı yaşandığından, savaşa ilişkin haberler birinci sayfada verilmekte, ek olarak her sayfanın sağ alt köşesinde, konuya ilişkin alınan son dakika haberleri, çerçeve için de özet halinde okuyucuya sunulmaktadır. İkinci Dünya Savaşı sona erdiğinde okuyuculara bu bölümde günün özeti aktarılmıştır (İnuğur, 1992).

1950’li yıllara gelindiğinde, sayfalarda kullanılan resim sayıları artmış, bazı günlerde baş yazılar siyasetçi, akademisyen ve yazar Prof. Dr. Yavuz Abadan tarafından yazılmıştır. 1953 yılından sonra kültür ev sanat içeriği artan ve zenginleşen gazetede, tiyatro başlığı altında, yeni oyunların tanıtımı yapılmıştır.

Ulus Gazetesi yayın hayatına 29 Temmuz 1971 tarihinden itibaren ‘Barış’ gazetesi adıyla, 1975 yılında 18752’inci sayısına kadar, devam etmiştir. Bu araştırmada gazetenin 1934-1975 yıllarını kapsayan tüm sayılarında kullanılan kartografik ürünler “Ulus” ismi altında birleştirilerek incelenmiştir.

2.1.4 Milliyet Gazetesi

Milliyet Gazetesi ilk olarak gazeteci ve yazar Ali Naci Karacan tarafından, 3 Mayıs 1950’de yayınlanmıştır. Gazete, 1 Ekim 1954’ten sonra ise renkli ilaveli olarak, oniki sayfa basılmıştır. Bu dönem içinde, başyazıları yine Ali Naci Karacan yazmış, gazeteci ve yazar Abdi İpekçi ise gazetenin yazı işleri müdürlüğünü yapmıştır (İnuğur, 1992).

Yayın politikası olarak günün önemli haberleri birinci sayfada verilmiş, ikinci sayfada yazar Peyami Safa yazıları yer almıştır. Yanı sıra şehir haberleri ise yine bu sayfada okuyucuya iletilmiştir. Yazar Refii Cevad Ulunay üçüncü sayfada yazılarını okuyucularla buluşturmuştur. Yazar Kerime Nadir’in dönem içinde ilgi gören hikayeleri ve Cingöz Recai serileri ise gazetenin en çok okunan sayfaları arasında

olmuştur. Altıncı sayfada daha çok reklam, yedinci sayfada bulmaca ve radyo programlarının yayın akışına ilişkin bilgiler yer almıştır (İnuğur, 1992). Küçük ilanlar sayfası 1984 yılı itibariyle yayınlanmaya başlanmıştır (URL 2).

1960 yılında Abdi İpekçi gazete de bir takım mizanpaj değişiklikleri yapmıştır. 1972 yılında ise gazete 4 renk ofset baskıya geçmiştir. 5 Kasım 1994 tarihinde ise gazetenin logosu bugünkü son şeklini almıştır (URL 2).

1950-2000 yılları arasındaki 50 yıllık arşivi ile araştırma kapsamına alınan gazete yayın hayatını halen sürdürmektedir. Bütün arşivi resmi internet sayfasından ulaşılabilir yapıda olmasına rağmen gazetede yer almış kartografik ürünler Bölüm 2.4'te anlatılan kısıtlar nedeniyle tez kapsamında kullanılamamıştır.

2.1.5 Tercüman Gazetesi

Tercüman Gazetesi, ilk olarak 26 Mayıs 1955 tarihinde “Hadiselere Tercüman” adıyla yayın hayatına başlamıştır. Gazete, altı ortaklı olarak kurulmuştur ve ilk yayın müdürü hukukçu ve yazar Cihad Baban’dır (İnuğur, 1992).

10 Ekim 1961 tarihinden sonra “Halka ve Olaylara Tercüman” adıyla çıkmaya devam etmiş olan gazete bu tarihten itibaren, yeni kimliğinin yanısıra, yıl-1, sayı-1 başlığı ile yayınlanmıştır. Başlığın altındaki “Günlük Müstakil Gazete” ibaresi de “Her Sabah Dünya Yeniden Kurulur. Her Sabah Taze Bir Başlangıçtır” şeklinde değiştirilmiştir. Gazete eskiden olduğu gibi 6 sayfadır. Bu değişikliğin temelinde gazetenin el değiştirmesi yatmaktadır (İnuğur, 1992).

1986 yılında yazar Taha Akyol’un genel yayın yönetmenliğini yaptığı gazetede, yazar ve gazeteci Güneri Civaoglu, yazar ve gazeteci Nazlı Ilıcak, yazar Yakup Kadri Karaosmanoğlu, yazar Tağrik Buğra, gazeteci Rauf Tamer, gazeteci Uğur Reyhan ve gazeteci Ünal Sakman gibi isimler yazarlık yapmışlardır (URL 3). 1993 yılında, o dönem gazetenin sahibi olan işadamı ve gazeteci Kemal Ilıcak vefat etmiştir. Bundan sonra gazete yaşadığı mali kriz sonucu işadamı Sedat Çolak’ a satılmış ve kapanmıştır (URL 3). 1955 yılından 1994 yılına dek yayın hayatı süren gazete, çıkan tüm sayıları ile araştırma kapsamına alınmış, bütün içerik arşiv çalışması sırasında taranmıştır.

2.1.6 Sabah Gazetesi

Sabah Gazetesi, 22 Nisan 1980 günü İstanbul’da yayınlanmaya başlamıştır. İmtiyaz sahibi iş adamı Dinç Bilgin’dir. İlk genel yayın yönetmeni yazar Rahmi Turan, gazete

içeriğinde bol fotoğraf kullanımına ve magazin haberciliğine ağırlık vermiştir. 1993 yılı itibariyle dönemin en modern ofset teknikleriyle yayına hazırlanmış gazete, kısa sürede yüksek tirajlara ulaşmıştır (İnuğur, 1992).

Bir dönem gazeteci ve yazar Güneri Civaoglu, gazeteci Güngör Mengi, gazeteci ve yazar Bekir Coşkun, yazar ve akademisyen Prof. Dr. Mehmet Altan köşe yazarı olarak, gazeteci ve yazar Mehmet Barlas, gazeteci ve yazar Engin Ardic ise haftalık röportajları ile ilgi gören yazar kadrosunu oluşturmuştur. Gazetenin bu dönemde tirajı ortalama 400-500 bin arasında seyretmektedir. 31 Aralık 1989 tarihi itibariyle günlük ortalama tirajı 625 bine ulaşmıştır. Bu tiraj ile gazete, Türkiye’de dönemin içinde en çok satan gazetesi olmuştur (İnuğur, 1992). Yayın hayatına günümüzde de devam etmekte olan gazete, araştırmaya 1980-2000 yılları arasındaki sayıları ile dahil olmuştur.

2.1.7 Star Gazetesi

Gazete, Ulusal Basın Gazetecilik Matbaacılık ve Yayıncılık Sanayi A.Ş. bünyesinde işadamları Cem Uzan tarafından, 1999 yılında kurulmuştur. Kurulduğu yıllarda Star TV ve Uzan Grubu’nun yazılı medya organı olarak yayın hayatını sürdürmüştür. Cem Uzan’ın Genç Parti’yi kurarak siyasete atılmasından sonra, Genç Parti’nin yayın organı olarak kullanılmaya başlanmıştır. İlk genel yayın yönetmeni ise gazeteci Fatih Çekirge’dir. Araştırma 2000 yılında sona erdiği için, gazetenin yalnızca 1999-2000 yılları arasında çıkan ilk sayıları tez araştırması kapsamında incelenmiştir (URL 4).

2.1.8 Zafer Gazetesi

Kuruluş tarihi 30 Nisan 1949 olan gazete, Ankara’da yayın hayatına katılmıştır. İmtiyaz sahibi Güneş Matbaacılık adına siyasetçi Mümtaz Faik Fenik’tir. Gazetenin ilk sayfasındaki ana başlığın altında ‘Demokrasininindir’ ibaresi yer almaktadır. Gazeteci ve yazar Hikmet Yazıcıoğlu, şair Ahmet Muhip Dıranas, şair ve siyasetçi Fazıl Ahmet, gazeteci Advie Fenik ve yazar Bahadır Dülger gibi isimler yazar kadrosu içinde göze çarpmaktadır. Demokrat Parti’nin sözcüsü olma niteliği taşıyan gazetenin ilk sayfası başyazıya ek olarak, ‘Akıntıya Kürek’ imzalı küçük fıkralar köşesi ve günlük haberlere ayrılmıştır. Üçüncü sayfası genel olarak dış haberlere yer veren gazetenin beşinci sayfası şehir haberleri, reklam ve ilan sayfalarından oluşmaktadır. 1958 yılına gelindiğinde ilk günlerdeki mizanpajını, tasarım ve düzenini yavaş yavaş değiştirdiği görülen gazete; dokuzuncu yılını bir takım adli süreçlerden

sonra yeni ismi olan Yeni İstanbul Gazetesi olarak değiştirmiştir (İnuğur, 1992). İsim değişikliğinden sonra 1958 yılı itibariyle araştırma kapsamında incelenme ve arşivleme sürecine son verilmiştir.

Tarihsel süreçleri değerlendirilen gazetelerin kartografik mekânsal görsellerine ilişkin araştırmalar Web arşivleri üzerinden ya da kütüphanelerdeki kopyalarının incelenmesi yoluyla yapılmıştır.

2.2 Web Arşivleri

Türkiye’de bütün arşivini okurla dijital ortamda paylaşan gazeteler bulunmaktadır. Bazı gazetelerin internet sitelerinde, üyelik şartıyla ya da üyelik şartı olmaksızın geçmiş ya da güncel tarihli kopyalar, okuyucunun hizmetine sunulmuştur. Gazetelere ait içerikler bazen tam sayfa şeklinde bazen de konu, tarih, başlık gibi filtrelemelerle okuyucuya ulaşmaktadır. Araştırma sırasında harita kullanımına yer verilip verilmediğinin anlaşılması için, gazete sayfalarının tam sayfa olarak görüntülenmesi önceliklidir. İçerikler net bir biçimde, tam sayfa olarak görüntülenemediği takdirde, veri kaybına neden olan yanlış sorgulamalar yapılması kaçınılmazdır (Sarin ve Ulugtekin, 2015a; Sarin ve Ulugtekin, 2015b).

Araştırma kapsamında incelenen gazetelerden biri olan Sabah Gazetesi’nin web sitesinde arşiv taraması 2000 yılı ve sonrası için yapılabilmektedir. Araştırma 2000 yılında noktaladığından, Sabah Gazetesi’nin web arşivleri kullanılamamıştır. Ayrıca dijital arşivlere ulaşılsa da içerik sorgulaması ancak, konu, tarih, haber başlığı gibi filtrelemeler yardımıyla yapılabilmektedir. Bu şekilde okuyucuya, yalnızca aranan konular veya haber başlığı ve içeriği sunulmaktadır. Yalnızca konu ve haber başlıklarıyla tarih sorgulaması yapılabildiği için gazete sayfalarında kullanılan harita ve harita benzeri görsellerin kullanılıp kullanılmadığına yönelik bir gözlem gerçekleştirilememiştir. İçinde harita kelimesi geçen haberlere ulaşım sağlanması, harita kullanımının olduğu reklam, ilan, karikatür gibi detay açıklama içermeyen gazete içeriklerinin görüntülenememesine neden olmaktadır. Bu nedenle, tam sayfa görüntülenmenin sağlanamadığı durumlarda araştırmacı bu sorgulama sayfasından faydalanamamaktadır. İçeriğin yalnızca filtreleme yoluyla görüntülenebildiği dijital arşivler, bu çalışma için bu nedenle elverişli değildir.

Star Gazetesi ise araştırma kapsamına 1999 yılına ait kopyaları incelenmek üzere alınmıştır. Ancak gazetenin 1999 yılına ait kopyalarına arşivden ulaşmak mümkün değildir. Gazetenin, internet arşivinden ulaşılacak en eski sayısı 17 Ekim 2014 tarihli (URL 4) . Dolayısıyla gazetenin 1999 yılına ait kopyalarına kütüphane üzerinden ulaşılmış ve tarama işlemi bu şekilde gerçekleştirilmiştir.

Araştırma kapsamında arşiv taramaları gerçekleşen Zafer, Ulus, Hakimiyeti Milliye ve Tercüman gazetelerinin ise yayın süre ve tarihleri eski yıllara dayandığından, internet üzerinden herhangi bir sorgulama yapılabilecek web sayfaları bulunmamaktadır.

Bu doğrultuda, araştırma kapsamındaki 8 gazetenin 2'si, Milliyet (1950-2000) ve Cumhuriyet (1928-2000) gazeteleri, internet ortamında taranabilmiştir. Cumhuriyet gazetesinin web arşivine ayrıca IOS ve Android tabanlı telefon ve tablet bilgisayarlardan ulaşılacak bir uygulama yardımıyla da erişim sağlamak mümkündür. Arşiv çalışması sırasında gazetenin sunduğu bu olanaklardan yararlanılmıştır. Milliyet gazetesinin 50 yıllık arşivi ise web üzerinden taranmış, ancak elde edilen görüntülerin düşük çözünürlüklü olduğu görülmüştür. Bölüm 2.4'te detaylıca değinilen bu problem nedeniyle Milliyet gazetesi arşivlenmiş, ancak tez konusu araştırma kapsamına dâhil edilememiştir.

2.3 Kütüphaneler

Türkiye'de geçmişten günümüze yayınlanmış, süreli yayınların okurla buluştuğu 5 büyük kütüphane yer almaktadır. Ankara Milli Kütüphane (tezin baskıya girdiği tarihlerde, kütüphane Cumhurbaşkanlığı Külliyesi'ne taşınmıştır), İstanbul Atatürk Kitaplığı, İstanbul Beyazıt Devlet Kütüphanesi, İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi ve İstanbul Üniversitesi Merkez Kütüphanesi gazete araştırmacıları ve okurlar için bu amaçla hizmet vermektedir. Milli Kütüphane dışındaki dört kütüphane İstanbul'da yer almaktadır. Çalışma, İstanbul'da yürütüldüğü için çoğunlukla bu dört kütüphanenin olanaklarından yararlanılmıştır. Araştırma kapsamında süren arşiv çalışmaları genel olarak İstanbul Gümüşsuyu'nda bulunan Atatürk Kitaplığı'nda yürütülmüştür. Eksik ve hasar görmüş ciltlere ait kopyaların incelenmesi için diğer kütüphanelere başvurulmuştur. Bu anlamda, İstanbul Beyazıt Devlet Kütüphanesi ise çalışma sırasında yararlanılan bir diğer kütüphanedir. 1928 öncesi yayın ve eserlerin arşivlerinin bulunduğu İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi'nden ise,

Çalışma 1928 yılı sonrasını ele aldığı için yararlanılmamıştır. İstanbul Üniversitesi Merkez Kütüphanesi arşivinden kapsamının, bu araştırmanın amaçlarına göre, kısıtlı olması nedeniyle faydalanılmamıştır. Özetle, bu tez çalışmasında gerçekleştirilen arşiv taramaları ihtiyaı tümüyle karşılayan içeriğe sahip Atatürk Kitaplığı ve Beyazıt Kütüphanesi'nde yürütölmüştür (Sarin ve Ulugtekin, 2015a; Sarin ve Ulugtekin, 2015b; Sarin ve Ulugtekin, 2016, Sarin ve Ulugtekin, 2018).

Çalışmanın büyük oranda yürütöldüğü, 'Atatürk Kitaplığı, Süreli Yayınlar Bölümü' araştırmacılara, hafta içi ve hafta sonu 08:30-22:00 saatleri arasında hizmet veren ve genellikle araştırmacı ve okurların yoğun talep göşterdiği bir kütüphanedir. Girişte, arşiv memurlarının, araştırmacı ve okurlara yol göşterdiği bir banko bulunmaktadır. Araştırmacılar, bankoda bulunan yayın istek formunu doldurmadan önce, kataloglardan istekte bulunacakları yayınların numaralarına bakıp, eksik yayın listesinden bu ciltlerin mevcut konumlarını (rafta ya da kullanımda) kontrol etmektedir. Gazetelere ait kopyalar ciltler şeklinde saklanmaktadır. Her gazetenin bir yer numarası vardır. Aynı şekilde ciltler de numaralanmış şekilde kataloglarda bulunmaktadır. Ciltler genel olarak yayınlanan gazetelerin sayfa sayılarına bağlı olarak, 1, 2, 3, 4, 6 aylık ya da 15 günlük kopyalardan oluşturulmuştur. Özellikle 1990'lı yıllarda gazetelerin sayfa sayılarını artırmasıyla, ciltler daha kısa zaman aralıklarını kapsayacak şekilde ayarlanmıştır. Ciltler yayınların saklandığı arşivlerden bir asansör yardımıyla giriş bankosundaki görevlilere gönderilmektedir. Her yayın istek formuyla en fazla 3 cilt istenebilmekte ve kullanım sonrası ciltler diğer bir asansöre teslim edilmeden başka bir talepte bulunulamamaktadır. Bu araştırma kapsamında kütüphane hizmet şartları dikkate alınarak yapılan çalışma planına uygun olarak Atatürk Kitaplığı'nda; Sabah (1980-2000), Star (2000), Tercüman (1955-1994), Zafer (1949-1958), Ulus (1934-1975) gazetelerinin arşiv taramaları gerçekleştirilmiştir (şekil 2.1).

Arşiv çalışmasının önemli bir kısmının yürütöldüğü diğer kütüphane olan İstanbul Beyazıt Devlet Kütüphanesi ise; hafta içi her gün ve Cumartesi günleri 08:30-18:45 saatleri arası hizmet vermektedir. 1928 öncesi, Arapça, Farsça ve Osmanlıa eserler, 1928 sonrası eserlerden farklı bir bölümde bulunmaktadır. Kütüphanede 1928 sonrası gazete arşivlerine ait içerik, giriş bankosunda bulunan kataloglarda incelenebilmektedir. Bu katalog yardımıyla aranan gazetelere ait ciltler talep formu doldurularak istenmektedir. Cilt talep formu ve ciltler, Atatürk Kitaplığı'ndan farklı

olarak, 20 dakikada bir talep edilmek yerine, okur ve araştırmacıların her istediğinde ulaşabilecekleri şekilde organize edilmiştir. Ancak, bir talep formuyla, bir kerede 3 cilt yerine 2 cilt istenebilmektedir. Çalışmanın en eski gazetelerinden biri olan Hakimiyeti Milliye (1928-1934) gazetesinin tamamı bu kütüphanede taranmıştır. Yine diğer gazetelerin Atatürk Kitaplığında bulunmayan (kayıp, eksik, yırtık, deforme olmuş ya da onarım çalışmasında olan) kopyalarının taraması da bu kütüphanede gerçekleştirilmiştir.

Kütüphaneler için belirlenen yöntem; çalışma kapsamındaki her gazetenin tek tek bütün sayfalarının incelenmesi ve harita içeriğine rastlandığı takdirde, bu içeriğin ve içeriğin bulunduğu sayfanın dik olarak fotoğraflanması şeklindedir. Eski, yırtılmış, okunaklı olmayan, deforme olmuş veya bakım ve onarım işleminde olduğu için okura ulaştırılamayan ciltler ve kopyalar araştırmacı tarafından not edilmiştir. Bir kütüphanede ulaşılamayan gazeteler, bu notlar ışığında başka bir kütüphanede ele alınmıştır.

Gün sonunda, arşiv taraması ile elde edilen fotoğraflar harici bir sabit diske aktarılmış ve saklanmıştır. Diske kaydedilen fotoğraflar, daha sonra sınıflandırılarak veritabanında depolanması için formatlandırılmış ve düzenlenmiştir.

2.4 Arşiv Çalışmalarında Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Odaklı Yaklaşımlar

Arşiv çalışması boyunca, kütüphaneler ve gazetelerin web arşivlerinin bulunduğu dijital ortamların bazı avantaj ve dezavantajları ile karşılaşılmıştır. Kütüphaneler dijital ortamlarla kıyaslandığında, araştırmacı ve okurlara geniş yelpazede kaynak olanağı sunsa da, bazı dezavantajları bulunmaktadır. Bu dezavantajların en önemlileri genel olarak; araştırmacının gazete cildine ulaşmak amacıyla prosedürel zorunlu adımları tamamlamak için harcadığı vakit, çalışma saatlerine uyum sağlamak zorunda olması, arşiv şartlarının elverişsizliği, kâğıt kopyalarla çalışmanın ekstra dikkat ve özen gerektirmesi şeklinde sıralanabilmektedir. Bu doğrultuda, kütüphanelerde yürütülen çalışmalar düşünüldüğünde, dijital ortamda yapılan çalışmalara göre genel olarak zaman kaybı artışından söz edilebilmektedir. Örnek olarak; Atatürk Kitaplığında çalışan bir araştırmacı ancak 20 dakikada bir araştırmak istediği 3 cilde ait talep formunu gönderebilmekte ve bu ciltlere de 20 dakika sonra ulaşabilmektedir. Bu işlem kütüphane tarafından belirlenen zaman dilimlerinde yapılabilmekte, bankoya her gidildiğinde yayınlara ulaşamamaktadır. Çalışmalarını hızlı yürüten

araştırmacılar için bu durum dezavantaj oluşturmaktadır. Beyazıt Kütüphanesi'nde ise durum bir nebze daha kolaylaştırılmıştır. Burada talep formu doldurulur doldurulmaz ciltlere ulaşılabilmekte, alınan cilt teslim edildiği anda diğer talep formu banko görevlisine verilebilmektedir. Bu da taramaların daha hızlı bir şekilde yapılmasına olanak sağlamıştır. Ayrıca dijital arşivlerde yapılan çalışmalar göz önünde bulundurulduğunda, kütüphanelerde yapılan çalışmalar sırasında yayınlara ulaşmak için gerçekleştirilmesi gereken, her cilt için form doldurmak gibi zaman alan işlemler de araştırmacıyı yavaşlatması açısından dezavantaj oluşturmaktadır. Arşiv hizmeti veren bu kütüphaneler, yıllardan beri çok eski eser ve yayınların araştırmacı ve okurlarla buluştuğu yerlerdir. Her gün, ücretsiz olarak pek çok yayın, okur ve araştırmacıların hizmetine sunulmuştur. Süreli yayınlar bazen çok eski tarihli olabilmektedir. Bu kopyalar uzun yıllardan beri kütüphanelerde pek çok okuyucu ve araştırmacı tarafından incelenmiş olduğu için zaman zaman deforme olmuş olabilmektedir. Arşiv çalışmasının yoğun olarak yürütüldüğü bu kütüphanelerde, okur ve araştırmacılara verilen süreli yayınlar hizmeti dışında, bu yayınların bakım ve onarım çalışmaları da eş zamanlı devam etmektedir. Bu nedenle, kütüphane müdürlüğü tarafından okura çıkmayacak kopyaların listesi, bakım çalışmaları nedeniyle, sık sık güncellenmektedir. Bu nedenle, her an, her kopyaya erişmek mümkün olamayabilmektedir. Aynı zamanda, bazı kopyaların zaman içinde yıpranmış ve eskimiş olması, içeriğin tam anlaşılamaması, bazı sayfaların ve bölümlerin cilt içinde dağınık, sayfaların bir bölümünün yırtık ve kopuk olması gibi bazı sonuçları beraberinde getirmektedir. Hatta bu çalışma sırasında daha önceki araştırmacılar ya da okurlar tarafından bazı haberlerin kesilerek alındığı ya da üzerlerinin karalandığı kaygı verici durumlarla karşılaşmıştır. Aranılan eserlere ulaşamadığı ya da ulaşılan eserlerin bir şekilde arşivlenmeye uygun olmadığı durumlarda eksik kalan kısımların başka kaynaklardan tamamlanabilmesi için bu tür kapsamlı arşiv çalışmalarının planlı ve bir şekilde sürdürülmesi ve her aşamanın yazılı kayıt altında tutulması gerekmektedir.

Araştırmacının kütüphanelerde yaşadığı problemlerden bir diğeri de, kopyaların çok eski ve yıpranmış olmasından dolayı, araştırmacının yavaş ve titiz şekilde sayfaları incelemesi ve fotoğraflamasının gerekliliğidir. Taraması yapılan kopya sayısının fazla olması arşiv araştırmalarının hızlı seyretmesini gerektirdiği halde, bu durum araştırmacıyı yavaşlatan bir dezavantaj olmuştur. Ayrıca kütüphaneler ve buradaki

materyallerin toz ve kirden dolayı olumsuz koşullar oluşturması da çalışmayı yavaşlatan unsurlardan bir diğeridir. Özellikle araştırmacının astım hastası olması, uzun saatler boyunca süren arşiv araştırmaları sırasında, eski kopyalardaki toz, küf gibi olumsuzluklardan korunmak için maske, eldiven gibi ek ekipmanlarla çalışma ihtiyacı doğurmuştur. Bu da çalışmanın konforu açısından zorluklar meydana getirmiştir. Konsantrasyon ve dikkat isteyen bu çalışma, uzun saatler arşivde araştırma yapmayı gerekli kıldığından, araştırmacının dikkat dağınıklığı yaşamadan kopyaları incelemesi gerekmiştir.

Kütüphanelerde fiziksel olarak yürütülen çalışmalara eş zamanlı olarak, web arşivi bulunan iki gazetenin taramaları internet üzerinden gerçekleştirilmiştir. Bu doğrultuda, Cumhuriyet ve Milliyet gazeteleri tablet ya da taşınabilir bilgisayar yoluyla taranmış, harita ve harita benzeri görselleri fotoğraflanmıştır. Cumhuriyet Gazetesi'nin 01 Ocak 1930 tarihinden günümüze dek bütün sayfalarına internet sitesi üzerinden ulaşılabilir. Bu da okur ve araştırmacılar için büyük kolaylık sağlamaktadır. Cumhuriyet Gazetesi, Türkiye tarihinde yayın hayatı en uzun soluklu olan gazetedir. Arşiv taraması boyunca, gazetelerin incelenmesine başlanan 1928 yılından, araştırmanın sona erdiği 2000 yılına dek, 72 yıllık taramaları yapılmıştır. Ancak, web arşivine 1930 yılından itibaren ulaşılabilirdiği için, 1928 ve 1929 yılına ait kopyalar kütüphanede taranmıştır. 1930-2000 yılları arasındaki kopyalara ise internet üzerinden erişim sağlanmıştır. Ayrıca Cumhuriyet Gazetesi arşivine tablet bilgisayarlar üzerinden erişim ve filtrelemeyi sağlayan bir mobil uygulama yardımıyla incelemek mümkün olmuştur. Tablet bilgisayarların görüntüleri yakınlaştırma/uzaklaştırma için daha kolay ve pratik çözüm sunması ise, harita ve harita benzeri görsellerinin çözünürlüklerinin bozulmadan incelenmesini sağlamaktadır. Tablet bilgisayarlarda aynı zamanda, ekran görüntüsü alma (screen shot) fonksiyonu da pratik bir katkı sağladığı için, bu araştırma kapsamında hızlı ve etkili bir şekilde tarama yapmak mümkün olmuştur. Ayrıca, Şekil 2.2'de de görülebileceği gibi; Cumhuriyet Gazetesi arşivinden elde edilen harita görüntülerinin görüntü kaliteleri daha yüksektir. Şekil 2.3'te paylaşılan 3 Mayıs 1950 tarihine ait baş sayfanın ekran görüntüsünden de anlaşıldığı üzere; Milliyet Gazetesi arşivlerine erişim sağlayan resmi internet sitesinde, (gazetearsivi.milliyet.com.tr) tam sayfa paylaşımlar boyutları sınırlandırılmış kullanıcı arayüzleri ile gerçekleştirilmektedir. Bu kısıt nedeni ile arşivdeki sayfa

içeriklerinin ve gazete kupürlerinin yeterli çözünürlükte görüntülenmesi mümkün olmamıştır.

Şekil 2.2 : Cumhuriyet Gazetesi uygulaması ile elde edilmiş ekran görüntüsü (URL 5).

Bu nedenle bu tez araştırması veri toplama sürecinde Milliyet Gazetesi'ne ilişkin taramalar, internet üzerinden yapılan ön inceleme ile kartografik içeriğe sahip sayılar belirlenmiş ve bu sayıların orijinal kopyalarına kütüphanelerde fiziksel tarama süreçlerinde erişim sağlanmıştır. İki aşamalı olmasına rağmen hiç ön hazırlıksız olarak gerçekleştirilen fiziksel tarama süreçlerinden daha hızlı tamamlanan bu uygulama ile Milliyet Gazetesi arşivlerinin taraması tamamlanmıştır. Araştırma kapsamında Milliyet Gazetesi'nin, 1950-2000 yılları arasında basılan 50 yıllık geçmişi ilk olarak web üzerinde belirtilen şekilde incelenmiştir (Sarin ve Ulugtekin, 2015b). Ancak sonrasında, Milliyet Gazetesi için kütüphanede bir çalışma daha yapılamamış, web kopyaları üzerinden harita ve harita benzeri içeriğe sahip olduğu belirlenmiş sayfalar incelenememiştir. Arşiv çalışması tamamlandığından, Milliyet Gazetesi için ikinci kez zaman ayırmak tez çalışmasında yapılacak diğer adımlar için zaman kaybına neden olacağından; Milliyet Gazetesinde bulunan mekânsal araçların sayfa numaraları tespit edildiği halde kopyalar fotoğraflanmadığı için çalışma kapsamına alınamamıştır. Özet olarak; Milliyet Gazetesi'nin web arşiv sayfalarında düşük çözünürlüklü olarak tespit edilen mekânsal görsellerinin arşivlenmesinin yalnızca kütüphanelerde yapılacak bir çalışma yoluyla gerçekleştirilebilmesinin oluşturacağı zaman kaybı düşünüldüğünden, bu gazete tez çalışma kapsamına dahil edilememiştir. Genel olarak web arşivlerinin taranması, kütüphanelerde yapılan çalışmalarla karşılaştırmalı olarak değerlendirildiğinde kolaylıklarının da olduğu görülmektedir. Öncelikle vakit kaybı önemli ölçüde elimine edilmiştir. Arşiv ortamındaki toz, küf vb. gibi olumsuzluklar yaşanmadığı için ortam çalışmaya daha elverişlidir. Prosedürel gereklilikler ve çalışma saatlerine uyum, yolda geçirilen zaman gibi dezavantajlar yaşanmamaktadır.

Şekil 2.3 : Milliyet arşiv internet sitesi ekran görüntüsü (URL 6).

Bu açıdan, dijital ortamda yapılan çalışmaların, araştırmanın hız ve niteliğine yönelik yaptığı olumlu katkı yadsınamayacak düzeydedir. İnternet ve bilgisayar olan her yerde arşivlere ulaşılması, araştırmacı için vakit kaybına engel olan önemli bir kolaylıktır. Özellikle Cumhuriyet Gazetesi'nin tablet uygulaması tarama işlemini oldukça hızlandırmıştır. Bu kapsamda, 1928-2000 yılları ile diğer gazeteler içinde araştırılacak en uzun periyodu kapsayan Cumhuriyet Gazetesinin basılmış bütün kopyaların incelenmesi bu şekilde üç ay gibi kısa bir süre içinde tamamlanmıştır. Cumhuriyet Gazetesi, arşivlerinden yararlanmak isteyenler için abonelik şartı koymuştur. Milliyet Gazetesi ise ücretsiz üyelikle okurlarına arşivlerini açmıştır. Gazetenin 1950-2000 yılları arasındaki kopyaları internet sitesi üzerinden taranmıştır. Bu doğrultuda, dijital ortamdaki taramalar sırasında; abonelik şartı, internet erişim zorunluluğu ve Milliyet Gazetesi'nde ortaya çıkan çözünürlük problemi gibi sorunlarla karşılaşıldığından, kütüphanelerde yapılan çalışmaların araştırmacı ve araştırma için fazladan çaba isteyen bir süreç oluşturduğu söylenebilir. Çalışma boyunca, daha kapsamlı olması ve araştırma kapsamındaki bütün gazetelerin dijital arşivlerinin bulunmaması, arşiv çalışmalarının, kütüphanelerde yoğunlaşmasına neden olmuştur. İki veri toplama aşamasında da bahsedilen avantaj ve dezavantajlarla karşılaşmış, bu koşulların araştırmanın seyri ve içeriğini etkilememesine özen gösterilmiştir. Bu şekilde bir çok benzer nitelikteki çalışmada olduğu gibi bu araştırmanın da en çok zaman alan aşaması olan veri elde etme süreci- 'Arşiv Taraması'; Eylül 2014 - Ağustos 2016 zaman aralığında devam etmiş, yaklaşık iki yıl gibi uzun bir sürede tamamlanmıştır.

Arşivlenen fotoğrafların düzenlenmesi ve dosyalanarak bir harici sabit diskte saklanması için çalışma ofis aşamasıyla devam etmiştir. Çoğu zaman arşiv

alışmasıyla eş zamanlı olarak yürütölen bu çalışma kapsamında, fotoğraf çekimi yoluyla saklanan görüntöler, daha önce belirlendiğı şekilde (YIL_AY_GÜN_GAZETEİSMİ: 1970_04_05_Cum) isimlendirilmek suretiyle yeniden düzenlenmiş ve veritabanında sınıflandırılarak saklanmak üzere klasörlere ayrılmıştır.

3. VERİTABANI TASARIM VE UYGULAMASI

Belirlenen tarihsel dönem içinde incelenecek verilerin elde edilmesi için yapılan arşiv çalışması sonucu 7000’den fazla görüntü elde edilmiştir. Tez çalışması kapsamında, bu görüntülerin belirli bir sistematik içinde incelenmesi ve analiz edilmesi için, verilerin depolanacağı bir veritabanı kurulması amaçlanmıştır. Bu veritabanı ile veri grubunun kartografik ve tematik analizlerine olanak sağlanması beklendiği gibi, verilerin geo-referanslandırma yoluyla mekânsal özelliklerinin ortaya konulması da hedeflenmiştir. Bu doğrultuda, dijital olarak çok sayıda yüksek çözünürlükte verinin hiyerarşik bir yapıda değerlendirilebildiği ve geniş bir kullanıcı kitlesinin ulaşabildiği, hızlı ve web-tabanlı bir sistem inşa edilmiştir. Veritabanının kartografik ve tematik yapısı oluşturulurken, arşiv çalışması sırasında elde edilen görüntülerin değerlendirilmesi ve veritabanına girişi sırasındaki araştırmacının gözlemlerinden yararlanılmıştır. Aynı zamanda veritabanı, verinin kartografik ve tematik analizine olanak sağlayan bütün parametreler, veri girişi yapan yöneticinin (admin) ihtiyaç durumunda düzeltme (edit) yapabileceği esneklikte tasarlanmıştır, yönetici ekleme/çıkarma özellikleri ile sorgulama ve filtreleme amaçlı dikkate alınan parametreler üzerinde güncellemeler yapabilmektedir. Tüm bu gereksinimler doğrultusunda ilerleyen bölümlerde anlatılacağı üzere veritabanının, kavramsal, mantıksal ve fiziksel modeli oluşturulmuştur.

3.1 Veritabanı Tasarımı

Elde edilen veri grubunun veritabanına girişi ve veritabanı kullanıcıları tarafından sorgulanması için hiyerarşik veri yapısı ile uygun olarak, ilişkisel veritabanı modeli kullanılmıştır. Daha az depolama alanı ile fazla sayıda veri depolama olanağı sağladığı için tercih edilen ilişkisel veritabanı modeli ile veriler farklı tablolarda (table) saklandığı için veri güvenliği ve veriye hızlı erişim olanağı sağlanmıştır.

Bu doğrultuda, veritabanı tasarlanırken, çoklu verilerin organizasyonu ve güvenliği düşünülerek, en uygun veritabanı kaydı ve raporlaması için; Microsoft SQL (Structured Query Language) Server 2014 veritabanı ve Server Management

veritabanı yönetim sistemi yazılımı tercih edilmiştir. Bu sistem aynı zamanda, veritabanına girişi yapılan veriler üzerinde talep edilen istatistiksel sorgulamalar sırasında, veriye hızlı ve güvenli ulaşımı sağlamaktadır. Ayrıca, oluşturulan çevrimiçi kütüphane (görüntü tipi, gazete içindeki bölüm, harita tipi vb.) içeriklerde de yapılacak değişiklikler tüm kayıt sistemine aynı anda yansımaktadır. Web sitesi, veritabanı yönetim paneline giriş yetkisi olan kullanıcılar (user) ve veritabanı arasında veri/bilgi alışverişini sağlayan bir arayüzdür. Yönetim paneli ise yetkisi olan yöneticiler ile veritabanı arasında veri/bilgi alışverişinin sağlandığı bir diğer arayüzdür. Ayrıca, veritabanı; yönetim paneli ile güncellenebilen dinamik bir yapıda olduğu için, tüm tablolar birbirleri ile ilişkisel veritabanı çözümünde çalışmaktadır. Sisteme veri girişi yapıldıkça, ihtiyaç doğrultusunda yönetici, çevrimiçi (online) kütüphaneler üzerinde değişiklikler ve eklemeler yapma gereği duyulabilmektedir. Bu nedenle, sistem verilerinin özellikleri doğrultusunda değiştirilebilme esnekliğine sahiptir. Bu şekilde veritabanı tasarımcısının sisteme müdahalesine gerek kalmadan yetkili yönetici, kullanıcı adı ve şifre ile yönetim paneline ulaşarak, kayıtlı parametreler üzerinde ekleme/çıkarma ve güncelleme yapabilmektedir. Özellikle haber sayfalarında tespit edilen harita ve harita benzeri görsellere yer veren yeni haber konuları ile karşılaşıldıkça ‘haberın konusu’ sıklıkla güncellenmiş, dinamik bir sistem kurmanın avantajı görülmüştür. Örneğin, veri girişi sırasında o ana dek karşılaşılmayan ‘Teknoloji’ konulu bir haberde yer alan harita ve harita benzeri görselin, ilgili bölüme yani ‘Teknoloji’ başlığına eklenebilmesi bu sistem tarafından gerçekleştirilmiştir. Kartografik analizlere ilişkin diğer kategorilerde de benzer yaklaşımlarla çeşitli ekleme ve çıkarmalar yapılmıştır.

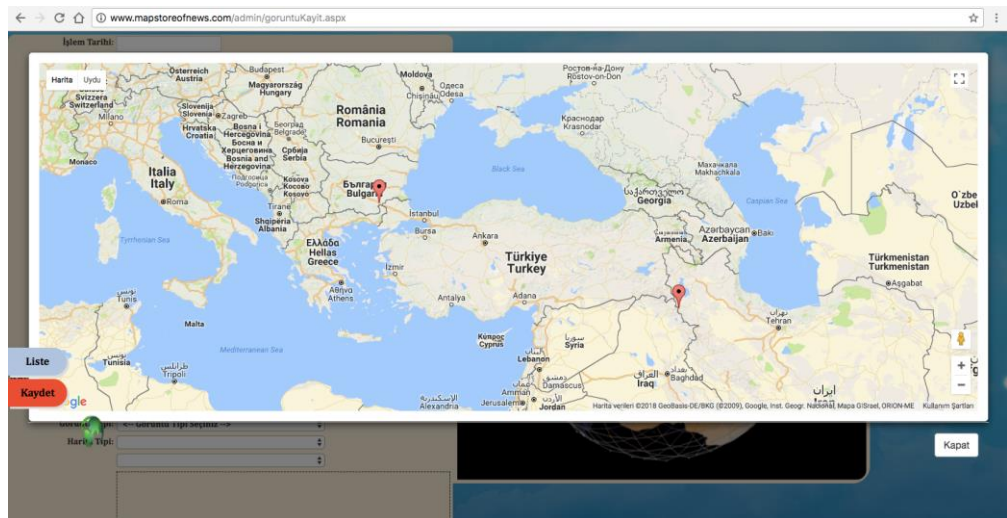
Veritabanı tasarımı için kullanılan yazılım; Microsoft Visual Studio 2015 platformu, kullanılan yazılım dil uygulaması ise; hızlılığı, yaygınlığı güncellenebilirliği ve kolay teknik destek erişimi nedeniyle C Sharp (C#)’tır. Bahsedilen yazılımlar kullanılarak tasarımılanan veritabanı sistemi, hem kartografik incelemeye ilişkin analizlerin yapılabileceği, hem de gazeteler içinde harita ve harita benzeri görsellere yer verilen bölümlere dair içerik bilgilerine ulaşılacak bir sistemdir. Hazırlanan sistem ile harita ve harita benzeri görsellerin mekânsal bilgilerine dinamik bir ekran haritası üzerinden ulaşılabilirdiği gibi kartografik analizlerine ve bu görsellerin yer verildiği bölümlere ilişkin istatistiksel bilgi ve sonuçlar da elde edilebilmektedir. Aynı zamanda, içeriğin yer aldığı bölüm, gazetenin adı, gazetenin tarihi gibi çeşitli

kriterlerle farklı sorgulamalar yapılabilmekte, veritabanı kullanıcısının isteği doğrultusunda, bu kriterlerin çeşitli kombinasyonlarıyla da arama gerçekleştirilmektedir.

Belli kategorilere göre sınıflandırmaları yapılan bütün bu harita ve harita benzeri görsellere tez kapsamında tasarımı ve uygulaması yapılan ve <http://www.mapstoreofnews.com/> internet adresi üzerinden kullanıma açık web arayüzünden erişim sağlanabilmektedir.

3.2 Verilerin Referanslandırılması

Veritabanı sistemine girilen her harita ve harita benzeri görsel, sistem üzerinden mekânsal sorgulamalara olanak sağlaması için tematik ve kartografik özelliklerinin yanısıra mekânsal olarak kaydedilmiştir. Geo-referencing yani coğrafi referanslandırma/koordinatlandırma olarak adlandırılan bu işlem için, Google Maps'in uygulama geliştirme arayüzleri (Application Programming Interface-API)'leri kullanılarak her harita veya harita benzeri görsele bilgisini verdikleri coğrafyayı kapsayacak şekilde konum işaretlemesi yapılmıştır. Bu doğrultuda, her verinin veritabanına kayıt işlemi sırasında, kapsadığı coğrafi alanın gösterimi bir Google Maps haritası üzerinden alansal olarak tanımlanmıştır. Verilerin kapsadığı coğrafi alanın kuzeybatı ve güney doğu uç noktaları (marker points) işaretlenmiş [lon1, lat1, lon2, lat2], böylece varsayımsal olarak 'sınırlayıcı bir kutu - bounding box' yardımıyla alansal bir tanımlama gerçekleştirilmiştir (Şekil 3.1) (Sarin ve Ulugtekin, 2017; Sarin ve diğ., 2017; Sarin ve Ulugtekin, 2019).

Şekil 3.1 : Konum işaretleme.

Örneğin; küresel (global) bir gösterim için sınırlayıcı kutuya ilişkin koordinat değerleri; $[-180,-90,180,90]$ olmalıyken, Avrupa'nın kıtasal gösterimine ilişkin bir harita için koordinat değerleri yaklaşık olarak; $[-25,34,60,80]$ olmalıdır. Aynı zamanda sistem, her harita ya da harita benzeri görselin, gerek duyulduğunda, aynı görüntü üzerinden ek bir mekânsal bilgi gösterimi yapmak için, iki farklı konum bilgisi ile etiketlenmesine olanak sağlayacak şekilde tasarlanmıştır (Şekil 3.2). Bu sayede Şekil 3.3'de de gösterildiği gibi, aynı sınırlayıcı kutu içinde referanslandırılması uygun olmayan coğrafi alanları konu edinen tek bir görselin her iki konuma da referanslandırılması sağlanmıştır (Sarin ve Ulugtekin, 2019; Sarin ve Ulugtekin, 2017).

Konum-1 Seç:	
Konum Başlık:	Türkiye
Koordinat-1:	(41.86956082699456, 26.279640197753906)
Koordinat-2:	(37.05517710666082, 44.912452697753906)
Zoom:	5
Konum-2 Seç:	
Konum Başlık:	Amerika
Koordinat-3:	(48.458351882808635, -125.85662841796875)
Koordinat-4:	(24.52713482259779, -76.28631591796875)
Zoom:	2

Şekil 3.2 : Konum-1 ve Konum-2 seçenekleri.

Gerçekte birbiriyle sınır komşuluk ilişkisi olmayan Kuzey Amerika kıtasında bir bölge ve Türkiye'nin aynı haber içeriğinde olduğu örnekteki gibi farklı kullanımlarla karşılaşılması bu tür bir kullanım için arayüz geliştirme ihtiyacını gerekli kılmıştır (Şekil 3.3).

Şekil 3.3 : Farklı bölgelerin aynı içerikte kullanımı ("İmpala Reklamı", 1970).

Ayrıca her görsel için veri girişi sırasında, veritabanı arayüzünde yer alan ‘konum başlığı’ bölümüne bir öznitelik bilgisi girilerek, kullanıcı tarafından denetlenebilir, yarı-otomatik coğrafi kodlama imkanı sağlanmıştır. Sorgulama sırasında, kullanıcı istediği kuzey batı-güney doğu noktalarını seçerek, bu noktalar arasını kapsayan sınırlayıcı kutu yardımıyla verileri elde edebileceği gibi, ‘konum başlığı’ bölümüne ‘Türkiye, Avrupa, Dünya, Ankara, Paris vb.’ şeklinde bir ya da birden fazla yer ismi yazarak, veritabanına girişi sırasında bu şekilde etiketlenmiş verilere de ulaşabilmektedir. İsteyen kullanıcılar yalnızca bu filtreleme ile aynı görselleri görüntüleyebilmektedir. Aynı zamanda bu ek seçenek kullanılarak olası bir sorgulama probleminin de önüne geçilmektedir. Örnek olarak küresel ölçekte kaydedilmiş içeriklere ulaşmak isteyen bir kullanıcı, Dünya’nın tamamını alansal olarak gösterecek şekilde konum işaretlemesi yaptığı takdirde, bu alan içine giren ölçeği (bkz. Bölüm 3.5.2.2-Ölçek) küresel olmayan bütün harita ve harita benzeri görselleri de veritabanında görüntülemektedir. Bu durumda, bölgenin ismi ile yapılan bir filtrelemeye ihtiyaç duyulacaktır. Bu şekilde kullanıcının sorgulama sırasında, sorgulamak istediği bölgenin ismini ‘konum başlığı’ bölümüne yazması ya da görsellerin kaydedilmiş ‘ölçek tipi’ filtresini kullanması, en doğru sonuca ulaşmak için yeterli olacaktır.

3.3 Karşılaşılan Problemler ve Çözümleri

Gazetelerde yer alan harita ve harita benzeri görsellerin ilerleyen bölümlerde detaylı açıklanan kartografik ve tematik kriterlere uygun olarak sınıflandırıldığı, Web tabanlı, mekânsal bir veritabanı sistemi başka bir çalışma kapsamında daha önce tasarlanmamıştır. Benzer bir veritabanı uygulamasının olmamasından dolayı, sistemin kavramsal, mantıksal ve fiziksel modelinin yaratımı sürecinde uzun süre titizlikle durulmuştur. Özellikle verilerin mekânsal özelliklerinin kaydedildiği ve mekânsal olarak analiz edildiği bir sistem hedeflendiği için Google Maps uygulamasının API’leri kullanılmıştır. API kullanımının yaygın olmaması, Google’ın çevrimiçi (online) harita sağlayıcısı olarak tekel durumda olması ve Google’ın sınırlı teknik destek sağlaması, çalışmanın bu bölümünde uzun zaman harcanmasına neden olmuştur.

Sistemin izin verdiği kartografik ve tematik analizlere ilişkin tablo ve alan oluşturulması sırasında alınan beklenmeyen sonuçları, veritabanının ana yapısının bilgisayar dilindeki teknik karşılıklarının deşifre edilmesi ve hiyerarşik veri yapısı

kurulurken mantıksal sorgu hatalarının ortaya çıkmasına dair karşılaşılan problemler ve geliştirilen çözümler sıralanmıştır:

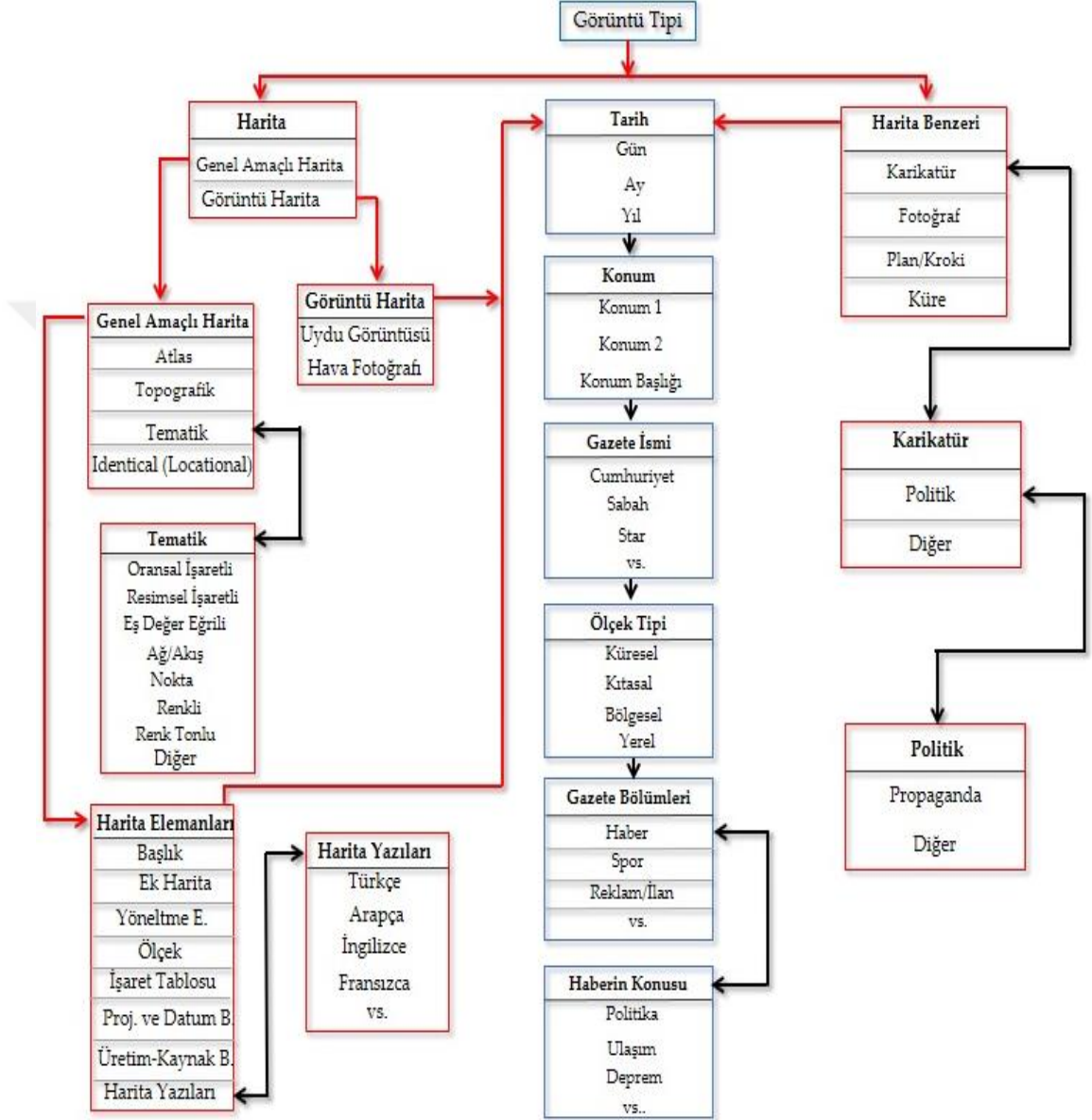
Veritabanına ‘kartografik seçenekler’ olarak kaydedilen veri grubunda Ölçek Tipleri Stok Tablosu tanımlanırken olcekTipiID (int) Alanı (field) Identity Increment fonksiyonu otomatik artışı (Autoincrement) olarak tanımlandığından Null değer almış ve KYTOlcekTBL tablosuna aktarılırken NULL olarak aktarılmıştır. Bu nedenle ilişkisel veritabanında tablolar arasında ilişki (Relationship) kurulamadığından, kayıt tablosuna Ölçek Tipi isimli dinamik veri aktarılamamıştır. Bu duruma çözüm olarak; veritabanı kartografik seçenekler grubunda, Ölçek tipleri Stok Tablosu olcekTipiID (int) Alanı (field), Identity Increment fonksiyonu otomatik artışı (Autoincrement) olarak düzeltilmiş ve Null değer almasına izin verilmemiştir. Böylelikle olcekTipi ID alanı 1 ile başlayan ve her kayıt açılmasında artış yapan benzersiz ID numarası almaya başlamıştır. Tablolar arasında Ölçek tipi stok ve kayıt tablosu arasında ilişki kurulması nedeniyle Ölçek Tipi dinamik verisi sorgulamada görüntülenmiştir.

Yine veritabanı ‘kartografik seçenekler’ grubunda, aynı tabloda kullanılan Harita Tipleri ve Alt harita tiplerinde tanımlanan hiyerarşik yapıya uygun kayıt yapılmış fakat sorgulamada sonuç istenildiği şekilde alınamamış, ‘Tematik harita’ alt grubuna ait başlıklar listelenememiştir. Problemin çözümü sırasında ise; veritabanı kartografik seçenekler grubunda, aynı tabloda kullanılan Harita Tipleri ve Alt harita tiplerinde Alt harita tipi ID’si sorguda normal ID sorgulandığı için Tematik Harita’ya ait alt birimlerin listenemediği anlaşılmıştır. Sorguda Ana ID ile Alt ID’ler arasında ilişki kurularak problemin çözümü sağlanmıştır.

3.4 Veritabanının Kavramsal, Mantıksal ve Fiziksel Modeli

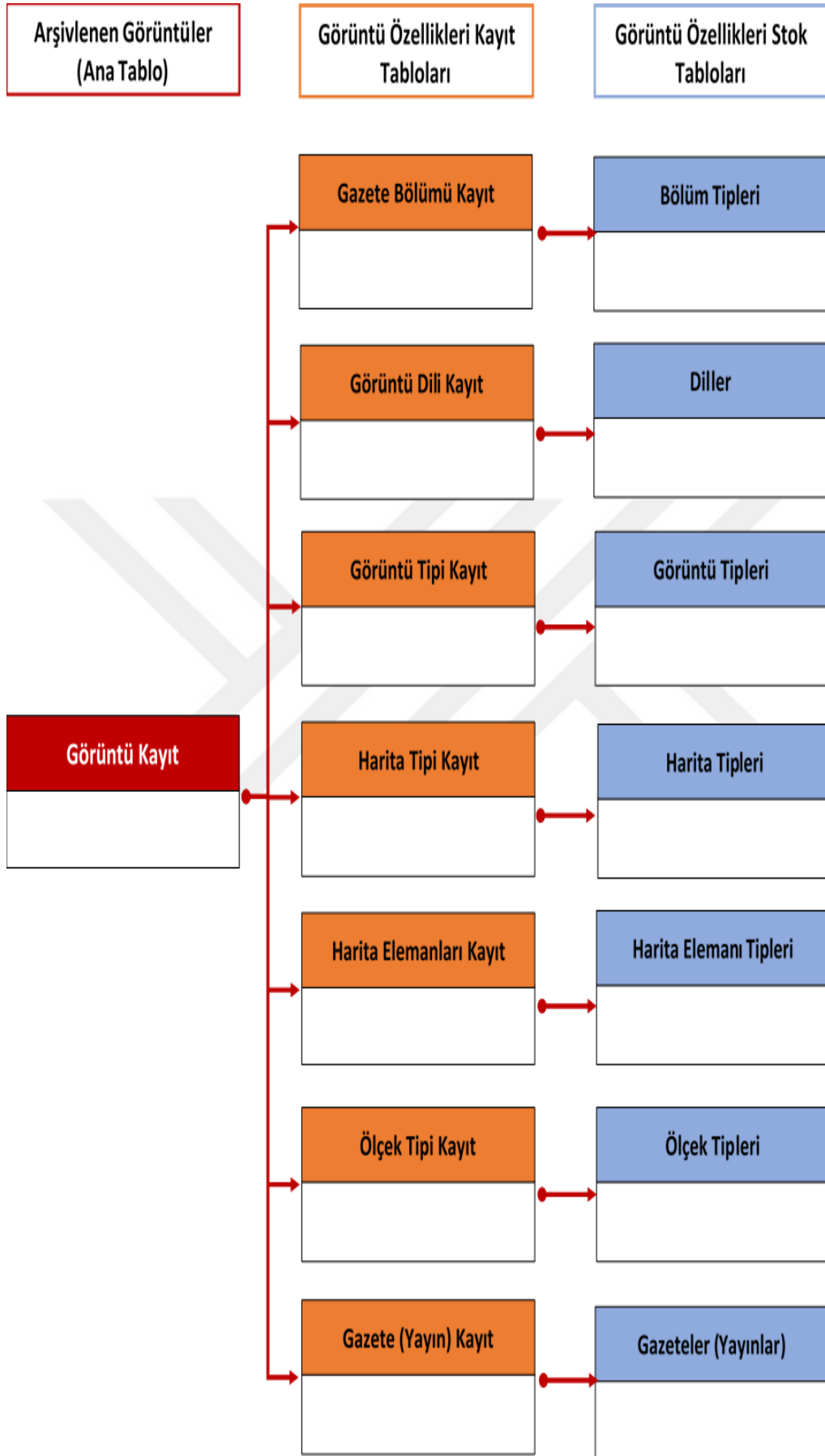
Oluşturulan veritabanı kavramsal modeli itibarıyla verilerin kartografik ve tematik analizlerine imkân sağlamaktadır. Veritabanının tasarımı sırasında, sistemi oluşturan başlıklar, verinin doğası ve kartografik bilgi ile uyumlu şekilde yapılandırılmıştır (Sarin ve Ulugtekin, 2019). Şekil 3.4’te sunulan ve tez çalışması kapsamında veritabanına dahil edilen görüntülerin kartografik ve tematik olarak sınıflandırılmasına esas olan ana ve alt başlıklar aynı zamanda tasarlanan ilişkisel veritabanının temel veri tablolarını oluşturmaktadır. Şekil 3.5’te kavramsal tasarımı sunulan veritabanı ilişkisel yapıda kurgulanmıştır. Bu kapsamda tez çalışmasında derlenen kartografik ürünler “Görüntü Kayıtları” olarak ana veri tablosunu oluşturmakta, bir görüntüyü

değerlendirmede dikkate alınan tüm özellikler de “Görüntü Özellikleri” ana başlıklı kayıt tabloları olarak veritabanına işlenmektedir. Her bir özelliğin alt bileşenleri ise “Görüntü Özellikleri” stok tabloları olarak tasarıma dahil edilerek özelliklere ilişkin kayıtlarda bileşen değerlerinin tekrarlanması önlenerek internet üzerinden yapılacak sorgulamaların hızlı bir şekilde gerçekleştirilmesi amaç edinilmiştir.

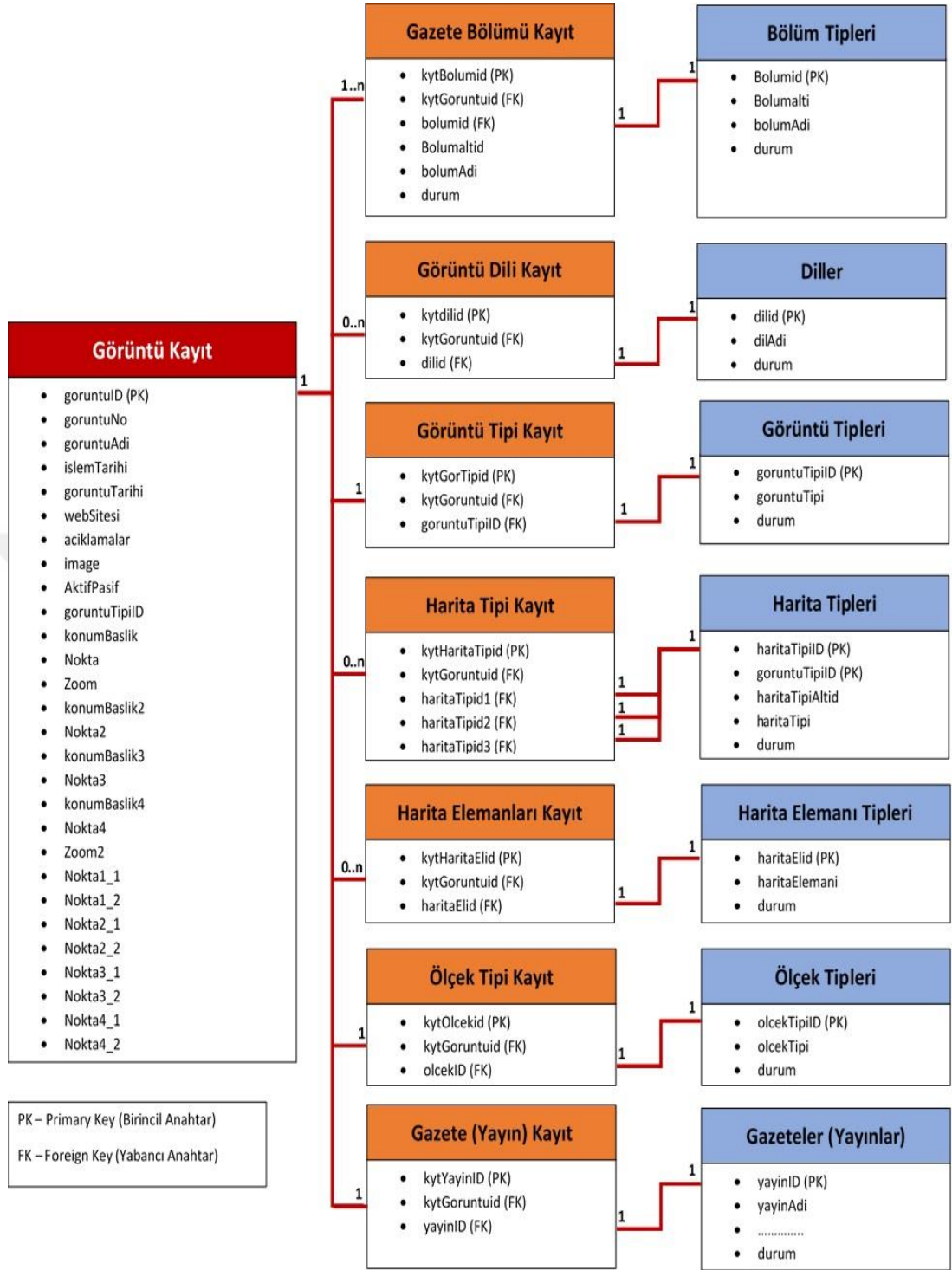

Şekil 3.4 : Görüntüye ilişkin kartografik ve tematik değerlendirme başlıkları.

Tez kapsamında tasarlanan veritabanının mantıksal modeli, Şekil 3.5’teki kavramsal modelde sunulan temel veri tablolarına ait alan isimlerinin birincil ve ikincil anahtarlarla (sırasıyla prime key ve foreign key) birlikte belirlenmesi ile oluşturulmuştur. Şekil 3.6’da detaylı olarak sunulan veritabanı mantıksal tasarımda aynı zamanda veri tabloları arasındaki ilişki türleri de net olarak ifade edilmiştir.

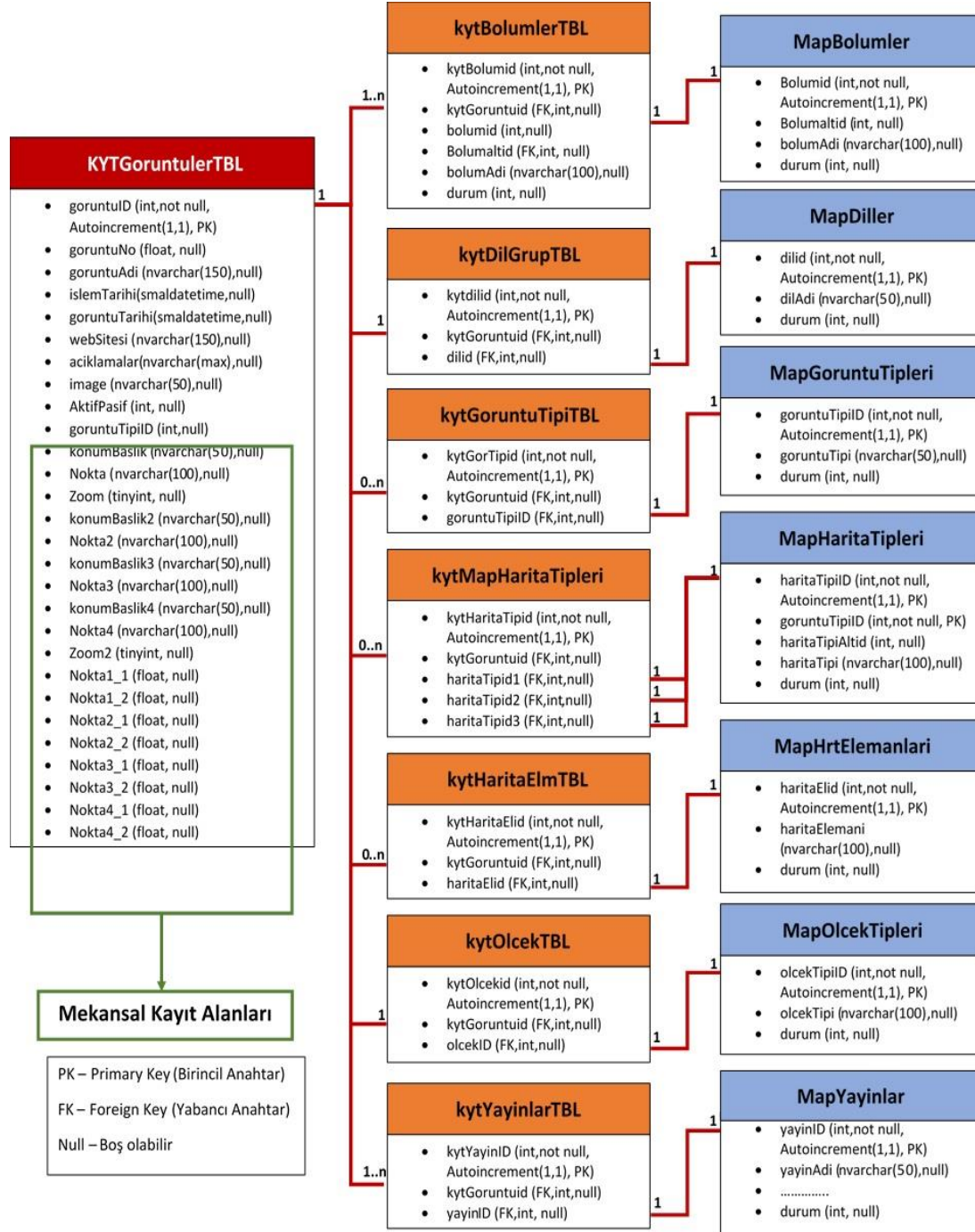
Şekil 3.5 : Veritabanı kavramsal tasarımı.

Şekil 3.6 : Veritabanı mantıksal tasarımı.

Veritabanı kavramsal ve mantıksal tasarımlarına göre bu tez kapsamında gerçekleştirilen uygulamada kullanılan Microsoft SQL Server 2014 veritabanı yönetim sisteminin kısıt ve özellikleri dikkate alınarak fiziksel tasarım gerçekleştirilmiştir. Veritabanının fiziksel tasarımı Şekil 3.7’de paylaşılmıştır. Burada da görüldüğü üzere veritabanının temel girdisini oluşturan görüntülerin coğrafi olarak referanslandırılması “Görüntü Kayıt” isimli mantıksal veri kayıt tablosunun fiziksel

karşılığı olan “KYTGoruntulerTBL” tablosu içerisinde tanımlanan nokta koordinatları ile sağlanmıştır.

Şekil 3.7 : Veritabanı fiziksel tasarımı.

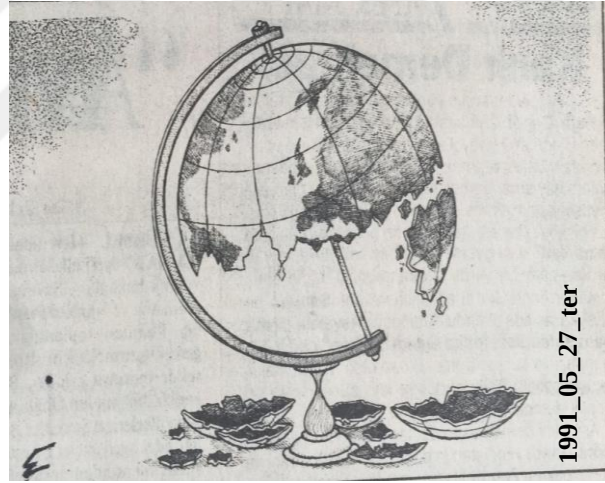
3.5 Uygulama Verisi

Veritabanına görselleri kaydetme işlemi sırasında ilk olarak gazeteden edinilen içeriğin; ‘harita’ ya da ‘harita benzeri’ olduğuna karar verilmektedir. Temel bir harita kavramı ile ‘ne’, ‘nerede’ ve ‘nasıl’ sorularına cevap verilebilmekte (Kraak ve

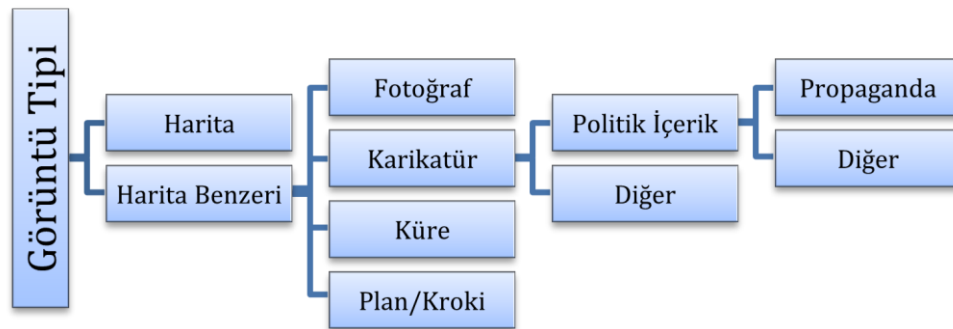
Ormeling, 2010; Sinton ve diğ., 2013), mesafe, yön ve boyut gibi unsurlara ilişkin bilgi alınabilmekte, objeler arasındaki ilişki algılanabilmekte ve ölçülebilmektedir (Slocum, 1999). Ancak çalışma sırasında gazeteler içinde kullanılan mekânsal görsellerden yola çıkarak, bir haritanın içermesi gereken parametreleri içermediği halde mekânsal bilgi veren gösterimlerin de yer aldığı gözlemlenmiştir. Bu görseller; çalışma içinde ‘harita benzeri’ başlığı altında değerlendirilmiştir. Sonuç olarak, her görüntü veritabanı içinde harita veya harita benzeri başlıklarından biri altında incelenmiştir.

3.5.1 Harita benzeri

Gazeteler içinde daha çok dekoratif amaçlarla yer aldığı gözlemlenen harita benzeri görseller (Şekil 3.8); bu çalışmada; ‘Fotoğraf’, ‘Plan/Kroki’, ‘Karikatür’ ve ‘Küre’ olmak üzere 4 alt başlık altında sınıflandırılarak incelenmiştir (Şekil 3.9). Bu dört başlık ilk olarak arşiv çalışmaları sırasında edinilen izlenimlerle oluşturulmuş, görüntüler veritabanına kaydedilirken gereksinim görüldüğü durumlarda yeniden düzenlenmiştir.

Şekil 3.8 : ‘Harita benzeri’ görsel örneği (“Dünya”, 1991).

Şekil 3.9 : Görüntü tipi kategorizasyon ve parametrelerine ilişkin şema.

Bu doğrultuda; çalışma sırasında ‘Plan/Kroki’ kapsamında değerlendirilen harita benzeri görsellerin genellikle kabataslak el çizimi olduğu görülmüştür.

‘Karikatür’ler, gazeteler içinde yaygın şekilde kullanım alanı bulan görsel betimlemelerdir. Gazetelerdeki çoğu karikatür, farklı mesaj ve konularda harita benzeri kullanımlara yer vermektedir. Haber sayfalarında yer alan karikatürlerin genel olarak, güncel olaylarla paralellik gösteren bir görsellikte tasarımı olduğu görülmektedir. Dolayısıyla bu görsellerin bazıları haber sayfalarında, politik amaçlarla yer almıştır. Politik değerlendirme amacı taşıyan karikatürler dışında dünya barışı, özel günler gibi konularda da harita benzeri kullanıma yer verildiği gözlenmiştir. Bu nedenle, gazetelerde yer alan karikatürler; ‘Politik’ ve ‘Diğer’ olmak üzere iki genel başlık altında incelenmiştir. Ayrıca, çalışmanın kapsadığı tarihsel periyot boyunca meydana gelen savaş, barış vb. gibi uluslararası ilişkilerin işlendiği bazı harita benzeri görsellerin propaganda amacı taşıdığı gözlenmiştir. Ancak her politik mesaj propaganda anlamına gelmeyeceği için, ‘Politik’ içerik başlığı; ‘Propaganda’ ve ‘Diğer’ olmak üzere iki alt başlıkta incelenmiştir.

Mekânsal bir gösterimin harita olabilmesi için gerekli olan temel unsurlardan biri, fiziksel yüzeyin bir düzleme aktarılmasıdır. Bu nedenle, küre gösterimleri harita benzeri başlığı altında değerlendirilmiştir. Gazetelerde küre; reklam ve ilan sayfalarında kullanımına sıklıkla rastlanan bir gösterimdir. Yine yazı dizisi, köşe yazısı, televizyon sayfası ve meteoroloji (hava durumu) haberleri gibi bölümlere ait logo tasarımlarında da görülmektedir.

‘Fotoğraf’ başlığı altında toplanan görseller ise gazete sayfalarında yer verilmiş harita içeren fotoğraflardır. Sayıca fazla olmayan bu kullanım, daha çok yerel yönetimlerin yol ve köprü projelerinin basın tanıtımlarından ya da arka planda haritanın yer aldığı herhangi bir andan elde edilmiş ve ilgili haber içeriğinde kullanılmış olan görüntülerdir.

Gazete içeriklerinin görsel yönünü destekleyici olarak kullanılan harita benzeri görseller gibi haritalar da değerlendirme kapsamına alınmıştır.

3.5.2 Harita

Haritalar gazete içeriklerinde genellikle, gazetecilik kaygısı ile haber metninde açıklanan olay veya konunun ‘nerede’ geçtiğini daha anlaşılır bir biçimde ortaya koymak için görselliği artırıcı grafik araçlar olarak kullanılmaktadır (Şekil 3.10).

Gazete haritaları profesyonel amaçlarla üretilmedikleri için bir çoğunun ölçeğe göre tasarlanmadığı ve haritada olması gereken temel elemanları içermediği gözlemlenmiştir.

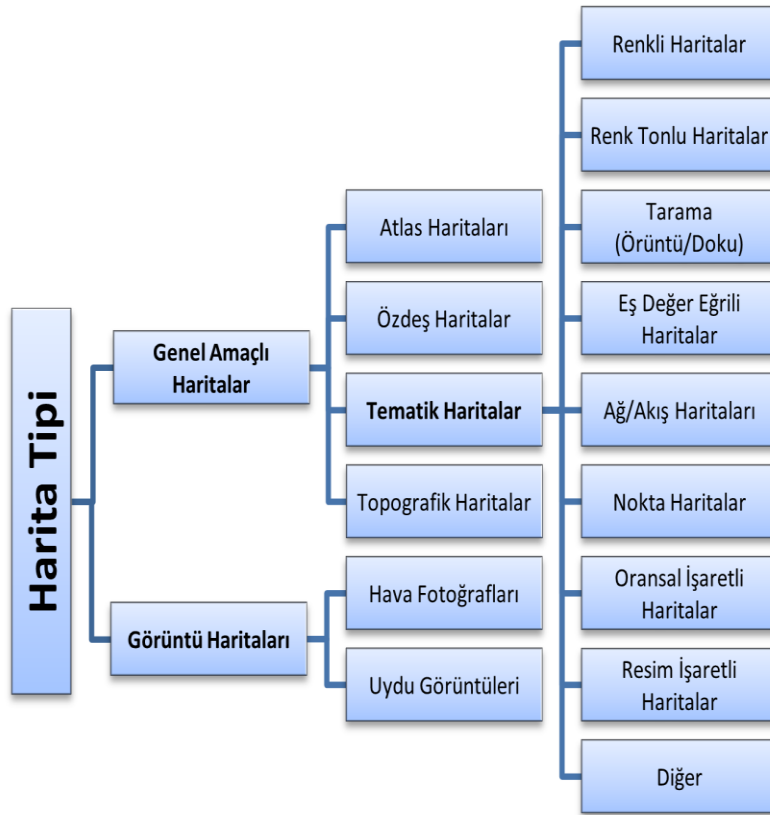
Şekil 3.10 : ‘Harita’ verisine ilişkin örnek (“Tarihi İpek Yolu”, 1992).

Ancak genel harita tanımıyla uyumlu olarak; ‘ne’, ‘nerede’, ‘nasıl’ ve ‘neden’ sorularına cevap veren en iyi mekânsal bilgi iletim araçları bu uygulamalar için de haritalar olmuştur. Çalışmaya konu görselleri kendi içinde sınıflandırmak adına mekânsal ilişkiler, uzaklık, yön ve büyüklük değişkenlerinin algılanabildiği her görsel, veritabanı sistemi üzerinde kartografik analizlere olanak sağlayan ‘harita’lar olarak belirlenmiştir. Bu kapsamda gazetelerde; politika, ulaşım, bilim, tarih, din, spor, göç, doğal afet, suç, orman yangını, bulaşıcı hastalıklar gibi farklı konularda harita kullanımına rastlanmıştır. Bunun dışında; spor, bilim, sanat, televizyon, yaşam tarzı, ekonomi, meteoroloji, dış haberler, karikatür, yazı dizisi, köşe yazısı gibi gazetelerin diğer bölümlerinde de haritalar yer almaktadır. Harita başlığı altında incelenen bütün görsellerin; türü (Map Types), içerdikleri elemanları (Map Elements), yaklaşık ölçeği

(Scale) değerlendirilmek suretiyle kartografik tasarım unsurları kapsamında sorgulanabilecek bir yapıda veritabanında saklanmaları sağlanmıştır.

3.5.2.1 Harita tipi

Veritabanında harita olarak sınıflandırılan her bir görselin kartografik bağlamda türünün tanımlanması, veritabanı içeriğinin kartografik tasarım unsurlarına bağlı değerlendirilmesini sağlayan temel adımdır. Şekil 3.11’de de paylaşıldığı gibi çalışma kapsamında harita sınıfında değerlendirilen görseller türüne göre öncelikle “genel amaçlı harita” (General Purpose Map) ve “görüntü haritası” (Image Map) olmak üzere iki ana sınıfa ayrılmıştır (Sarın ve Uluğtekin, 2019).

Şekil 3.11 : Harita tipine ilişkin kategorizasyon şeması.

Görüntü haritaları (Image Map)

Uydu görüntüleri ya da hava fotoğrafları gibi uzaktan algılanan verilerin kullanımı ile üretilen görseller çalışma kapsamında ‘Görüntü Haritaları’ başlığı altında sınıflandırılarak değerlendirilmiştir.

Genel Amaçlı Haritalar (General Purpose Maps)

Genel amaçlı haritalar, yoğunlukla harita üretimi ve kartografya alanında deneyimli uzmanlar tarafından, ulusal, kurumsal, bilimsel ya da ticari amaçlar ile kurumsal ya da

bireysel olarak üretilen haritalardır. Bu tür haritalar çalışma kapsamında; Tematik (Thematic), Topografik (Topographic), Atlas (Atlas) ve Özdeş (Identical-Locator) haritalar olarak dört alt başlık altında değerlendirilmiştir.

Topografik Haritalar (Topographic Maps)

Yeryüzünde bulunan doğal ve yapay objelerin, yeryüzü gösterimlerini ana konu alan kartografik ürünlerdir. Tematik haritaların konu ve amacına bağlı geometrik altlık olarak kullanılan bu haritalar, tüm doğal ve yapay objelerin gösterimi yapıldığı için gazete haritalarında tercih edilmediği görülmüştür. Ancak sonraki çalışmalarda bu başlık altında değerlendirilebilecek haritaların yer alması ihtimali düşünülerek, sistem içinde yer verilmeye devam edilmiştir.

Atlas Haritaları (Atlas Maps)

Dünyanın tamamı ya da bir kısmına ilişkin, belli konu başlıklarında hazırlanmış küçük ölçekli haritalardır. Bu çalışma kapsamında değerlendirilen görseller arasında atlas niteliğindeki haritalar olmasa da mevcut veritabanı yapısının gelecekte kullanılma ihtimali olan harita türlerini de kapsamı adına sınıflandırma bir alt başlık olarak dikkate alınmıştır.

Özdeş Haritalar (Identical-Locator Maps)

Temel haritada yer alan içerik detaylarına yer verilmeden, mekânsal ilişkileri, sınır hatları, deniz/kara ayrımı gibi yalnızca biçimsel detaylardan yola çıkarak hangi coğrafi bölgeye ait olduğu saptanabilen haritalardır. Doğal veya yapay objelerin kullanılmadığı ve bir konuya yönelik bilgi vermeyi amaçlamayan bu haritalar, daha çok gazeteler içinde yer aldığı bölümü grafik olarak zenginleştirmek amacıyla kullanılmaktadır. Örneğin; Amerika Birleşik Devletleri'ne ait bir harita; eyaletler arasındaki sınırları net bir biçimde algılanabilen, kıyı çizgileri gerçeğe yakın şekilde tasarımılanmıştır. Mekânsal bilginin adlandırmalı olarak işaretleştirilmediği ve yazı ile etiketlenmediği bu görselde coğrafi olarak Amerika referansının aktarımı okur tarafından kolaylıkla algılanabilmekte, haberin Amerika'ya ilişkin bir haber olduğu çıkarımı yapılabilmektedir. Ya da Afrika kıtasına ait bir haritanın tanımlayıcı detayları olmadan haritanın Afrika kıtasına ait olduğunun harita kullanıcısı tarafından anlaşılması bu tip haritaların kullanımına örnek verilebilmektedir. Temsil ettiği coğrafyanın bir bakıma 'kimliği' olarak tanımlanan bu haritalar bu nedenle 'özdeş-identical' ismiyle çağrılmaktadır. Sıralanan değerlendirmeler düşünüldüğünde özdeş haritalar, harita benzeri görsellerle aynı gibi gözükse de tez çalışması sırasında özdeş

harita olarak değerlendirilen haritaların, harita benzeri çizimler gibi basit tasarımlar olmadığı görülmüştür. Kıyı ve sınır çizgileri gerçeğe oldukça yakın bir şekilde, belirgin olarak tasarlanmış bir harita, harita benzeri olarak değerlendirilemez. Yine bu doğrultuda, gazeteler içindeki bu tür kullanımlara ilişkin benzer bir bakış açısı Monmonier (1989) tarafından *Maps with the News* kitabında ortaya atılmıştır. Yazarın ‘Locator Maps’ başlığı altında değerlendirdiği bu tür haritalar yardımıyla, okuyucuların habere ilişkin mekânsal ayrıntıları daha kolay algılayabildiği görüşü savunulmaktadır. Bu harita tipine ilişkin örnekler 4. Bölümde incelenmektedir.

Tematik Haritalar

Tematik Haritalar, doğa ve insanla ilişkili konuların mekânsal dağılımlarını ya da yapısal ilişkilerini göstermektedir (Hakgören ve Ulugtekin, 2001). Bir tematik harita üzerinde, coğrafi bilginin gösterimi yapılabilirken, yazılı veya görsel olmayan herhangi bir fenomenin (olgu ve olay - fact and action) gösterimi de kullanılabilir. Dolayısıyla, tematik haritalar yoluyla; doğal (dağ, deniz, nehir, vb.) ve yapay (yol, ev, hastane, cami, köprü, baraj, vb.) objeler, coğrafi pafta ağı, ülke sınırları gösterilebilirken, politik ideolojiler gibi fikir ve inançlar da gösterilmektedir (Tyner, 1992).

Tematik haritalar üzerinde, arazi kullanımı, arazi mülkiyeti gibi nitel, hava sıcaklığı, yağış miktarı, nüfus gibi nicel verinin gösterimi yapılabilir. Gazete içinde yer verilen bir olay ya da konuya ilişkin istatistiksel veya matematiksel sonucun mekânsal dağılımını, hiçbir grafik araç harita kadar iyi gösteremediğinden, ekonomik, tarımsal ve sosyal olaylarda tematik haritaların sağladığı yararlar yadsınamaz (Koçak ve diğ., 1989). Jeoloji, yağış, sıcaklık, bitki örtüsü, nüfus dağılımı, seçim, kişi başına düşen milli gelir, deprem, trafik, ulaştırma, dini aidiyet, politik görüş gibi mekân referanslı tüm verilerin/bilgilerin gösterimi tematik haritalar aracılığıyla yapılabilirdiği için bu haritalar, gazetelerde ve diğer yazılı medya organlarında kullanılan başlıca harita tipidir (Tyner, 1992). Bu saptamalarla uyumlu olarak, tez çalışması kapsamında incelenen gazete içeriklerinde karşılaşılan haritaların çoğunlukla tematik haritalar olduğu gözlenmiştir. Tematik haritaların adlandırılması, literatürde daha çok ele aldığı konuya göre yapılırken, bu çalışmada konusunun yanısıra tasarımında kullanılan kartografik görsel değişkenlere göre de yapılmıştır. Bu nedenle, tematik haritalar; oransal işaretli haritalar (Graduated Symbol Maps), ağ haritalar (Network Maps), akış haritaları (Flow Maps), renkli haritalar (Chorochoromatic Maps/Area Qualitative

Maps), renk tonlu haritalar (Choropleth Maps), eş değer eğrili haritalar (Isoline Maps), nokta harita (Dot Maps), resim işaretli haritalar (Pictorial Maps), tarama (örüntü/doku-Pattern) ve az sayıda “hipsometrik” ve “dasimetrik” harita gibi harita örneklerinin yer aldığı ‘Diğer’ başlıkları olmak üzere dokuz farklı sınıf altında incelenmiştir (Kimerling ve diğ., 2009; Kraak ve Ormeling, 2010; Tyner, 1992; Ulugtekin ve diğ., 2003; Ulugtekin ve diğ., 2013).

Oransal işaretli haritalar ile biçim ve büyüklük, ağ haritaları ile çizgisel biçim ve yön, akış haritaları biçim, büyüklük ve yön, nokta haritalar ile büyüklük ve biçim, renkli haritalar ile renk ve doku, renk tonlu haritalarda ise ton görsel değişkenleri tespit edilmiştir. Bazı örnekler için birden fazla harita tipi seçilebilmektedir. Bu doğrultuda çalışma boyunca sıklıkla rastlanan tematik harita türleri detaylıca irdelenmiştir.

Gazetelerde sıklıkla karşılaşılan başlıca tematik harita türlerinden biri renkli haritalardır (area qualitative maps). Bu haritalar belirli bir alana ait verilerin, renk (color) değişkenlerinin harita üzerine uygulanarak görselleştirilmesi yoluyla elde edilen haritalardır (chorochromatic maps). Bu tür haritalar birim olarak kullanılan mekânların birbirinden ayırt edilmesi amacıyla kullanılmaktadır.

Ton (value/intensity) değişkenin kullanıldığı renk tonlu haritalarda (choromatic maps) ise, temsil edilen fenomenle ilişkili olarak her birim alan, verinin bağlı büyüklüğüne göre belirli bir renk tonu ile gösterilmektedir. Ana renklerin tonlarından oluşan bir renk skalası kullanılabildiği gibi, siyah beyaz (gri) renk tonları da kullanılmaktadır. Çalışmada da, bir fenomenin farklı birim alanlardaki değişiminin gösterilmesinde ana renk tonlarının kullanıldığı haritalara rastlanıldığı gibi, gri tonlu haritalara da rastlanmıştır.

Verinin mutlak büyüklüğüne göre, biçim ve büyüklük kullanan büyüyen daire veya işaretler (graduated symbol) kullanılmaktadır. Nitel ve mutlak nicel verinin her ikisinin de gösteriminde kullanılan bir diğer harita türü ise işaretleştirilmesinde renk, büyüklük ve biçim değişkenin kullanıldığı oransal işaretli haritalardır (graduated symbol maps). İşaretin büyüklüğü mutlak nicel bilgiyi gösterirken, nitel bilgi renk ile verilmektedir. Gazete içeriklerinde ise çalışma boyunca, bir fenomenin, birim alana göre mutlak değişiminin gösteriminden çok; il, ilçe, köy gibi yerleşim birimlerinin gösteriminde kullanılan hiyerarşik işaretlere rastlanmıştır. Bu tür bir gösterimin,

içeriğe konu olan idari alanlarla ilgili mekânsal büyüklük ilişkilerinin kurulması ve mekânsal azlık/çokluk bilgisinin doğru iletilmesi için kullanıldığı düşünülmektedir.

Harita üzerinde bir fenomene ait dağılımın mutlak değer olarak, nokta gösterimi ile yapıldığı haritalar ise biçim (form) ve büyüklük (size) değişkenlerinin kullanıldığı nokta haritalardır (dot maps). Örneğin, konusu nüfus olan bir harita düşünüldüğünde, nokta yoğunluğu, nüfus yoğunluğunu gösterecek şekilde, her nokta bir mutlak değeri ifade etmektedir. Bu tür haritalara çalışma boyunca az sayıda rastlanmıştır.

Tematik harita başlığı altında incelen bir diğer harita tipi ise işaretleştirilmesinde çizgisel biçim, büyüklük ve yön değişkenlerinin kullanıldığı akış haritalarıdır (flow maps). Bu tür haritalar, akış çizgileri adı verilen oransal çizgi işaretleri kullanarak gösterimi yapılan büyüklüğün, bir doğrultu boyunca oransal/mutlak değişimini göstermektedir. Nicel verinin gösteriminde kullanılan çizgi kalınlıkları, ulaşım/taşıma miktarı gibi büyüklükleri göstermekte ve gösterimi yapılan büyüklükler doğrultusunda çizgisel kalınlıkları belirlenmektedir. Göç ve trafik yoğunluğu gibi haritalar da ise, aynı anda nitel ve nicel verilerin gösterimi yapılabilmektedir. Fenomenin hareket yönünü gösteren ok işareti, akış çizgisinin sonuna ok eklenerek yön gösterimini sağlamaktadır. Fenomenin taşıdığı büyüklük bilgisi ise en büyük ve en küçük çizgi kalınlıklarının ne olacağına göre değişmektedir.

Akış haritalarından farklı olarak, fenomene ilişkin nicel bilgilerin verilmediği, ancak çizgisel işaretler yardımıyla belirli bir rota üzerindeki harekete ve yön bilgisine ilişkin bilgi veren haritalar, ağ haritalarıdır (network maps). Dolayısıyla, işaretleştirme sırasında kullanılan çizgi kalınlıkları bir büyüklük göstermemekte ve bir hiyerarşi belirtmemektedir. Bu haritalar ile yalnızca adlandırılmalı (nominal) nitel bilginin gösterimi yapılabilmektedir. Akış haritalarında olduğu gibi, yön ve rota bilgisinin doğru verilmesi için, çizgilerin doğru konumlandırılması çok önemlidir. Gazete haritalarında çizgi kalınlıkları kullanılarak nicel bilginin gösteriminin yapıldığı akış haritası örneği az sayıdadır. Buna karşın nitel bilginin gösteriminin yapıldığı ağ haritalarının kullanımına daha sık başvurulduğu görülmüştür.

Gazetelerde yer alan tematik haritalar mekânsal bilgi iletiminde kullanıldığı kadar, dekoratif ve gazetede yer verilen olay veya konuya ilişkin içeriğin anlaşılabilirliğini destekleyici araçlar olduğundan, objelerin işaretleştirilmesinde görsel işaretlerin kullanımına sıklıkla başvurulduğu görülmektedir. Bu işaretler gazete haritalarında

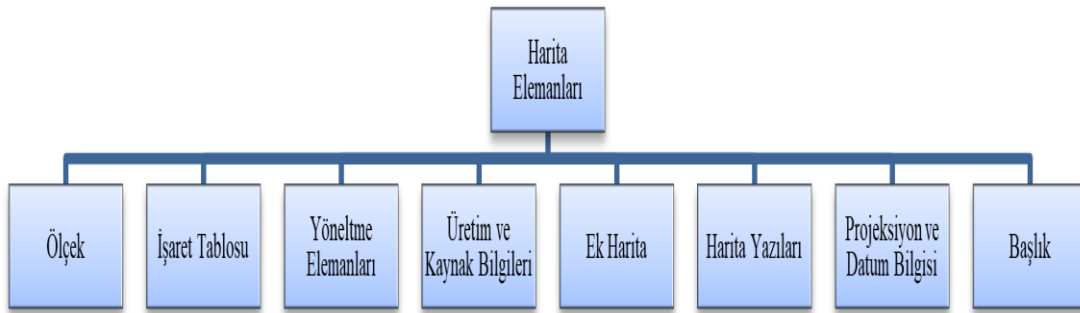
daha çok ölçekten bağımsız olarak kullanıldıkları için figür işaret formundadır. Figür işaret objenin kendisini ya da objeyi çağrıştıran nokta referanslı bir resimsel tasarım olabildiği gibi, biçim kartografik görsel değişkeni bakımından da geometrik işaretler, rakamlar ve harfler olarak da gruplandırılabilir. Bu doğrultuda, resim, harf, rakam ve çeşitli geometrik işaretlerin kullanıldığı haritalar resim işaretli haritalardır (pictorial symbol maps). Gazete haritalarında içeriğin konusuna göre; seçim sandığı, bomba patlayan noktayı betimleyen ateş/kıvılcım işareti, nüfus temalı haberlerde insan figürü, reklam sayfalarında satış noktalarının dağılımını ifade eden geometrik işaretler gibi pek çok işaretin kullanıldığı gözlemlenmektedir.

Literatürde yer alan harita tipi sınıflandırmasından farklı olarak veritabanı üzerinden yapılan değerlendirmelere bir diğer harita tipi ekleme zorunluluğu doğmuştur. Gazete haritaları üzerinde yapılan incelemeler göz önüne alınarak, tematik haritalar başlığı altında incelenen kategorilerden biri ‘tarama’ (örüntü, doku), (pattern) dır. Gazetelerde tematik harita olarak değerlendirilebilecek pek çok haritada farklı dolgu/doku çeşitlerinin kullanımına rastlandığından ve bu kategoriye karşılayabilecek bir tematik harita literatürde yer almadığından, bu tür haritaların değerlendirileceği yeni bir başlık eklenmesine karar verilmiştir. Bu kapsamda siyah-beyaz gazete baskısı nedeniyle en çok kullanılan doku değişkeninin ‘tarama’ olduğu gözlemlenmiştir. Gazete haritalarında alansal olarak bölgelerin birbirinden ayrılması ya da fenomenin okurun algısında daha net bir biçimde oluşması için tarama yönteminin kullanıldığı görülmektedir. Çoğu örnekte, deniz, okyanus gibi doğal objelerin ya da komşu bölgelerden ayrıştırılması istenen birim alanların renk değişkenine ek olarak tarama yoluyla da belirginleştirildiği saptanmıştır. Aynı şekilde farklı doku değişkenleri de harita üzerindeki belirli alanların vurgulanması için sıklıkla kullanılmaktadır.

Çalışma boyunca sıklıkla rastlanan tematik harita türleri literatürdeki karşılıklarından yararlanılarak açıklanmıştır (Kimerling ve diğ., 2009; Kraak ve Ormeling, 2010; Tyner, 1992; Ulugtekin ve diğ., 2003; Ulugtekin ve diğ., 2013). Ancak belirtilen tematik harita çeşitlerine ek olarak dasimetrik, hipsometrik ve eş değer eğrili haritalar gibi münferit örnekler de rastlanmıştır. Bu durum göz önünde bulundurularak veritabanı üzerinde ‘diğer’ kategorisi açılmış, yaygın olmayan bazı örnekler bu başlık altında değerlendirilmiştir (Şekil 3.4).

3.5.2.2 Harita elemanları

Harita tasarım sürecinin en önemli aşamalarından biri, doğru harita dili kullanılarak, harita ile verilmek istenen bilginin, kullanıcısı tarafından kolay algılanmasıdır. Haritanın anlaşılır olması, harita tasarımının temel kaygılarından biri olduğundan, harita; biçimsel ve içerik özellikleri dikkate alınarak tasarlanmalıdır. Yeryüzü objelerini gösteren grafik işaretlerin, insan beynindeki çağrışımının en güçlü olacak şekilde hazırlanması ancak bütün harita elemanlarının bir uyum içinde olması ile sağlanmaktadır (Uluğtekin ve Bildirici, 1997; Uluğtekin ve Doğru, 2005; Dogru ve diğ. 2011; Dogru ve diğ., 2012). Ayrıca harita elemanları, bir haritada görsel unsurları oluşturan temel kriterlerdir. Bu bağlamda, kartografik analiz aşamasının bir diğer parçası olarak, gazete haritalarının; başlık (Title), ölçek (Scale), ek harita (Inset), işaret tablosu (Legend), projeksiyon ve datum bilgisi (Projection and Datum Information), yöneltme elemanları (Direction Indicator), üretim ve kaynak bilgileri (Bibliografia), harita yazıları (Text) parametrelerinin içerik unsuru olarak kullanımı değerlendirilmiştir (Şekil 3.12). Her bir parametreyi içeren haritalar ayrı ayrı veya çeşitli kombinasyonlarla veritabanı üzerinden sorgulanabilmekte, doğru ya da yanlış kullanımlarına ilişkin gözlem yapılabilmektedir. Bölüm 4'te harita elemanlarının kullanımlarına ilişkin değerlendirmeler yapılmıştır.

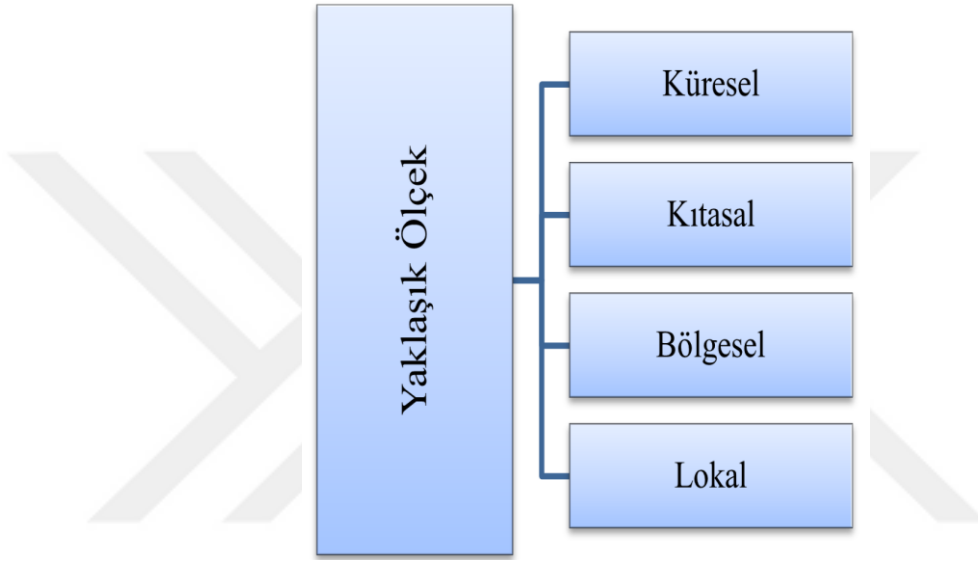

Şekil 3.12 : Harita elemanları başlığı altında incelenen parametreler.

Ölçek

Ölçek, yeryüzünün kâğıt üzerine aktarımı sırasında kullanılan küçültme miktarıdır. Bu küçültme miktarı, harita kullanıcısının, harita üzerindeki objelerin gösterimi, noktalar arası uzaklık/büyükölük/yakınlık ilişkileri gibi konularda bilgi edinimini mümkün kılmaktadır. Ölçek, haritanın kartografik tasarımı açısından, haritayı oluşturan en önemli faktörlerden biridir (Kimerling ve diğ., 2009; Tyner, 1992). Haritaların verimli kullanılması için, harita kullanıcısının harita üzerindeki bir uzunluktan yola çıkarak, gerçek arazideki uzunluk karşılığını kolaylıkla algılaması gerekmektedir. Dolayısıyla,

ölçek bilgisinin harita üzerinde belirtilmiş olması kullanıcı için önemlidir. Tasarımlanan veritabanı sistemi üzerinden ölçek bilgisi içeren gazete haritalarının sorgulaması yapılabilmektedir. Ancak, haritaların büyük çoğunluğunun ölçek bilgisi içermediği görülmüştür. Dolayısıyla, her haritanın ölçek bilgisine harita üzerinden ulaşamadığı için, yaklaşık ölçek tahminine dayanan ek bir sorgu yapılmasına karar verilmiştir. Bu sorgulama için; gazete içinde kullanılan harita(lar) arşivlenirken Küresel (Global), Kıtasal (Continental), Bölgesel (Regional), Lokal (Local) olmasına göre dört farklı kriter belirlenmiştir (Şekil 3.13).

Şekil 3.13 : Yaklaşık ‘Ölçek’ başlığı altında incelenen dört parametre.

Küresel Ölçek başlığı altında incelenen haritalar; dünyanın tamamının gösteriminin yapıldığı küçük ölçekli haritalarken, kıtasal ölçekli haritalar ise; en az bir kıtanın tamamının ya da farklı kıtaların bir arada gösteriminin yapıldığı haritalardır. Bu haritalar genel olarak gazete içinde, aynı kıta üzerinde yer alan bir ya da birden fazla bölgenin görselleştirilmesi amacıyla kullanılmıştır. Ayrıca, aynı kıta içinde ya da kıtalar arası bir hareketin gösteriminin yapıldığı haritalar da belirlenen kriterlere göre bu başlık altında değerlendirilmiştir.

Bölgesel ölçekteki haritalar; daha çok bir ya da birden fazla bölge arasında gerçekleşen (Akdeniz bölgesi, Ortadoğu bölgesi, İstanbul kenti, Paris kenti gibi) bir olayın görselleştirilmesi amacıyla tasarlanmış haritaların dâhil edildiği sınıftır. Lokal ölçekteki haritalar ise; ilçe, semt, mahalle, köy gibi yerleşim birimlerinin temsil edildiği büyük ölçekli haritalar olarak değerlendirilmektedir.

İncelenen gazete haritaları, ölçeklerine göre yukarıda belirtilen kategorizasyon temel alınarak sınıflandırılmıştır. Ortaya konan bu bakış açısı, gazete haritalarının büyük bir kısmında ölçek bilgisine yer verilmemesi, birçok içeriğin grafik ölçek ve yazısı kullanılmadan tasarlanmış olması ve veritabanını kullanan araştırmacılara sorgulamalarını ölçeğe dayalı şekilde yapabilecekleri bir filtreleme imkânı sunulması amacıyla getirilmiştir.

İşaret Tablosu

Harita içinde kullanılan temel ve tamamlayıcı nitelikteki işaretlerin açıklamalarının yapıldığı tablo, işaret tablosudur. Haritanın daha anlaşılır olması için, kullanıcının kullanılan kartografik işaretlerin açıklamalarına ulaşması önemlidir (Uluğtekin ve diğ., 2003). Ancak Bölüm 4'te detaylı değinildiği üzere; işaret obje ilişkisini yansıtan bu tabloların gazete haritalarında yaygın olarak kullanılmadığı gözlemlenmiştir.

Yöneltilme Elemanları

Haritanın yöneltilmesi, gereken durumlarda coğrafi ve manyetik kuzeyi gösteren, basitçe tasarlanmış bir kuzey oku ya da karmaşık şekilde tasarlanmış bir pusula kullanılarak yapılabildiği gibi haritadaki diğer detayların önüne geçmeden dikkat çekmeyecek şekilde gösterilen enlem boylam çizgiler ile de yapılabilmektedir (Uluğtekin ve diğ., 2003).

Projeksiyon ve Datum Bilgisi

Haritalarda kullanılacak projeksiyonun seçimi, haritası yapılan alanın genişliğine, şekline ve haritanın amacına bağlıdır. Özellikle bölgesel, kıtasal ve yer küre ölçeğindeki haritalar için projeksiyon seçimi önemlidir. Gazete haritaları bu yönüyle değerlendirilmiş, Bölüm 4'te değerlendirildiği üzere; projeksiyon ve datum bilgisi içeren bir örneğe rastlanamamıştır.

Üretim ve Kaynak Bilgileri

Haritalar yoluyla kullanıcıya sunulacak öznitelik bilgileri derlenirken, kullanılan bilgilerin nereden (atlas, kamu, özel sektör, web sitesi vb.) ve ne zaman alındığını belirten bilgilerin harita üzerinde yer alması gerekir. Eğer haritada kullanılan temel geometrik ve tematik bilgiler, yayınlanmış bir kaynaktan alınıyorsa, kaynak ile ilgili bütün bilgileri içeren bir kaynak gösterimi yapılmalıdır (Uluğtekin ve diğ., 2003). Tasarımlanan veritabanı üzerinden kaynak gösterimi yapılan ve yapılmayan haritalar sorgulanmış, değerlendirmeler yapılmıştır.

Harita Yazıları

Haritalar nokta, çizgi, alan işaretlerinin, renk ve yazılarla uyumlu şekilde bir araya getirilmesinden oluşmaktadır. Bir haritada, diğer grafik işaretlerin algılanmasına engel olmayacak şekilde, görsel harmoniyi bozmadan, yönlendirme, objenin doğası ve grafik yorumlanabilirlik için yeterli miktarda yer ya da obje isimleri yer almalıdır. Yazılar, yazı ve işaretlerin hiyerarşik organizasyonu gözetilerek tasarımlanmalı ve bu konuda doğal veya yapay nokta, çizgi, alan objelerin yazılarında geçerli kartografik kurallara uyulmalıdır (Uluğtekin ve diğ., 2003). Bu anlamda, veritabanı üzerinden yazı parametresi içeren haritaların kartografik kurallara uygunluğuna ilişkin gözlemler yapılmış, bu gözlemler 4. Bölümde detaylandırılmıştır.

Ayrıca, yazı parametresi bulunan her harita tasarımı dil açısından da sorgulanabilmektedir. Böylece veritabanı kullanıcısı farklı dillerde tasarımılanan mevcut haritalara ulaşabilmektedir.

Ek Harita

Harita içine yerleştirilen küçük bir çerçeve ile gösterilen bölgenin detayını veya küçük ölçekte konumunu gösteren haritalara denir. Dolayısıyla ek haritalar, bir bölgenin dünya üzerinde hangi noktada yer aldığına ilişkin mekânsal bilgi verebildiği gibi, daha fazla detay içeren büyük ölçekli bir kesit olarak da kullanılabilir. Haritaya konu olan bölgenin kimi zaman küçük ölçekli bir harita üzerinde gösterimi yapılmakta, kimi zaman da o bölgeye ait daha çok detaya ulaşılacak büyük ölçekli bir harita kullanılmaktadır. Çeşitli gazete içeriklerinde ek harita kullanımına örnek oluşturan haritalar değerlendirilmiş, yorumlanmıştır.

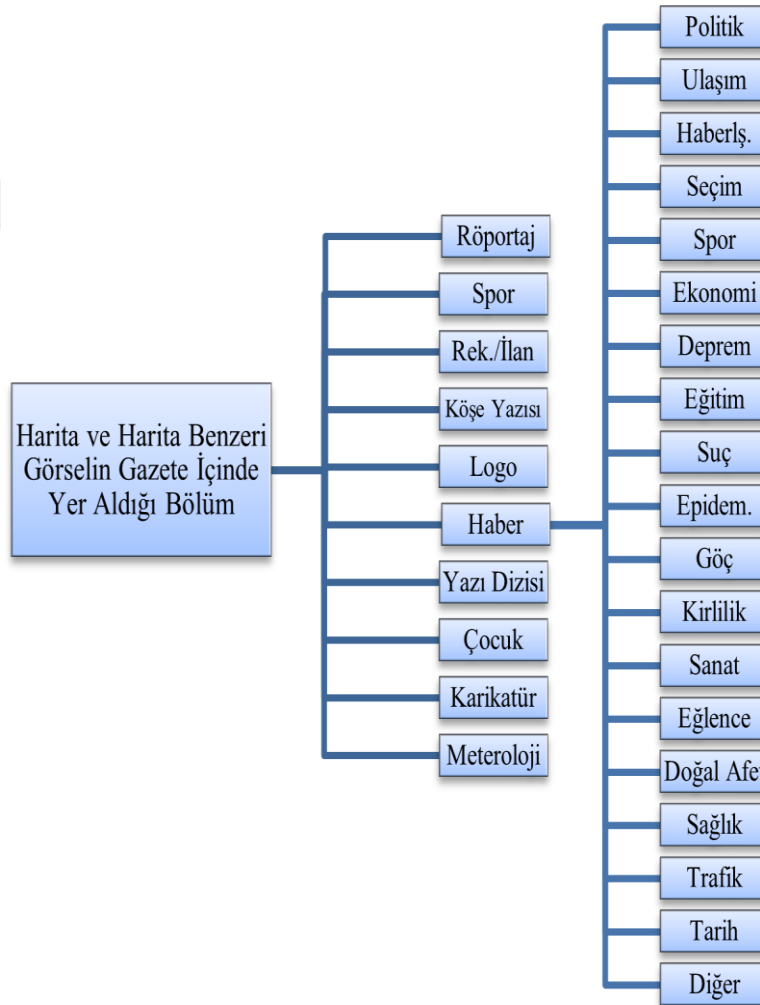
Başlık

Yapılan araştırmalara göre bir harita kullanıcısı, haritaya baktığında ilk olarak resim alanı köşegenlerinin kesim noktasının 1/5 üstüne, daha sonra da tepe noktasına bakarak başlık aramaktadır. Haritanın okuma yönüne göre üst kısma yerleştirilen başlık, baskın ve koyu yazı ile yazılmalı, amaç hakkında bilgi vermelidir (Uluğtekin ve diğ., 2003). Bu bilgiler ışığında gazete haritaları değerlendirilmiş, Bölüm 4'te paylaşılan sonuçlara ulaşılmıştır.

Haritanın Gazetede Yer Aldığı Bölüm

Oluşturulan veritabanında, kartografik değerlendirmelere ek olarak, gazeteler içinde yer alan bölümlerin harita ve harita benzeri görsellerin kullanımına ilişkin incelemeler de yapılabilmektedir. Bu doğrultuda yapılan sorgulamalar ile harita veya harita

benzeri görsellerin medyada en çok kullanım alanı bulunduğu içeriklere ilişkin tematik ve zamansal değerlendirmelere de ulaşılabilmektedir. Yani, hangi dönemlerde gazetelerin hangi bölümlerinde harita ya da harita benzeri araçların kullanımının artış ve azalış gösterdiği analiz edilebilmektedir. Bu doğrultuda; veritabanına veri girişi sırasında her içeriğin gazete içinde yer aldığı bölüm tespit edilmiştir. Haber, Spor, Reklam/İlan, Köşe Yazısı, Logo, Röportaj, Yazı Dizisi, Çocuk, Karikatür, Meteoroloji harita ve harita benzeri içeriğe yer veren gazete bölümleridir (Şekil 3.14) (Sarin ve Ulugtekin, 2019).

Şekil 3.14 : Harita ve harita benzeri görsellerin gazetelerde kullanıldıkları bölüm.

Ayrıca, veritabanı kullanıcıları tarafından her içeriğin yer aldığı gazete bölümü sorgulanabilmektedir. Gazetelerin ‘haber sayfaları’nda yer alan harita ve harita benzeri görseller, diğer bölümlerde yer alan görsellerle kıyaslandığında birçok farklı konuda mekânsal bilgi verebilmektedir. Haber sayfalarında yer alan haritalar genellikle tematik haritalar olduğundan, haberin konusu ayrıca ‘haritanın konusu’nu da ifade etmektedir. Bu nedenle, bu haritaların konu bakımından ek bir değerlendirmeye tabi

tutulması gerekmiştir. Dolayısıyla, haber sayfalarında tespit edilen her haritanın konusu değerlendirilmiş ve veritabanına girişi buna göre yapılmıştır. Bu doğrultuda, haber sayfalarında yer alan haritalar konularına göre; Politik, Ulaşım, Haberleşme, Seçim, Spor, Ekonomi, Deprem, Eğitim, Suç, Epidemiyolojik, Göç, Çevre Kirliliği, Sanat, Eğlence, Doğal Afet, Sağlık, Doğal Kaynaklar, Trafik gibi farklı başlıklar altında incelenmiştir (Şekil 3.14). Gazetelerin ‘Spor’ sayfalarında yer alan harita ve harita benzeri görseller; gazete bölümü kategorisindeki ‘Spor’ başlığı altında incelenirken; ‘Spor’ sayfalarında yer almayan ancak konusu spor olan haberler (olimpiyatlar, yerel ya da ulusal spor müsabakaları vb.) haberin konusu kategorisindeki ‘Spor’ başlığı altında değerlendirilmektedir. Bu şekilde ek bir değerlendirmeye ihtiyaç duyulmasının bir diğer nedeni ise, spor sayfalarındaki haberlerin daha çok futbola ilişkin olması, diğer spor haberlerinin ise haber sayfalarında veriliyor olmasıdır. Oluşturulan 28 kategori dışında karşılaşılan farklı konulara ilişkin haritalar, haberin konusu bölümünde alt kategorisi olmadığı takdirde, ‘Diğer’ başlığı altında değerlendirilmiştir. Ayrıca veritabanına veri girişi yapılırken, birden fazla konuyla bağlantılı olan haberlere ilişkin harita ve harita benzeri görseller, birden fazla alt kategori seçilerek analiz edilmiştir. Bu parametreler birer birer ya da çeşitli kombinasyonlarla sorgulanabilmekte, veritabanı kullanıcısı istediği kritere uygun mevcut veriye ulaşabilmektedir.

3.6 Tasarlanan Veritabanında Gerçekleştirilebilen Olası Sorgulamalar

Veritabanına işlenen her verinin; ‘gazete adı’, ait olduğu gazete nüshasının ‘tarihi’, ‘mekânsal özellikleri’, ‘harita’ ya da ‘harita benzeri’ olduğu, ‘yaklaşık ölçek aralığı’ ve gazete içinde yer aldığı ‘bölüm’ ya da ‘haber’ sayfalarında yer alan görseller için ‘konu’ değerlendirilmektedir. Dolayısıyla harita veya harita benzeri olan her veri bu parametrelerin bir veya birden fazla kombinasyonları seçilerek sorgulanabilmektedir. Yani, belirli bir tarih ya da tarih aralığı seçilerek, bir ya da daha fazla gazetenin harita ve/veya harita benzeri görsellerine ilişkin ölçek, gazete içinde yer aldığı bölüm gibi filtremelerle çeşitli sorgulamalar yapılabilmektedir. Ayrıca harita veya harita benzeri bir görsel haber sayfasında ise, haberin konusuna ilişkin şekilde de sorgulanabilmektedir. 28 farklı konuda yer alan harita ve harita benzeri görsellere tekli veya çoklu sorgulamalar yapılarak ulaşılabilir. Örneğin yalnızca politik

konulara ilişkin haritalar sorgulanabildiği gibi, hem ‘deprem’ hem de ‘ekonomi’ye ilişkin haritalar da sorgulanabilmektedir.

Bazı sorgulama örnekleri aşağıda verilmiştir:

#01: Görüntü Tipi: ‘Harita’ ve ‘Harita benzeri’> **Tarih:** ‘01/01/1990-31/12/1990’> **Ölçek:** ‘Bölgesel’> **Gazete İçinde Yer Aldığı Bölüm:** ‘Haber’> **Haberin Konusu:** ‘Politik’ » Sonuç: 104 görsel

#02: Görüntü Tipi: ‘Harita’ ve ‘Harita benzeri’> **Tarih:** ‘01/01/1970-01/01/1980’> **Ölçek:** ‘Bölgesel’> **Gazete İçinde Yer Aldığı Bölüm:** ‘Haber’> **Haberin Konusu:** ‘Deprem & Ekonomi’ » Sonuç: 0 görsel

#03: Görüntü Tipi: ‘Harita benzeri’> **Tarih:** ‘01/01/1980-01/01/1990’> **Gazete İçinde Yer Aldığı Bölüm:** “Reklam/İlan” » Sonuç: 47 görsel (Sarin ve Ulugtekin, 2019).

Veritabanı aracılığıyla harita verilerinin sayılan özelliklerinin yanısıra, harita tipi gibi parametreleri de sorgulanabilmektedir. Genel amaçlı haritalar kapsamına giren veriler; tematik, topografik, atlas ve özdeş (identical) olarak tekli veya çoklu olarak sorgulanabilmektedir. Tematik harita sınıfına giren veriler de yine, tematik harita türlerine göre bir ya da birden fazla sınıf seçilerek değerlendirilebilmektedir. Ayrıca, genel amaçlı haritaların içerdiği harita elemanlarına da ulaşılabilir. Harita elemanları sınıfında bulunan parametreler tekli veya çoklu seçim yapılarak sorgulanabilmekte, sorgu sonucu ulaşılan haritalar üzerinden yapılan incelemelerle parametrelerin doğru ya da yanlış kullanımlarına ilişkin değerlendirmelerin yapılabilmesi sağlanmaktadır. Dolayısıyla genel amaçlı haritalar; belirli bir tarih ya da tarih aralığı, gazete adı, mekânsal sorgu, yaklaşık ölçek aralığı, harita tipi, harita elemanları, gazete içinde yer aldığı bölüm gibi filtreleme olanakları kullanılarak sorgulanabilmektedir.

Görüntü haritalarında ise sorgulama, uydu görüntüleri ve/veya hava fotoğrafları alt başlıkları seçilerek yapılabilir. Yine görüntü haritaları; belirli bir tarih ya da tarih aralığı, gazete adı, mekânsal sorgu, yaklaşık ölçek aralığı, harita tipi, gazete içinde yer aldığı bölüm gibi veritabanında yer alan diğer başlıklara göre sorgulanabilmektedir.

Genel amaçlı ve görüntü haritalarına ilişkin sorgulama örnekleri aşağıdaki biçimde sıralanabilir:

#04: Görüntü Tipi: ‘Harita’> **Tarih:** ‘01/01/1990-01/01/2000’> **Harita Elemanları:** ‘Başlık’> **Gazete içinde yer aldığı bölüm:** ‘Haber’> **Haberin Konusu:** ‘Deprem’ »
Sonuç: 33 harita

#05: Görüntü Tipi: ‘Harita’> **Tarih:** ‘01/01/1970-01/01/2000’> **Ölçek:** ‘Bölgesel’> **Harita Elemanları:** ‘İşaret Tablosu’> **Gazete içinde yer aldığı bölüm:** ‘Haber’ »
Sonuç: 472 harita

#06: Görüntü tipi: ‘Harita’> **Tarih:** ‘01/01/1970-01/01/2000’> **Ölçek:** ‘Bölgesel’> **Harita Elemanları:** ‘İşaret Tablosu’> **Gazete İçinde Yer Aldığı Bölüm:** ‘Haber’> **Haberin Konusu:** ‘Ekonomi’ » Sonuç: 16 harita

#07: Görüntü tipi: ‘Harita’> **Tarih:** “01/01/1970-01/01/1990”> **Gazete Adı:** “Sabah”> **Harita Tipi:** “Genel Amaçlı Harita” > **Genel Amaçlı Harita:** “Tematik Harita”> **Tematik Harita:** “Ağ Harita”> **Gazete İçinde Yer Aldığı Bölüm:** “Haber”> **Haberin Konusu:** “Ulaşım” » Sonuç: 9 harita

Şekil 3.6’da sunulan mantıksal modelle uyumlu olarak, veritabanı kullanıcıları, araştırmaları ve hedefleri doğrultusunda filtreleme ve çoklu seçim olanaklarını kullanarak, yukarıda gösterildiği gibi farklı kombinasyonlarda sorgulamalar yapabilmekte, kartografik görsellere ve bu görsellere ilişkin bilgilere www.mapstoreofnews.com adresinden ulaşabilmektedir.

4. VERİ ANALİZİ

Arşiv çalışması kapsamında, belirlenen gazetelerin 1928-2000 yılları arasındaki 7000'i aşkın mekânsal verileri arşivlenmiştir. Ancak, bu verilerin Bölüm 3'de açıklanan kartografik ve tematik bakış açısı ile analiz edilmesi için, 1970-2000 yılları arasındaki 30 yıllık tarihsel dönem içinde yer alan mekânsal görseller seçilmiş, bu kapsamda örneklem olarak; 3452 görsel, analiz edilmiştir. Bu tarih aralığının seçilme nedeni, veri toplama sırasında Türkiye ve Dünya'da gerçekleşen toplumsal ve politik gelişmelerin mekânsal bilgi kullanımını artırdığına ilişkin oluşan kanıdır. Türkiye ve yakın coğrafyalarda yaşanan bu gelişmeler dönemin gazetelerinde kendine geniş yer bulmuştur. Kıbrıs Krizi, Sovyetler Birliği ve Yugoslavya'nın dağılması gibi siyasi gelişmeler; yeni devletlerin kurulması, siyasi sınırların yeniden çizilmesi gibi sonuçlar doğurmuştur. Bahsedilen sonuçları gazete okurunun takip edebilmesi için daha çok mekânsal gösterim tercih edildiği gözlenmiştir. Ayrıca 17 Ağustos 1999 Marmara ve 12 Kasım Düzce depremleri gibi toplumsal travma yaratan doğal afetlerden sonra da mekânsal gösterimin arttığı izlenmiştir. Bu doğrultuda, belirtilen tarih aralığında yayın hayatına devam eden Cumhuriyet (A), Sabah (B), Tercüman (C), Ulus (D) ve Star (E) gazetelerinin (Şekil 2.1) yer verdiği harita ve harita benzeri görsellerin kartografik ve tematik analizleri (Şekil 3.4) bu bölümde değerlendirilmektedir. Değerlendirilen her parametre gazetelerin kendi içindeki kullanımlarına dayanarak, oransal olarak ortaya konmuştur. 1970 ve 2000 yılları arasındaki tarihsel dönem boyunca yayınlanmış beş gazetenin her biri farklı yıl aralıklarında yayın hayatlarına devam etmiştir. Örneğin Star Gazetesi yalnızca bir yıllık dönemi ile çalışmaya dahil olmuştur. Dolayısıyla, çalışma kapsamına alınan gazetelere ait kopya sayıları da farklılık göstermektedir. Buna göre Cumhuriyet (A) Gazetesi 30 yıl, Sabah (B) Gazetesi 20 yıl, Tercüman (C) Gazetesi 24 yıl, Ulus (D) Gazetesi 5 yıl, Star (E) Gazetesi ise yalnızca 1 yıllık yayın süreci ile araştırmada yer almaktadır. İstatiksel incelemenin güvenilirliği için, parametrelerin gazeteler içindeki dağılımı bu durum gözönünde bulundurularak yapılmış, her gazete kendi içinde değerlendirilmiş, genel ortalama baz alınmamıştır. Oransal değerler, bir parametrenin bir gazetede bulunma sayısının, o gazetede bulunan toplam parametre sayısına oranlanması ile elde edilmiştir.

4.1 Verilerin GeoMekânsal Değerlendirilmesi

Görsellerin georeferanslandırılmaları/konumlandırılmaları hem sınırlayıcı kutu (sağ alt (güney doğu) ve sol üst (kuzey batı) noktalar) hem de tanımlanan alansal (Türkiye, Avrupa vb.) bilgi olarak yapılmaktadır (Şekil 3.1 ve Şekil 3.2). Bu iki sorgulama yönteminin birlikte kullanılmasının nedeni bir problemin çözümü olarak ortaya çıkmıştır. Sorgulanmak istenen alan, sınırlayıcı kutu içine alındığında, alan içindeki bütün harita ve harita benzeri görseller elde edilmektedir. Kıtasal bir seçim yapıldığı takdirde, bu durumla ilişkili olarak, seçilen kıtasal bölge içinde kalan ve kıtasal, bölgesel ve lokal ölçekte olan bütün görsellere ulaşılmaktadır. Bu durum yalnızca seçilen bölgeye ilişkin görsellere bir kerede ulaşmayı zorlaştırmaktadır. Bu problemin önüne geçilmesi için, sorgulama sırasında, ‘konum başlığı’ bölümüne ‘yer ismi’ yazılabilir. Bu durumda yararlanılabilecek bir diğer filtreleme olanağı ise; veritabanı üzerinden ulaşılan ‘yaklaşık ölçek’ seçeneğidir. Sorgulanacak alana ilişkin sınırlayıcı kutu seçildikten sonra, görüntülenmesi istenen ölçekteki görsellere uygun olarak, ‘bölgesel’, ‘kıtasal’ ya da ‘lokal’ seçeneklerden biri ya da bir kaç seçilebilmektedir (Şekil 3.4).

Dünya ölçeğinde bir sorgulama yapılmak istendiğinde, araştırma kapsamındaki bütün görseller ‘dünya içinde’ olduğundan, bütün dünyaya ilişkin haberlerin sorgulanabilmesi için, ‘küresel’ seçeneğinin işaretlenmesi gereklidir. Böylece, Dünya’nın en kuzey doğu ve güney batı noktaları arasında kalan bütün görseller sonuç sayfasında görüntülenmektedir. Türkiye için yapılan sorgulamalarda, araştırmacının, konum başlığına ‘Türkiye’ yazması durumunda yapılan sorgulama ile bütün Türkiye’nin ele alındığı mekânsal görsel sayısının (3452 görsel içinden) 148 olduğu görülmüştür (Şekil 3.2). Bu durumda Türkiye haritasının tamamının seçildiği durumda elde edilen 724 görüntünün Türkiye haritası içinde yapılan diğer seçimlere ilişkin olduğu ortaya çıkmıştır. Türkiye’nin dâhil edilmediği şekilde Avrupa Kıtası için mekânsal sorgulama yapıldığında ise; kaydedilen mekânsal görsel sayısının 704 olduğu görülmektedir. Ancak, bu durum Türkiye için verilen sorgulama örneğindeki bir benzeridir. Kıtasal bir sorgulama yapmak istenirken, burada da işaretlenen güneydoğu ve kuzeybatı noktaları arasında kalan bütün görseller, ölçeklerinin bölgesel ya da lokal olmaları önemli olmaksızın sorgu sayfasında yer almıştır. Bu nedenle, eğer bütün Avrupa Kıtası’na ilişkin bir sorgulama yapılmak isteniyorsa, ölçek sorgu başlığı altında, kıtasal seçeneğinin işaretlenmesi yeterlidir.

Bu şekilde yapılan sorgulamalar sonucu görüntülenen mekânsal görsel sayısı ise; 120'dir. Belirtilen şekilde sorgulama yapıldığında, Amerika kıtası ve kıta içinde yer alan bütün görsellerin de yalnızca 10 adet olduğu görülmüştür. Haber sayfalarında pek çok farklı içerik altında yer alan Ortadoğu merkezli mekânsal görsel sayısı ise yapılan sorgulamalara göre 518 adettir. Verilen sayısal sonuçlar üzerinden bir hatırlatma yapılmalıdır ki; bütün bu sonuçlar, sorgu sayfasındaki Google haritası üzerinde belirlenen sınırlayıcı kutu seçimine göre değişmektedir. Sorgulama yapılmak istenen alanın en kuzeybatı ve en güneydoğu noktaları seçilmelidir. Yine de bu durum sorgulama yapan araştırmacının noktaları işaretleyerek belirleyeceği alan için verilen tolerans aralığına göre farklılık göstermektedir. Yani kullanıcı kaynaklı noktasal işaretleme farklılıklarından dolayı farklı sayısal sonuçlar alınabilmektedir. Bu doğrultuda; çok özel filtrelemelere ihtiyaç duymayan veritabanı kullanıcıları için Türkiye, Ankara, İstanbul, Marmara Bölgesi, Ortadoğu, Avrupa vb. gibi bazı yer adlarına ilişkin anahtar sözcükler konum başlığı bölümüne yazılarak bu başlıklarla veritabanına kaydedilmiş görseller görüntülenebilmektedir.

4.2 Verilerin Kartografik Değerlendirilmesi

Tez çalışması ile amaçlandığı üzere, seçilen tarih aralığında, gazetelerden arşivlenen harita ve harita benzeri görseller kartografik bakış açısı ile incelenmiştir. Bu bağlamda veritabanı üzerinde yapılan sorgulamaların ilki; veritabanına kaydedilen görüntülerin harita veya harita benzeri olmasına ilişkindir. 1970 ve 2000 yılları arasındaki tarihsel döneme ait 3452 görüntüye ilişkin değerlendirme Çizelge 4.1'de gösterilmiştir. Buna göre, veritabanına veri girişi sırasında 2602 görüntü harita, 850 görüntü ise harita benzeri olarak değerlendirilmiştir.

Buna göre, Cumhuriyet (A) Gazetesine ait yıllık ortalama harita ve harita benzeri görsel sayısı %41, Sabah (B) Gazetesi %54, Tercüman (C) Gazetesi %44, Ulus (D) Gazetesi %1.32, Star (E) Gazetesi için ise % 62'dir. Buna göre, ortalama olarak en fazla görsele Star (E) Gazetesi'nde ulaşıldığı söylenebilmektedir.

Çizelge 4.1 : Görüntü tipi.

Görüntü Tipi/Gazete	A	B	C	D	E	Toplam
Harita	947	817	772	26	40	2602
Harita benzeri	272	268	281	7	22	850
Toplam	1219	1085	1053	33	62	3452

4.2.1 Harita benzeri görseller

Genel analizlerden hareketle, harita benzeri olduğu saptanan görsellere ilişkin veritabanı sorgusu yapılmış, sonuçlar değerlendirilmiştir. Harita benzeri başlığı altında değerlendirilmiş 850 içeriğe ilişkin sınıflandırmalar Çizelge 4.2’de görülmektedir. Buna göre, oransal olarak en fazla harita benzeri görsel, 62 görselin 22’si harita benzeri nitelikte olan Star (E) Gazetesi’nde bulunmaktadır. Tabloya bakıldığında, 271 görsel ile Cumhuriyet Gazetesi içinde daha fazla harita benzeri görsel kullanıldığı düşünülmektedir. Ancak araştırma kapsamına alınan gazetelerin incelenen kopya sayıları aynı olmadığından, analizler; bu bölümde ve diğer bölümlerde, her gazete için, analiz edilen parametrenin o gazetede bulunma sayısı, aynı gazetede bulunan toplam parametre sayısına oranlanarak elde edilmiştir.

Çizelge 4.2 : Harita benzeri görseller.

Harita Benzeri/Gazete	A	B	C	D	E	Toplam
Fotoğraf	1	36	13	1	4	55
Plan/Kroki	58	52	72	0	0	182
Küre	29	133	94	2	13	271
Karikatür	184	47	102	4	5	342
Toplam	272	268	281	7	22	850

Yine Çizelge 4.2’de görüleceği üzere gazeteler içinde en çok yer verilen harita benzeri görsel ise ‘Karikatür’dür. Çalışma kapsamına alınan tarih aralığının aynı zamanda gazetelerde yer verilen karikatürlerin siyasi mesaj aracı olarak kullanıldığı bir dönem olduğu gözlenmiştir. Bu nedenle veritabanı içinde bir değerlendirme daha yapılmış, politik içerik ve diğer (Şekil 4.1) konularda tasarımılanan karikatürler ayrı başlıklar altında incelenmiştir (Çizelge 4.3).

Çizelge 4.3 : Karikatür.

Karikatür/Gazete	A	B	C	D	E	Toplam
Politik İçerik	111	23	59	3	3	199
Diğer	73	24	43	1	2	143
Toplam	184	47	102	4	5	342

Özellikle 1970 ile 1980’li yıllar arasında Türkiye medyasında geniş yer bulan Kıbrıs Krizi’ne ilişkin karikatür ve illüstrasyonlarda propaganda unsuru olduğu gözlemlenen öğelere rastlanmıştır (Çizelge 4.4). Daha çok Yunanistan’la olan diplomatik ilişkilerin gerginliğine atıfta bulunan bu görseller, ait olduğu tarihsel süreci ele alırken propaganda argümanları kullanan resimsel yaratımlardır (Şekil 4.2).

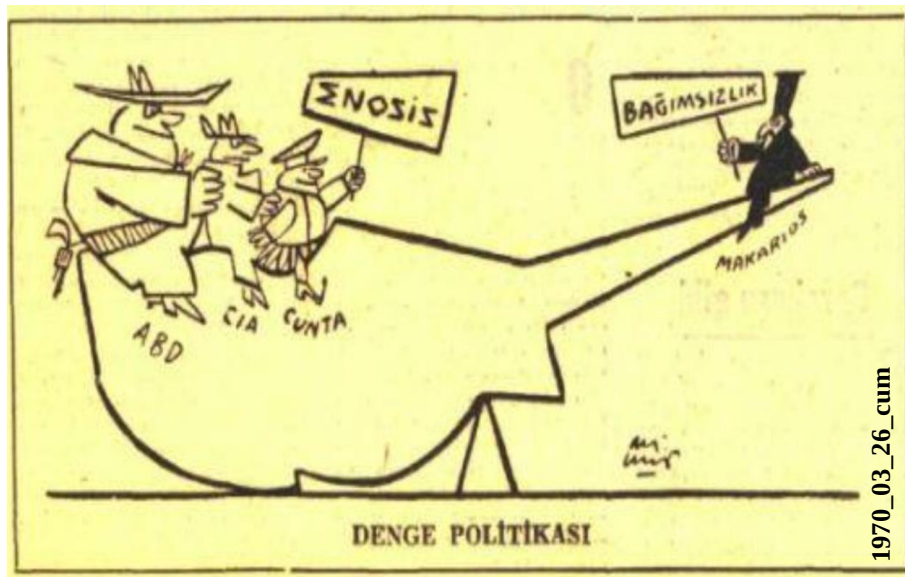

Şekil 4.1 : ‘Diğer’ başlığında bir örnek (“Balerin Olayı”, 1970).

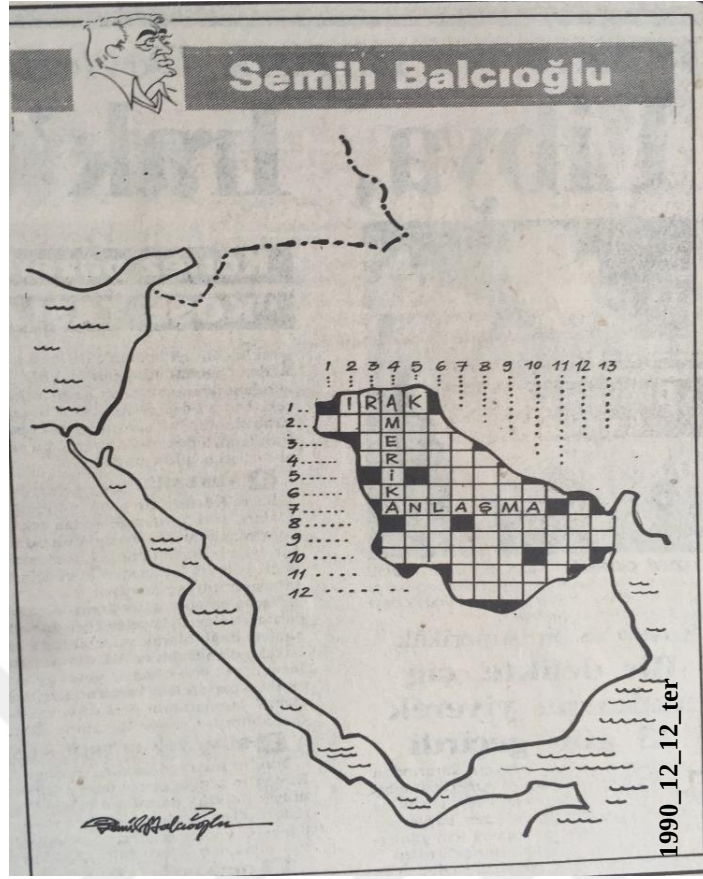
Bunun dışında Türkiye’de bölgesel düzeyde devam eden diğer politik gerilimlere ve Dünya genelinde yaşanan sosyo-politik gelişmelere ilişkin benzer kullanımlara da rastlanmaktadır (Şekil 4.3, Şekil 4.4). Ancak propaganda unsuru olmaksızın bazı politik mesajlar içeren diğer kullanımlar da mevcut olduğundan, ilgili örnekler veritabanı içinde ayrı bir başlık altında incelenmiştir (Şekil 4.5).

Çizelge 4.4 : Politik içerik.

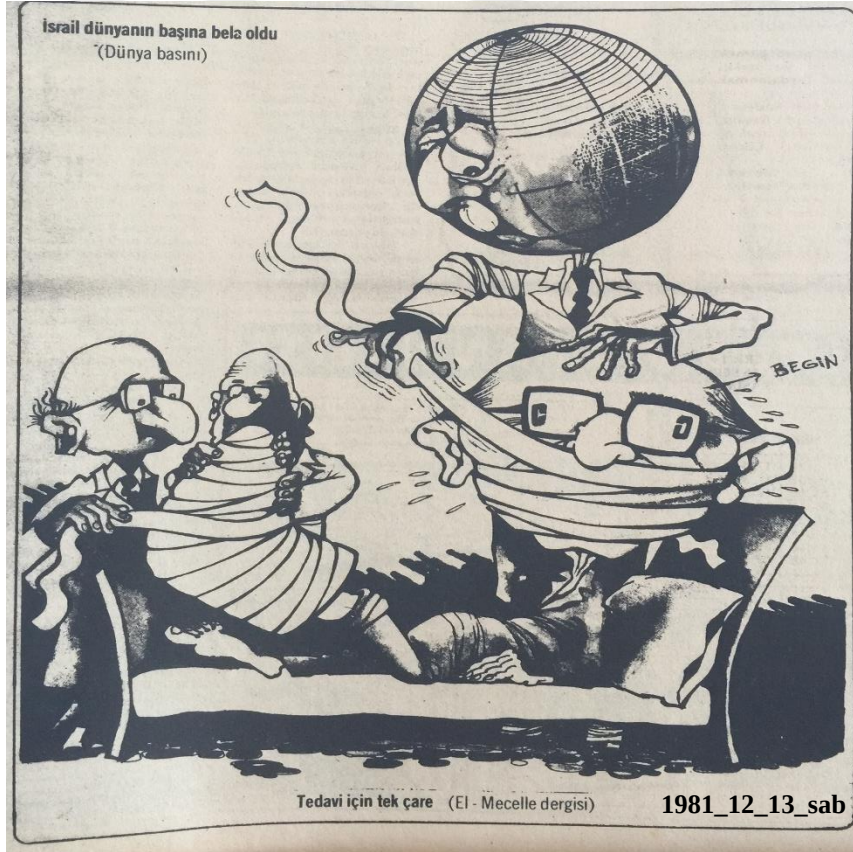
Politik İçerik/Gazete	A	B	C	D	E	Toplam
Propaganda	61	8	34	2	2	107
Diğer	50	15	25	1	1	92
Toplam	111	23	59	3	3	199

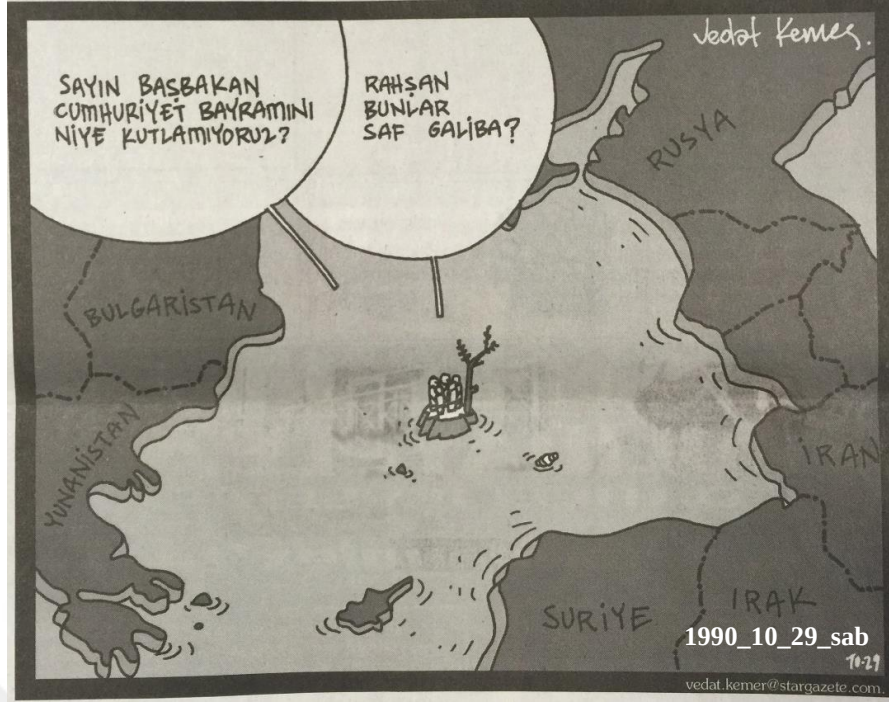
Şekil 4.2 : Propaganda içeriğine ilişkin örnek (“Denge Politikası”, 1970).

Şekil 4.3 : Propaganda içeriğine ilişkin örnek (“Irak-Amerika”, 1990).

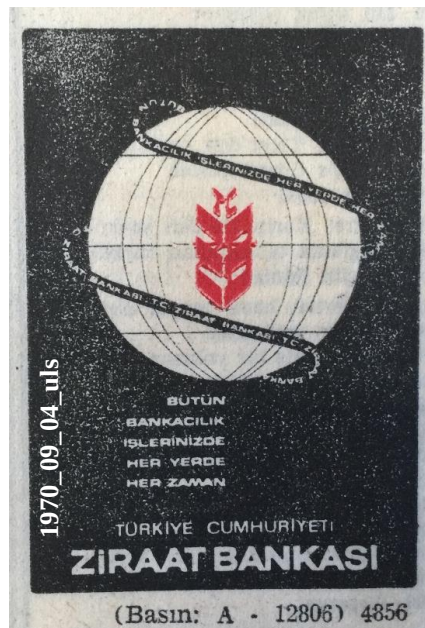

Şekil 4.4 : Propaganda içeriğine ilişkin bir örnek (“Tedavi Tek Çare”, 1981).

Şekil 4.5 : ‘Diğer’ politik konulara ilişkin örnek (Kemer, 1990).

Harita benzeri başlığı altında yapılan değerlendirmelere göre ‘Küre’nin en çok kullanılan ikinci görsel olduğu saptanmıştır. Oransal olarak ise en çok küre gösterimi Star Gazetesi’nde görülmektedir. Bu gazetede kullanılan 21 harita benzeri görselin 13’ü küre gösterimidir. Veritabanının sorgulama olanakları kullanılarak, reklam sayfalarında yer alan küre kullanımları değerlendirilmiştir. Buna göre küre kullanımının %45 oranında Reklam/İlan sayfalarında yoğunlaştığı gözlenmiştir (Şekil 4.6).

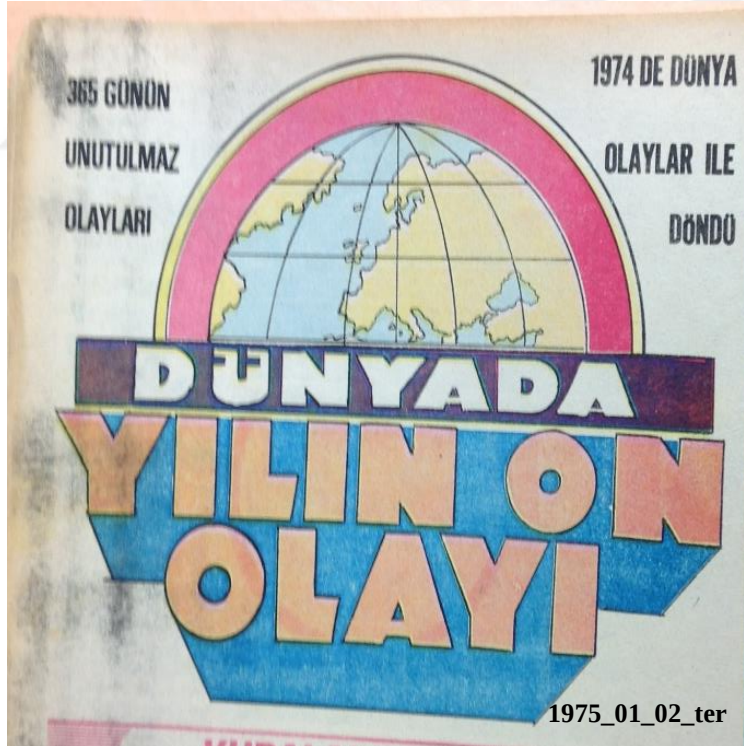

Şekil 4.6 : Bir ‘küre’ gösterimi (“Ziraat Bankası”, 1970).

Markaların küresel çapta yaygın olduklarına ilişkin mesaj vermeyi amaçladığı bu tür gösterimlerin yanında; bilim, ekonomi gibi konularla ilişkili olarak haber sayfalarında farklı küre kullanımlarına rastlanmıştır (Şekil 4.7). Ayrıca, yaygın olarak meteoroloji, köşe yazısı gibi sayfaların logo tasarımlarında da örnekleri görülmüştür (Şekil 4.8).

Şekil 4.7 : Haber sayfasında yer alan 'küre' gösterimi ("Türkiye'nin Uydusu", 1990).

Şekil 4.8 : Logo tasarımında 'küre' örneği ("Dünyada Yılın On Olayı", 1975).

Daha çok vaziyet planı olduğu gözlemlenen 'Plan/Kroki' örnekleri gazetelerin en çok arsa ve konut reklamlarının yer aldığı Reklam/İlan sayfalarında görülmektedir (Şekil 4.9).

Şekil 4.9 : Reklam/İlan bölümünden plan/kroki (“Jetkonut Reklamı”, 1995).

Ayrıca, trafik kazaları (Şekil 4.10), orman yangını, doğal afet, suikast (Şekil 4.11), ulaşım gibi konularda, olayın olduğu yere ilişkin mekânsal bilginin okura iletilmesi için haber içeriklerinde de Plan/Kroki kullanımına başvurulduğu görülmüştür. Plan/Kroki örnekleri, çalışma kapsamında incelenen gazetelerden en yüksek oranda Sabah (B) Gazetesi’nde bulunmakta olup, Star (E) ve Ulus (D) Gazeteleri’nde hiçbir örneğe rastlanmamıştır.

Şekil 4.10 : Haber bölümünden bir plan/kroki örneği (“Faciaya Kılpayı”, 1995).

Şekil 4.11 : Suikast haberinden plan/kroki örneği (“M.Akif Dalcı Ölümü”, 1989).

Harita kullanımına örnek teşkil ettiği düşünülerek çalışma kapsamına alınan ‘Fotoğraf’lar ise harita benzeri başlığı altında incelenen parametreler arasında en düşük kullanıma sahip görsellerdir (Çizelge 4.2). Veritabanında yapılan analize göre, %92 oranında haber sayfalarında yer alan bu kullanımlar en az Cumhuriyet (A) ve Ulus (D) Gazeteleri’nde görülmekte iken, en fazla Sabah (B) Gazetesinde bulunmaktadır (Şekil 4.12).

Şekil 4.12 : Fotoğraf başlığındaki kullanımına örnek (“Yatırımlar Tanıtıldı”, 1999).

4.2.2 Harita

Görüntü Tipi'ne ilişkin veritabanı üzerinden yapılan analizler sonucu; 2602 içeriğin harita olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Çizelge 4.1). Buna göre Cumhuriyet (A) Gazetesi'nde yer alan harita ve harita benzeri görsellerin %78'si, Sabah (B) Gazetesi'nde yer alan görsellerin %75'i, Tercüman (C) Gazetesi'nde yer alan görsellerin %73'ü, Ulus (D) Gazetesi'nde yer alan görsellerin %79'u ve Star (E) Gazetesi'nde yer alan görsellerin %65'i haritadır. Bu haritaların ise daha çok genel amaçlı haritalar olduğu gözlenmiştir (Çizelge 4.5).

Çizelge 4.5 : Harita tipi.

Harita Tipi/Gazete	A	B	C	D	E	Toplam
Genel Amaçlı Haritalar	947	810	767	26	40	2590
Görüntü Haritaları	0	7	5	0	0	12

Görüntü Haritaları

Oransal olarak oldukça az sayıda yer verildiği gözlemlenen görüntü haritalarının tamamı 'Uydu Görüntüleri'dir (Çizelge 4.6). Uzaktan Algılama tekniğinin bir ürünü olan bu görsellere ise çalışma boyunca sıklıkla olmasa da rastlanmıştır. Her ne kadar, operasyonel olarak yeryüzüne ait bilgilerin toplanması 1970'lerde başlamış olsa da, ilk yıllarında çalışmalar genel olarak sivil amaçlarla olmayıp, savunma sistemleri üzerine olduğundan ürünlerin diğer amaçlarla kullanım alanı oldukça dardır. Ayrıca uydu görüntülerinin pahalı ürünler olması, bu ürünlerin yazılı ve görsel medya içeriklerin kullanımını kısıtlamıştır. Dolayısıyla, çalışmanın kapsadığı dönem 2000 yılında son bulduğundan, uydu görüntüleri yoluyla mekânsal bilgi iletiminin belirtilen nedenlerle gazetelerde sıklıkla yer almadığı görülmüştür. Öyle ki çalışma kapsamında incelenen gazetelerden üçünde bir örneğe bile rastlanmamıştır.

Çizelge 4.6 : Görüntü Haritaları.

Görüntü Haritaları/Gazete	A	B	C	D	E	Toplam
Uydu Görüntüleri	0	7	5	0	0	12
Hava Fotoğrafları	0	0	0	0	0	0

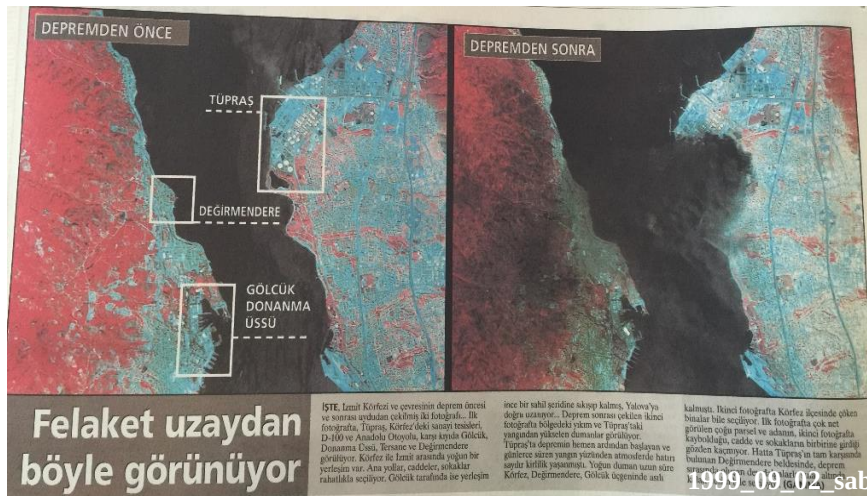
En eskisine 1983 tarihli bir kopyada yer verildiği gözlemlenen 12 uydu görüntüsü; bilim ve teknolojik gelişmeler, deprem ve diğer doğal afetler, kirlilik, orman yangını gibi haber içeriklerinde yer almaktadır. 4 Kasım 1999 tarihli Sabah (B) Gazetesi'nde Terkos gölündeki kirliliğe ilişkin çıkan haberde yer alan uydu görüntüleri yardımıyla;

gölün kirlilik öncesi ve son durumuna ilişkin detaylı bilgi verildiği görülmektedir (Şekil 4.13).

Şekil 4.13 : Uydu görüntüsü kullanımına ilişkin örnek (“Terkos Uydudan”, 1999).

17 Ağustos 1999 tarihinde Marmara bölgesinde gerçekleşen yıkıcı deprem sonrası yayınlanan bir uydu görüntüsü ise Şekil 4.14’te görülmektedir. Deprem öncesi ve sonrasında etkilenen bölgenin karşılaştırılmasının yapılması için yer verilmiş bu örnekte, yeni teknolojinin olanaklarından yararlanılmıştır. Bu şekilde deprem haberlerine bilimsel bir yaklaşım getirilmiş, aynı zamanda depremin etkisi okur gözünde somutlaşmıştır. Etkili bir kullanım olmasına karşın, uydu görüntüsünde yer alan işaretletirmeye ilişkin detayların metin içinde yer alması, metin olmaksızın anlaşılması zor bir gösterim şekli olduğu sonucunu ortaya çıkarmıştır.

Şekil 4.14 : Uydu görüntüsü kullanımına ilişkin örnek (“Felaket Uzaydan”, 1999).

Genel Amaçlı Haritalar

Gazeteler içinde yer alan mekânsal görsellerden genel amaçlı haritalar kapsamına giren haritalar daha çok tematik ve özdeş (identical-locational) haritalardır (Çizelge 4.7). 261 harita ise, genel amaçlı haritalar kapsamında incelenen dört alt sınıftan hiçbirine dâhil edilmeden, yalnızca genel amaçlı haritalar başlığı altında değerlendirilmiştir (Şekil 4.15).

Şekil 4.15 : Genel amaçlı harita başlığına bir örnek (“Hava Durumu”, 1999).

Çizelge 4.7 : Genel amaçlı haritalar.

Genel Amaçlı Haritalar/Gazete	A	B	C	D	E	Toplam
Tematik	843	618	614	20	30	2125
Topografik	0	0	0	0	0	0
Atlas	0	0	0	0	0	0
Özdeş	38	72	85	6	3	204

Monmonier (1989)’in basit resimsel çizimler olarak değerlendirdiği özdeş (identical-locational) haritaların kullanımına daha çok haber içeriklerinde rastlansa da, karikatür, reklam veya logo tasarımlarında kullanıldığı da gözlemlenmiştir (Şekil 4.16, Şekil 4.17). İkonik olarak değerlendirilen bu tür haritalarda, haberde geçen ülke, şehir ve yer adlarının coğrafi betimlemesiyle birlikte verilmesinin aynı zamanda okurun coğrafi eğitimine katkıda bulunduğu saptaması yapılmaktadır (Monmonier, 1989).

Yoğunluklu olarak haber sayfalarında kullanıldığı gözlemlenen genel amaçlı haritalar belli bir olay veya konuya ilişkin tasarımlanmaları nedeniyle, çoğunlukla tematik haritalardır (Çizelge 4.7). Çalışma kapsamında tematik haritalar, işaretleştirme sisteminde kullanılan görsel değişkenlere göre kategorize edilmiştir. Bu doğrultuda;

renk tonlu, renkli, nokta, ağ, akış, eş değer eğrili, oransal işaretli ve resimsel işaretli haritalar, doku gibi başlıklar altında incelenmektedir (Çizelge 4.8).

Şekil 4.16 : Haberde bulunan özdeş harita (“Devletçi Olmayan Yugoslavya”, 1970).

Şekil 4.17 : Reklamlardan özdeş harita örneği (“Pınar Süt Reklamı”, 1997).

Çizelge 4.8 : Tematik Haritalar

Tematik Haritalar/Gazete	A	B	C	D	E	Toplam
Renk Tonlu	30	18	7	0	0	55
Renkli	75	81	192	0	8	356
Nokta	2	8	0	0	0	10
Eş Değer Eğrili	1	0	0	0	1	2
Ağ	291	249	191	5	16	752
Akış	0	0	1	0	0	1
Oransal İşaretli	249	47	38	3	1	338
Resimsel İşaretli	362	199	226	9	3	799
Doku	291	169	256	16	7	739
Diğer	21	10	14	0	0	45

Analizler sonucunda; gazeteler tarafından en çok yer verildiği saptanan tematik haritalarda ağırlıklı olarak ‘resimsel işaret’ ve ‘doku’ görsel değişkenlerinin ağırlıklı olarak kullanıldığı Çizelge 4.8’de görülmektedir. Gazete haritalarında alansal olarak bölgelerin birbirinden ayrılması ya da fenomenin okurun algısında daha net bir biçimde oluşması için doku (tarama) yönteminin kullanıldığı düşünülmektedir. Bu örneklerde; farklı doku değişkenleri harita üzerindeki belirli alanların vurgulanması ve/veya ayırt edilmesi için sıklıkla kullanılmaktadır (Şekil 4.18). Ayrıca; deniz, okyanus gibi doğal objelerin ya da komşu bölgelerden ayrıştırılması istenen birim alanların renk değişkenine ek olarak tarama yoluyla da belirginleştirildiği belirlenmiştir (Şekil 4.19). Bu doğrultuda, veritabanı üzerinden yapılan analizlere göre; yer verilen tematik haritalarda doku değişkeninin en çok kullanıldığı gazete; Cumhuriyet (A) Gazetesi’dir.

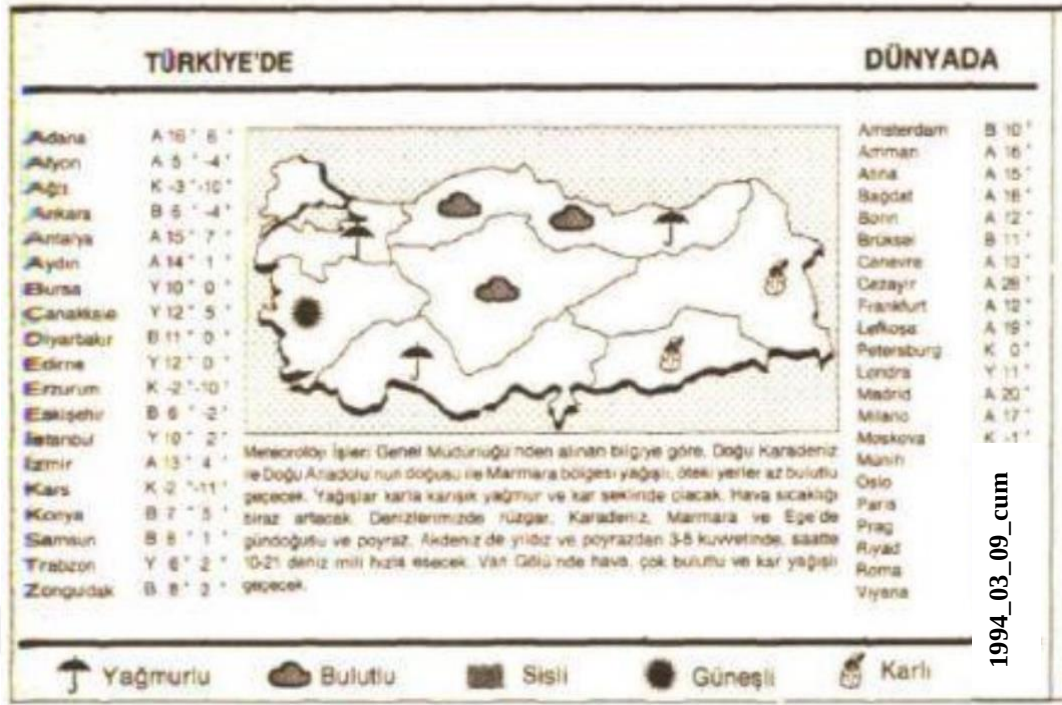
Şekil 4.18 : Doku değişkeninin kullanımı (“Türkiye’yi Bölmek”, 1993).

Gazetelerde yer alan tematik haritalarda doku değişkeninin bu denli sık kullanımına ihtiyaç duyulmasının en önemli nedeninin; incelenen tarihsel dönemde renkli baskı tekniklerinin henüz yaygınlaşmaması olduğu düşünülmektedir. Gazetelerde renk kullanımı dönem itibariyle pahalı ve teknik açıdan zor olduğu için; fenomenin birim alanlardaki dağılımına ilişkin gösterimlerde daha çok farklı tarama örneklerinin kullanıldığı görülmektedir.

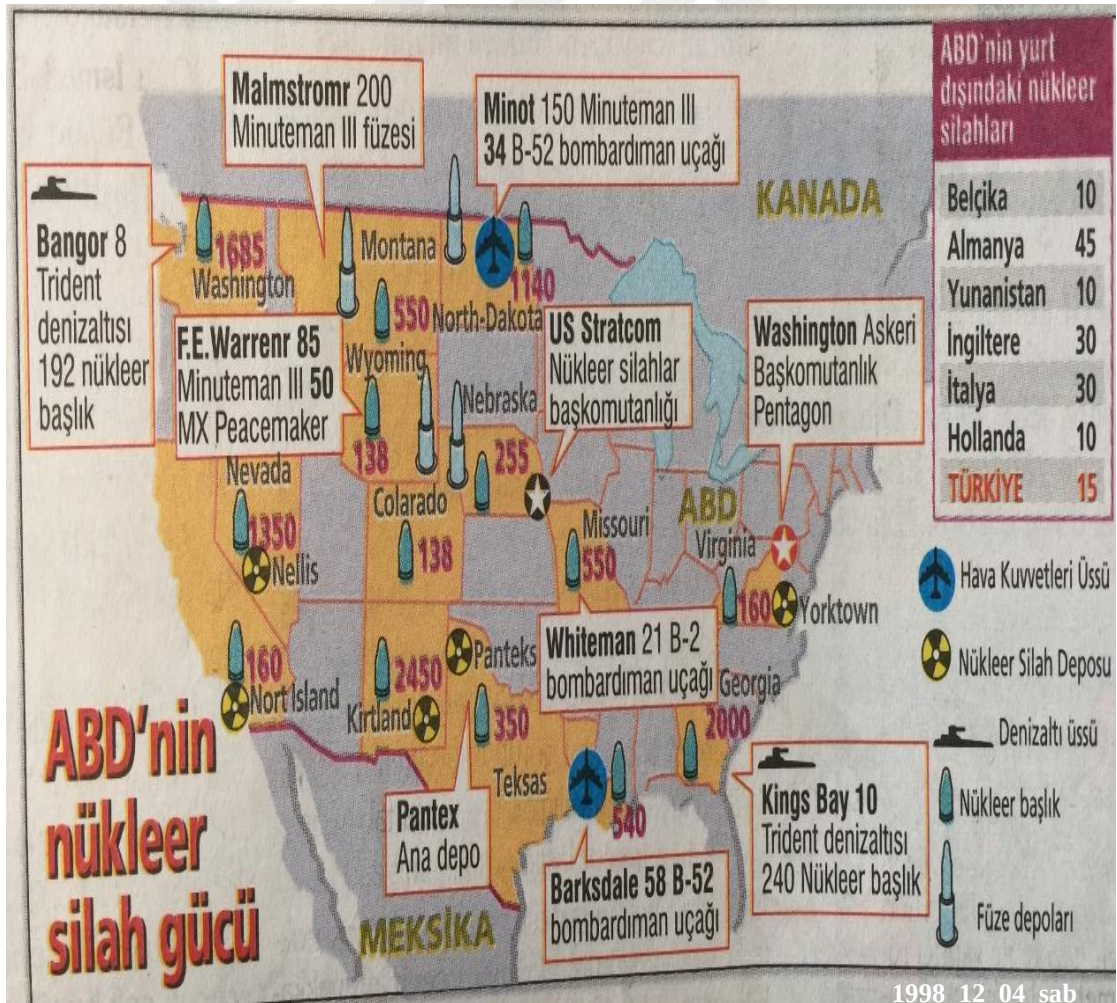
Şekil 4.19 : Renk ve doku değişkeninin kullanımı (“Irak-İran Savaşı”, 1980).

Gazetelerde yer alan tematik haritalarda en çok resimsel işaret kullanıldığı görülmüştür. İşlenen olay veya konuya ilişkin olarak yer verilen haritalarda resimsel işaret kullanımı ile fenomenin dağılımının okur tarafından daha kolay algılanabildiği düşünülmektedir. Bu haritalarda içeriğin konusuna göre; seçim sandığı, bomba patlayan noktayı belirten ateş/kıvılcım ya da bomba figürü, meteoroloji haberlerinde kullanılan meteorolojik işaretler, nüfus temalı haberlerde insan figürü, reklam sayfalarında satış noktalarının dağılımını ifade eden geometrik işaretler gibi pek çok işaretin kullanıldığı gözlemlenmektedir. Özet olarak; resim (Şekil 4.20, Şekil 4.21), rakam (Şekil 4.21, Şekil 4.22) ve/veya şehir/kasaba merkezlerinin gösteriminde geometrik işaretlerin (Şekil 4.22) kullanıldığı resim işaretli haritalara ilişkin çok sayıda örneğe çalışma boyunca rastlanmıştır.

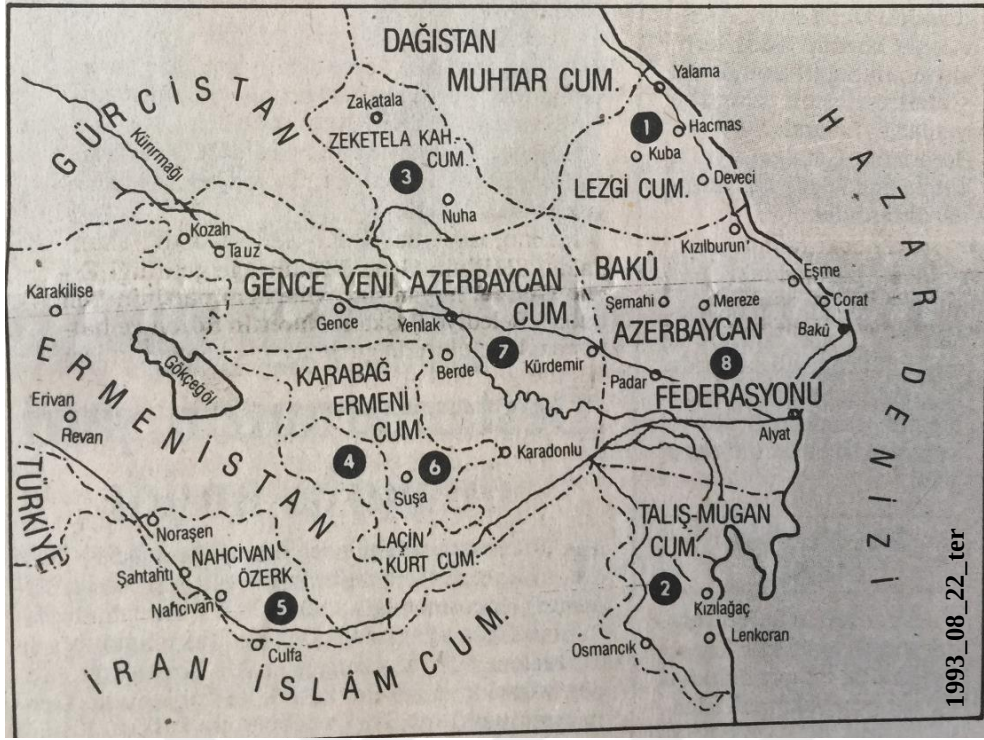

1994_03_09_cum

Şekil 4.20 : Resimsel işaretli harita örneği ("Hava Durumu", 1994).

Şekil 4.21 : Resimsel işaretli harita örneği ("ABD'nin Nükleer Gücü", 1998).

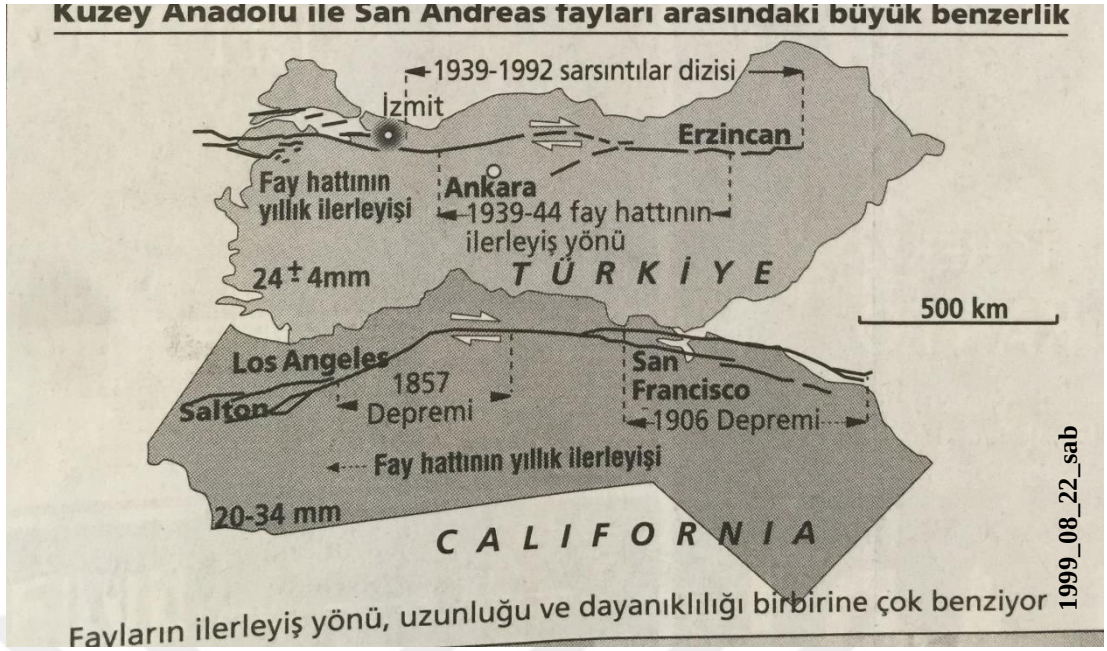

Şekil 4.22 : Resimsel işaretli harita örneği (“Orta Asya Türk Cumhuriyetleri”, 1993).

Gazetelerde yoğunlukla yer alan bir diğer tematik harita çeşidi ise ağ haritalarıdır. Çalışma boyunca, ağ haritalarına daha çok ulaşım ve deprem haberlerinde rastlanmıştır (Şekil 4.23, Şekil 4.24).

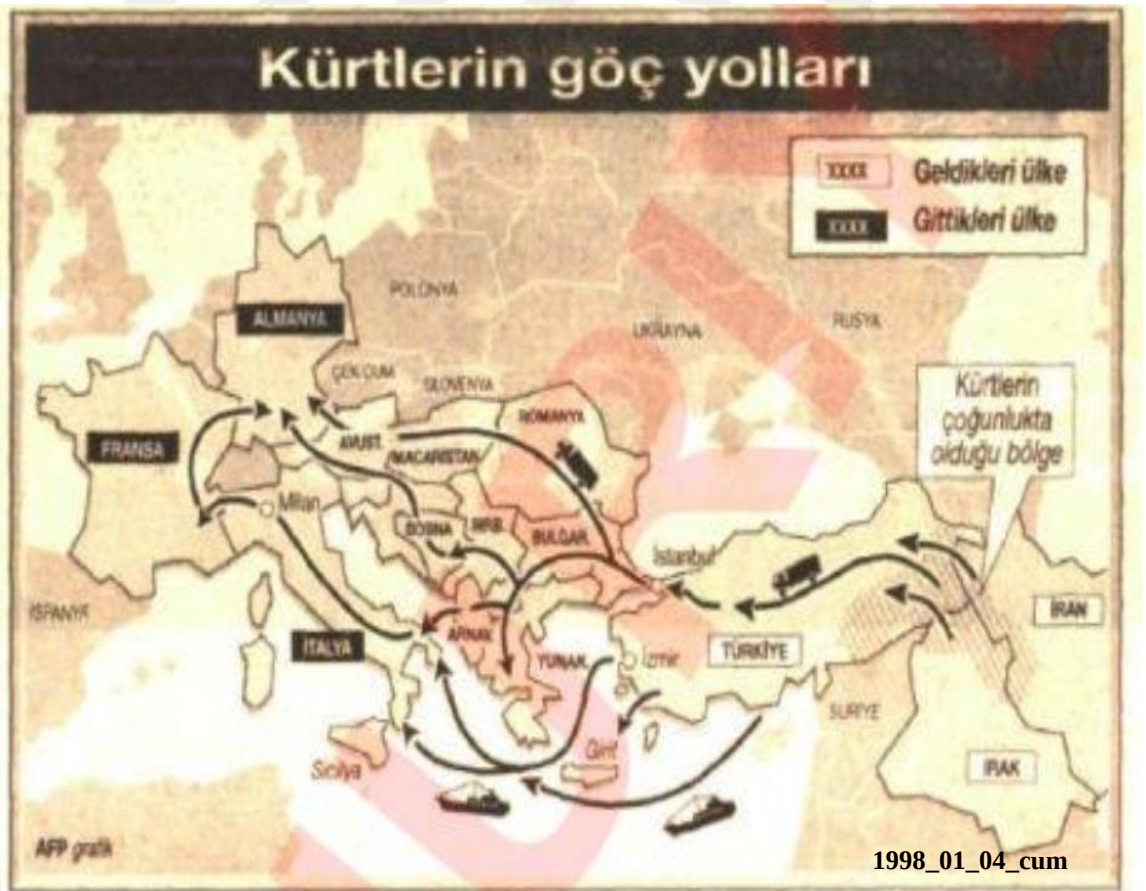

Şekil 4.23 : Ağ haritalarına ilişkin örnek (“DDY Hatları”, 1997).

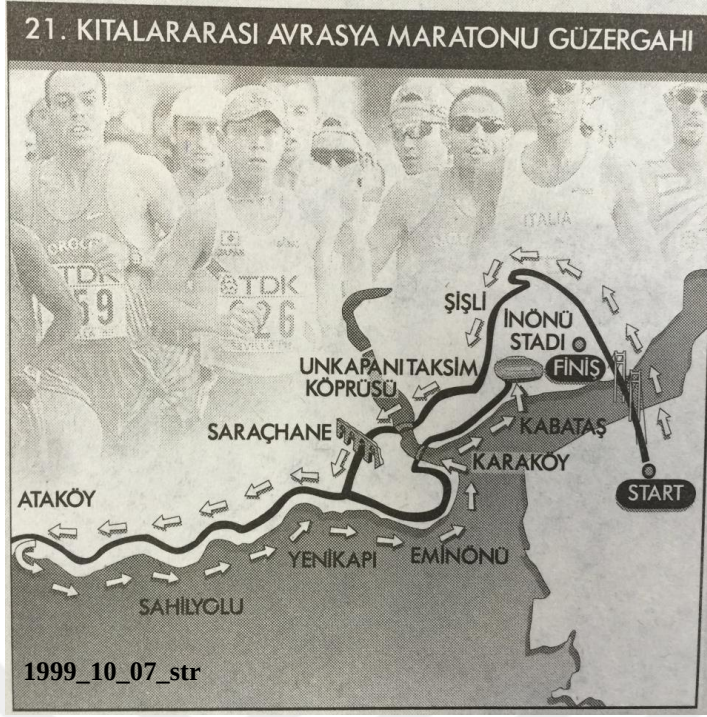

Şekil 4.24 : Ağ haritalarına ilişkin örnek (“Kuzey Anadolu ve San Andreas”, 1999).

Bunun dışında petrol ve diğer doğal kaynaklara ilişkin boru hatları, maraton koşusu, göç ve ticaret yolları gibi haberlerde, yön ve rota bilgisinin verildiği bu haritalara sıklıkla yer verildiği görülmüştür.

Şekil 4.25 : Ağ haritalarına ilişkin örnek (“Kürtlerin Göç Yolları”, 1998).

Şekil 4.26 : Ağ haritalarına ilişkin örnek (“Kıtalararası Avrasya Maratonu”, 1999).

Şekil 4.23-24-25-26’da görülen ağ haritalarında yalnızca nitel verinin gözlemlenebildiği görülmektedir. Buna karşın akış haritalarında kullanılan farklı çizgi kalınlıkları ile nicel verinin gösteriminin yapıldığı bir örneğe rastlanmıştır. Tercüman Gazetesi’nden alınan bu örnek, Güney Amerika kıtasında yayılan bir salgın hastalığın bu coğrafyada yayılma hızına ilişkin oransal işaretler ile görselleştirilmesidir (Şekil 4.27). Bu tür kullanımlar genel olarak; iki tematik harita türü arasındaki farka ilişkin gözlem yapma olanağı sunmaktadır.

Şekil 4.27 : Akış haritalarına ilişkin örnek (“Peru’dan Göç Dalgası”, 1991).

Tez çalışması kapsamında daha çok idari birimlerin gösteriminde kullanılan oransal işaretli haritalar ise gazete haritaları içinde sık rastlanan bir diğer tematik harita türüdür. Özellikle bir olay ve konuya ilişkin mekânsal bilgi; boyutları nitelendirdiği il, ilçe, köy gibi yerleşim birimlerine bağlı olarak farklılık gösteren, daire, kare gibi geometrik işaretlerle işaretleştirilmektedir. Veritabanı üzerinden yapılan analizler sırasında buna benzer çok sayıda kullanıma rastlanmıştır (Şekil 4.28). Bu tür gösterimlerin dışında; oransal işaretli haritaların kartografik literatürdeki istatistiksel bilgi veren yaygın kullanımlarına ilişkin örneklerle ise rastlanmamaktadır.

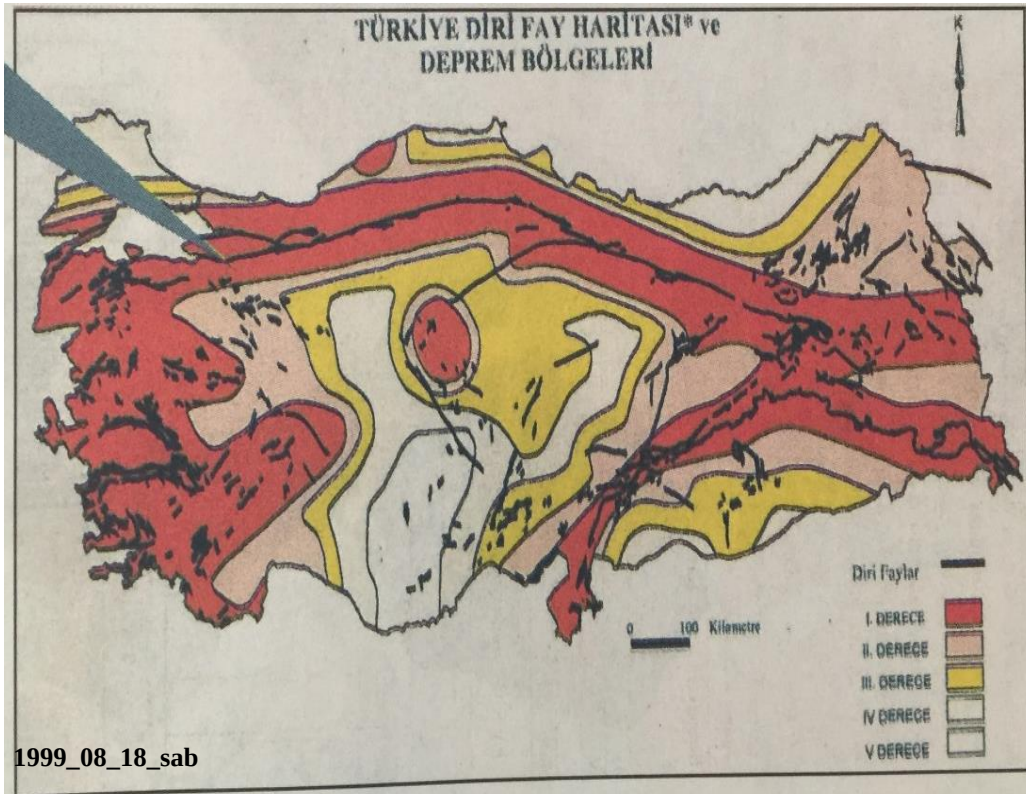
Şekil 4.28 : Oransal işaretli haritalara ilişkin örnek (“İç Savaş”, 1990).

Renkli haritalar ise gazeteler içinde yaygın biçimde kullanılan tematik haritalardan biridir. Veritabanından alınan sonuçlarla paralel olarak literatürde de (Tyner, 1992); genel ve yerel seçimlerin, kuraklık, deprem, çekirge istilası gibi doğa olaylarının, savaş, çatışma, barış gibi politik içeriklerin, turizm haberleri gibi sosyal konuların görselleştirilmesinde tercih edildiği görülmüştür (Şekil 4.29). Gazetede yer verilen olay ya da konuya ilişkin fenomenin birim alanlardaki dağılımının okurun daha iyi algılayabileceği şekilde görselleştirilmesinin etkili yollarından biri renk kullanımı olduğu için fiziksel fenomenin dağılımında renkli haritaların kullanıldığı görülmektedir.

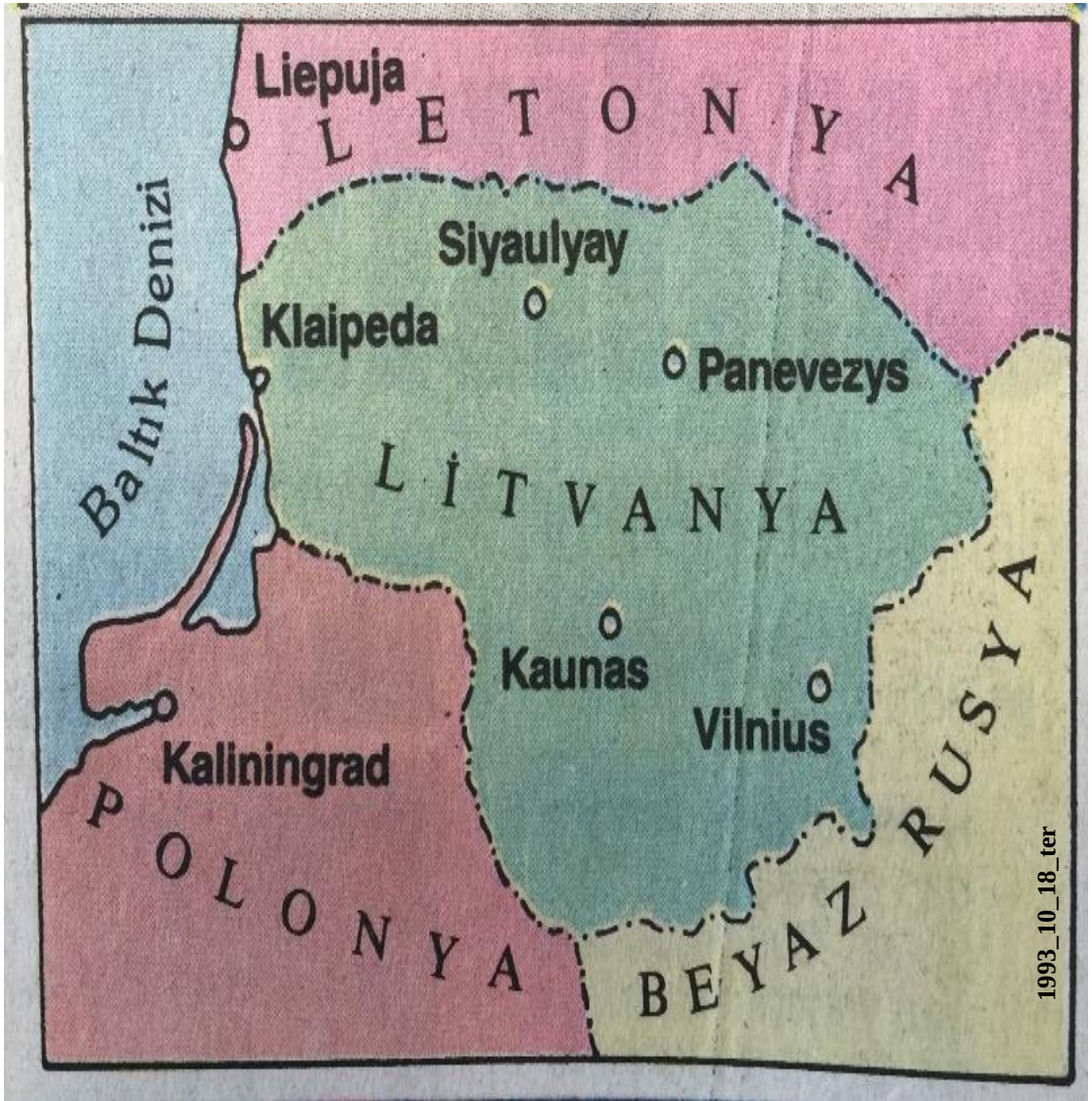
Şekil 4.29 : Seçim haberlerinde yer alan bir renkli harita (“Yerel Seçim”, 1999).

Şekil 4.30’da görülen harita ise, renk tonu yerine renk hiyerarşisinin doğru kullanımına yönelik bir örnektir.

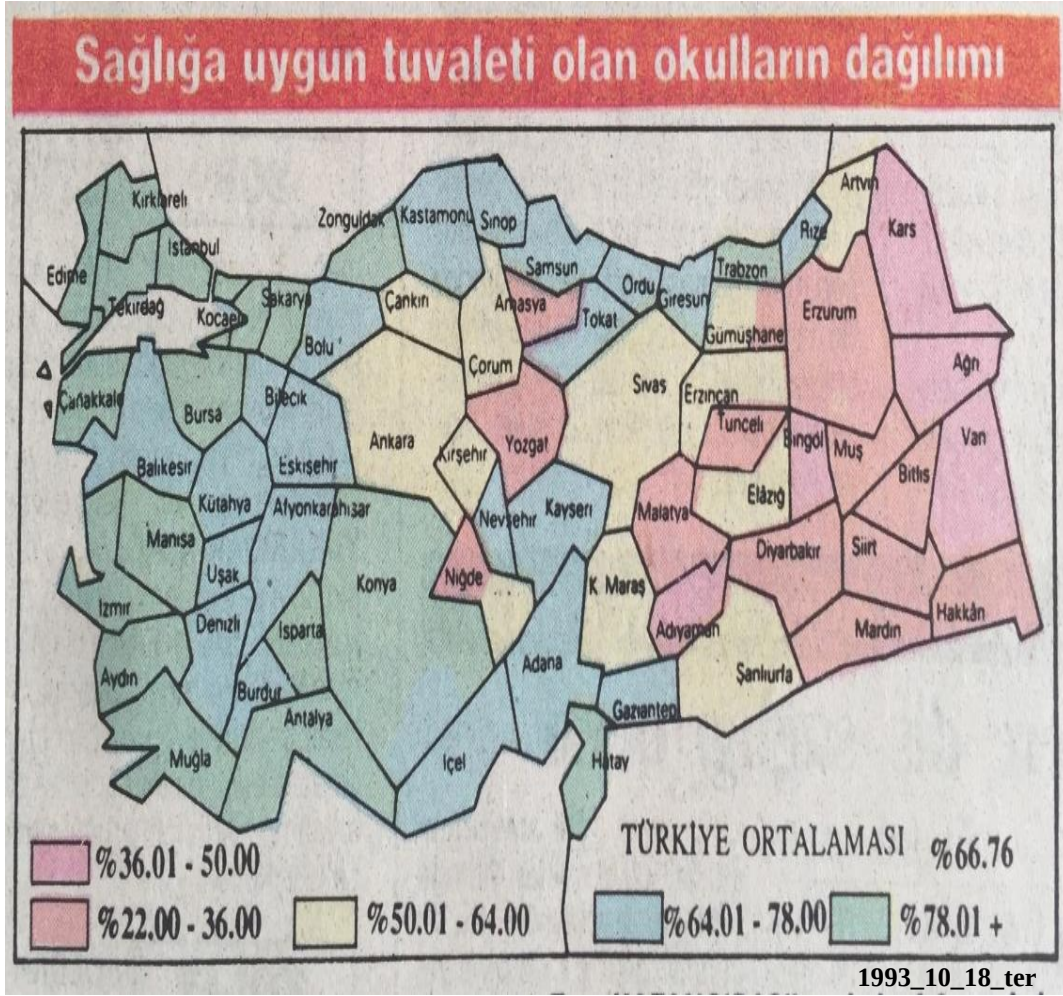
Şekil 4.30 : Renk hiyerarşisine ilişkin örnek (“Türkiye’de Deprem”, 1999).

Ancak gazete içinde renk kullanılan her haritanın, fenomenin birim alanlardaki dağılımına ilişkin bilgi vermeyi amaçlamadığı gözlenmiştir. Şekil 4.31’de görülen harita örneğinde olduğu gibi renk değişkeni yalnızca idari sınırların gösteriminde kullanılmıştır. Gazeteler özellikle genel okur kitlesine hitap eden, günlük yazılı medya araçları olduğu için, yer verdiği grafik araçların daha çok görselliği güçlendirici olması beklediğinden, renk değişkeni çoğunlukla görsel etkiyi artırmak amacıyla kullanılmaktadır. Dolayısıyla, herhangi bir konu veya olaya ilişkin olarak yer verilen haritanın renkli olması görsel içeriğin güçlü olması anlamına da gelmektedir.

Şekil 4.31 : Renk değişkenine ilişkin örnek ("Baltık Ülkeleri", 1993).

Renk kullanımı ile yanlış bilgi verildiği saptanan örneklere de rastlandığı gibi, aynı zamanda renk değişkeninin kullanımı yerine ton değişkeninin kullanılması gereken harita örneklerine de rastlanmıştır.

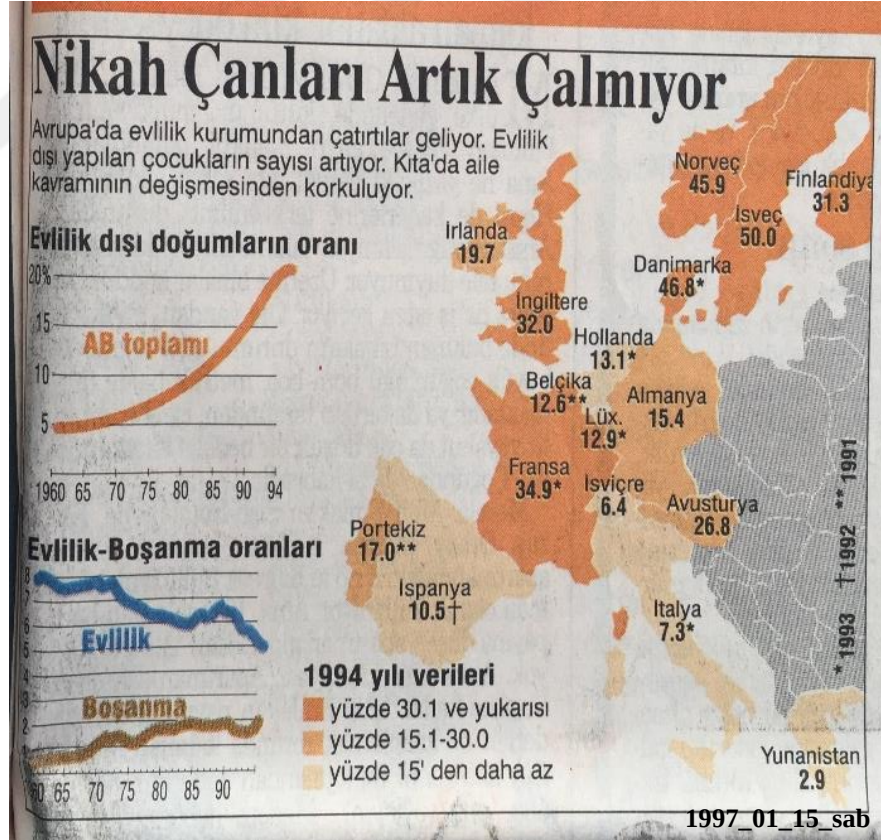
Şekil 4.32 : Renk değişkenine ilişkin örnek (“Sağlığa Uygun Tuvalet”, 1993).

Şekil 4.32’te görülen renkli haritada ülke çapında bulunan okul tuvaletlerinin temizden-kirliye dağılımı görülmektedir. Renklerin ifade ettiği değerler bir işaret tablosu ile verilmek yerine haber metninde yer almaktadır. Buna göre en kirli tuvaletler açık pembe ile gösterilen (%36.01-50.00) bölgelerdir. Fenomen yüzde aralığı ile ifade edilirken; ton değişkeni yerine renk değişkeninin kullanıldığı görülmektedir. Buradan hareketle böyle bir haritada renk değişkeni kullanmak yerine, oransal değerlerin renk tonlu harita ile ifade edilmesinin daha doğru olabileceği yorumu yapılabilmektedir. Ayrıca bu örnekle, gazete haritalarında sıklıkla karşılaşılan; işaret tablosu yerine, haritada kullanılan işaretlerin metin içinde açıklanması tekrar göze çarpmaktadır.

Bulunan örnekler içerisinde neredeyse tamamı (%88) haber sayfalarında yer alan renk tonlu haritalar ise gazetelerde rastlanılan diğer bir tematik harita türüdür. Şekil 4.33 ve 4.34’te renk tonlu haritaların teknik olarak doğru renklendirilmesine ilişkin örnek görülmektedir.

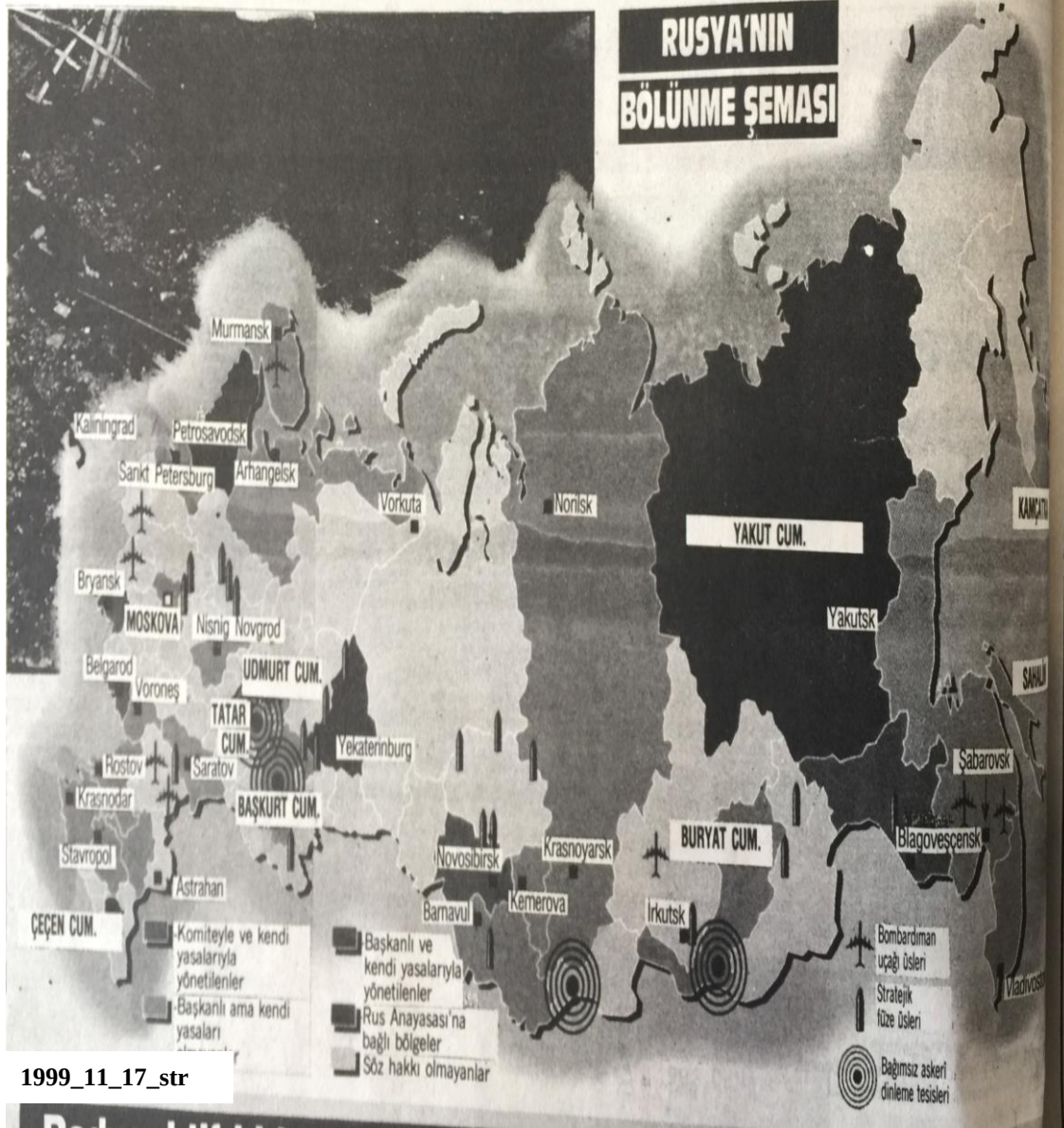
Şekil 4.33 : Ton değişkeninin ilişkin örnek (“Zemin Haritası”, 1999).

Şekil 4.34 : Renk tonlu harita örneği (“Nikah Çanları”, 1997).

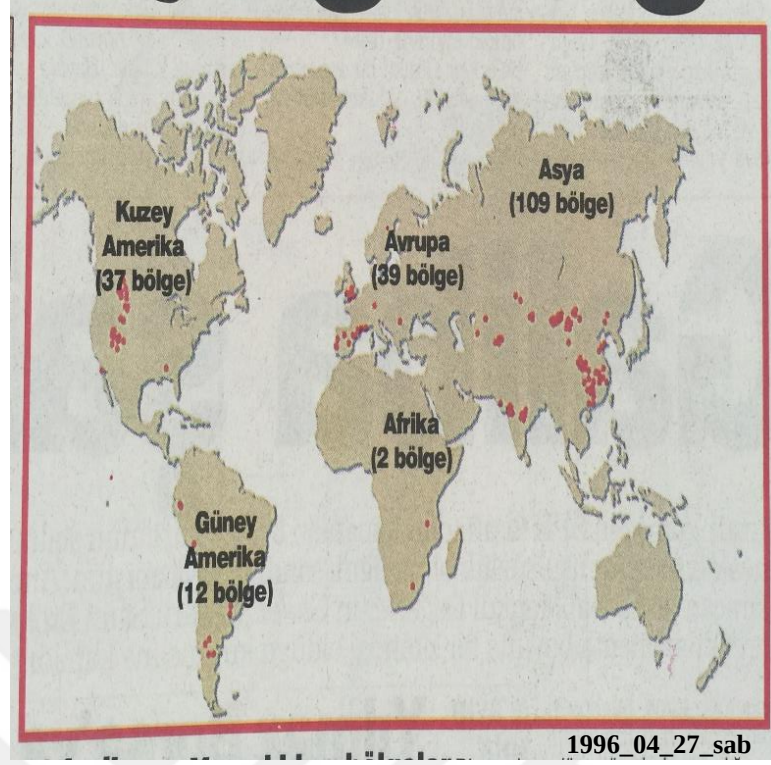
Ancak, gazetelerde yer alan renkli haritalarda renk tonu kullanımı da her zaman bir fenomenin dağılımına ilişkin bilgi vermemektedir. Bu anlamda, ton değişkeni

genellikle, haritadaki birim alanların gelişi güzel renklendirilmesi ile görselliği vurgulamak için kullanılmaktadır. Yine renkli haritalarda olduğu gibi renk tonlu haritalarda da işaret tablosu kullanmak yerine, renk tonlarının ifade ettiği değişkenlerin metin içinde açıklandığı örneklere rastlanmıştır. Ayrıca renkli baskı tekniğinin yaygın olmadığı dönemlerde gri tonlu haritaların yaygın bir biçimde kullanıldığı görülmüştür (Şekil 4.35).

Şekil 4.35 : Gri tonlu harita örneği (“Rusya’nın Bölünme Şeması”, 1999).

Fenomene ilişkin dağılımın nokta gösterimi ile yapıldığı nokta haritalar gazeteler içinde en az rastlanan tematik harita çeşitlerinden biridir. Bu tür kullanıma ilişkin yalnızca 10 örnek bulunmuştur. Şekil 4.36’da görülen nokta harita örneğinde, dünyada bulunan fosil örneklerine ilişkin dağılım gösterilmektedir.

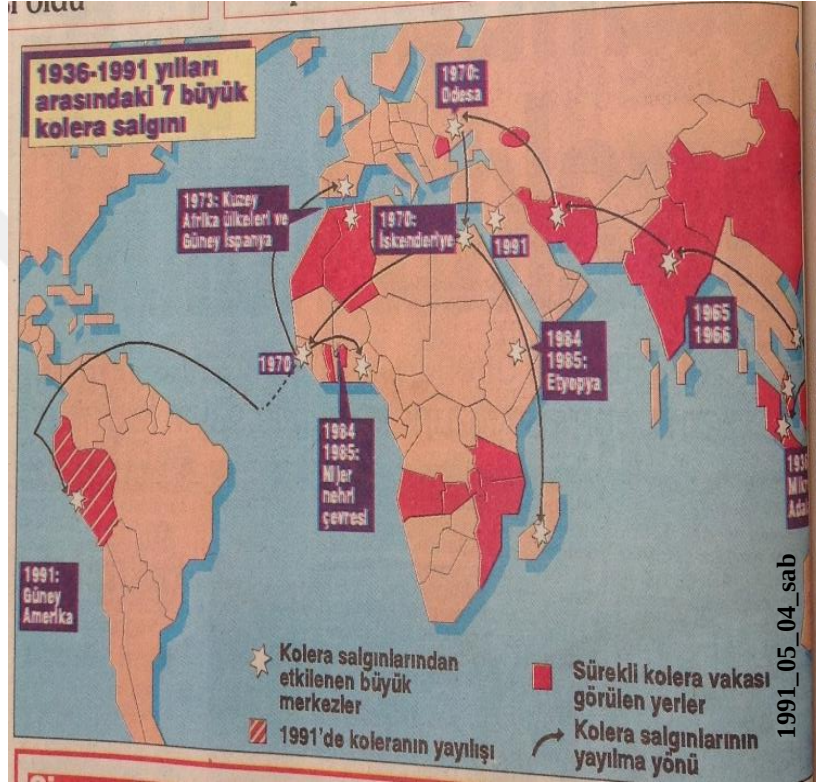
Şekil 4.36 : Nokta harita örneği (“Dinazor Çılgınlığı”, 1996).

Çalışma boyunca az rastlanan bir diğer tematik harita çeşidi ise; eş değer eğrili haritadır (Şekil 4.37). Gazete haritaları her seviyeden kullanıcının anlayabileceği şekilde işaretleştirilmiş mekânsal bilgi vermeyi amaçlayan basit tasarımlar olduğundan, gazetelerde eş değer eğrili haritalar gibi daha karmaşık teknik detaylar içeren harita türlerine daha az yer verildiği düşünülmektedir.

Şekil 4.37 : Eş değer eğrili harita örneği (“Akdeniz Havzasında”, 1992).

Yalnızca tek görsel değişkenin kullanıldığı haritalar yukarıda ifade edilmiştir. Aynı zamanda, işaretletirmesi görsel değişkenlerin birlikte kullanılmasıyla sağlanan diğer haritalara da ulaşılabilir. Bu doğrultuda bir harita iki ya da daha fazla harita tipi tematik harita başlığı altında birlikte değerlendirilebilmektedir. Örnek olarak aynı anda resimsel işaret, renk ve doku değişkenlerinin kullanıldığı bir harita olabileceği için, bu gibi kombinasyonlar oluşturularak sorgulamalar yapılabilmektedir (Şekil 4.38).

Şekil 4.38 : Birden fazla görsel değişken örneği (“Kolera Salgınları”, 1991).

Haritalar mekânsal bilgi veren iletişim araçlarıdır. Gazete haritalarında bu araçların kimi zaman gazete içeriğiyle uyumlu olarak bilgi verecek şekilde işaretletirildiği görülürken kimi zaman da içeriksel ve biçimsel olarak yanlış bilgi verdiği gözlenmiştir. Yine haritalar gazeteler içinde bazen; yer aldığı içerikte herhangi bir fotoğraf ya da grafik unsurun bulunamayışı nedeniyle görsel kaygılarla kullanılmıştır. Bu da bazı haritaların herhangi bir geometrik ya da öznitelik bilgi verme amacı güdülmeden kullanıldığını göstermektedir. Ayrıca gazete haberleriyle uyumlu şekilde bazı haritaların, spekülative bilgi verdiği de görülmüştür. Sonuçlar bölümünde detaylı tartışıldığı üzere, bu kapsamda gazete haritaları; bilgi veren, bilgi vermeyen, yanlış bilgi veren ve spekülative bilgi veren şeklinde dört başlık altında toplanabilmektedir.

4.2.3 Harita elemanları

Harita olarak değerlendirilen veri grubunun harita elemanları veritabanı üzerinden yapılan kartografik analizler sırasında incelenmiş, Çizelge 4.9'daki sonuçlara ulaşılmıştır. Bu bölümde verilen oransal değerler, Çizelge 4.1'deki 'harita' sayılarına göre Çizelge 4.9'daki mevcut 'harita elemanları' sayılarına oranlanarak elde edilmiştir.

Çizelge 4.9 : Harita elemanları.

Harita Elemanları/Gazete	A	B	C	D	E	Toplam
Başlık	415	252	224	9	21	921
Yönelme Elemanları	13	15	21	0	3	52
Ölçek	75	16	39	2	0	132
İşaret Tablosu	330	156	188	10	9	693
Üretim ve Kaynak Bil.	5	9	15	0	0	29
Yazı	884	696	641	19	36	2276
Proj&Datum B.	0	0	0	0	0	0
Ek Harita	214	84	47	2	2	349

Başlık

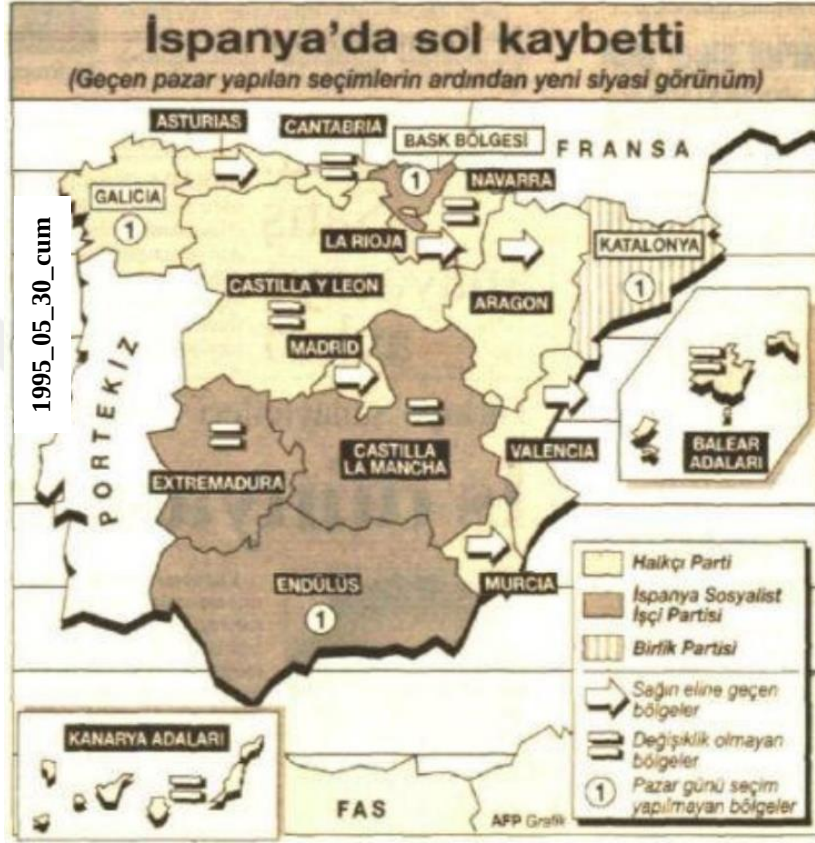
Tüm gazete haritalarının %35'inde başlık kullanıldığı görülmüştür (Şekil 4.39).

Şekil 4.39 : Başlık kullanımına bir örnek ("Türkiye'de Hipertansiyon", 1993).

Aslında bir kullanıcının haritaya baktığında ilk olarak yaklaşık olarak ortasına, sonra da üst kısmına baktığı araştırmalar tarafından ortaya konmaktadır (Uluğtekin ve diğ., 2003). Ancak gazete haritaları bir olay veya konuya ilişkin olarak gazete içinde yer verilen grafik araçlar olduğundan, haritayla ilişkili olan metnin başlığı, harita başlığı

görevi görmektedir. Bu nedenle çok sayıda gazete haritasının başlığının bulunmadığı görülmektedir. Ayrıca bazı gazete haritalarının başlık formatı ise diğer haritaların başlık formatından farklı olabilmektedir. Şekil 4.40’da görüldüğü gibi; başlık doğrudan yazılmamış, haber başlığı harita başlığı gibi yazılmış, haritaya ilişkin bilgi ise başlık görevi görerek, parantez içinde yazılmıştır.

Şekil 4.40 : Farklı formatta başlık kullanımı (“İspanya’da Sol Kaybetti”, 1995).

Yine gazete haritaları üzerinde çalışmalar yapan araştırmacılardan biri olan Balchin (1985), sunduğu araştırmada; gazete haritalarında başlık olmamasını, diğer amaçlarla tasarımılanan haritalarda başlık olmaması kadar problematik bulmadığını, gazete haritalarının basit mekânsal araçlar olmasının, harita başlığı görevi görecektir olan kısmın, çoğu kez metnin içinde ya da metnin başlığında yer almasının okur için yeterli olduğunu vurgulamaktadır. Örneğin en fazla başlık bulunan gazete haritalarına sahip Cumhuriyet (A) Gazetesi’nde (%44) (Çizelge 4.9), genel olarak her haritaya ilişkin bilginin bulunduğu, başlık yerine geçecek, küçük puntolarla yazılmış bir kısa metin haritanın altına ya da yanına yazılmaktadır. Bu tür kullanımların, klasik harita başlığı formatında olmasa da, aynı amaçla okurun haritayı kolay algılamasını sağladığı düşünülmektedir (Şekil 4.41).

Ancak ‘başlık’ parametresi gibi işaret tablosu da gazete haritalarında yaygın şekilde görülmeyen bir harita elemanıdır. Birçok örnekte, kullanılan işaretlere ilişkin açıklamaların işaret tablosu yerine haber metni içinde yapıldığı gözlemlenmiştir. Haritadan alınan tematik ve mekânsal bilgi açısından bu durum, haritayı ilgili haber metni ile birlikte okuyan okur kitlesi için bir problem değilmiş gibi gözükse de, mekânsal düşünme ve harita okuma yeteneğinin gelişimi gibi konularda bir dezavantaj teşkil ettiği düşünülmektedir (Balchin, 1985). Gazete haritalarında kullanılan işaretlerin yakınına yerleştirilen metin kutularının içinde işaretin nitelediği objeye ilişkin açıklamaların yer aldığı görülmektedir (Şekil 4.43). Bu kullanım Cumhuriyet (A) Gazetesi’nde yer alan harita görsellerinde oldukça yaygındır.

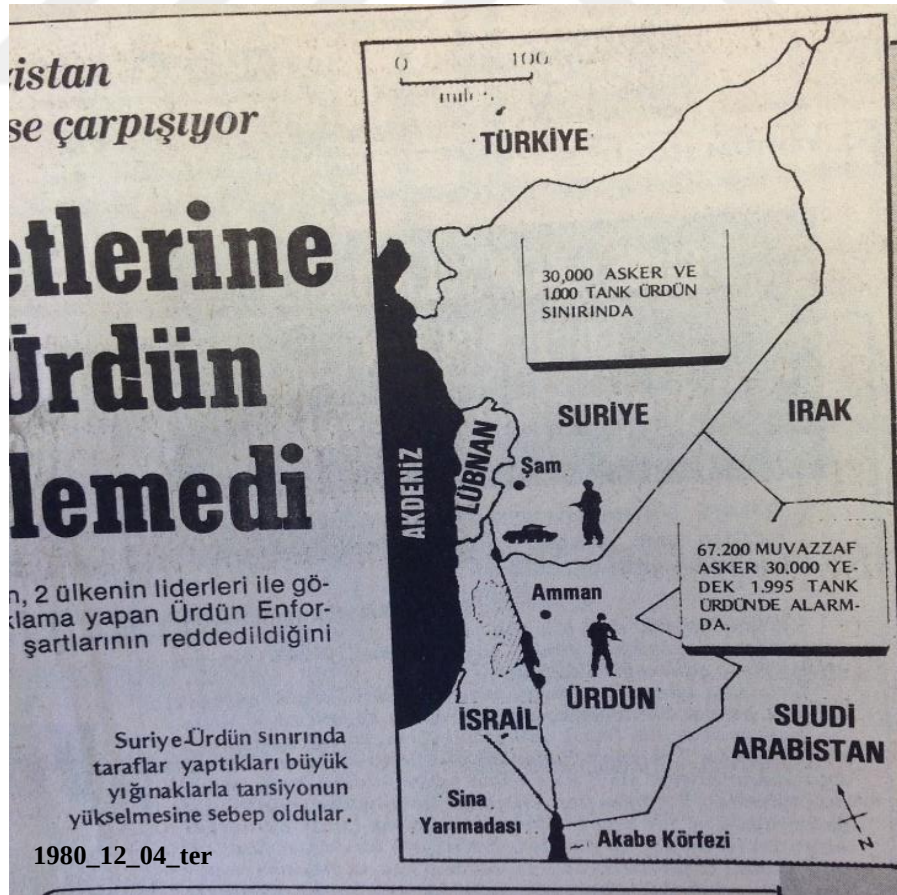

Şekil 4.43 : İşaret tablosu kullanımı (“Askeri Konvoy”, 1995).

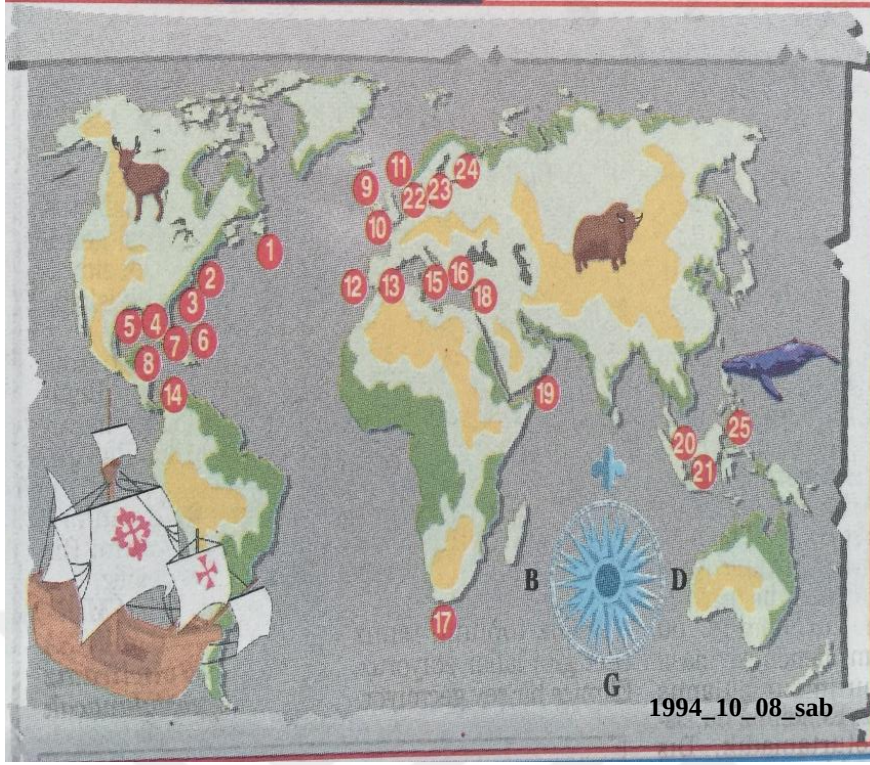
Yöneltme Elemanları

Gazete haritaları içinde en az yer verilen harita elemanlarından biri yöneltme elemanlarıdır. Çalışma kapsamında yöneltme elemanlarına Ulus (D) Gazetesi’ndeki haritalarda hiç rastlanmamış, en çok yer aldığı Tercüman (C) Gazetesi’ndeki haritalarda ise yalnızca %3 oranında bulunduğu saptanmıştır (Çizelge 4.1 ve Çizelge

4.9). Aslında yine literatürde yöneltme elemanlarının haritalar içinde kullanımının gerekli olup olmadığına ilişkin birçok değerlendirme vardır. Bazı kartograflar tarafından, eğer harita kullanıcısı haritası yapılan bölgeye aşina ise, yön tayini ile ilgili bir problem olmayacağı düşüncesi ortaya atılsa da (Tyner, 1992; Slocum, 1999), gazete haritaları tüm dünya çapındaki haberlere ilişkin içerik oluşturabileceği için, kuzey oku gibi basit kullanımların yer almaması problem teşkil edebilmektedir. Ancak, gazete haritalarına sayfa boyunca ayrılan yerin sınırlı olmasından ya da haritanın okur tarafından zor algılanan karmaşık bir görüntüsü olması ihtimali ortaya çıktığından, yöneltme elemanlarına az miktarda yer verildiği düşünülmektedir (Balchin, 1985). Bu saptamayla çelişir doğrultuda, çalışma kapsamında yöneltme elemanı kullanılan haritalar incelendiğinde; harita içinde diğer işaretleri kapatacak kadar yer kaplamayan basit bir kuzey oku (Şekil 4.44) kullanımının da, karmaşık şekilde tasarlanmış bir pusulanın da (Şekil 4.45) neredeyse aynı sayıda kullanıldığı, geometrik pafta ağı kullanımına ise rastlanmadığı görülmektedir. Oysa basit bir kuzey oku kullanımı ile okur; geometrik pafta ağı ve ölçek kullanılmayan durumlarda haritanın yöneltmesini sağlamaktadır (Uluğtekin ve diğ., 2003).

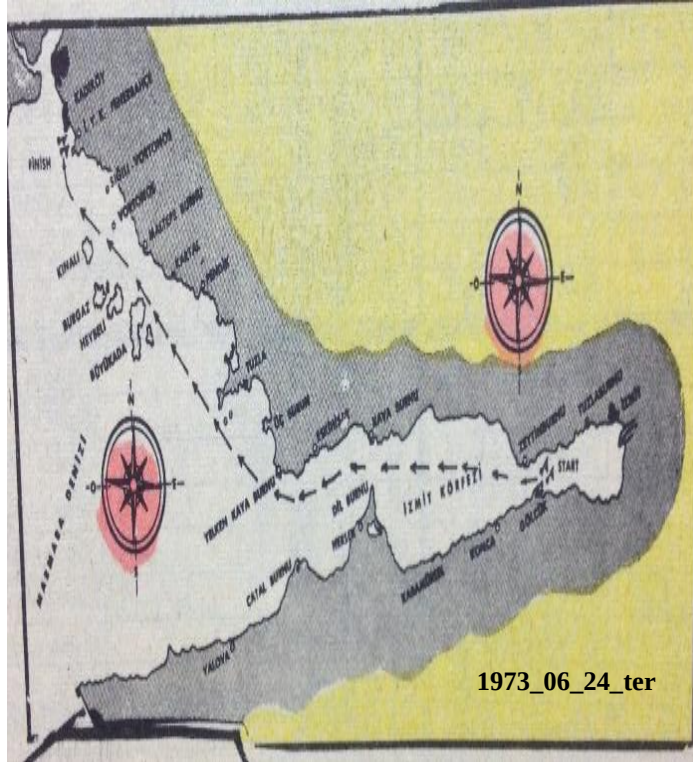

Şekil 4.44 : Kuzey oku kullanımına örnek (“Suriye-Ürdün”, 1980).

Şekil 4.45 : Pusula kullanımına örnek (“Coğrafi Keşifler”, 1994).

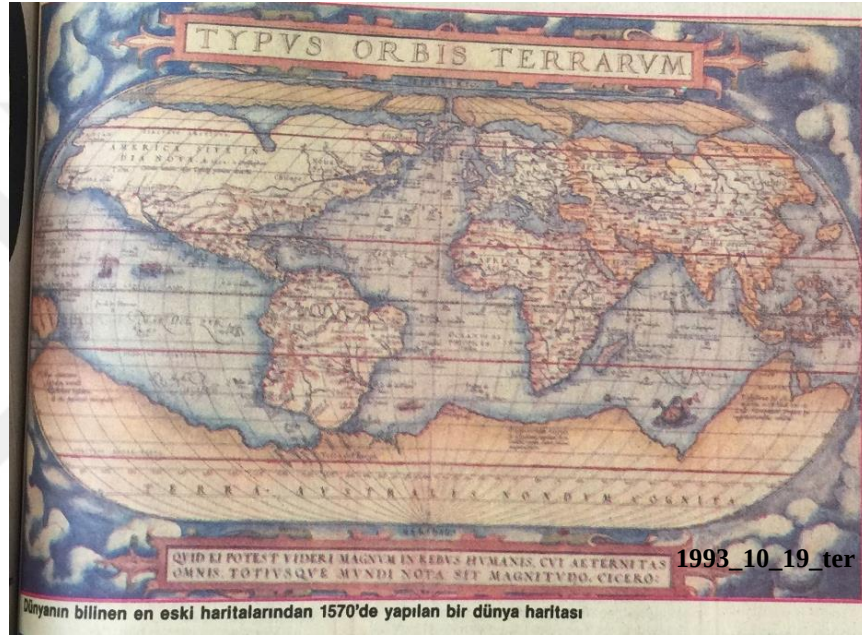
Şekil 4.46’da görülen örnekte olduğu gibi bazı kullanımların yalnızca dekoratif amaçlı olduğu düşünülmektedir. Zira örnekteki haritanın çizim ölçeği düşünüldüğünde; çizilen büyüklükte iki adet pusula gösterimine ihtiyaç olmadığı görülmektedir.

Şekil 4.46 : Yöneltilme elemanı kullanımına örnek (“Futbolda Antrenör”, 1973).

Üretim ve Kaynak Bilgileri

Gazete haritalarında en az görülen harita elemanlarından biri Üretim ve Kaynak Bilgileridir. 2602 haritanın yalnızca 29’unda haritanın alıntılandığı kaynak ya da üreten firma veya şahsın bilgileri verilmiştir. Star (E) ve Ulus (D) Gazeteleri’nde bu bilgilere yer verilmiş hiç bir haritaya rastlanmazken, 21 harita ile bu bilgilerin en fazla Tercüman (C) Gazetesi’nde yer aldığı saptanmıştır (Çizelge 4.9). Üretim ve kaynak bilgilerinin yer aldığı saptanan haritalarda ise, bu bilginin harita çerçevesi içinde yer almadığı, daha çok haber metninin içinde ya da haritanın hemen altına yazılarak verildiği gözlemlenmektedir (Şekil 4.47).

Şekil 4.47 : Üretim ve kaynak bilgileri örneği (“Dünya’nın Bilinen Eski”, 1993).

Aslında bu durum çalışmanın çıkış noktası açısından önemli bir kanıttır. Haritalar üreten firma veya şahsın sorumluluğunda olan önemli ürünlerdir. Tasarımcının bilgisi haricinde kullanıldığında kaynakça belirtilme zorunluluğu bulunmalı ve fikri sınai haklar çerçevesinde değerlendirilmelidir. Çıkış noktası itibariyle çalışmanın gazete haritalarına ilişkin olarak dikkat çekmek istediği önemli eksiklerden biri; gazeteler içinde kullanılan ve çalışma kapsamında harita veya harita benzeri ana başlıkları altında değerlendirilen mekânsal görsellerin tasarımcılarına ilişkin bilginin yeterli hassasiyette okura ulaştırılmadığı izlenimidir. Çalışma kapsamında üretim ve kaynak bilgilerine yer verdiği saptanan 29 haritanın daha çok yabancı dilde basılmış ve yabancı medya kaynaklarından alıntılanmış haritalar olduğu dikkat çekmektedir (Şekil 4.48). Kullanılan birçok harita ve harita benzeri içeriğe ise; gazete içinde kaynağı

belirtilerek yer verilen karikatür, fotoğraf gibi diğer görsel araçlar gibi hassasiyet gösterilmediği sonucuna ulaşılmıştır. Tez kapsamında bu eksikliğe yönelik bir farkındalık oluşturulabileceği öngörüsü bulunmaktadır.

Şekil 4.48 : Kaynak bilgisi verilen bir örnek (“Rum Karikatürist Gözüyle”, 1992).

Projeksiyon ve Datum Bilgisi

Çalışma kapsamında incelenen gazete haritalarının hiçbirinde projeksiyon ve datum bilgisine rastlanmamıştır (Çizelge 4.9). Belli bir olay veya konuya ilişkin olarak gazeteler içinde yer verilen haritaların teknik olarak basit mekânsal görseller olduğu göz önünde bulundurulduğunda (Balchin, 1985), bunun beklenen bir durum olduğu düşünülmektedir. Ancak bu durum nedeniyle, gösterilen alanların karşılaştırmasını yapmak ya da haritada gösterilen bir yerin gerçekte kapladığı alana ilişkin değerlendirme yapmak zordur. Kullanılan projeksiyonların neden olduğu coğrafi alan ve şekil deformasyonları okura büyüklükler konusunda yanlış bilgi verebildiği için, okur aşına olmadığı bir bölgenin haritası ile karşılaştığında çoğunlukla alanın Dünya üzerindeki şekil ve büyüklüğüne ilişkin yanlış değerlendirme yapabilmektedir. Diğer yandan, gazete haritalarının belirli bir projeksiyon ve datum bilgisine göre çizilip çizilmediği de tartışmalı bir diğer durumdur. Gazetelerde daha çok kartografya bilgisine sahip olmayan grafik tasarımcıların ürettiği haritaların yer aldığı kanısı hâkim olduğundan pek çok teknik yanlışlığın olması beklenen bir durumdur.

Ek Harita

Çalışma kapsamında incelenen gazete haritalarının %13'ünde ek harita bulunduğu görülmektedir (Çizelge 4.9). En fazla Cumhuriyet (A) gazetesinde görülen ek harita, tasarım problemlerini ortadan kaldırması açısından bilgi iletimine yardımcı olabilmektedir (Tyner, 1992). Yine gazetede yer verilen olay veya konuya ilişkin mekânsal bilginin küçük veya büyük ölçekli diğer bir ek harita ile birlikte verilmesi, mekânsal bilginin vurgulanması ile haritanın okur tarafından daha iyi algılandığını düşündürmektedir.

Şekil 4.49'da 'Rusya ve Yakın Komşularda Rus Askeri Varlığı' başlığıyla yer alan harita görülmektedir. Örnekte; Rusya ve sınır komşularının dünya üzerindeki konumunu gösteren bir ek harita kullanılarak habere konu olan bölgeye ilişkin mekânsal ilişkiler küçük ölçekli bir harita üzerinde açıklanmaktadır. Bu tür kullanımlar ile okurun habere ilişkin mekânsal ilişkileri daha iyi algılayabildiği düşünülmektedir.

Şekil 4.49 : Ek harita örneği ("Rusya ve 'Yakın Komşularda'", 1994).

Harita Yazıları

Kartografik ürünlerin görsel etkinliğinin olması, haritada kullanılan grafik ve yazı elemanlarının düzenli ve dengeli kullanılmasına bağlıdır. Gazete haritalarının %87'sinde grafik elemanlara ek olarak, harita yazılarının da bulunduğu gözlemlenmiştir (Çizelge 4.9). Buradaki görsel dengenin sağlanması için birincil ve

ikincil bilgilere ilişkin hiyerarşinin haritaya doğru bir uygulama ile yansıtılması gerekmektedir. Yazı ve grafik işaretler birbiri üzerine binmemeli, karmaşık bir görünüm oluşmamalıdır. Ancak görülmüştür ki, yazının kullanıldığı her haritada, yazı tipi ve boyutu gibi yazıya ait parametreler kartografik kurallara uygun şekilde uygulanmamıştır. Doğal ve doğal olmayan objelerin ayrımının italik ve dik yazı ile yapılması, yazının okunaklılığına dikkat edilmesi ya da zemin rengi ile yazının uyumu gibi temel kartografik kuralların uygulanmadığı görülmüştür.

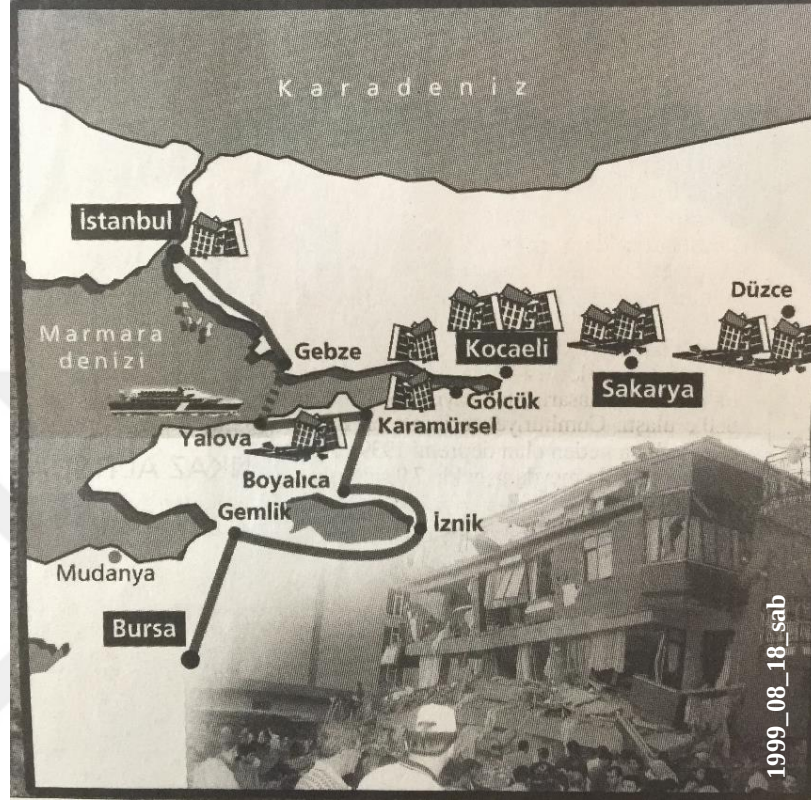
Şekil 4.50’de verilen örnekte, doğal ve yapay objelerin ayrımının yapılması için italik ve düz yazı tipi kullanımına başvurulmadığı görülmüştür. Ayrıca haber metninden anlaşılaçağı üzere; Akdam’a ilişkin mekânsal ilişkilerin öne çıkması istenen bir haritada Akdam ayırt edilememektedir. Aynı zamanda haritada kullanılan çizgisel işaretlerle yazıların üst üste gelmesi nedeniyle, yazılar doğru okunamamakta, karmaşık bir görünüm oluşmaktadır.

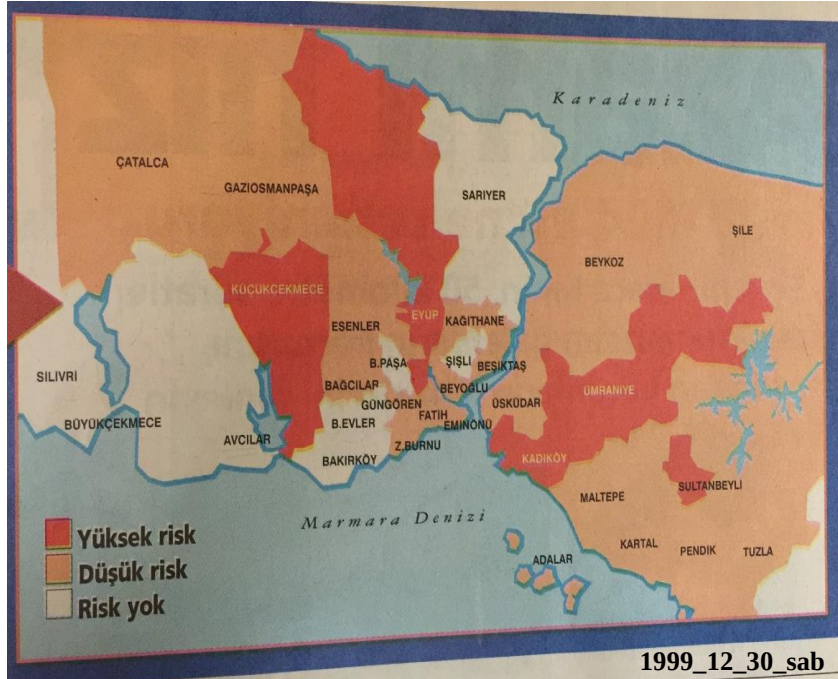
Şekil 4.50 : Yazı kullanımına ilişkin bir örnek (“Akdam Düştü”, 1993).

Şekil 4.51’de görülen örnekte ise, yine yazı uygulamasında doğal ve yapay obje ayrımı çok belirgin değildir. Yazı parametresinin kartografik kurallarla uyumlu şekilde

kullanıldığı bir örnek ise Şekil 4.52’de görülmektedir. ‘Deniz’ isimlerinin italik yazılması ile doğal ve yapay objelere ilişkin fark ayırt edilebilmekte, yazı ve grafik elemanlar birbiri üstüne gelmemektedir. Dolayısıyla okurun anlayamayacağı karmaşık bir görünüm oluşmamıştır.

Şekil 4.51 : Yazı kullanımına ilişkin bir örnek (“Marmara Depremi”, 1999).

Şekil 4.52 : Yazı kullanımına ilişkin bir örnek (“İstanbul’un Risk Haritası”, 1999).

Yazı bulunan haritalar için veritabanı üzerinden yapılan bir diğer analiz ise harita yazılarının diline ilişkindir. Kaynak göstererek ya da göstermeksizin yabancı kaynaklardan alıntılandığı bilinen ve harita yazıları farklı dillerde haritaların kullanımına rastlanmıştır. Az sayıda olduğu gözlemlenen bu örnekler dillere göre kategorize edilmiştir (Çizelge 4.10), (Şekil 4.53, Şekil 4.54).

Çizelge 4.10 : Yazı dili.

Dil/Harita	Haritalar
Türkçe	2179
İngilizce	16
Almanca	5
Yunanca	4
Diğer	72

Şekil 4.53 : Yunanca harita örneği (“Batı Anadolu, Yunanistan Sınırları”, 1977).

Şekil 4.54 : İngilizce harita örneği (“Kuzey Işıkları”, 1988).

Ölçek

Gazete haritalarının yalnızca %5’inde ölçek kullanıldığı görülmüştür (Çizelge 4.9). Bu durum profesyonel amaçlar doğrultusunda üretilmeyen ve daha çok görselliği artırma amacıyla kullanılan gazete haritaları için beklenen bir durumdur. Ancak, ulusal kapsamda çıkan gazetelerde, bir haber ya da olaya ilişkin olarak yer verilen haritaların ölçek gibi önemli bir parametresinin belirtilmesi okur algısı açısından gereklidir. Ölçek belirtilmedikçe, haritası yapılan gerçek alana ilişkin bir değerlendirme yapılamayacağından; eğer okur haritası yapılan coğrafyaya aşina değilse, bölgeyi zihninde boyutlandıramayacak ve haritayı doğru okuyamayacaktır (Balchin, 1985). Ölçek belirtilen haritalar için, veritabanı üzerinde ölçek çeşidine ilişkin bir değerlendirme yapılmamış, kullanılan ölçeğin ise daha çok grafik ölçek olduğu gözlemlenmiştir (Şekil 4.55).

Şekil 4.55 : Grafik ölçek kullanılan gazete haritası (“Doğu Timor’da Seçim”, 1999).

Ölçek parametresinin az sayıda haritada kullanılmış olmasının, veritabanı üzerinden sorgulama yapacak kullanıcıyı sınırlayacağı düşünüldüğünden; veritabanına girilen her haritanın ‘yaklaşık ölçek’ tahmini yapılmıştır. Ölçeği belirtilmeyen haritalar için; büyük/orta/küçük ölçek gibi bir değerlendirme yapılamadığından, lokal (Şekil 4.56), bölgesel (Şekil 4.57), kıtasal (Şekil 4.58), küresel (Şekil 4.59) olarak dört kategori

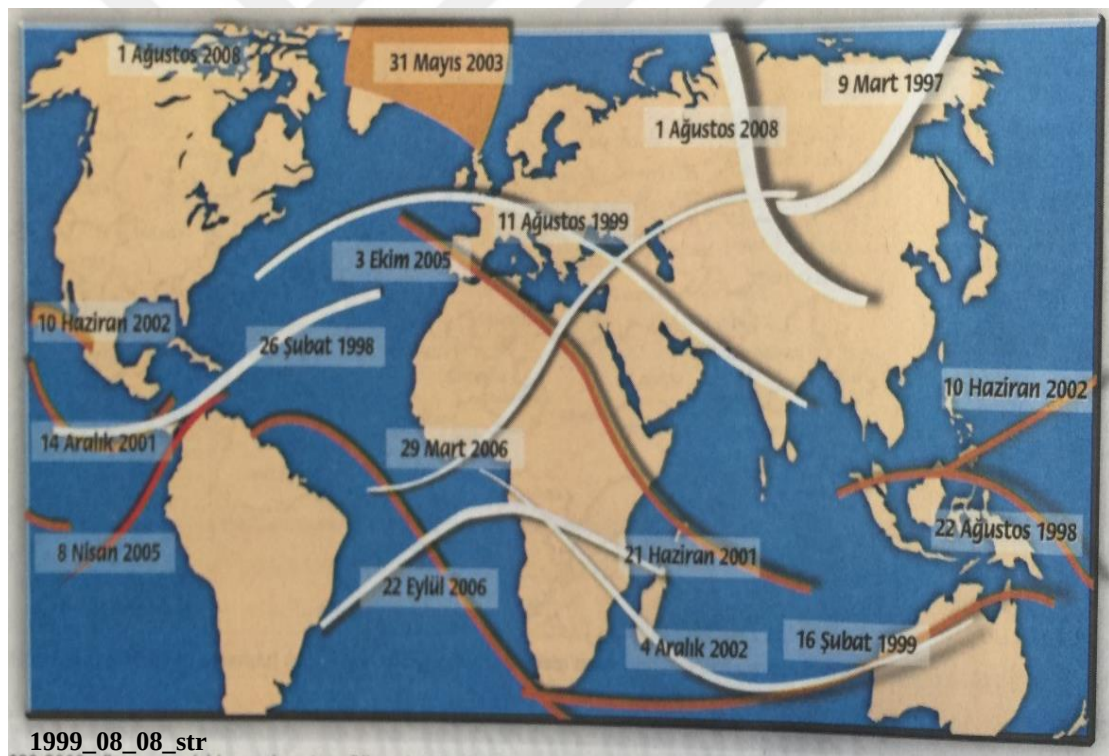
belirlenmiş, her harita Bölüm 3.5.2.2’de anlatılan kriterlere göre bu başlıklardan biri altında değerlendirilmiştir.

Şekil 4.56 : Lokal ölçekte harita örneği (“Yerleşime Uygun Alanlar”, 1997).

Şekil 4.57 : Bölgesel ölçekte harita örneği (“Atina’da Patlama”, 1990).

Çizelge 4.11’ de görüldüğü gibi, gazetelerde en fazla bölgesel ölçekte haritaya yer verilmiştir. Gazetelerin çıktığı coğrafyaya ya da daha çok komşu coğrafyalara ilişkin bölgesel düzeyde olay ve konularla ilgili içeriklere yer vermesi ile paralel şekilde; kullanılan haritaların da daha çok bölgesel ölçekte olması beklenen bir durumdur. İkinci olarak en çok küresel ölçekte görsellerin yer alması ise; reklam sayfalarında yer

verilen küre gösterimlerinin yaygınlığının bir sonucudur. Zira küresel ölçekte olduğu belirlenen görsellerin, veritabanında yapılan analizlere göre %26'sının reklam/ilan sayfalarında olduğu gözlemlenmiştir.

Çizelge 4.11 : Yaklaşık ölçek.

Yaklaşık Ölçek/Gazete	A	B	C	D	E	Toplam
Küresel	131	228	193	5	16	573
Kıtasal	116	87	108	8	1	320
Bölgesel	863	672	633	19	45	2232
Lokal	109	98	119	1	0	327

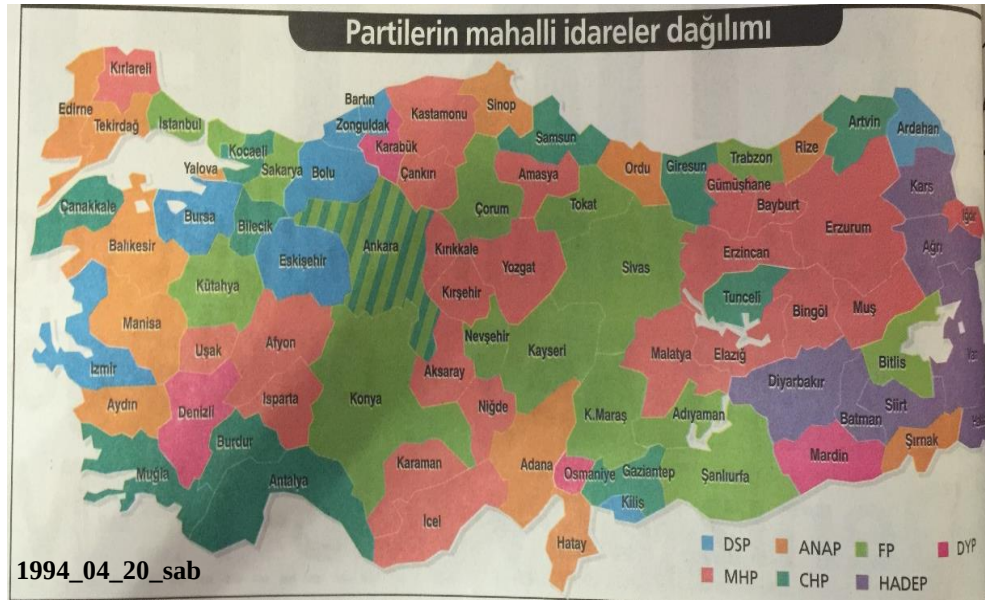
4.3 Verilerin Tematik Değerlendirmesi

Veritabanına girilen her veri; kartografik teknik açısından incelendiği gibi, tematik olarak da değerlendirilmiştir. Harita ve harita benzeri olarak iki ana başlık altında kartografik incelemesi yapılan bu verilerin ilk olarak, gazete içinde yer aldığı bölüm tespit edilmiş, veritabanına kaydedilmiştir. Haber, Spor, Köşe Yazısı, Logo, Röportaj, Yazı Dizisi, Reklam/İlan, Çocuk, Karikatür, Meteoroloji ve Çizgi Roman gazeteler içinde kartografik ürünlerin rastlandığı gazete bölümleridir. Veritabanı üzerinden gazeteler bazında yapılan değerlendirmelere göre; 1970 ve 2000 yılları arasındaki kartografik ürünleri veritabanına kaydedilen beş gazetenin de daha çok, haber sayfalarında mekânsal gösterimlere yer verildiği görülmektedir (Çizelge 4.12).

Çizelge 4.12 : Mekânsal görsellerin bulunduğu gazete bölümleri.

Gazete Bölümleri/Gazete	A	B	C	D	E
	Cum	Sab	Ter	Ulu	Sta
Haber	963	814	656	22	52
Spor	2	9	14	0	1
Köşe Yazısı	1	6	3	0	0
Logo	8	9	20	0	0
Röportaj	0	0	2	0	0
Yazı Dizisi	10	1	8	0	0
Reklam/İlan	35	175	187	4	1
Çocuk	0	1	0	0	0
Karikatür	180	38	101	4	3
Meteoroloji	8	14	7	1	0
Çizgi Roman	0	0	1	0	0

Bu değerlendirmeye göre gazetelerde yer alan harita ve harita benzeri görsellerin yaklaşık %51'i haber sayfalarında yer alırken (Şekil 4.60), kalan %49'un gazetelerin diğer bölümlerinde yer almaktadır.

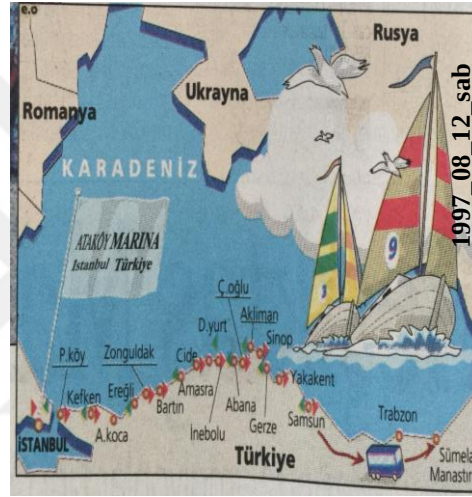
Şekil 4.60 : Haber sayfalarında yer alan harita örneği (“Partilerin Mahalli”, 1994).

Veritabanı analizleri, haber sayfalarına kaydedilen görsellerin konularına ilişkin gözlem yapmaya olanak tanımaktadır. Bu kapsamda yapılan değerlendirmelere göre, mekânsal görsel kullanılan haberlerin %52’sinin politik içerikte olduğu görülmüştür (Çizelge 4.13).

Çizelge 4.13 : Mekânsal görsel kullanılan haberlere ilişkin konu dağılımı tablosu.

Haberin Konusu/Gazete	A	B	C	D	E
Turizm	12	25	12	5	0
Ulaşım	29	68	44	6	0
Politik	597	318	365	11	17
Seçim	26	11	9	9	0
Teknoloji	1	12	1	4	0
Spor	11	14	6	1	0
Deprem	23	40	16	6	1
Ekonomi	24	60	13	1	1
Suç	32	12	9	1	0
Epidemiyolojik	8	3	1	0	0
Göç	6	0	2	0	0
Çevre Kirliliği	21	18	7	0	0
Sanat	1	2	0	0	0
Doğal Afet	12	10	2	1	0
Trafik	2	2	1	0	1
Sağlık	0	3	7	0	0
Doğal Kaynaklar	27	42	24	0	1
Bilim	2	6	13	3	0
Kaza	19	23	4	0	0
Propaganda	1	0	10	0	1
Tarih	4	4	20	0	0

Bu görsellerin daha çok, bölgesel ölçekli olduğu, ülkeler arası savaş ve çatışma dönemlerinde arttığı görülmektedir. Güncel ya da tarihsel nitelikteki haberlere konu olan bu görsellerin, okur nezdinde anlaşılmasının kolay hale gelebilmesi için mekânsal bilgiye başvurulduğu gözlenmektedir. İçerikler haberin konusuyla uyumlu olarak; bir fenomenin kimi zaman komşuluk ilişkilerine vurgu yapılan mekânsal detayları olarak göze çarparken, kimi zaman da bölgeler ya da kıtalararası şekilde gerçekleşen bir fenomenin hareketinin görselleştirilmesi amacıyla tasarımlanmıştır (Şekil 4.61). Aynı zamanda suikast, bombalama gibi haberlerde ise, mekâna dayalı coğrafi ilişkilerden çok, olayın gerçekleştiği bölgeye odaklanılarak, lokal ölçekte mekânsal bilgi verildiği gözlenmiştir (Şekil 4.62).

Şekil 4.61 : Bölgesel harekete ilişkin harita örneği (“Teknelerin Rotası”, 1997).

Şekil 4.62 : Olay mahalinin lokal ölçekli harita örneği (“Büyük Fırsatlar”, 1997).

Çalışma ile odaklanılan dönem itibariyle, ağırlıklı olarak; Kıbrıs krizi, İran-Irak ve Körfez Savaşı, Yugoslavya ve Sovyetler Birliği'nin dağılması, İran Şahının Devrilişi ve İslam devrimi, Amerika'nın Afganistan'a müdahalesi ve Berlin duvarının yıkılması

Şekil 4.63 : Yugoslavya'ya ilişkin harita ("Yugoslavya'da Etnik Dağılımı")

Türkiye özelinde daha çok; Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde gerçekleşen terör olayları, Yunanistan'la yaşanan Kardak krizi, askeri darbeler, yerel ve ulusal seçimler, Uğur Mumcu, Bahriye Üçok gibi kamuya mal olmuş isimlere yapılan suikastlere ilişkin haberler, lokal ve bölgesel ölçekte mekânsal detaylara yer verilerek paylaşılmıştır (Şekil 4.64).

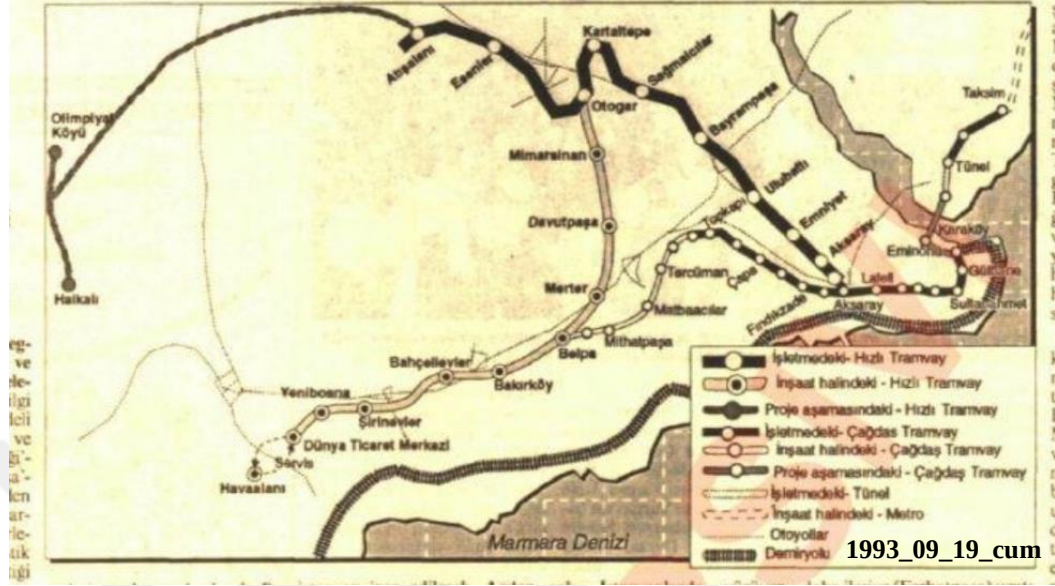
Politik unsurlardan biri olan yerel ve ulusal seçimlere ilişkin haberlerin ayrıca incelenebilmesi için bu konuyla ilgili mekânsal görsellere ek olarak ‘Seçim’,

propaganda içeriği bulunan haberlerde yer alan mekânsal görseller ise ‘Propaganda’ alt başlıkları altında incelenmektedir. Ayrıca yine mekânsal bilgi içeren organize suçlar, kumarhaneler, silah ve uyuşturucu ticareti gibi suç unsurlarına ilişkin ve üçüncü sayfa haberi olarak nitelendirilen yaralama, cinayet gibi haberler ise ‘Suç’ başlığı altında değerlendirilmiştir (Çizelge 4.13). Mekânsal görsellerin değerlendirilmesi sırasında haber içerikleri de incelendiğinden, ‘Seçim’, ‘Ulaşım’, ‘Göç’, ‘Propaganda’ vb. gibi ayrıca politik yönü olan haber konularında yer alan mekânsal görseller için çoklu seçim yapılmış, veritabanı üzerinde ‘Politik’ seçeneği ayrıca işaretlenmiştir. Aynı anda birden fazla konuyla ilişkili olabilecek harita ve harita benzeri görüntüler; veritabanı üzerinde birden fazla ‘konu’ alt başlığı seçilebilmesi olanağı kullanılarak veritabanına kaydedilmiştir. Politik konularda çıkan bütün bu haberlerde yer verilen mekânsal görsellerin %97’sinin ise harita olduğu tespit edilmiştir.

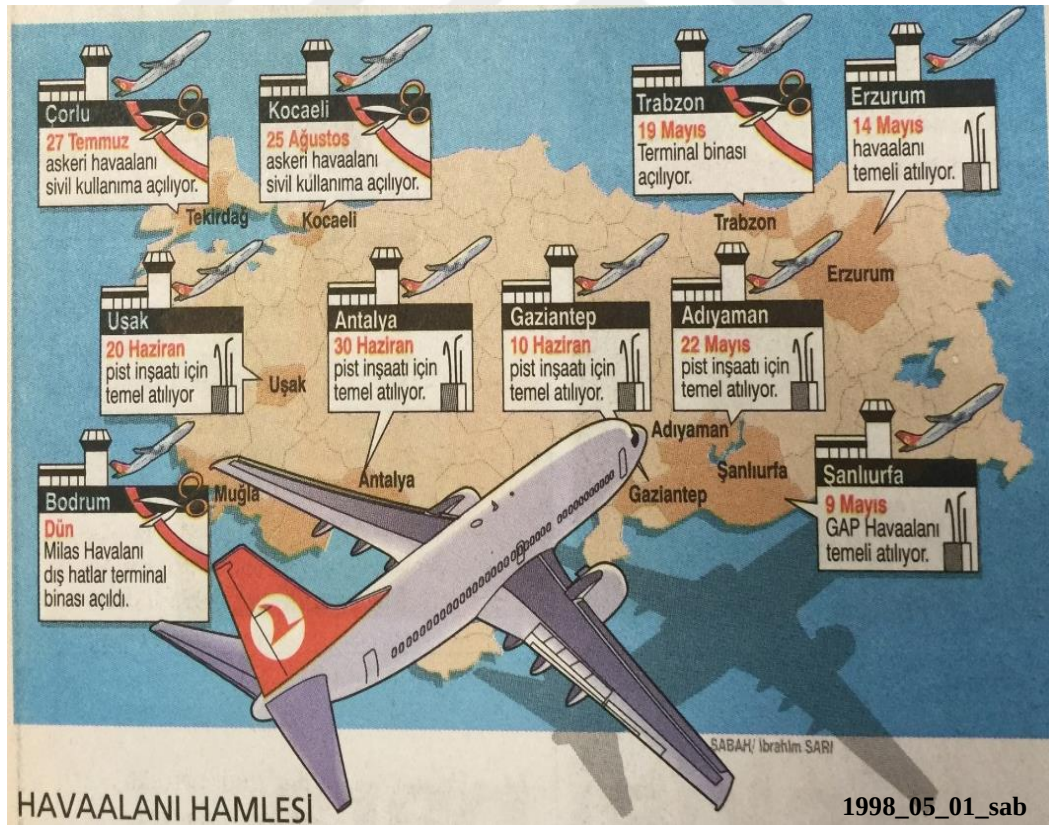
Gazetelerin haber sayfalarında yer verilen mekânsal görsellerin, politik konulardan sonra ‘Ulaşım’a ilişkin haberlerde yoğunlaştığı görülmektedir (Çizelge 4.13). Aslında ‘politikacıların ulaşımına getirdikleri yenilikler gibi’ mesajlar da içeren bu haberlerin politik yönü de dikkat çekicidir (Şekil 4.65). Yapılan analizde bu nedenle, görsellerin bir kısmı ulaşım ve politik başlıklarının her ikisi altında değerlendirilmiştir. Bu görseller yardımıyla okur algısı içinde, ulaşım alanındaki yeniliklere ilişkin nerede ve ne zaman sorularının mekânsal bilgi verilerek cevaplandığı görülmüştür. Genel olarak bölgesel ve lokal ölçekte olduğu gözlemlenen mekânsal görsellerin daha çok İstanbul ve Marmara Bölgesi hakkında çıkan haberlerde yer aldığı değerlendirilmektedir. Tarihsel dönem içinde; deniz otobüsü, hızlı tren gibi yeni projelerin basın tanıtımları, bakım ve onarımı yapılan kara ve demiryolu ulaşım hatlarının duyurulması, turistik gemilerin konakladığı limanlara ilişkin bilgilendirmeler, haberle ilişkili dönemin teknolojik olanaklarının kullanılmasıyla yeni uygulamaya geçilen metro ve tramvay hatlarının tanıtımı, havayollarının yeni uçuş güzergahlarına (Şekil 4.66) ilişkin güncellemeler mekânsal görsel eşliğinde sunulmaktadır.

Mekânsal olarak daha çok lokal düzeyde ele alındığı gözlemlenen trafik konulu harita ve harita benzeri görseller farklı olarak; ‘Trafik’, ulaşım hatları üzerinde gerçekleşen kazalara ilişkin mekânsal bilgi veren harita ve harita benzeri görseller ise; ‘Kaza’ başlığı altında değerlendirilmiştir (Çizelge 4.13).

l, demir ağla örülü

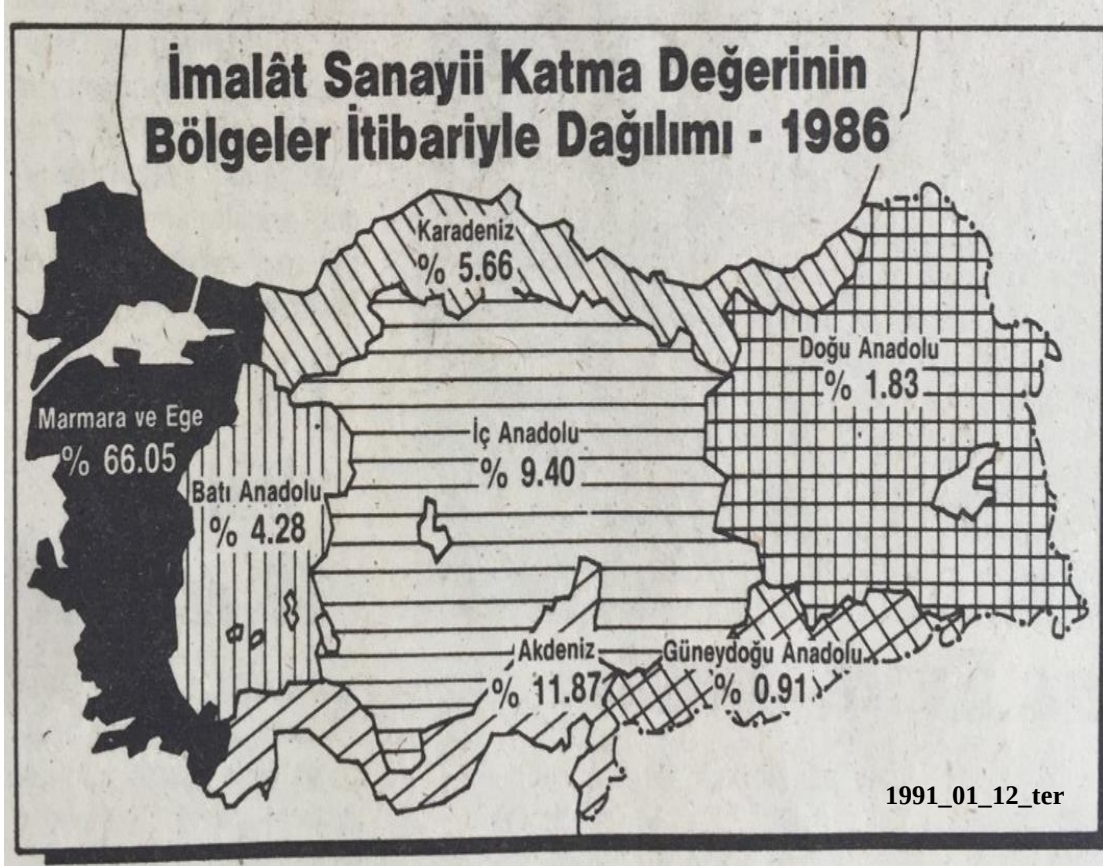
Şekil 4.65 : Ulaşım haberine harita örneği (“İstanbul Demir Ağla”, 1993).

Şekil 4.66 : Uçuş rotaları ile ilgili harita örneği (“Havaalanı Hamlesi”, 1998).

En fazla mekânsal bilgiye yer veren haber içeriklerinden bir diğeri ise gazetelerin ‘Ekonomi’ sayfalarıdır (Şekil 4.67) (Çizelge 4.13). Bölge bazında hayat pahalılığı gibi

sadece Türkiye'nin ele alındığı örnekler olduğu gibi, Dünya borsalarına ilişkin haberlerin de küresel ölçekte mekânsal bilgi içerdiği görülmüştür. Yapılan analizlere göre, bu görsellerin %75'i harita niteliğindedir. Ülkeler arası ihracat-ithalat akışı ve genel ticaret yollarına ilişkin mekânsal bilgi içerdiği gözlemlenen az sayıdaki ticaret haberi ise farklı olarak 'Ticaret' başlığı altında toplanmıştır (Çizelge 4.13).

Şekil 4.67 : Ekonomi haberine ilişkin bir harita ("İmalat Sanayi", 1991).

Türkiye'nin iki büyük fay sistemi üzerinde olması nedeniyle çalışma ile odaklanılan dönem boyunca meydana gelen depremler ve deprem olasılığı yüksek olduğu tahmin edilen bölgelere ilişkin haberlerin çoğunlukla mekânsal bilgi eşliğinde verildiği değerlendirilmiştir (Şekil 4.68) (Çizelge 4.13). 17 Ağustos ve 12 Kasım 1999 depremlerinin yarattığı travmatik etki göz önünde bulundurulduğunda, bu konuyla ilgili haberlerin çalışmanın sonlandırıldığı 2000'li yılların başına kadar devam ettiği görülmüştür. Bu doğrultuda 1970-2000 yılları arasında deprem konulu 86 harita ve harita benzeri içeriğin %50'sinin 1999-2000 yılları arasındaki bir yıllık dönemde ve Marmara Depremi ile ilgili haberler doğrultusunda yer aldığı değerlendirilmiştir. Yoğunluklu olarak Sabah (B) Gazetesi'nde görüldüğü tespit edilen bu görsellerin 83'ünün harita olduğu gözlemlenmiştir (Sarin ve Ulugtekin, 2019). Mekânsal bilgi içeren

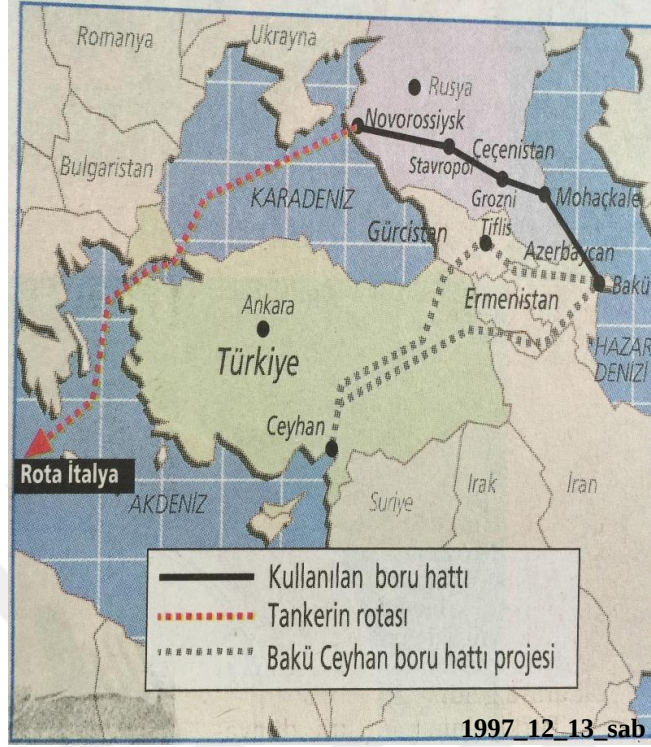
deprem dışında diğer doğal afet haberleri ise farklı olarak ‘Doğal Afetler’ başlığı altında toplanmıştır (Çizelge 4.13).

Şekil 4.68 : 1999 marmara depremi harita örneği (“İstanbul’un Risk”, 1999).

Çalışmanın kapsadığı dönem itibariyle, mekânsal görsellere yer veren diğer bir haber konusu ise ‘Doğal Kaynaklar’dır (Çizelge 4.13). Daha çok içme suyu ve doğal gaz hatları ile ilgili olduğu gözlemlenen görsellerin 1990’lı yıllarda yaygınlaşan petrol-botu hattı projeleri çerçevesinde devam ettiği görülmüştür (Şekil 4.69). Bu doğrultuda, Irak petrolünü taşıyan Kerkük-Yumurtalık boru hattı ve Hazar’dan Ceyhan’a gelerek Amerika ve Avrupa’ya petrol iletimi sağlayan Bakü-Ceyhan boru hattı ile ilgili çok sayıda mekânsal görsel göze çarpmaktadır. Daha çok kıtasal ölçekte olduğu gözlemlenen bu görselleri, bölgesel ölçekte elektrik dağıtımı, su kaynaklarının dağılımı gibi konularda yer verilen mekânsal görseller izlemektedir. Doğal gaz ve içme suyunun Marmara Bölgesi içinde dağıtımı gibi yine bölgesel ve lokal örneklerle rastlanmıştır. Ayrıca yapımına yine 1990’lı yıllarda başlanan, Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP) ve etki alanı ile ilgili mekânsal bilgi içeren doğal kaynaklara ilişkin örneklerle de rastlanmaktadır. Bölgesel olarak kömür, altın ve bor madeni rezervlerinin Türkiye genelindeki dağılımına ilişkin haberlerde yer verilen mekânsal görseller ise

‘Doğal Kaynaklar’ başlığı kapsamında incelenen münferit örneklerdir. Bu kategori altında değerlendirilen mekânsal görseller daha çok ‘harita’ niteliğindedir.

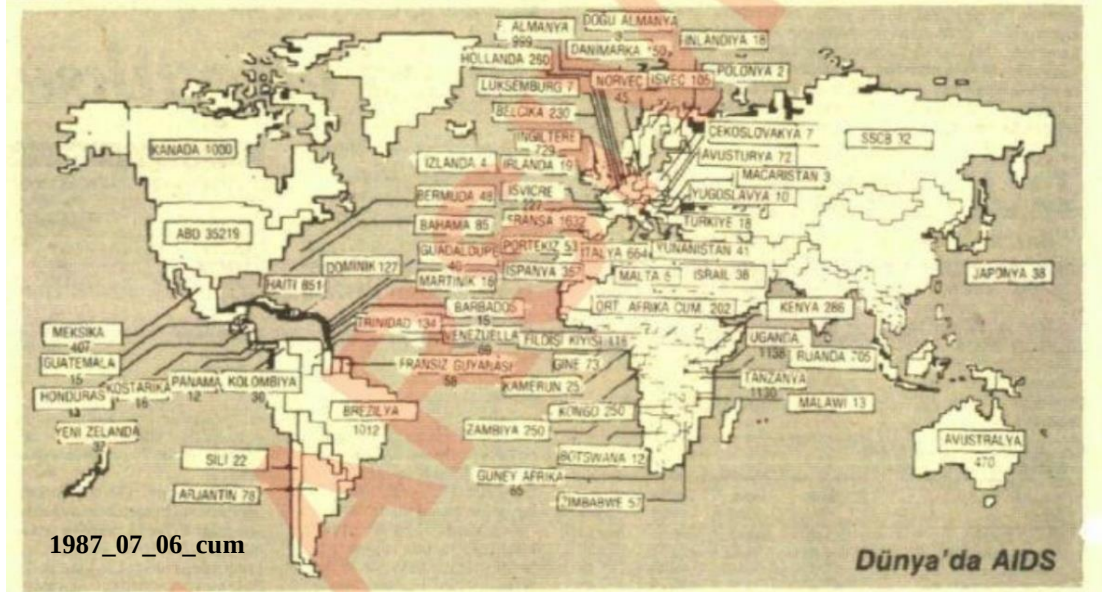
Şekil 4.69 : Petrol boru hattı projesi harita örneği (“Bakü-Ceyhan”, 1997).

Gazeteler içindeki Seyahat/Turizm sayfaları/köşeleri ve haber sayfalarında yer aldığı gözlemlenen diğer ‘Turizm’ haberleri de mekânsal görsellerin yer verildiği haber konularından biridir (Çizelge 4.13) (Şekil 4.70). Küresel, kıtasal, bölgesel ve lokal ölçekte olduğu gözlemlenen bu görsellerin daha çok harita niteliğinde olduğu görülmüştür.

Şekil 4.70 : Turizm haberine ilişkin harita örneği (“İşte Mavi Bayraklı”, 1997).

Farklı dönemlerde epidemi, andemi ve pandemi gibi farklı ölçeklerde etki alanı bulunan, farklı boyutlardaki salgın vakalarının ve diğer bulaşıcı/salgın hastalıkların yaygınlıklarının ele alındığı mekânsal görseller ise ‘Epidemiyolojik’ alt başlığı altında değerlendirilmiştir. Bu bağlamda kolera ve AIDS hastalıklarına ilişkin haberlerde özellikle küresel düzeydeki dağılıma dikkat çeken küresel ölçekli haritalara yer verildiği gözlenmiştir (Şekil 4.71). Ayrıca grip, sıtma gibi hastalıkların belli bir bölge içindeki dağılımlarına ilişkin münferit örneklere de rastlanmıştır, konu kapsamında incelenen bütün bu mekânsal görsellerin harita olduğu izlenmiştir. Sağlıkla ilişkili mekânsal görsel bulunduran diğer haberler ise farklı olarak ‘Sağlık’ başlığı altında ayrıca değerlendirilmiştir (Çizelge 4.13). Tedavi merkezleri, sağlık koşullarına uygunluğu ya da uygunsuzluğu tartışılan okul ve iş yerleri, hipertansiyon hastalarının bölgesel dağılımı gibi konularda yer verilen haritalar bu başlık altında incelenmiştir.

Şekil 4.71 : AIDS hastalığına ilişkin bir örnek (“Dünya’da AIDS”, 1987).

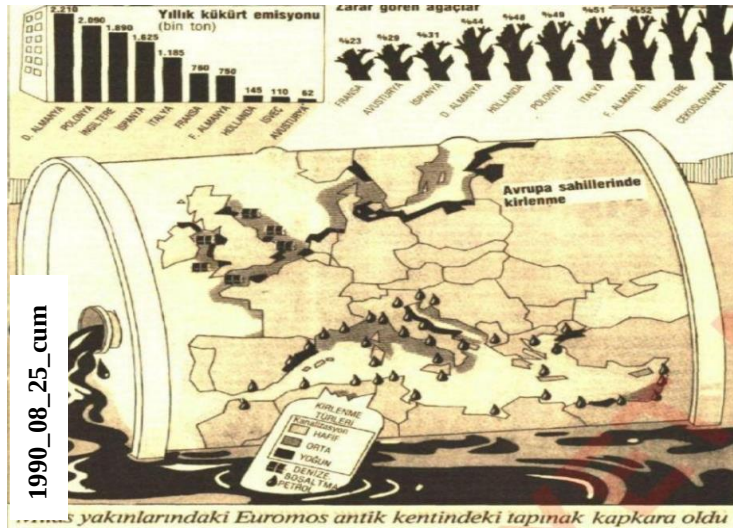
Çalışma kapsamında değerlendirilen dönemin son yıllarında ‘Teknoloji’ konulu haberlerin henüz yaygınlaşmaya başladığı görülmüştür (Çizelge 4.13). Masaüstü bilgisayarları, internet ağları ve 1990’lı yılların sonu itibariyle cep telefonu şebekelerine ilişkin bilişim haberlerinin mekânsal görseller kullanılarak verildiği tespit edilmiştir (Şekil 4.72). Kullanılan mekânsal görsellerin çoğu harita benzeri niteliktedir. Teknoloji içeriği bulunmayan bilimsel içerikli haberler ise farklı olarak ‘Bilim’ başlığı altında değerlendirilmiştir. Güneş ve ay tutulmaları, uydu ve uzay alanındaki gelişmeler, yeni fosil keşifleri gibi haberlerin yanı sıra, bazı gazetelerde

bulunan bilim köşesi gibi bölümlerle haber niteliği taşımayan bilgiler verildiği de gözlenmiştir.

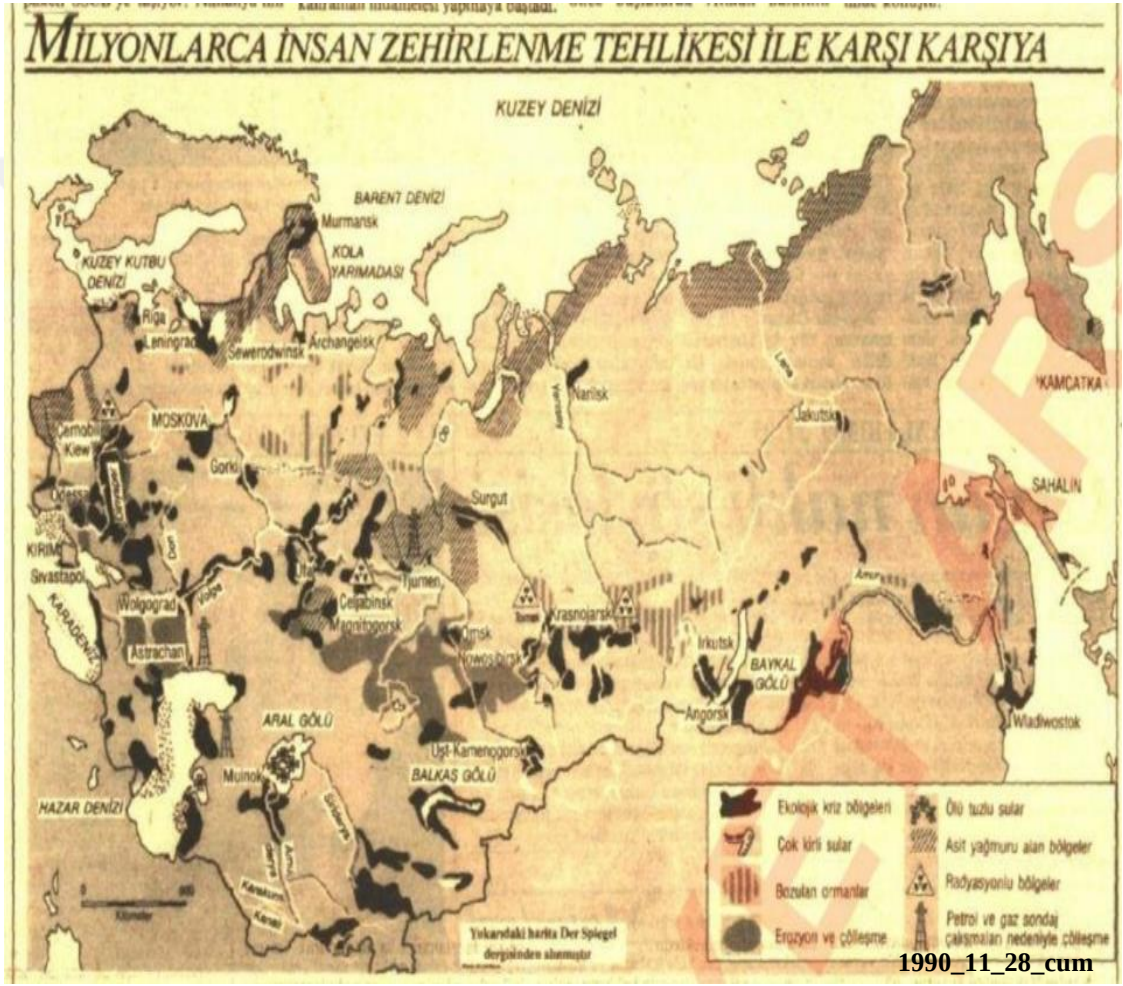
Şekil 4.72 : Bir teknoloji haberinde kullanılan kroki (“Bıgisayar Vadisi”, 1999).

Ekolojik problemler üzerine farkındalığa yönelik haberlerin 1980’li yılların sonu ve 1990’lu yıllar itibariyle arttığı görülmüştür. Bu haberlerin çoğunda mekânsal görselleştirmeye başvurulduğu gözlenmiştir. (Çizelge 4.13). Özellikle toprak, su ve hava kirliliğine ilişkin güncel durumların ortaya konması için, İstanbul, İstanbul Boğazı ve Marmara bölgesi başta olmak üzere, Türkiye’de ve Dünya’da yaşanan çevresel krizlerin mekânsal olarak gündeme geldiği tespit edilmiştir. Bu doğrultuda, sahiller, kıyılar ve göllere ilişkin su kirliliği haritaları, korunan su kaynakları haritası, barajlar için su seviyesi haritası, kanalizasyon ve tam arıtma sistemlerini ele alan biyolojik arıtma ağı haritası ve farklı bölgelere ilişkin toprak ve hava kirliliği ölçümlerine dayanan kirlilik haritaları örneklerine rastlanmıştır (Şekil 4.73).

Şekil 4.73 : Kirliliğe ilişkin örnek (“Avrupa Sahillerinde”, 1990).

Ayrıca kaplumbağa, kuş ve balinaların kendi habitatlarında yaşama haklarıyla ilgili yapılan haberlerde de konuyla bağlantılı haritalardan yararlanıldığı gözlenmiştir. Günümüz popüler çevre problemi haberlerinden biri olan ve çalışmanın kapsadığı dönem itibariyle az sayıda olduğu gözlenen, ozon tabakası ve küresel ısınmaya ilişkin haberlerin 1980’li yılların sonunda gündem oluşturduğu izlenmiş, konuya ilişkin mekânsal bilgi kullanılan ilk haberin ise 1988 yılında Tercüman (C) gazetesinde yer aldığı tespit edilmiştir Ekolojik problemler üzerine kurgulanan bütün bu haberlerde büyük oranda haritaların kullanıldığı görülmüştür (Şekil 4.74).

Şekil 4.74 : Çevre kirliliğine ilişkin bir harita (“Milyonlarca İnsan”, 1990).

Veritabanı üzerinden yapılan analizler sonucunda; ‘Din’ temalı harita ve harita benzeri görsellerin 1970’li yıllarda yoğunlaştığı gözlenmektedir (Çizelge 4.13). Kıtasal ölçekte ‘Asya ve Afrika’da İslam’ başlıklı haritalar, dünya üzerinde yaşayan Müslümanların dağılımını gösteren haritalar, Müslümanların yoğun olarak yaşadığı bölgeler üzerinde mezhepsel dağılım haritaları, İslam dinine göre kutsal kabul edilen bölgelere ilişkin haritalar ve hac karayolu haritaları bu konuda gazete haberlerinde yer

verilen örneklerdir (Şekil 4.75). İlgili haberlerde kullanılan mekânsal görsellerin çoğunlukla harita niteliğinde olduğu tespit edilmiştir.

Şekil 4.75 : Hac haberine ilişkin harita örneği (“Mina: Şeytan Taşlama”, 1994)

Çalışmanın ele aldığı 30 yıl içinde Türkiye ve Dünya’da meydana gelen politik olayların yoğunluğu ve etkisi düşünüldüğünde; ‘Göç’ başlığı altında fazla sayıda örnekle karşılaşılacağı öngörülmüş ancak bütün bu dönem boyunca, beş gazete içinde konuya ilişkin yalnızca 8 farklı haritaya rastlanmıştır (Çizelge 4.13). Yugoslavya’da sınırların değişmesi ile Orta ve Batı Avrupa’da yaşanan göç dalgasına dikkat çeken 2 münferit örnek ve İstanbul’daki demografik yapıyı ele alan iç göç haritası dışında, konu kapsamında Dünya’da büyük göç hareketlerinin görselleştirildiği 3 harita tespit edilmiştir (Şekil 4.76).

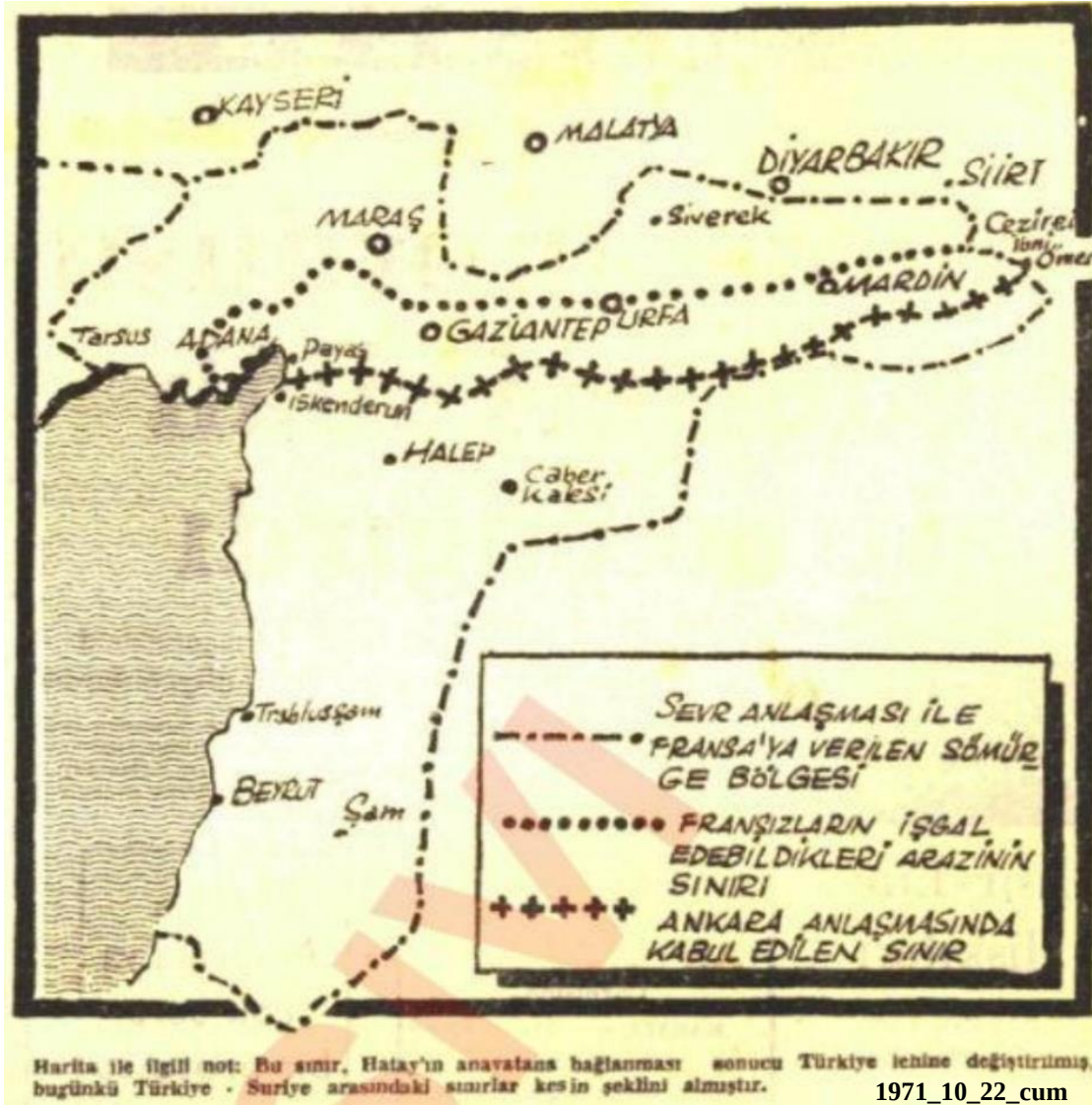
Şekil 4.76 : Göç hareketlerine ilişkin harita örneği (Dünya’da Göç”, 1993).

Harita ve harita benzeri görsellerin yer aldığı gazete bölümlerine ilişkin değerlendirmeler sırasında; Spor sayfalarında yer alan görsellere ek olarak gazetelerin haber sayfalarında da spor haberlerinin verildiği gözlenmiştir. Bu haberler mekânsal görsellerin kullanıldığı olimpiyatlar, yerel, ulusal ya da uluslararası spor müsabakaları gibi güncel ya da tarihsel spor olaylarıyla ilişkilidir (Şekil 4.77). Az sayıda olduğu gözlenen bu örnekler, daha çok harita başlığı altında değerlendirilmiştir.

Şekil 4.77 : Dünya Kupası ile ilgili harita örneği (“Amerika Dünya Kupası”, 1994).

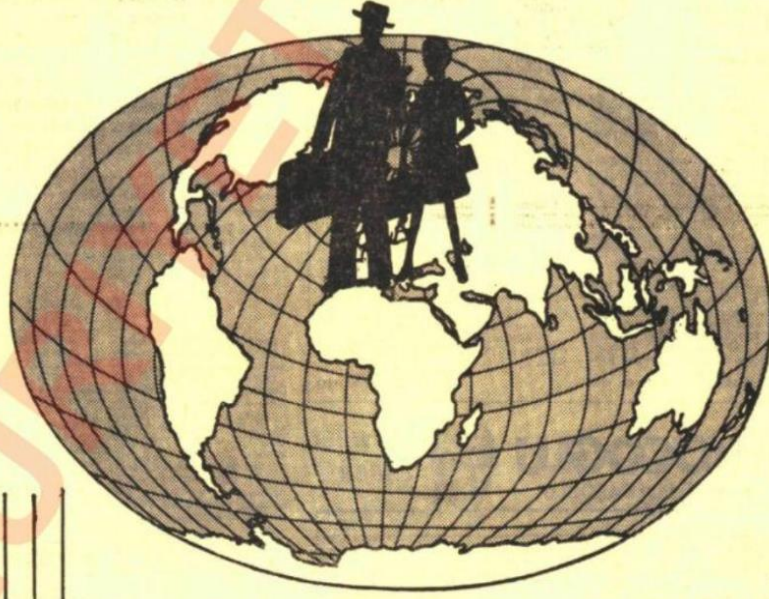
Gazetelerde güncel olaylara ilişkin haber akışı içinde mekânsal görsellere yer verildiği gibi, geçmişte yaşanan tarihsel olayların değerlendirildiği haber sayfalarında da harita ve harita benzeri görsellerin kullanımına başvurulduğu görülmüştür (Şekil 4.78), (Çizelge 4.13). Bu örnekler, veritabanı içinde ‘tarih’ başlığı altında değerlendirilmiştir. İncelemeye alınan bölgeyle ilişkili olarak yer verilen mekânsal görseller daha çok eski ve yeni sınırları gösterme amaçlıdır. Tarihi olayların sosyo-politik değerlendirmelerinin mekânsal olarak ele alındığı bu az sayıda örnek daha çok harita başlığı altında değerlendirilmiştir.

Şekil 4.78 : Sevr anlaşmasıyla ilgili harita (“Sevr Anlaşması”, 1971).

Harita ve harita benzeri görsellere çoğunlukla gazetelerin haber sayfalarında rastlansa da gazetelerin diğer bölümlerinde de yaygın şekilde kullanıldığı gözlemlenmiştir. Bu bölümlerin başında gazetelerin Reklam/İlan sayfaları yer almaktadır (Çizelge 4.12). Reklam/İlan sayfalarında rastlanan görsellerin daha çok harita benzeri nitelikte olduğu görülmüştür. Marka ve firmaların küresel yaygınlık algısı oluşturmak üzere dünyanın küresel veya kıtasal ölçekte haritalarının kullanıldığı bazı örneklerle rastlandığı gibi benzer amaçlarla küre gösterimlerin (Şekil 4.79, Şekil 4.80) kullanıldığı da görülmüştür. Bu bağlamda bazı firmaların şubelerine ilişkin mekânsal dağılımın görüldüğü haritalara da rastlanmıştır (Şekil 4.81). Aynı zamanda kroki ve plan kapsamında değerlendirilen basit çizimlerin de Reklam/İlan sayfalarında yer aldığı görülmüştür. Bu çizimler daha çok konut reklamlarında kullanılmaktadır.

EĞER YURT DIŞINA ÇIKIYORSANIZ DÖVİZİNİZİ ZİRAAT BANKASINDAN ALMALISINIZ

ÇÜNKÜ EN GENİŞ TEŞKİLATI İLE BU KONUDA DA EN İYİ HİZMETİ SİZE YİNE ZİRAAT BANKASI SUNAR. YURT DIŞINA BİR YILDA 4 DEFA ÇIKABİLİR VE 800 AMERİKAN DOLARI VEYA EŞİTİ KADAR DİĞER YABANCI PARALARI SEYAHAT DÖVİZİ OLARAK ALABİLİRSİNİZ.

döviz ALABİLECEĞİNİZ ŞUBELERİMİZ :

MERKEZ MÜDÜRLÜĞÜ-ANKARA	İZMİR	ERZURUM
YENİŞEHİR	KARSIYAKA - İZMİR	GAZİANTEP
KIZILAY	ŞADIRVANALTI	GİRESUN
KEÇİÖREN	ALSANCAK	ESKİŞEHİR
YENİMAHALLE		İZMİT
ULUS	ADANA	İSKENDERUN
MALTEPE	ADAPAZARI	İSPARTA
KARAKÖY	AFYON	KAYSERİ
BAHÇEKAPI	ANTALYA	KONYA
BEYOĞLU	ANTAKYA	MALATYA
EMİNÖNÜ	AYDIN	MARAS
KADIKÖY	BALIKESİR	MERSİN
HARBIYE	BURSA	ORDU
GALATASARAY	BURDUR	SAMSUN
BEYAZIT	ÇANKIRI	TRABZON
BAKIRKÖY	DENİZLİ	URFA
ŞİŞLİ	DIYARBAKIR	YOZGAT
LEVENT	EDİRNE	
	ELAZIĞ	

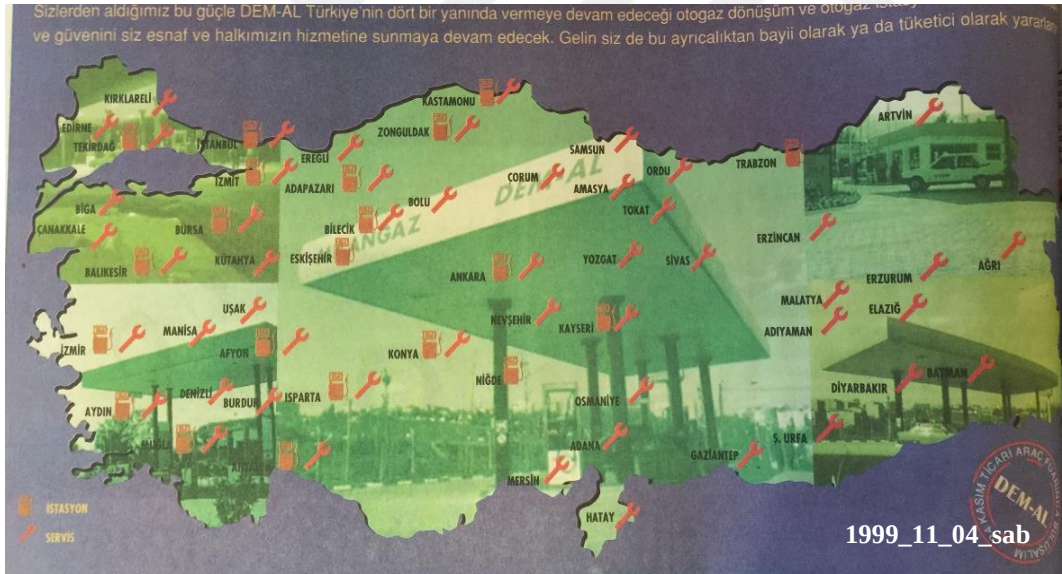
1973_09_03_cum

T.C.ZİRAAT BANKASI

Şekil 4.79 : Küresel ölçekli görsel ("Ziraat Bankası Reklamı", 1973).

Şekil 4.80 : Küre gösterimine yer veren bir reklam (“Oba Reklamı”, 1997).

Şekil 4.81 : Şube dağılımını gösteren harita (“Milan Gaz Reklamı”, 1999).

Harita benzeri görüntülere sıklıkla yer veren görsellerin en sık rastlandığı gazete bölümlerinden bir diğeri ise karikatür ve illüstrasyonlara ayrılmaktadır. Veritabanına kaydedilen 329 görüntünün bu bölümde yer aldığı ve daha çok harita benzeri nitelikte olduğu gözlemlenmiştir (Çizelge 4.12). Görüntülere ilişkin kartografik değerlendirmelerin yapıldığı ‘harita benzeri’ ana başlığı altında ayrı bir alt kategori olarak da değerlendirilen karikatürlere ilişkin detaylı inceleme Bölüm 4.2.1’de sunulmuş, örneklerle açıklanmıştır.

Daha çok küre gösterimi şeklinde tasarmlandığı gözlemlenen logolar ise mekânsal detayların kullanıldığı bir diğer gazete içeriğidir (Çizelge 4.12). Araştırma kapsamında değerlendirilen beş gazete içinde mekânsal öğelerin yer aldığı 37 farklı logo örneği görülmüştür. Logolar daha çok, yazı dizisi, köşe yazısı gibi gazete bölümlerinin isimleriyle uyumlu şekilde tasarlanmıştır (Şekil 4.82). Ayrıca gazetelerin kendi logoları, siyasi parti ve ticari girişimlere ait amblemler de gazeteler içinde kullanıldığı takdirde logo başlığı altında değerlendirilmiştir (Şekil 4.83). Çalışma kapsamında incelenen 72 yıllık arşiv incelendiğinde logo tasarımlarının daha çok renkli baskı tekniğine geçildikten sonra yaygınlaştığı görülmüştür.

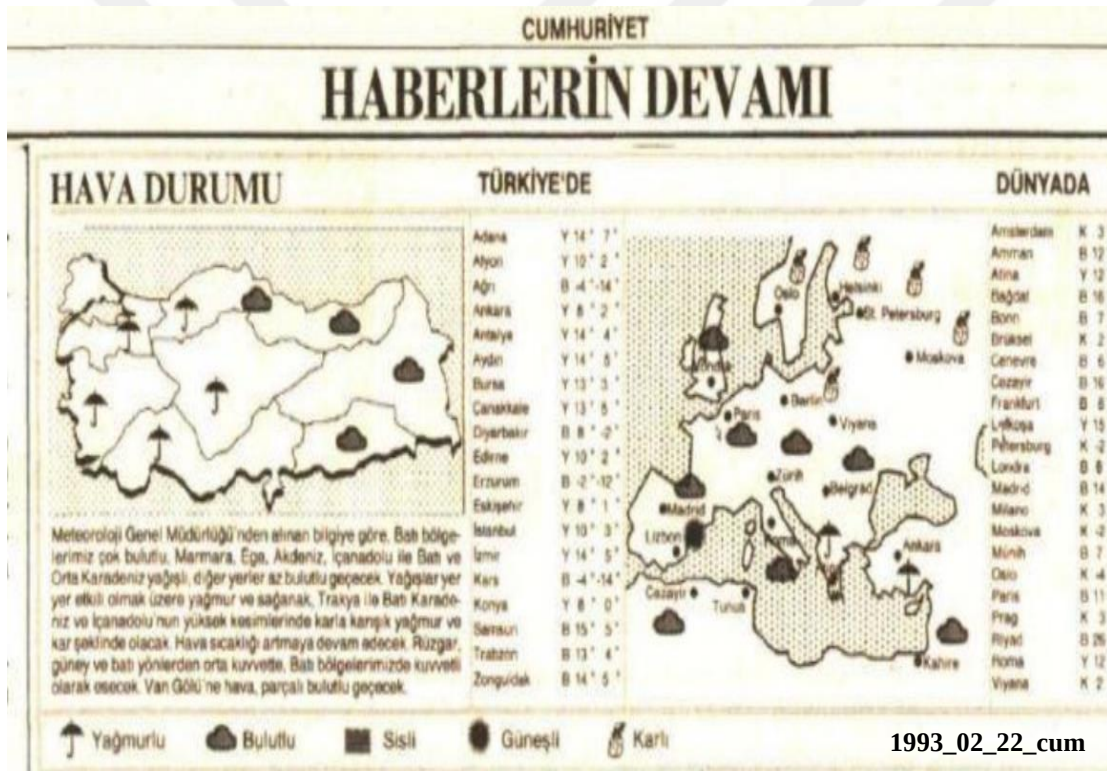
Şekil 4.82 : Köşe yazısı logo örneği (“Neleri Konuşuyor”, 1986).

Şekil 4.83 : Gazete ismi logo örneği (“Sabah Gazetesi Logo”, 1994).

Meteoroloji haberlerinin yer aldığı bölümler, doğası gereği mekânsal bilginin sıklıkla kullanıldığı gazete içerikleridir. 1970’li yıllardan itibaren mekânsal detayların meteoroloji haberlerinde yaygın şekilde kullanılmaya başladığı görülmüştür. 1980’li

yılların başlarında haberin konusunun yalnızca Türkiye olduğu formatın genişletildiği, ek olarak Avrupa kıtasının da mekânsal detaylarıyla ele alındığı gözlenmiştir (Şekil 4.84). Çalışmanın kapsamı içinde yer alan 1970-2000 yılları arası tarihsel periyot incelendiğinde, meteoroloji haberlerinin yoğunlukla mekânsal görsel kullanarak verildiği gözlenmiştir (Çizelge 4.12). Meteoroloji haritalarının işaretleştirilmesi mevsimsel olarak değiştiği için, veri arşivleme aşamasında işaretleştirmeye ilişkin detayların değiştiği örnekler göz önüne alınmış ve bu örnekler kaydedilmiştir. Her harita örneği o mevsimin karakteristiğini yansıtan figür işaretlere sahip olup, dönem boyunca günlük şekilde yer verilen haritaları temsil etmektedir. Bu durum, veritabanında ilgili alan için yapılacak sorgulamalar sonucu yalnızca 30 örneğe ulaşılmasının nedenidir.

Şekil 4.84 : Meteoroloji bölümü harita örneği (“Hava Durumu”, 1993).

Gazetelerin spor sayfalarında yer alan mekânsal görseller de çalışma kapsamında incelenmiştir (Çizelge 4.12). Türkiye’de yayınlanan gazetelerin spor sayfaları daha çok futbol haberlerini içerdiğinden, mekânsal görsellerin daha çok futbol konulu olduğu görülmektedir. Örneklerin birçoğu mekânsal detayların milli maçlar öncesi milli vurgular ile kullanıldığı izlenimini vermektedir. Genellikle tam sayfa verilen bu haberlerde, okura mekânsal bilgi vermeye çalışılmadığı halde, maç öncesi ya da sonrası, mekânsal görsellerin haber başlığı ve yer verilen sloganlarla uyumlu şekilde

kullanıldığı gözlenmiştir (Şekil 4.85). Ayrıca spor sayfalarında kullanılan haritalarla mekânsal bilgi vermeyi amaçlayan görsellere de az da olsa rastlanmıştır (Şekil 4.86).

Şekil 4.85 : Spor haberlerinde kullanılan görsel örneği (“Haydi Aslanım”, 1993).

Şekil 4.86 : Spor sayfalarında kullanılan görsel örneği (“Futbolumuz ‘BM’”, 1993).

Yaygın olarak rastlanmasa da dönemsel olarak ortaya konan araştırma ve haberlerin sunulduğu yazı dizisi sayfalarında da mekânsal görsellere rastlanmıştır (Çizelge 4.12), (Şekil 4.87).

Şekil 4.87 : Yazı dizisi örneği (“Almanya’da Patron Olan”, 1993).

Köşe yazısı, röportaj, çocuk ve çizgi roman gibi gazetelerin mekânsal görsellere rastlanan diğer bölümlerinde tespit edilen münferit örnekler ise değerlendirilerek, veritabanına kaydedilmiştir (Çizelge 4.12).

Haritalar yeryüzünün geometrik ve öznitelik bilgisini veren iletişim araçlarıdır. Gazete haritalarının kullanıldığı gazete içeriğiyle paralel olarak, haritalarda kullanılan içeriksel ve biçimsel grafik detaylar farklılık göstermektedir. Bilgi veren haritalar olduğu gibi, tasarımlanan harita ile bazı örneklerden bilgi verilmediği, kimi zaman spekülatif bilgi verildiği, kimi zaman ise kullanılan haritalar ile gazete okurunun yanlış bilgi edinebildiği gözlenmiştir. Bölüm 5’te örnekler üzerinden tartışıldığı gibi, haberde sunulan tema ile verilmek istenen bilginin haritayla ilişkili olmadığı örneklerin yanısıra okurun bilgi sağladığı örneklerle de rastlanmıştır. Veritabanı üzerinden sağlanan sorgulama olanaklarıyla incelenen bu haritalar, kartografik bilgi iletişim teorisi kapsamında bu dört başlıktan biri altında değerlendirilebilmektedir.

5. SONUÇLAR

İki yıl süren bir veri arşivleme çalışması ile 8 gazetenin 1928 ve 2000 yılları arasındaki tarihsel dönemine ait kopyaları incelenmiş, harita ve harita benzeri görselleri toplanmıştır. Çalışma kapsamında ise 1970-2000 yılları arasında yayın hayatını sürdüren beş gazeteye ait 3452 görsel değerlendirilmiştir. Bu görsellerin, kartografik ve tematik değerlendirmeleri Bölüm 4'te, üretilen veritabanının kavramsal, mantıksal ve fiziksel tasarım süreci ise Bölüm 3'te detaylı şekilde anlatılmıştır. www.mapstoreofnews.com adresinden ulaşılabilen veritabanı ile sorgulanabilen veri grubu; çalışmanın henüz başında hedeflendiği üzere; gazetelerde yer alan mekânsal görsellere ilişkin araştırma yapan bütün kullanıcıların erişim sağlayabileceği şekilde kartografik ve tematik olarak kategorize edilmiş durumdadır. Veritabanının sağladığı sorgulama olanaklarından yararlanan kullanıcılar için farklı filtreleme özellikleri ile gazetelerdeki mekânsal görseller; harita ve harita benzeri olarak iki ana başlık altında değerlendirilmiştir. En fazla harita benzeri kullanıma yer veren gazete bölümleri, bütün gazeteler ortalamasında; Karikatür ve Reklam/İlan sayfalarıdır. Karikatürler içinde yer verilen mekânsal detayların önemli bir kısmı politik mesajlar içermekte, bunların bir kısmı ise propaganda niteliği taşımaktadır. Dönem içinde yaşanan politik olay ve konuların sıklıkla işlendiği bu görsellerde harita benzeri kullanımlar daha çok; devletlere ait bir fotoğraf gibi kullanılmakta, sınır ve komşuluk ilişkilerine vurgu yapılmakta, mekânsal detaylar daha çok manipülatif bir çerçevede sunulmaktadır. Harita benzeri kullanımların yaygın şekilde görüldüğü Reklam/İlan sayfalarında ise daha çok haritaların küre biçimli kullanımı göze çarpmaktadır. Ayrıca küre kullanımını Reklam/İlan sayfalarından sonra gazetede kullanılan diğer logo tasarımlarında sıkça görmek mümkündür. Gazetelerin Reklam/İlan sayfaları içinde 1990'lı yıllarda arttığı gözlemlenen konut reklamlarında ise daha çok plan/kroki gibi basit çizimlere rastlanmıştır.

Gazetelerde yer alan mekânsal görsellerin harita olarak kabul edilmesine ilişkin veriler ise tez çalışmasına ilişkin kartografik incelemelerin diğer bir önemli bölümünü oluşturmaktadır. Monmonier (1989)'in de tespit ettiği gibi gazeteler içinde yer verilen

bu haritalar genel olarak tematik haritalardır. Ayrıca bu haritaların daha çok bölgesel ölçekte olduğu gözlenmiştir. Türkiye’de çıkan gazetelerde yer verilen haber içeriklerinin daha çok Avrupa ve Ortadoğu gibi, Türkiye ve Türkiye’ye yakın bölgelerle ilişkili olduğu düşünüldüğünde, karşılaşılan mekânsal görsellerin daha çok bölgesel ölçek özelliğinde olması beklenen bir sonuçtur.

Bölüm 4’de görsel değişkenlerin kullanımlarına detaylı değinildiği üzere; gazete haritalarının önemli görsel grafik iletişim aracı olduğu düşünüldüğünde; işaretleştirmede en çok kullanılan parametrenin “figür işaretler” olması iletişim teorisi kapsamında değerlendirildiğinde öngörülen sonuçlardan biridir. Tasarımcı ya da gazete karar vericilerinin figür işaretli haritalar tercih etmesi, fenomene ilişkin bilgilerin gazete okuru tarafından daha kolay ve hızlı algılanmasına olan katkısından kaynaklanmaktadır. Haber metni içinde yer alan bir bilgi ile, figürün harita içindeki uyumu okur zihninde metnin görselinin yaratılması anlamına gelmektedir. Dolayısıyla figür işaret kullanımı, okurun zihninde sözel bilgi ile figür işaretli harita yoluyla verilen mekânsal bilginin daha kolay eşleşmesini sağlamaktadır. Ayrıca harf, rakam gibi işaretlerden çok, asker, posta güvercini ve siyasi parti ya da marka amblemi gibi figür işaretlerin kullanımı, aynı zamanda gazetelerin görsel araçlar olduğu iddiasını desteklemektedir. Haber metninde verilmek istenen bilgiye atıfta bulunan figür işaretler, o bilginin vurgulayıcılığını da artırmaktadır. Aynı zamanda haber metninde kullanılan figür işaretli haritalara ilişkin bir işaret tablosuna ihtiyaç duyulmazken, harf, rakam gibi işaretlerin açıklanması için bir işaret tablosu kullanmak gerekmektedir. Bazı örneklerde, haber metni içinde, haritada kullanılan işaretleştirmeye ilişkin bilgilendirmelere rastlansa da, sözel bilgiyi okumadan, yalnızca haritadan bilgi alan okur için figür işaret daha açıklayıcıdır. Figür işaretlerden sonra en çok kullanılan görsel değişkenin ‘doku’ olması ise, tez çalışması ile incelenen dönemin renkli basım tekniğinin henüz yaygınlaştığı bir dönem olması itibariyle, yine beklenen bir sonuçtur. Bu haritalarda fenomene ilişkin değişimin siyah beyaz tarama yöntemi ile, yani “doku” kartografik görsel değişkeni kullanılarak görselleştirildiği görülmüştür.

Bunun yanında gazete haritalarının işaretleştirilmesinde kullanılan bütün görsel değişkenlerin genel olarak; kartografik kural, gelenek ve kısıtlamalara uyulmadan tasarlandığı görülmektedir. Bu doğrultuda çoğunlukla işaretlerin; ölçeklendirilmediği, birincil ve ikincil bilgilerin harita alanı içinde kartografik kurallara bağlı kalınmadan ve bir bilgi hiyerarşisi gözetilmeden kullanıldığı görülmüştür. Bu bağlamda yazı ve

işaretlerin basit tasarımı olduğu ve gazete içeriğine paralel olarak haritaların bir çoğunun okuru bilgilendirmekten ve geliştirmekten uzak olduğu tespiti yapılmıştır. Gazetede kullanılan haritaların genellikle profesyonel kullanıcılara yönelik olarak tasarlanmaması, okurun eğitilmiş olmasını gerektirmemesi haritaların daha genel kitleler için anlaşılır olarak tasarlanmasını öncelerken, genel olarak konum belirten 'çizim'ler olarak düşünülmesi de (Balchin, 1985; Monmonier, 1989; Kent ve Sanders, 1993; Vujakovic, 2010) bu durumun öngörülen sonuçlarından biridir. Aynı zamanda çalışmanın hemen başında, 2000'li yıllara yaklaşıırken gelişen teknolojik olanaklarla birlikte, gazetelerde kullanılan mekânsal görseller ile verilmek istenen mekânsal ve sözel bilginin daha iyi ortaya konabileceğine ilişkin bir düşünce ve umut ortaya çıkmıştır. 3452 mekânsal görsel bu doğrultuda da incelenmiştir. Ancak teknolojik gelişmelerle paralel olarak, yıldan yıla bir iyileşme saptanmadığı gibi, 2000'li yıllara yaklaşan 1990'lı yıllara ait kopyalarda yer alan mekânsal görsellerde de sistematik bir iyileşme gözlenmediği belirlenmiştir.

Bölüm 4'te detaylı şekilde ele alındığı üzere; veritabanı yoluyla, tek tek ya da çeşitli kombinasyonlar halinde sorgulanan haritaların harita elemanlarına ilişkin değerlendirmeler yapılmıştır. Buna göre çalışma, literatürde aynı amaçlarla yapılmış bazı çalışmaların (Balchin, 1985; Monmonier, 1989) sonuçlarıyla tutarlılık göstermektedir. Harita elemanlarının gazete haritaları içinde çoğunlukla, yazı ve işaretlerin hiyerarşik organizasyonunun gözetilmemesi örneğinde olduğu gibi bazı kartografik kriterler göz önünde bulundurulmadan kullanıldığı görülmüştür. Ancak gazete sayfalarını tasarımı yapan ekibin ölçütlerine ve mizanpajda kullanılan tasarım öğelerine göre gazete haritalarının tasarımı olduğu tespit edilmiştir. Harita yazıları, yöneltme elemanı, işaret tablosu, ek harita gibi harita elemanlarının kartografik kriterlerden çok, gazete içinde kullanıldığı metinle ilişkili olarak tasarımı olduğu görülmüştür. Bununla birlikte, bu haritaların projeksiyon ve datum bilgisinin yazı metni ya da harita alanı içinde yer alması gibi bir örneğe hiç rastlanmamıştır. Bu bilgilerin gazete haritalarında yer alması da ayrıca tartışma konusudur, üretim ve kaynak bilgilerinin belirtilmemesi fikri sınai haklar çerçevesinde değerlendirilmesi gereken önemli bir problemdir. Tasarımcının bilgisi dâhilinde ya da bilgisi dâhilinde olmadan alıntılanan her haritaya ilişkin kaynak bilgisi okura iletilmelidir. Haritalar üretim süreci itibarıyla tasarımcının sorumluluk olarak ortaya koyduğu ürünlerdir. Dolayısıyla kullanılan haritalara ilişkin kartografik ya da tematik değerlendirmelerin

tasarımcıya ulaşabilmesi için harita tasarımcısına ilişkin bilgilerin yer alması gerekmektedir. Yazı dili Türkçe olmadığı için farklı kaynaklardan alıntılandığı açık olan 53 haritanın bir çoğunun tasarımcısına ilişkin bilgilere yer verilmemesi de problemin bir diğer boyutudur. Bu örnekler içinde yalnızca 13 haritanın üretim ve kaynak bilgileri, çoğunlukla haber metni içinde yer verilerek belirtilmiştir. Çalışmanın amaçlarından biri de bu problemin dile getirilmesi ve çözüm önerilerinin tartışılmasıdır. Konunun hukuki yönü düşünüldüğünde, tasarımcı ve ürüne yönelik hakların korunması gerektiği bir gerçektir. Bu doğrultuda, çalışma kapsamında ilgili mevzuatta konuyla ilgili değişikliklerin yapılması getirilen önerilerden biridir.

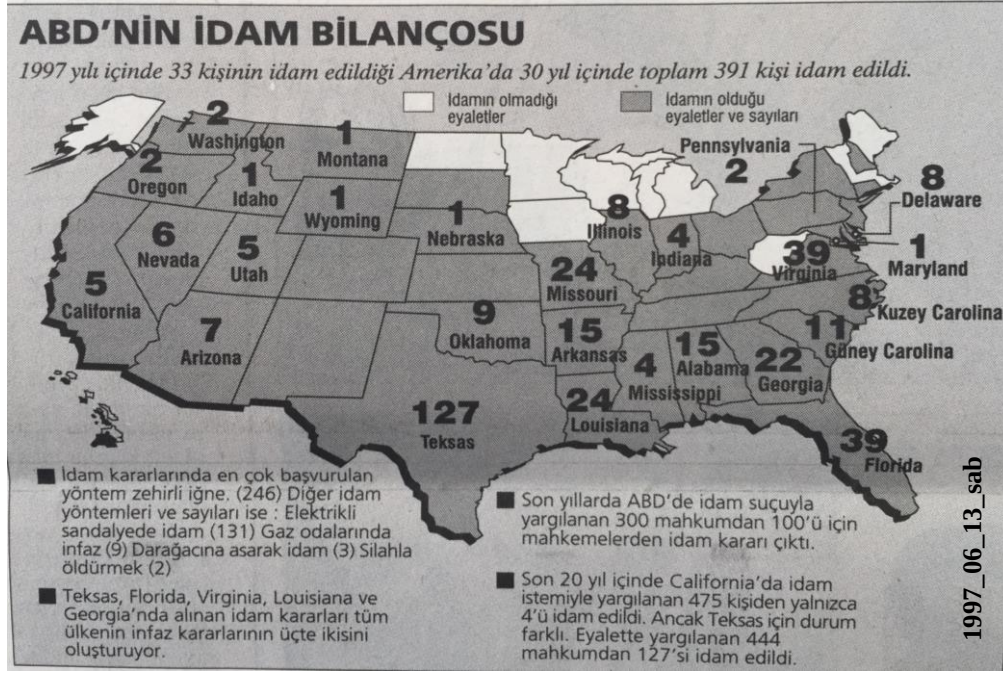
Bölüm 4'te detaylıca değinildiği üzere; tez çalışması kapsamında yapılan diğer bir değerlendirme ise gazetelerde kullanılan mekânsal görsellerin tematik özellikleri, mekânsal görselin yer aldığı gazete bölümü ve haber sayfalarında yer alan içeriğin konusuna bağlı olarak ortaya konmuştur. Bu kapsamda gazeteler içinde mekânsal görsellerin en çok kullanıldığı bölüm haber sayfalarıdır. Politik konular ise en çok harita kullanılan haber içeriğidir. Buradan yola çıkarak, gazetelerde yer verilen mekânsal görsellerin toplumun her kesimini etkileyen sosyal, ekonomik ve politik olaylarla artış gösterdiği görülmektedir. Toplumun her kesimini etkileyen sosyo-politik olaylar sırasında mekânsal gösterimin yani harita kullanımının arttığı izlenmiştir. Ayrıca salgın/yaygın hastalık ve doğal afet gibi kitleleri olumsuz etkileyen olayların da mekânsal görsellerin kullanımını artırdığı görülmüştür. Doğa olaylarının yaşandığı coğrafyalarda harita ile gerçekliğin daha vurgulayıcı biçimde yansıtıldığı tespit edilmiştir. Özellikle 17 Ağustos 1999 Marmara depremi gibi toplumu travmatize eden bazı olayların aktarılışı sırasında daha sık olarak mekânsal görsellere başvurulduğu gözlenmiştir. Can ve mal kaybının yanısıra ciddi ekonomik sonuçları olan bu yıkıcı depremle ilgili haberlerde kullanılan sözel bilgi ve mekânsal görseller göstermiştir ki; toplumun tamamını ilgilendiren ve etkileyen mekânsal olaylar sırasında daha fazla haritaya gereksinim duyulmuştur (Sarin ve Ulugtekin, 2019). Ayrıca Marmara Depremi örneğinde olduğu gibi ağır ekonomik sonuçları olan olaylar gazetelerde daha çok mekânsal görseller eşliğinde yer bulmaktadır. Depremle ilgili harita servis eden çok sayıda kurum olması da yazılı basının harita kullanımını artırmaktadır. Ancak hiçbir grafik gösterim ve sözel aktarım; mekânsal olguları harita kadar iyi görselleştiremeyeceğinden, harita kullanımının sıkça başvurulmuş bir çözüm olduğu görülmüştür. Lokal bazda mekânsal gösterimlerin yer aldığı kaza, suikast,

trafik haberleri de yine ‘ne’, ‘nerede’ sorularına en iyi cevap niteliği taşıyan haritaların yoğun şekilde kullanıldığı haber içerikleridir.

Gerek verinin arşivlenmesi ve veritabanına girişi, gerekse kartografik parametrelere göre sorgulanması sırasında tespit edilen bütün harita ve harita benzeri görseller; klasik kartografyada Max Eckert (1908) tarafından açıklanan, haritaların; doğru, eksiksiz, kullanma amacına uygun, açık, anlaşılır, okunaklı ve ‘güzel’ olması koşullarının bir bütün içinde ölçülebilir olmaması nedeniyle, bu kriterler gözönüne alınarak, kartografik iletişim teorisi kapsamında da sınıflandırılmış ve değerlendirilmiştir. Hatta verilerin arşivlenmesi sırasında görülmüştür ki, bazı harita ya da harita benzeri görseller, sayfada kullanıldığı içerik olmadan kopyalandığında, mekansal görsel yoluyla verilmek istenen mekansal ve sözel bilgiye ilişkin mesaj algılanamamaktadır. Bu nedenle görsellerin veritabanına girişi sırasında kartografik ve tematik olarak daha sağlıklı yorumlanabilmesi için, arşivleme yapılırken, görselin kullanıldığı içerik ve sayfa görünümü de ayrıca kopyalanmıştır. Bu durum ve yapılan değerlendirmeler göz önünde bulundurulduğunda, gazetelerde yer alan haritaların bir çoğunun bilgi vermeyen kapsamında değerlendirilmesi gerektiği ortaya çıkmıştır. Buradan yola çıkarak, incelenen her görsel; bilgi veren, bilgi vermeyen, yanlış bilgi veren ve spekülatif bilgi veren olarak dört alt başlık altında değerlendirilmiştir. Ancak bu sonuç bütün görsellerin incelenmesi sonucu oluşan kartografik yorumlardan biridir. Dolayısıyla çalışmanın başında veritabanı inşa edilirken, veri kategorizasyon şeması içinde böyle bir değerlendirme ölçütüne başvurulmamıştır. Dolayısıyla veritabanı kullanılarak bu başlıklar üzerinden bir sorgulama olanağı sunulmamıştır. Diğer sorgulama olanakları ile ulaşılan haritalara ilişkin ortaya çıkan kartografik yorumlar ve yazarın arşivleme deneyimine dayanan gözlemler sonucunda, harita kullanımlarının sonuç olarak bu dört başlık altında değerlendirilebileceği görülmüştür.

‘Bilgi veren’ mekânsal görseller daha çok bir fenomene ilişkin biçim, renk, renk tonu, yön, doğrultu ve büyüklük gibi grafik değişkenlerin çoğunlukla doğru kullanıldığı, bilgi algısının hızlı anlaşılır biçimde olduğu gösterimlerdir. Bu görsellerde daha çok iletilmek istenen haber ile ilişkili doğru işaretleştirilenin kullanıldığı tespit edilmiştir (Şekil 5.1). Haber metni içinde aktarılan olay veya konu ile paralel şekilde yer verilen bu haritalar ile metindeki bilginin mekânsal görselleştirilmesi sağlanmaktadır. Gazetelerin haber sayfaları dışındaki diğer bölümlerinde yer alan haritaların çoğunlukla, mekânsallaştırılan bölgeyle ilgili tematik ya da coğrafi bilgi verme amacı

hedeflemediği, dekoratif amaçlı oldukları ya da içerikte kullanılacak görsel malzeme eksikliğini gidermek amacıyla kullanıldıkları görülmüştür. Ancak bazı harita kullanımlarında haber metninde işlenen konunun görselleştirilmesinden çok, yalnızca bahsedilen coğrafyanın dünya üzerindeki konumuna ve komşuluk ilişkilerine ilişkin bilgi verilmesi amacıyla bölgesel, kıtasal ve küresel ölçekte harita ya da harita benzeri (Şekil 5.2) görsellere yer verildiği de görülmektedir.

Şekil 5.1 : ‘Bilgi veren’ kapsamında harita (“ABD’nin İdam Bilançosu”, 1997).

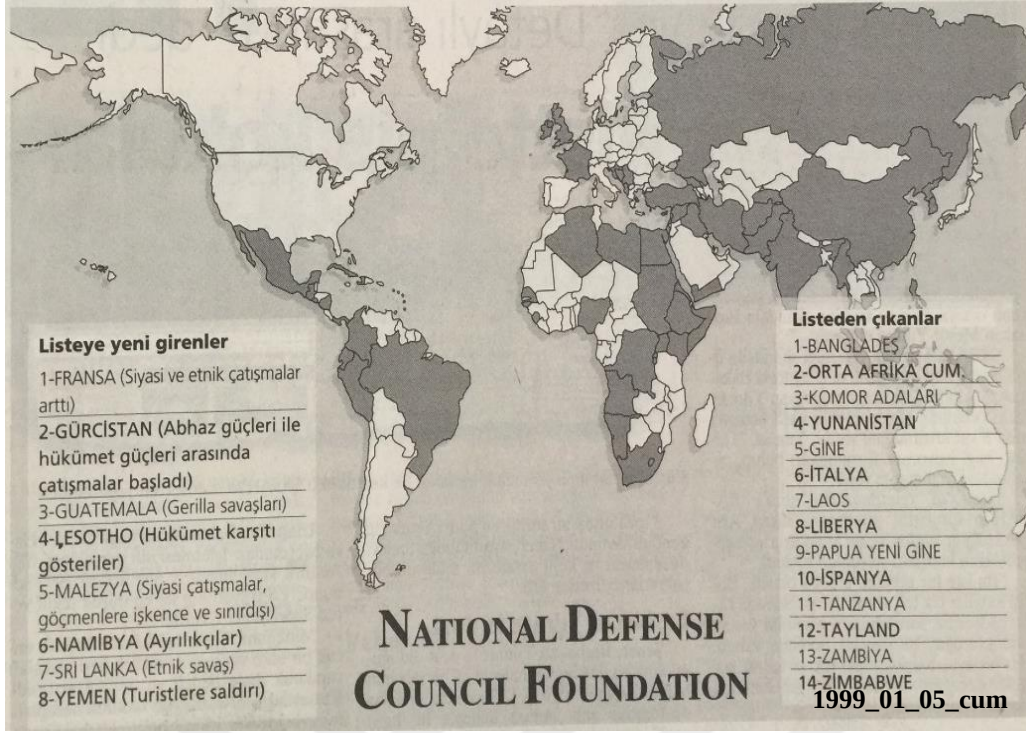

Şekil 5.2 : ‘Bilgi veren’ kullanıma örnek (Gürel, 1992).

Bu kapsamda incelenen görsellerin gazetelerin hemen her bölümünde daha yaygın şekilde kullanıldığı ve daha çok özdeş (identical) haritalar ve harita benzeri kullanımlar olduğu değerlendirilmiştir. Bu kullanımlar ile okur tanıdığı ve tanımadığı

coğrafyaların komşuluk ilişkileri ve mekan geometrisi hakkında bilgi sahibi olmaktadır. Bu da, gazete okurunun coğrafi eğitime katkı sağlandığı anlamına gelmektedir.

‘Bilgi vermeyen’ haritaların kullanımı belirlenen tarihsel dönem içinde oldukça yaygındır. Bu haritaların kullanımı ile okura, gazete içeriğine yönelik bir bilgi verme amacı güdülmeye çalışılmıştır. Kullanılan işaretler ile metinde sunulan bilgi arasında bir ilişkinin gözetilmediği, işaretlere ilişkin bilgilendirmenin bir işaret tablosu ile yapılmadığı gözlenmiştir. Bu haritalarla okurun hızlı ve anlaşılır şekilde bilgi almasının temel amaç olmadığı görülmüştür. Şekil 5.3’te görülen harita bu kullanıma ilişkin örneklerden biridir. ‘Listeye giren’ ve ‘listeden çıkan’ ülkelere ilişkin bilgi, harita alanı içinde iki metin kutusu yoluyla verilmektedir. Başlığı yabancı bir dilde olan bu harita ile ‘listeye giren’ ve ‘listeden çıkan’ ülkelere ilişkin bilgi almak olanaksızdır. Zira koyu taranmış alanların ‘listeye giren’ ya da ‘listeden çıkan’ kapsamına girip girmediğine ilişkin bir bilgi dahi verilmemiştir. Ayrıca işaret tablosu kullanılan gazete haritalarında yaygın olarak tespit edilen bir kullanım olduğu halde; bu örnekte haber metni içinde koyu taranmış bölgeler ve taranmamış bölgelerle ilgili olarak işaret tablosu görevi gören bir açıklama da yapılmamıştır. Tartışılan bu örnekte olduğu gibi bir olay veya konu kapsamında gazetelerin herhangi bir bölümünde yer verilen bu tür harita kullanımlarının coğrafi ya da tematik bilgi vermekten öte, gazete görselliğini artırıcı grafik unsur olarak kullanıldığı göze çarpmaktadır. Monmonier (1989)’in de tespit ettiği gibi, dönem itibarıyla bir çok mekânsal haber içeriğinin, habere ilişkin bir fotoğrafının olmayışı gibi metni destekleyen görsel bir grafik unsurun yokluğundan kaynaklanan imkansızlıklar nedeniyle kullanıldığı sonucuna varılmıştır. Bu tür haritalara gazetelerin pek çok bölümünde rastlanmaktadır. Haber içeriklerinde bu tür mekânsal görsellerin kullanımlara yer verilmesinin ise okurun mekânsal farkındalığına belirgin bir katkı yapmadığı görülmektedir. Haberin daha dikkat çekici bir boyut kazanması, sayfanın görsel yönünün artması gibi gazetecilik kaygılarının ön planda olduğunu gösteren bu kullanımlar, gazete haritalarının kullanılmasına ilişkin bu problemi deşifre etmektedir. Buradan hareketle, gazete haritalarının kullanımı ile birincil bilgi olarak mekânsal bilginin doğru iletimi kaygısının yaşanmadığı ve önemsenmediği görülmektedir.

Şekil 5.3 : ‘Bilgi vermeyen’ harita örneği (“Çatışmanın Ortasında”, 1999).

Araştırma sırasında gazete haritalarının bir kısmı ise ‘yanlış bilgi veren’ haritalar kapsamında değerlendirilmiştir. Kartografik algı teorisi kapsamında incelendiğinde özellikle haritası yapılan coğrafyanın yanlış görselleştirildiği örneklere rastlanmıştır. Ayrıca yazı parametresinin doğru kullanılmaması sonucu doğal ve yapay objelerin ayırt edilememesi, işaretler ve yazının harita alanı içinde doğru biçimde yerleştirilmemesi gibi tasarım ve ölçeklendirme problemleri nedeniyle mekânsal bilgilerin doğru algılanamadığı haritalar mevcuttur. Doğruluk ve kalite açısından zayıf olarak değerlendirilen bu gösterimler yorumlandığında; kullanım amacının yine sayfa ve metnin ‘görsel etkisi’ni artırmak olduğu görülmektedir. Dolayısıyla bu tür haritalar ile karşı karşıya kalan gazete okurunun tematik ve geometrik olarak yanlış bilgi edinmesi kaçınılmazdır. Şekil 5.4’te gösterilen harita bu kullanıma ilişkin çarpıcı örneklerden biridir. Bu haritada; yeşil renk kullanılan alanın düz bir hatla ayrılması coğrafyanın gerçek yapısına uygun değildir. Deprem riskine ilişkin bu bilgilendirme haritasında ikinci ve üçüncül derece risk bölgelerinin ayırımına ilişkin doğru mekânsal bilgi aktarılamamaktadır. Aynı zamanda 2. dereceden deprem bölgelerini nitelendirmek için kullanılan yeşil rengin tehlikeyi çağrıştırmadığı bir gerçektir. Okurun bu haritayı dayanak olarak alması ve yaşadığı kente ve bölgeye ilişkin risk değerlendirmesi yapması beklenmemelidir. Ancak gazetede başlık ile riski vurgulamak amacıyla bu tür bir harita kullanılmıştır. Yine bu kapsamda

değerlendirilebilecek haritalardan biri Bölüm 4’de yer alan Şekil 4.31’de incelenebilmektedir. Bu haritada gösterilen Kaliningrad kenti, aslında Rusya toprağı olmasına rağmen Polonya’da gösterilmiştir. Bu doğrultuda gazete haritalarında, gösterimi yapılan coğrafi bölgenin geometrik özelliklerine ilişkin yanlış bilgi verilebildiğı gibi, öznitelik bilgilere ilişkin detaylarla da yanlış bilgi verildiğı söylenebilmektedir.

Şekil 5.4 : Yanlış bilgi veren harita örneğı (“İstanbul’un Deprem Risk”, 1996).

Gazeteler ve dolayısı ile yer alan haritalar etkin bir bilgi verme ve bilgiyi yayma aracı olduğundan spekülative bilgilendirme aracı olarak da kullanıldığı örneklere rastlanmıştır. Bu kullanımlara daha çok deprem gibi doğal afetlere ilişkin haberlerde bilimsel verilere ve kaynaklara dayandırılmadan yer verilmektedir. Haberde geçen konu, dayanağı olmadan verildiğinden Şekil 5.5’te görülen bu haritanın arsa ve konut fiyatlarını canlandırmak üzere spekülative amaçla kullanıldığı sonucuna varılmaktadır. Şekil 5.5 ve 5.6’da verilen örneklerde görüldüğü gibi; mekânsal görseller kimi zaman

kitleler üzerinde panik havasına neden olacak bir metni destekleyecek şekilde kullanılmaktadır. Bilgi verme amacı olmayan bu kullanımların hangi amaca hizmet ettiği tartışma konusudur. Bu tür kullanımların sosyolojik yönleri üzerine çalışmalar yapılmalıdır. Veri dayanakları belli olmadan yer verilen bu harita ve harita benzeri kullanımların kitleleri yönlendirme aracı olarak kullanıldığı saptaması yapıldığından, bu algıyı oluşturan bütün mekânsal görseller bu nedenle tez çalışması kapsamında spekülâtif olarak değerlendirilmektedir.

Şekil 5.5 : Spekülâtif amaçlı kullanılan harita örneği (“Korkutan Beklenti”, 1997).

Şekil 5.6 : Spekülâtif amaçlı kullanım örneği (“Zayıf Bölgeler”, 1997).

Belirtilen tarihsel dönem içindeki incelemelere dayanan yorum ve değerlendirmeler sonucunda; genel olarak harita ve harita benzeri gösterimlerin daha çok bu dört başlıktan biri altında değerlendirilebileceği düşünülmektedir. Ancak literatürdeki benzer amaçlarla yapılmış diğer çalışmalarla da ortaya konduğu gibi; gazetelerde yer verilen haritaların çoğunlukla zayıf bir teknik ve kartografik bakış açısı eksikliği ile

tasarımlandığı gözlenmiştir (Balchin, 1985; Monmonier, 1989; Kent ve Sanders, 1993). Özellikle gazete haritalarının ilgili gazete bölümleri içinde içerik ve biçimsel olarak yanlış ve eksik şekilde tasarımlanan grafik görseller olduğu ve bir iletişim aracı olarak düşünülmediği görülmektedir. Gazetelerin her sosyo-ekonomik sınıf tarafından her gün kolaylıkla ulaşılan ekonomik araçlar olduğu düşünüldüğünde; yer verilen mekânsal görsellerin kartografik görselleştirmenin iletişim ve biliş bileşenleri açısından sorunlu olduğu tespit edilmiştir. Özellikle Türkiye gibi temel eğitim ve öğretim müfredatına mekânsal bilginin işlenmesi, okunması ve kullanımına ilişkin ders ve konuların yeterince ele alınmadığı ülkelerde (Uluğtekin, 1989), halkın coğrafi eğitim araçlarından biri olarak görülebilecek gazete haritalarının pek çok eksik ve yanlış içinde olması mesleki açıdan kaygı vericidir. Günümüzde internetin kolay erişilir olması ve navigasyon haritalarının kullanım gereksinimlerinin ortaya çıkması ile Google haritaları yaygın şekilde kullanılmaktadır. Bu durum insanların haritayla karşı karşıya kalma olasılığını artırmakta, kartografik biliş düzeyine önemli bir katkı sunmaktadır. Ancak tez çalışması ile odaklanılan dönem 2000 yılında sonlandığı için, kartografik ürünlerin kullanımı ve toplumun her kesimine sunulması, daha çok gazete gibi medya araçları ile sağlanmaktadır. Dolayısıyla çalışmayla mercek altına alınan dönem itibariyle; gazeteler özelinde yazılı medya, kartografik açıdan sorumluluk taşımaktadır. Günün şartlarında toplumun oldukça seyrek şekilde harita ile karşı karşıya kaldığı düşünüldüğünde, kartografik bilgi ileten kitlesel yazılı araçların önemi artmaktadır. Her yaş, eğitim ve sosyo-kültürel seviyeden kullanıcı grubunun donanım ve gereksinimlerini göz önünde bulundurarak hazırlanmış kartografik kaynakların eksik olması; harita okuma ve harita kullanma alışkanlıklarının toplumsal açıdan geri planda olmasına neden olmuştur. Sistematiik bir kartografik eğitim çerçevesinde harita okuma ve harita kullanma ders ve konularının eğitim-öğretim müfredatına alınmaması gibi dezavantajlar, gazetelerin bu konudaki rolleri üzerinde daha fazla durulmamasına neden olmuştur. Gazeteler özelinde yazılı basının bilgi ileten, bu denli önemli ve teknik bir araca yer verilmesi konusu üzerinde yeterli hassasiyetle durduğu düşünülmemektedir. Mekânsal görsellerin kartografik ve tematik doğruluk gözetilmeyerek, kaynak gösterilmeden, yalnızca mizanpaja ve görseelliğe uygunluğu düşünüülerek kullanılması mesleki açıdan çözüm bulunması gereken bir problemidir. Bu problemin çözümü yolunda ilk olarak; medya kuruluşlarının kullanmakta olduğu mekânsal görsellerin teknik ve tematik doğruluklarının sağlanması için profesyonel danışmanlık alabilecekleri bir iş ve hizmet alımı planı yapılması önerilmektedir. Bu

kapsamda, kartografik yetkinliği şüphe götürmeyen kamu kurum ve kuruluşları ile, özel sektör ve akademik kurumlardan danışmanlık hizmeti alınarak, bu alanda belli bir standart yakalanabileceği öngörülmektedir. Ayrıca kartografik ürünlerin yetkin ellerden geçmeden medya araçları yoluyla servis edilmesi kanuni düzenlemeler ile yeniden gözden geçirilmelidir. Tasarımcının haklarının korunmasına yönelik düzenlemelerin de bu kapsamda değerlendirilmesi gerekmektedir. Bahsedilen çözüm önerileriyle; kartografik bilginin basın yoluyla yanlış, eksik ve etiğe aykırı şekilde kullanılmasının önüne geçilebileceği öngörülmektedir.

Türkiye basını ve kartografya disiplini adına önemli ve kapsamlı sayılabilecek bu çalışma ile, detaylarıyla değinilen başlıklar altında dikkate değeri sonuçlar elde edilmiş, önerilerde bulunulmuştur. Ayrıca veritabanına kaydolan her mekânsal görselin georeferanslandırılması ve mekânsal olarak sorgulanabilir olması da, literatürde bu konuda yayınlanmış bir örneğine rastlanmayan bir bakış açısı ortaya koymaktadır. Bu yönleriyle çalışma; benzer çalışmalar içinde farklı bir yöntem ve ortaya koyduğu veritabanı sistemi ile geniş bir veri grubunun kartografik ve tematik olarak değerlendirilmesini sağlamaktadır. Yine, veritabanı sistemi üzerinden kartografik, tematik ve mekânsal sorgulama olanakları kullanılarak incelenen mekânsal görseller ve konu içeriklerinin, gelecekte yapılacak çalışmalar için önemli bir veri altyapısı oluşturduğu düşünülmektedir. Çok disiplinli çalışmalara imkân sağlayan bu durum yeni ve farklı kartografik bakış açıları ile ortaya çıkabilecek araştırma olanaklarını artırmaktadır. Bu araştırma ile odaklanılan dönem için; Türkiye basınının kartografik ürünleri ele alış biçimi ortaya konmuştur. Çalışma için taranan arşivin bir bölümü olan 1970-2000 yılları arası tarihsel dönem içinde gazete sayfalarında yer almış, 3452 mekânsal görselin kartografyanın yüzyıllara dayanan bilgi birikim ve prensipleri esas alınarak incelenmiş, bu doğrultuda görülen önemli noktalar üzerine dikkatle gidilmiş, eksiklik ve yanlışlık olarak yorumlanan noktalara ilişkin farkındalık oluşması hedeflenmiştir. Bu hedef doğrultusunda çalışma ile yapılan tespitler sayesinde önemli noktalara temas edildiği ve dikkat çekildiği düşünülmektedir. Özellikle kartografik ve tematik tasarım özellikleri açısından ilk kez inşa edilmiş bir mekân bazlı veritabanı sisteminin; Türkiye ve Dünya literatüründe harita ve harita benzeri ürünlerin değerlendirilme biçimi üzerine örnek oluşturduğu düşünülmektedir. Ayrıca halihazırda araştırma kapsamında arşivlenmiş olan, 1928-1970 yılları arasında yayın hayatını sürdüren 8 gazeteye ait mekânsal görsellerin veritabanına girişi ve veritabanı

üzerinden değerlendirilmesi yapılarak, farklı gazete ve tarihsel dönemlere ait mekânsal görsellerin incelenmesine devam edilmesi ilerleyen zamanlar için planlanan çalışmalardan biridir. Aynı zamanda bu çalışma ışığında; çalışmanın sonlandığı 2000 yılı sonrası tarihsel dönemler için de benzer çalışmalar yapılabilir. Bu eksende yürütülen çalışmalar için kütüphanelerde benzer çalışmalar yapan araştırmacıların şartları bakımından iyileştirmeler yapılması çalışma ile dikkat çekilmek istenen diğer bir noktadır.

Günümüzde benzer bir yaklaşım; mekânsal ilişki ve bilgilerin bir senaryo altında metinle birlikte kullanılmasını öneren “story map” kavramı ile ortaya konmaktadır. Kullanıcıya sunulan bu bilgilerin organizasyon ve sunumunu etkili hale getirmek için mekânsal bilgidен yararlanılan story map’ler hızla yaygınlaşmaktadır (URL 7). Tez çalışması ile ortaya konan mekânsal, zamansal ve tematik karşılaştırma olanakları ile güncel ‘story map’ çalışmaları yapılabilecektir. Veritabanı ile sağlanan sorgulama kolaylığı ile ulaşılan mekânsal detayların yer aldığı haber, gezi, tarih gibi gazete içeriklerinin, ‘story map’ kullanımları için zengin bir altlık olduğu düşünülmektedir.

Tez kapsamında oluşturulan veritabanı ile farklı amaçlarla kullanılabilecek filtreleme olanakları sunulmuştur. Bu yolla harita ve harita benzeri görsellere ulaşabildiğinden, görseller ve görsel sayıları üzerinden kartografik değerlendirmeler sağlanmaktadır. Bu anlamda veritabanı, ihtiva ettiği veri grubu ve dikkat çektiği sonuçlar açısından tez çalışması; gazetecilik kartografyası (journalistic cartography) içinde önemli noktalara değinmektedir. İleride yapılacak çalışmalar için, farklı gazetelerin, farklı tarihsel dönemlerini ele alan arşiv çalışmaları ile veritabanına veri girişi yapılması ve analizlere ulaşılması sağlanabilir. Gazete haritalarının kullanıldığı politik süreçler, propaganda unsuru taşıyan harita ve harita benzeri görseller sosyo-politik yönleriyle incelenebilir, çok disiplinli bir çok çalışmaya olanak sağlayabilir niteliktedir.

Sunduğu tezler açısından bu çalışma; kartografik ürünlerin kullanıldığı günümüz medya sektörlerini bilinçlendirmeye yönelik yapıcı yeni tartışmalara kapı aralamaktadır. Kullanılan her harita ve harita benzeri görselle kartografik iletişim teorisi gereği hızlı, doğru ve anlaşılır bilgi paylaşımı yapıp yapılmadığına ilişkin sorumluluk alan görsel ve elektronik medya kuruluşları gibi birçok farklı sektörün, kartografik görselleri kullanımları konusunda geliştirilmesi, desteklenmesi, gelecek çalışmalar için temel oluşturmaktadır. Bilgi iletiminde kartografik ürünlere başvuran

her disiplin ve sektörün, mekânsal bilginin doğru kullanımı konusunda farkındalığının olması ve kullanılan ürünlerin iyileştirilmesi gerekliliği tartışılmaz bir gerçektir.

KAYNAKLAR

- ABD'nin idam bilançosu.** (1997, 13 Haziran). *Sabah*, s.3.
- ABD'nin nükleer gücü.** (1998, 4 Aralık). *Sabah*, s.2.
- Akdam düştü.** (1993, 24 Temmuz). *Tercüman*, s.2.
- Akdeniz beşik gibi sallanıyor.** (1994, 2 Haziran). *Cumhuriyet*, s.3.
- Akdeniz havzasında güneş enerjisi.** (1992, 17 Mart). *Cumhuriyet*, s.4.
- Almanya'da patron olan Türkler.** (1993, 22 Eylül). *Sabah*, s.1.
- Amerika Dünya Kupası'nın oynanacağı kentler.** (1994, 24 Ocak). *Tercüman*, s.7.
- Antoniou, A., R. & Ehmann, S.** (Ed), (2015). *Mind the Map: Illustrated Maps and Cartography*, Berlin: Gestalten.
- Askeri konvoy, PKK'lı teröristlerce pusuya düşürüldü.** (1995, 18 Mart). *Cumhuriyet*, s.3.
- At kulübüne hoş geldiniz.** (1992, 19 Mayıs). *Cumhuriyet*, s.4.
- Atina'da patlama.** (1990, 8 Temmuz). *Tercüman*, s.1.
- Avrupa sahillerinde kirlenme.** (1990, 25 Ağustos). *Cumhuriyet*, s.3.
- Bakü-Ceyhan boru hattı.** (1997, 13 Aralık). *Sabah*, s.3.
- Balchin, W.G.V.** (1985). Media Map Watch: A report, *Geography*, 70 (4), pp.339–345.
- Balcıoğlu, S.** (1990, 12 Aralık). Karikatür. *Tercüman Gazetesi*.
- Balerin olayının perde arkası.** (1970, 9 Temmuz). *Cumhuriyet*, s.1.
- Baltık ülkeleri.** (1993, 18 Ekim). *Tercüman*, s.4.
- Başsavcı'ya suikast.** (1992, 7 Şubat). *Tercüman*, s.1.
- Batı Anadolu Yunanistan sınırları içinde gösteriliyor.** (1977, 27 Mayıs). *Tercüman*, s.1.
- Bilgisayar vadisi.** (1999, 5 Şubat). *Sabah*, s.4.
- Büyük fırsatlar bir kere ele geçer.** (1997, 24 Mayıs). *Sabah*, s.2.
- Cartwright, W.** (1997). New media and their application to the production of map products. *Computers & Geosciences*, 23 (4), pp.447–456.
- Çatışmanın ortasında.** (1999, 5 Ocak). *Cumhuriyet*, s.3.
- Coğrafi keşifler.** (1994, 8 Ekim). *Sabah*, s.4.
- DDY Hatları ve yeni koridor planı.** (1997, 22 Aralık). *Cumhuriyet*, s.3.
- Denge politikası.** (1970, 26 Mart). *Cumhuriyet*, s.1.

- Dinozor ılgnılığı.** (1996, 27 Nisan). *Sabah*, s.4.
- Dogru A.O., Uluğtekin, N., Alkoy, S., Balcik, F., Goksel, C., & Sozen, S.** (2012). Map design for communicating the epidemiological information, *4th International Conference on Cartography and GIS*, June 18-22, pp: 317-322. Albena, Bulgaristan.
- Doğru, A.Ö., Uluğtekin, N.N, Gökalt, N.R., Alkoy, S., Bektaş Balçık, F., Gökse, ., & Sözen, S.** (2011). Farklı disiplinlerle mekânsal iletişim: epidemiyolojik haritalar, *TMMOB Coğrafi Bilgi Sistemleri Kongresi*, Antalya, Türkiye.
- Doğu Timor’da seçim.** (1999, 31 Ağustos). *Sabah*, s.4.
- Dünya.** (1991, 27 Mayıs). *Cumhuriyet*, s.1.
- Dünya’da AIDS.** (1987, 6 Temmuz). *Cumhuriyet*, s.4.
- Dünya’da göç durmuyor.** (1993, 23 Kasım). *Tercüman*, s.4.
- Dünya’da yılın on olayı.** (1975, 2 Ocak). *Tercüman*, s.4
- Dünya’nın bilinen en eski haritaları.** (1993, 19 Ekim). *Tercüman*, s.8.
- Eckert, M.** (1908). On the nature of maps and map logic. *Bull. Amer. Geography Society of America Bulletin* 40, pp. 344-351.
- Esmer, A.ř.** (1970, 15 Ocak). Devleti olmayan, sosyalist ölke Yugoslavya. *Ulus Gazetesi*.
- Faciaya kılpayı.** (1995, 22 Nisan). *Sabah*, s.4.
- Felaket uzaydan böyle görünüyor.** (1999, 2 Eylül). *Sabah*, s.3.
- Ferris, K.** (1993). Black and white and read all over: The constraints and opportunities of monochrome cartography in newspapers. *The Cartographic Journal* 30 (2), pp.123–128.
- Futbolda antrenör oyuncu.** (1973, 24 Haziran). *Tercüman*, s.8.
- Futbolumuz ‘BM’ gibi.** (1993, 3 Eylül). *Sabah*, s.8.
- Gauthier, M-J.** (1997). Cartography in the media: An over-view of Canadian developments” in Schaarfe, W, (Ed.), *Proceedings of the International Conference on Mass Media Maps*. (pp.39–52). Berlin: Freie Univesität Berlin.
- Gilmartin, P.** (1985). The design of journalistic maps: Purposes, parameters and prospects, *Cartographica* 22 (4) (pp.1–18).
- Güneş tutulmaları.** (1999, 8 Ağustos). *Star*, s.5.
- Gürel, O.** (1992, 28 Mart). Günün izgisi. *Tercüman Gazetesi*.
- Hakgören, İ.E., & Uluğtekin, N.** (2001). Dağcılık haritalarının tasarımına bir örnek: Aladağlar, Niğe. 8. Harita Bilimsel ve Teknik Kurultayı, s:433-439, 2001, Ankara.
- Havaalanı hamlesi.** (1998, 1 Mayıs). *Sabah*, s.3.
- Hava durumu.** (1993, 22 şubat). *Cumhuriyet*, s.4.
- Hava durumu.** (1994, 9 Mart). *Sabah*, s.4.
- Hava durumu.** (1999, 26 Nisan). *Star*, s.5.

- Haydi aslanım güldür güldür.** (1993, 22 Şubat). *Sabah*, s.8.
- Holmes, N.** (1991). *Pictorial Maps*. London: Herbert Press.
- Inuğur, N.** (1992). *Türk Basın Tarihi* (1. bs). İstanbul: Ozan Yayıncılık.
- Irak-İran Savaşı.** (1980, 21 Eylül). *Tercüman*, s.2.
- İç savaş devam ediyor.** (1990, 30 Ağustos). *Sabah*, s.3.
- İmalat sanayi katma değerinin bölgeler itibariyle dağılımı.** (1991, 12 Ocak). *Tercüman*, s.4.
- İmpala reklamı.** (1970, 3 Ocak). *Cumhuriyet*, s15.
- İspanya’da sol kaybetti.** (1995, 30 Mayıs). *Cumhuriyet*, s.2.
- İstanbul demir ağıla örülüyor.** (1993, 19 Eylül). *Cumhuriyet*, s.4.
- İstanbul’un deprem risk haritası.** (1996, 10 Ağustos). *Sabah*, s.2.
- İstanbul’un risk haritası.** (1999, 30 Aralık). *Sabah*, s.2.
- İşte mavi bayraklı tesisler.** (1997, 23 Haziran). *Sabah*, s.4.
- Jetkonut reklamı.** (1995, 22 Nisan). *Cumhuriyet*, s.4.
- Kaya, M.** (2010). *İnternet gazetelerinde okuyucu yorumları ve interaktif etkileşim* (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kemer, V.** (1990, 29 Ekim). Karükatür. *Sabah Gazetesi*.
- Kent, R. B. & Sanders J. M.** (1993). Map use in regional newspapers in the Midwestern United States 1930–1985. *Cartographica: The International Journal for Geographic Information and Geovisualization*, 30 (2-3), 94-101.
- Kıtalararası Avrasya Maratonu güzergâhı.** (1999, 07 Ekim). *Star*, s.4.
- Kolera salgınları.** (1991, 4 Mayıs). *Sabah*, s.3.
- Korkutan beklenti.** (1997, 10 Ağustos). *Sabah*, s.6.
- Kuzey Anadolu ve San Andreas fayları arasındaki büyük benzerlik.** (1999, 22 Ağustos). *Sabah*, s.3.
- Kuzey Işıkları.** (1988, 30 Temmuz). *Tercüman*, s.3.
- Kürtlerin göç yolları.** (1998, 04 Ocak). *Cumhuriyet*, s2.
- Marmara depremi.** (1999, 18 Ağustos). *Sabah*, s.2.
- Marmara Bölgesi’nin zemin haritası.** (1999, 16 Kasım). *Sabah*, s.2.
- Mehmet Akif Dalcı’nın ölümü.** (1989, 23 Mayıs). *Tercüman*, s.3.
- Milan Gaz reklamı.** (1999, 4 Kasım). *Sabah*, s.9.
- Milyonlarca insan zehirlenme tehlikesiyle karşı karşıya.** (1990, 28 Kasım). *Cumhuriyet*, s.2.
- Mina: Şeytan taşlama.** (1994, 28 Mayıs). *Cumhuriyet*, s.3.
- Neleri konuşuyor.** (1986, 29 Ağustos). *Sabah*, s.3.

- Nikâh çanları artık çalmıyor.** (1997, 15 Ocak). *Sabah*, s.4.
- Oba reklamı.** (1997, 4 Kasım). *Sabah*, s.9.
- Orta Asya Türk Cumhuriyetleri.** (1993, 22 Ağustos). *Tercüman*, s.5.
- Partilerin mahalli idareler dağılımı.** (1994, 20 Nisan). *Sabah*, s.2.
- Peru'dan göç dalgası.** (1991, 22 Nisan). *Tercüman*, s.5.
- Pınar süt reklamı.** (1997, 11 Nisan). *Sabah*, s.10.
- Rum karikatürist gözüyle.** (1992, 15 Haziran). *Tercüman*, s.1.
- Rusya ve 'yakın komşularda' Rus askeri varlığı.** (1994, 3 Mart). *Cumhuriyet*, s.2.
- Rusya'nın bölünme şeması.** (1999, 17 Kasım). *Star*, s.4.
- Sabah Gazetesi, logo.** (1994, 25 Ağustos). *Sabah*, s.3.
- Sağlğa uygun tuvaleti olan okullar.** (1993, 18 Ekim). *Tercüman*, s.3.
- Sarin, P. & Ulugtekin, N.** (2019). Analyzing newspaper maps for earthquake news through cartographic approach. *ISPRS Int. J. Geo-Inf.*, 8, 235.
- Sarin, P. & Ulugtekin, N.** (2018). The Database of Turkish Newspaper's Maps, *7th International Conference on Cartography and GIS*, 18-23 Haziran, Sozopol, Bulgaristan. ISSN: 2220-9964.
- Sarin, P. & Ulugtekin, N.** (2017). Usage of published maps, *International Cartographic Conference 2017*, 2-7 Haziran, Washington D.C., Amerika Birleşik Devletleri.
- Sarin, P., Ulugtekin, N., Celik, R., N. & Gede, M.** (2017). Database of maps in Turkish journals, *Cartographic Heritage Conference 2017*, 26-28 Nisan, Venedik, İtalya.
- Sarin, P. & Ulugtekin, N.** (2016). An overview of maps in Turkish newspapers, *6th International Conference on Cartography and GIS*, 13-17 Haziran, Albena, Bulgaristan. ISSN: 1314-0604.
- Sarin, P. & Ulugtekin, N.** (2015a). The map used in Turkish newspapers, *FIG Working Week 2015*, 17-21 Mayıs, Sofya, Bulgaristan. ISBN: 97887-90907-98-3.
- Sarin, P. & Ulugtekin, N.** (2015b). A research on maps published on Turkish in Newspapers and Experiences, *FIG Commission 3 & Commission 7 on Annual Meeting*, 16-20 Kasım, Malta.
- Sevr Anlaşması.** (1971, 22 Ekim). *Cumhuriyet*, s.3.
- Sfor güçleri.** (1998, 4 Aralık). *Sabah*, s.2.
- Sinton, D.S.; Bednarz, S.; Gersmehl, P.; Kolvoord, R. & Uttal, D.** (2013). The People's Guide to Spatial Thinking; National Council for Geographic Education: Washington, DC, USA.
- Slocum, T.** (1999). *Thematic Cartography and Visualization*; Prentice Hall: Upper Saddle River, NJ, USA.
- Suriye-Ürdün sınırında çatışma.** (1980, 4 Aralık). *Tercüman*, s.3.
- Tarihi İpek Yolu.** (1992, 6 Kasım). *Tercüman*, s.2.

- Tedavi için tek çare.** (1981, 13 Aralık). *Sabah*, s.4.
- Teknelerin rotası belli oldu.** (1997, 12 Ağustos). *Sabah*, s.1.
- Terkos uydudan görüntülendi.** (1999, 4 Kasım). *Sabah*, s.4.
- Türkiye’de deprem bölgeleri.** (1999, 18 Ağustos). *Sabah*, s.3.
- Türkiye’de hipertansiyon.** (1993, 17 Kasım). *Sabah*, s.4.
- Türkiye’nin artık uzayda üç uydusu var.** (1990, 1 Şubat). *Sabah*, s.5.
- Türkiye’yi bölmek.** (1993, 16 Kasım). *Tercüman*, s.5.
- Tremols, M.** (1997). The social importance of geocartography in the Spanish media in Schaarfe, W, (Ed.), *Proceedings of the International Conference on Mass Media Maps*, (pp.219–228). Berlin: Freie Univesität Berlin.
- Tyner, J.** (1992). *Introduction to Thematic Cartography*; Prentice Hall: Englewood, NJ, USA.
- Uluğtekin, N.** (1989). Okul atlaslarına genel bir bakış, *Türkiye II. Harita ve Teknik Kurultayı*, s:759-764, Ankara.
- Uluğtekin, N. & Bildirici, Ö.** (1997). Coğrafi bilgi sistemi ve harita, 6. *Harita Kurultayı*, s:85-95, Ankara.
- Uluğtekin, N., Bildirici, İ.Ö. & Doğru, A.Ö.** (2003). Web haritalarının tasarımı, 9. *Türkiye Harita Bilimsel ve Teknik Kurultayı*, 347-360, Ankara.
- Uluğtekin, N. & Doğru, A.Ö.** (2005). Coğrafi bilgi sistemi ve harita: Kartografya, *Ege Üniversitesi CBS Sempozyumu*, 27-29 Nisan, s: 209-215, İzmir.
- Uluğtekin, N., Doğru, A. Ö. & Bildirici, İ.Ö.** (2013). CBS haritalarının tasarımı, 4. *TMMOB Coğrafi Bilgi Sistemleri Kongresi*, Ankara.
- URL-1** <<https://www.internetworldstats.com/stats.htm>>, erişim tarihi Temmuz 2020
- URL-2** <https://www.turkcebilgi.com/milliyet_gazetesi>, erişim tarihi Temmuz 2020
- URL-3** <<https://www.turkcebilgi.com/tercu%C3%BC>>, erişim tarihi Temmuz 2020
- URL-4** <<https://www.turkmedya.com.tr/stargaz>>, erişim tarihi Temmuz 2020
- URL-5** <<https://www.cumhuriyetarsivi.com/cumweb/html/>>, erişim tarihi Eylül 2020
- URL-6** <http://gazetearsivi.milliyet.com.tr/Arsiv/>, erişim tarihi Eylül 2020
- URL-7** <file:///Users/user/Downloads/silo.tips_story-map-uygulamasıapplication.pdf>, erişim tarihi Temmuz 2020
- Ürküten açıklama.** (1997, 10 Ağustos). *Sabah*, s.5.
- Vujakovic, P.** (2014) The state as a ‘power container’: The role of news media cartography in contemporary geopolitical discourse. *The Cartographic Journal*, 51 (1), 11–24.
- Vujakovic, P.** (2010). New views of the world: Maps in the United Kingdom ‘quality’ press in 1999 and 2009. *The Bulletin of the Society of Cartographers*, 43 (1,2), 31–40.
- Vujakovic, P.** (2009). Geopolitical awareness: Geographic knowledge and maps in the news. *The Bulletin of the Society of Cartographers*, 42 (1,2), 39–43.

- Vujakovic, P.** (2002a). Mapping the war zone: Cartography, geopolitics and security discourse in the UK press. *Journalism Studies*, 3 (2), 187–202.
- Vujakovic, P.** (2002b). What ever happened to the ‘new cartography’, *Journal of Geography in Higher Education*, 26 (3), 369–380.
- Vujakovic, P.** (2000). Balkan borders: News maps and ‘geographic education’ during the Kosovo crisis of January to July 1999. *The Bulletin of the Society of Cartographers*, 34 (1), 21–32.
- Vujakovic, P.** (1999). Views of the world: Maps in the British prestige press. *Bulletin of the Society of Cartographers*, 33 (1), 1–14.
- Yatırımlar tanıtıldı.** (1999, 17 Kasım). *Star*, s.3.
- Yerel seçim.** (1999, 20 Nisan). *Star*, s.2.
- Yerleşime uygun alanlar.** (1997, 3 Nisan). *Sabah*, s.3.
- Yugoslavya’daki etnik dağılım.** (1991, 30 Haziran). *Tercüman*, s.3.
- Zayıf Bölgeler.** (1997, 22 Aralık). *Sabah*, s.4.
- Zemin Haritası.** (1999, 16 Kasım). *Sabah*, s.2.
- Ziraat Bankası reklamı.** (1973, 3 Eylül). *Cumhuriyet*, s.8.
- Ziraat Bankası reklamı.** (1970, 4 Eylül). *Ulus*, s.8.

ÖZGEÇMİŞ

Ad-Soyad

: Pınar Sarın

ÖĞRENİM DURUMU:

- **Lisans** : 2009, Mühendislik Fakültesi, Jeodezi ve Fotogrametri Mühendisliği
- **Yüksek Lisans** : 2012, İstanbul Teknik Üniversitesi, Geomatik Mühendisliği Ana Bilim Dalı, Geomatik Mühendisliği Programı

MESLEKİ DENEYİM VE ÖDÜLLER:

- 2012-2016, Öğretim Görevlisi, İnönü Üniversitesi Proje Ofisi.
- 2016- ____, Darende Bekir Ilıcak Meslek Yüksek Okulu, Malatya Turgut Özal Üniversitesi

DOKTORA TEZİNDEN TÜRETİLEN SCI YAYINLAR

- **Sarın, P.**, Ulugtekin, N. (2019). Analyzing Newspaper Maps for Earthquake News through Cartographic Approach. *ISPRS Int. J. Geo-Inf.*, 8, 235.

DOKTORA TEZİNDEN TÜRETİLEN YAYINLAR, SUNUMLAR VE PATENTLER:

- **Sarın, P.**, Ulugtekin, N. (2018). The Database of Turkish Newspaper's Maps, *7th International Conference on Cartography and GIS*, 18-23 Haziran, Sozopol, Bulgaristan. ISSN: 2220-9964. Sözlü Sunum.
- **Sarın, P.**, Ulugtekin, N. (2017). Usage of Published Maps, *ICC-International Cartographic Conference*, 2-7 Haziran, Washington D.C., USA. Sözlü Sunum.
- **Sarın, P.**, Ulugtekin, N. Celik, R., N., Gede, M., (2017). Database of Maps in Turkish Journals, *Cartographic Heritage Conference* 26-28 Nisan, Venedik, İtalya. Sözlü Sunum.
- **Sarın, P.**, Ulugtekin, N. (2016). An Overview of Maps in Turkish Newspapers, *6th International Conference on Cartography and GIS*, 13-17 Haziran, Albena, Bulgaristan. ISSN: 1314-0604. Sözlü Sunum.
- **Sarın, P.**, Ulugtekin, N. (2015). A Research on Maps Published on Turkish in Newspapers; and Experiences, *FIG Commission 3 & Commission 7 on Annual Meeting*, 16-20 Kasım, Malta. Sözlü Sunum.

- **Sarin, P.,** Ulugtekin, N. (2015). The Map Used in Turkish Newspapers, *FIG Working Week 2015*, 17-21 Mayıs, Sofya, Bulgaristan. ISBN: 97887-90907-98-3. Sözlü Sunum.

DİĞER YAYINLAR, SUNUMLAR VE PATENTLER:

Sarin, P. (2020). <http://mapstoreofnews.com/> Harita Sorgu ve Analiz Portalı.

Sarin, P., Baldini, G. (2015). Mapping Development of Two Countries: Italy and Turkey. *FIG Commission 3 & Commission 7 on Annual Meeting*, 16-20 Kasım, Malta. Sözlü Sunum.

Demirci, P. (2013). Being a Daughter of a Surveyor, *FIG Young Surveyor Meeting*, 17-18 Ekim, Lizbon, Portekiz. Sözlü Sunum.

Demirci, P., Celik, R. N. (2013). Design, Observation and Processing Strategies of A Geodetic Network Realised For Crustal and Engineering Structural Deformation Monitoring on İzmit Gulf Region of North Anatolian Fault, *GI Forum Virtual Conference*, 6-10 Temmuz, Salzburg, Avusturya. Poster Sunum.

Demirci, P., Celik, R. N. (2012). Design, Observation and Processing Strategies of A Geodetic Network Realised For Crustal and Engineering Structural Deformation Monitoring on İzmit Gulf Region of North Anatolian Fault, *FIG Working Week*, 6-10 Mayıs, Roma, İtalya. ISBN: 97887-90907-98-0. Sözlü Sunum.

